

Duhovna bića i njihovi učinci u ljudskoj duši

SD 178

Rudolf Steiner

Znanje o nadosjetilnom i zagonetke čovjekove duše

Javno predavanje, St. Gallen, 15 studenog 1917 3

Tajna dvojnika, geografska medicina

St. Gallen, 16 studenog 1917 24

Iza kulisa vanjskih događaja

Prvo predavanje, Zürich, 6 studenog 1917 39

Drugo predavanje, Zürich, 13 studenog 1917 51

Dva predavanja o psihoanalizi

Prvo predavanje, Dornach, 10 studenog 1917 63

Drugo predavanje, Dornach, 11 studenog 1917 76

Pojedina duhovna bića i jedinstveni temelji univerzuma

Prvo predavanje, Dornach, 18 studenog 1917 87

Drugo predavanje, Dornach, 19 studenog 1917 99

Treće predavanje, Dornach, 25 studenog 1917 110

Faksimili 121

Znanje o nadosjetilnom i zagonetke čovjekove duše

Javno predavanje, St. Gallen, 15 studenog 1917

Svatko tko prati razvoj ljudskog duha tijekom stoljeća ili tisućljeća steći će osjećaj kako taj duh napreduje do uvijek novih dostignuća na polju znanja, u području djelovanja. Ne treba previše naglašavati riječ napredak, jer u sadašnjem tužnom vremenu koje je zadesilo čovječanstvo mogla bi izazvati neke gorke sumnje. Ali druga stvar koja će biti jasna onome tko pogleda ovaj razvoj duha je da se oblici kojima taj duh teži mijenjaju iz stoljeća u stoljeće. U onome što želim postaviti pred vas danas, težiti ćemo razumjeti nešto novo što želi ući u evoluciju ljudi, tako ćemo se pomoći uspoređujući ovo sa drugim situacijama u kojima su slično novi elementi došli u sukob sa starim gledanjima i imali poteškoća da nađu uporište u čovječanstvu koje se razvija. Uvijek iznova mora se skretati pozornost na to koliko je, naprimjer, bilo teško dovesti kopernikanski svjetonazor u koštac s navikama mišljenja i percepcijom ljudi – u nekim su područjima bila potrebna stoljeća – taj pogled na svijet koji je prekinuo s onim što ljudi već dugo vjeruju, na temelju percepcije osjetila, da moraju prihvatiti za istinu o strukturi svijeta. Zatim je došlo vrijeme kada se nije više moglo osloniti na ono što oči vide o izlasku i zalasku Sunca, o kretanju Sunca; u kojem je kao suprotno onome što vide trebalo pretpostaviti da Sunce miruje u određenom odnosu, barem u odnosu na Zemlju. Ljudske navike mišljenja i osjećanja ne uklapaju se lako u takve promjene u znanju.

U antropozofski orijentiranoj znanosti duha, kojoj bi trebala biti posvećena promišljanja ove večeri, imamo posla s još većim preokretom, u što se oni koji stoje na dobrim znanstvenim osnovama mogu uvjeriti i u sadržaj ove znanosti duha, ova antropozofski orijentirana znanost duha također smatra da mora nužno intervenirati u sadašnjost i u daljnji razvoj čovjekovog mišljenja i osjećanja. Moglo bi se reći – dopustite mi da uvedem ove riječi: uvođenje nečeg poput kopernikanskog svjetonazora imalo je veze s nebrojenim predrasudama, s tradicionalnim mišljenjima, za koje su ljudi vjerovali da će, ako nešto drugo zauzme to mjesto, to poremetiti svakakve religijske ideje i slično. Mnogo se i drugih stvari nalazi na putu onome što ću govoriti ove večeri. Ovdje se ne radi samo o predrasudama koje se suprotstavljaju, na primjer, kopernikanstvu, nego ovdje imamo posla s činjenicom da u naše vrijeme ima mnogo ljudi, dapače većina onih koji sebe smatraju prosvijećenima i obrazovanima, ne samo da donose svoje predrasude, oni se danas i srame ozbiljno pozabaviti područjem o kojemu antropozofija mora govoriti. Vjeruje se da se mora tražiti oprost, ne samo u odnosu na okolinu, nego i pred samim sobom, ako se prizna da se o stvarima o kojima će se danas govoriti kao i o vanjskim stvarima, može znati nešto znanstveno i jednako temeljito kao i o strukturi prirode; netko u određenoj mjeri vjeruje da samog sebe treba držati glupim ili djetinjastim.

To su stvari koje treba uzeti u obzir kada se danas govori o antropozofski orijentiranoj znanosti duha. Tko god govori iz znanja ove znanosti, zna za prigovore

koji se, naravno, moraju javljati u stotinama i tisućama; on već zna prigovore, jer se danas ne sumnja samo u pojedinačne istine i rezultate ove znanosti duha, nego zato što se općenito sumnja da se znanje može primijeniti na ono područje na koje se proteže antropozofski usmjerena znanost duha. Da se mogu razvijati uvjerenja, opća uvjerenja o oblasti vječnog u duši, zasigurno i danas mnogi ljudi prepoznaju kao nešto sasvim opravdano; ali se općenito smatra fantastično, entuzijastično, vjerovati da se može razviti zaista pravo znanje o činjenicama koje se mogu izvlačiti iz osjetilnog svijeta o besmrtnom i vječnom u prirodi ljudskog bića. To je istina u najširim krugovima, i one koji formiraju sudove na temelju savršeno valjanog današnjeg znanstvenog mišljenja, gledaju kao da su to uglavnom vizionarske i fantastične besmislice, da se faktičko znanje može steći o ovim stvarima.

Nećemo imati posla s fantastičnim i entuzijastičnim ove večeri; već s područjem gdje se, želio bih reći, prema prvim zahtjevima, čovjek, ili pogotovo čovjek znanosti, boji iskoračiti. Želio bih samo reći da antropozofska znanost duha ne želi biti sektaška. Potpuno krivo shvaća onaj tko vjeruje da se želi pokazati kao temelj neke nove vjerske denominacije. Ona to ne želi. Ono kako se danas želi pojaviti, nužan je rezultat upravo onoga što je, kao svjetonazor, kao opće i popularna koncepcija najšireg kruga ljudi, dovelo do razvoja prirodne znanosti. Ovaj znanstveni razvoj koji danas toliko daje pogledima najšireg kruga ljudi, koji su pak uzrokovani osjećajima i senzacijama. Daje koncepte za rasprostranjeni pogled na svijet. Ovaj prirodnoznanstveni način promatranja postavlja sebi zadatak da ispita i objasni ono što je podređeno vanjskim osjetilima, da ispita ono što je dostupno ljudskom razumijevanju putem prirodnih zakona o činjenicama danim vanjskim osjetilima.

Čak i ako se uzme u obzir samo ono živo, može se vidjeti – za ostala područja malo manje, ali u živom je tako jasno vidljivo – kako se ova prirodna znanost mora brinuti o porijeklu, da se ide natrag na ono što, takoreći, odaje zametak za ono što raste, za ono što nastaje, za ono što napreduje. Ako prirodoslovac želi objasniti životinjski i ljudski život na svoj način, vraća se na rođenje; proučava embriologiju, proučava ono iz čega se razvija ono što raste i nastaje. Znanost doseže do rođenja, koje je početak onoga što se odvija pred osjetilima. A ako prirodna znanost želi dati objašnjenje svijeta, također ide unazad raznim hipotezama, temeljenim na tome što geologija, paleontologija, što pojedine grane prirodnih znanosti mogu dati, kakve ideje mogu formirati, reklo bi se, o rođenju svijeta. Čak i ako jedni ili drugi sumnjaju da je takav način opravdan – to se uvijek tražilo. A poznate su misli koje su ljudi imali kako bi dokučili, ako ne možda početak zemaljskog nastajanja, onda barem epohe daleke prošlosti, epohe u kojoj, naprimjer, čovjek još nije hodao Zemljom, kako bi se nekako, iz onoga što je u podlozi, što slijedi, objasnilo ono što čovjek ima za svoja osjetila u svojoj okolini. Cijela darvinistička teorija, ili ako je netko želi zanemariti, teorija evolucije, temelji se na traženju podrijetla, nastajanja iz nečega. Želim reći da je pomisao na povratak u mladost i rođenje posvuda.

Znanost duha u antropozofskom smislu stavlja se u drugačiji položaj. I kroz tu polazišnu točku, a da osoba nije jasno svjesna, najprije se izaziva proturječje: nejasno proturječje, moglo bi se reći, podsvjesno proturječje, instinktivno proturječje! A takvo je proturječje često učinkovitije od jasno prepoznate, jasno

promišljene stvari. Ova antropozofski orijentirana znanost duha mora započeti, kako bi uopće došla do ideja, ne preko općenito nejasnih duhovnih koncepata nego preko duhovnih činjenica; mora krenuti od smrti. Kao rezultat toga, od samog početka stoji, moglo bi se reći, u temeljnoj suprotnosti onome što je danas popularno: početak rađanja i mladost, rast, napredak, razvoj. Smrt intervenira u život. A ako pogledate okolo po sadašnjoj znanstvenoj literaturi, posvuda možete naći da savjestan istraživač ima mišljenje: smrt kao takva ne može se smjestiti u znanstveni niz pojmova u istom smislu kao i drugi pojmovi. Sada znanstvenik duha mora ovu smrt, odnosno prekid, suprotnost rođenju, učiniti svojom polazišnom točkom. Kako smrt intervenira u život u širem smislu to je osnovno pitanje. Ali smrt zatvara ono što osjetila mogu vidjeti; smrt razgrađuje ono što nastaje, što se razvija pred osjetilima. Smrt intervenira kao nešto o čemu se može, da tako kažemo, zamisliti da nije uključeno u ono što djeluje i cvjeta ovdje u svijetu osjetila, buja i raste. Iz toga proizlazi mišljenje, koje je u određenim granicama sasvim razumljivo, da se ne može znati ništa o tome što smrt u određenoj mjeri skriva, što je smrću prikrieno. I iz ovog kuta gledanja ljudskih osjećaja zapravo proizlaze sva proturječja koja se mogu prirodno iznijeti protiv stvari koje se danas razvijaju kao rezultat još mlade znanosti. Jer ova znanost duha je mlada, a iz razloga koji su sada navedeni, znanstvenik duha je u potpuno drugačijem položaju od prirodoslovca, čak i kada govori o stvarima u svom polju istraživanja. Znanstvenik duha ne može postupiti na potpuno isti način kao prirodoslovac koji iznosi neku činjenicu, a zatim te činjenice dokazuje na temelju onoga u što je svaka osoba na neki način uvjerena da to može vidjeti; jer znanstvenik duha govori upravo o onome što se ne može opaziti osjetilima. Stoga, kada znanstvenik duha govori o rezultatima svoje znanosti, uvijek je primoran istaknuti kako se ti rezultati dobivaju.

Danas postoji bogata literatura o temi koju vam večeras moram predstaviti. Kritičari koji vjeruju da imaju znanje uvijek iznova prigovaraju onome što je, naprimjer, u mojim spisima, iako to zapravo dokazuje koliko se stvari čitaju neprecizno, površno: znanstvenik duha tvrdi da su stvari takve i takve, ali on to ne dokazuje. - Da, dame i gospodo, on dokazuje, ali dokazuje na drugi način. Prvo kaže kako je došao do svojih rezultata; najprije mora navesti put u oblast činjenica. Ovaj put je često čudan jer je nepoznat za današnje navike mišljenja i osjećanja. Prije svega treba reći: upravo je istraživač duha taj koji svojim istraživanjem dolazi do uvjerljivog rezultata da se u nadosjetilno ne ulazi s metodama, s vrstama postupaka, koje istraživač duha ne odbacuje, već ima se divi, a kojima je prirodna znanost postigla svoje briljantne rezultate. Doista, upravo iz tog iskustva koliko su ograničeni načini postupanja u znanstvenom mišljenju polazi znanost duha, ali ne, kao što se danas često radi, da se jednostavno kaže u vezi s određenim stvarima gdje je prirodna znanost na svojim granicama: ovdje su granice ljudskog znanja – ne, već na način da se na tim granicama pokušava doći do vrlo specifičnih iskustava do kojih se može doći samo na tim granicama. Mnogo sam govorio o tim graničnim točkama ljudskog znanja, posebno u svom najnovijem djelu, 'Von Seelenrätsel', koje će biti objavljeno sljedećih tjedana.

Pa oni ljudi koji nisu shvatili znanje kao nešto što im je doletjelo izvana, koji su se borili sa znanjem, koji su se borili s istinom, oni su uvijek imali određena iskustva barem na ovim granicama. Treća reći: vremena se mijenjaju, ljudski razvoj se mijenja. - Prije relativno kratkog vremena najeminentniji mislioci i hrvači bili su toliko svjesni tih graničnih mjesta da su bili mišljenja da se na tim graničnim mjestima ne može dalje, da se tu mora stati. Oni od cijenjenih slušatelja koji su me ovdje češće slušali znaju koliko je malo u mojim navikama da se dotičem osobnih stvari. Međutim, ako je osobno na bilo koji način povezano s pitanjem koje se razmatra, to se može nakratko dopustiti. Mogu reći: upravo ono što imam za reći o takvim iskustvima na graničnim točkama znanja za mene je rezultat više od trideset godina duhovnog istraživanja. A prije više od trideset godina upravo su ti problemi, te zagonetke, koje se javljaju na graničnim točkama znanja na mene ostavile značajan dojam. Od brojnih primjera koji se mogu navesti o ovakvim graničnim mjestima, istaknuo bih jedan na koji se pozvao pravi hrvač sa znanjem: Friedrich Theodor Vischer, poznati estetičar, ali i vrlo važna ličnost i kao filozof, čak iako za života nije bio dovoljno prepoznat i brzo je zaboravljen. Friedrich Theodor Vischer, takozvani V-Vischer, napisao je prije nekoliko desetljeća vrlo zanimljivu raspravu o vrlo zanimljivoj knjizi koju je napisao Volkelt, o 'fantazijama snova'. Friedrich Theodor Vischer dotaknuo se nekih stvari koje nas ovdje ne zanimaju. Ali istaknuo bih jednu rečenicu, rečenicu koju se možda može i mimoići u čitanju, ali i rečenicu koja može kao munja udariti u ljudsko srce i dušu kada ih prožme težnja za znanjem, istinska unutarnja težnja za znanjem. To je rečenica koja je došla Vischeru kada je razmišljao, meditirajući o prirodi ljudske duše. Iz onoga što mu je došlo na pamet o tome što prirodna znanost ima za reći o čovjeku u novije vrijeme, on zaključuje: sasvim je jasno da ova ljudska duša ne može biti samo u tijelu; ali da ne može biti ni izvan tijela, to je isto tako jasno.

Pred nama je potpuna kontradikcija, kontradikcija koja nije takva da se može lako razriješiti. Suočeni smo s takvom kontradikcijom, koja nastaje s neizbježnom nužnošću ako se ozbiljno teži spoznaji. V-Vischer još nije mogao – jer vrijeme još nije bilo zrelo – napredovati od onoga što bismo mogli nazvati njegovom pozicijom u znanju, na tim granicama znanja, još nije mogao napredovati od spoznaje u običnom smislu riječi do unutarnjeg iskustva kontradikcije. Ipak čujemo sljedeće od daleko najvećeg broja ljudi kada se susretnu s takvim proturječjem – ima ih stotine i stotine, Du Bois-Reymond, genijalni fiziolog, govorio je u to vrijeme o sedam svjetskih zagonetki, ali se tih sedam zagonetki može umnožiti u stotine – kaže suvremeni, današnji čovjek znanja: ljudska spoznaja ide dotle, ne može dalje. - On to govori jednostavno iz razloga što se na graničnim točkama ljudskog znanja ne može odlučiti da prijeđe s pukog mišljenja, od pukog razmišljanja do iskustva. Mora se početi u takvoj točki u kojoj kontradikcija koju niste shvatili, ali koja se otkriva kroz zagonetke svijeta, gdje stoji na putu, morate pokušati živjeti s takvom kontradikcijom stalno iznova, iznova i opet iznova, kao što se hrvate sa svakodnevnim životnim navikama, hrvajući se s njima, takoreći, potpuno uranjajući dušu. Mora se – potrebna je određena unutarnja hrabrost za mišljenje – uroniti u proturječje, ne bojati se da bi to proturječje moglo razbiti predodžbe uma, da duša

ne može proći, ili slično. Upravo sam tu borbu na takvim graničnim mjestima detaljno opisao u svojoj knjizi *'O zagonetkama duše'*.

Onda, kada čovjek punom dušom stigne na takvo granično mjesto umjesto da samo mašta, smišlja, popravlja, onda ide dalje. Ali ne snalazi se na čisto logičan način; on napreduje putem znanja. A ono što on doživljava, želio bih to izraziti usporedbom; jer ono što su duhovni istraživački putevi to su stvarna iskustva znanja, to su činjenice znanja. Jezik danas nema mnogo riječi za te stvari, jer su riječi oblikovane za vanjsku osjetilnu percepciju. Stoga se često može samo izraziti usporedbom, ono što je jasno pred duhovnim okom. Kad se naviknete na takve proturječnosti, osjećate se kao da ste na granici, gdje provaljuje duhovni svijet, što se ne može naći u osjetilnoj stvarnosti, gdje provaljuje, ali u određenoj mjeri provaljuje izvana. To je kao – je li ideja znanstveno utemeljena ili ne, nije važno, može se koristiti u usporedbi – to je kao da niže živo biće još nije doseglo osjetilo dodira, već doživljava samo iznutra, doživljava samo iznutra u uzburkanom, stalnom kretanju, i iskusi granice fizičkog svijeta, površine pojedinačnih predmeta. Biće koje još nije razvilo osjet dodira i tako doživljava površinu osjetilnih stvari, koje je još uvijek potpuno sadržano u sebi, koje u nekom smislu još ne može osjetiti, osjetiti ono što je vani u smislu osjetilnih dojmova. Hrvač se upravo tako osjeća u čisto duhovnom, duševnom smislu – ne smijemo misliti ni na što materijalno – kada se nalazi na mjestu poput ovoga koje sam upravo opisao. Kako se, međutim, u nižem živom biću, u određenoj mjeri, organizam probija udarivši u vanjski osjetilni svijet, diferencirajući se na osjetilo dodira, preko kojeg se osjeća površina, i stječe se znanje je li hrapava ili glatka, topla ili hladna. Na isti način, kada se ono što je živjelo samo iznutra otvara onome što je izvana, stječe se mogućnost da se probije, takoreći, upravo na mjestima koja smo opisali i da se stekne duhovni osjećaj dodira. Tek tada, kada se netko možda godinama bori na takvim graničnim točkama znanja da se probije u duhovni svijet, tek tada stječe stvarne duhovne organe. Govorim samo na elementaran način kako se to osjetilo dodira razvija. Ali, da upotrijebimo ovaj ili onaj izraz u savršenijem smislu, može se govoriti o tome da se duhovne oči i uši razvijaju kroz daljnji unutarnji rad, radeći iz zatvorenosti u sebe. Mnogima se danas još uvijek čini apsurdnim govoriti o tome da je duša jednako nediferenciran organ kao i organizam nižeg bića, koje iz svoje supstance oblikuje svoj osjetila, te da se iz te supstance razvija duševne organe koji se razlikuju po svojim duševnim kvalitetama, koji potom pojedinca suočavaju s duhovnim svijetom.

Može se reći da je sustavno prikazana duhovna znanost, koja se s punim pravom može nazvati znanstvenom, nešto novo u napredovanju spoznaje u ljudskoj evoluciji. Ali nije u svakom pogledu novo. Borbu za tim, težnju za tim, to posebno vidimo kod najistaknutijih ljudi prošlosti. Pozvao sam se na jednog od njih, Friedricha Theodora Vischera. Htio bih iz njegovih vlastitih komentara pokazati kako je stajao na takvoj granici znanja, kako je tu ostao, nikada ne prelazeći od unutarnjeg uzbuđenja do stvarnog probijanja granice, do duhovnog osjetila dodira. Ovdje bih vam jednostavno želio pročitati odlomak iz djela Friedricha Theodora Vischera, u kojem on opisuje kako je došao do takve granice na kojoj duh prodire u ljudsku dušu tijekom njenog hrvanja s prirodoznanstvenim spoznajama. Bilo je to u

vrijeme kada je materijalistički usmjerena prirodna znanost postavljala mnoge zagonetke onima koji su se ozbiljno borili za znanje. Bezbroj ljudi tvrdilo je da se za dušu ne može reći da je ništa drugo nego proizvod materijalne aktivnosti.

Evo njegovih riječi: "Nema duha, gdje nema živčanog centra, gdje nema mozga, kažu protivnici. Nema živčanog centra, nema mozga, kažemo, da nije pripremljen odozdo na bezbrojnim razinama; lako je podrugljivo govoriti o duhu koji se vrti okolo u granitu i vapnu – ništa teže nego što bi nam bilo podrugljivo pitati kako se protein u mozgu uzdiže u ideje. Mjerenje razlika u razinama svedeno je na ljudsko znanje. Ostat će misterij kako dolazi i događa se da priroda, pod kojom duh mora drijemati, stoji tamo kao savršeni protuudar duha da na njoj nailazimo na izbočine"; - Molim vas da primijetite kako ovaj svjesni hrvač opisuje kako sami sebi pravimo modrice; Ovdje imate unutarnje iskustvo sudaranja s nečim od strane onoga koji se bori za znanje: "To je nasilno odvajanje s pojavom takve apsolutnosti da s Hegelovom 'diferencijacijom' i 'nediferencijacijom' (ma koliko ova formula bila genijalna, ne govori ništa) prikrivena je strmina prirodnog razdjelnog zida. Kod Fichtea se nalazi ispravna procjena oštine i utjecaja ovog protuudara, ali nema objašnjenja za to".

Ovdje imamo opis borbe za znanje koji čovjek daje prije nego što je odluka mogla biti donesena, duhovno-znanstvena odluka: ne samo doći do ovog udara i protuudara, nego probiti zid razdjelnice od duhovnog svijeta. - O takvim stvarima mogu govoriti samo načelno; možete to pronaći detaljno u mojim knjigama. Naime u, '*Kako se stječu spoznaje o višim svjetovima*'? i u drugom dijelu moje '*Tajne znanosti*', naći ćete detaljno što duša ima učiniti na način unutarnje aktivnosti i unutarnje vježbe (ako smijem upotrijebiti ovaj izraz) kako bi stvarno preobrazila ono što je nediferencirano u duši u duhovne organe koji mogu promatrati duhovni svijet.

Ali potrebno je puno ako zaista želite doći do istraživanja na ovaj način. Potrebno je mnogo jer naše vrijeme, kroz navike koje su se razvile u prirodnoznanstvenom području, u polju prirodnoznanstvenog svjetonazora, koje u svom području ima potpuno opravdanje za poseban način razmišljanja, intervenira u ljudski život, tj. to je suprotno putevima koji vode u duhovni svijet; tako da je sasvim prirodno da se samo s prirodoslovne strane čuju stvari koje zapravo ne žele znati ništa o činjenicama duhovnog svijeta kakav on stvarno jest. Želim spomenuti samo jednu stvar – kao što sam rekao, više detalja naći ćete u spomenutim knjigama – želim reći kako čovjek mora postići sasvim drugu vrstu poimanja stvari, da tako kažem. U običnom životu čovjek je zadovoljan pojmovima, prikazima, ako može reći samome sebi: Ti koncepti, ti prikazi su takve prirode da su slika neke vanjske činjenice ili stvari. - Duhovni istraživač ne može biti zadovoljan s time. Čak i ideje, pojmovi, postaju u njegovoj duši nešto sasvim drugo nego što jesu prema misaonim navikama sadašnjosti. Ako se smijem ponovno poslužiti usporedbom, želio bih pokazati kako duhovni istraživač danas stoji u odnosu na svijet. Materijalisti, spiritualisti, panteisti, individualisti, monadisti i tako dalje, svi takvi ljudi vjeruju da mogu nekako prodrijeti u zagonetke svijeta; pokušava se određenim idejama, konceptima, dobiti sliku o procesima u svijetu. Duhovni istraživač uopće ne može razumjeti

pojmove; on konceptu mora pristupiti na takav način da je uvijek jasno svjestan sebe: u pojmu, u ideji, on nema ništa osim onoga što ima u vanjskom svijetu osjetila, naprimjer kada netko fotografira stablo ili neki drugi predmet s određene strane, dobije se slika s određene strane, s druge strane, s treće strane, s četvrte strane i tako dalje. Slike se razlikuju jedna od druge; sve se spajaju samo kada ih spojite u duhu, stablo kao osmišljenu ideju. Ali lako se može reći da jedna slika proturječi drugoj! Razmislite samo o tome koliko potpuno drugačije jedan objekt izgleda kada se fotografira s jedne ili druge strane! Duhovni istraživač sučeljava sve te ideje panteizma, monadizma i tako dalje na način da nisu ništa drugo nego različiti zapisi stvarnosti. Jer duhovna stvarnost zapravo ne proizlazi iz života ideja, života pojmova, na način da se može reći da je svaki pojam slika, već se uvijek mora zaobići materija, uvijek se mora oblikovati najrazličitije koncepte s različitih strana. To čovjeka stavlja u položaj da razvije veći unutarnji život duše, nego što je to naviknut u vanjskom svijetu osjetila; ali to također prisiljava da pojmove pretvorimo u nešto mnogo više živo. Oni više nisu slike, ali u njihovom doživljavanju nešto su puno življe nego to jesu u običnom životu i njegovim stvarima.

Mogu to opisati i na sljedeći način. Pretpostavimo da imate ružu odrezanu od ružinog grma ispred vas; vi formirate ideju o tome. Pa, možete formirati tu ideju; uz ovu ideju često ćete imati osjećaj: to izražava nešto stvarno, ruža je nešto stvarno. Duhovni istraživač nikada ne može krenuti svojim putem ako je zadovoljan takvim idejama da je ruža nešto stvarno. Ruža, zamišljena sama po sebi kao cvijet s kratkom stabljikom, sama po sebi nije ništa stvarno; može biti stvarna samo onakva kakva je na grmu ruže. Grm ruže je nešto stvarno! A duhovni istraživač se sada mora naviknuti biti svjestan svih pojedinačnih stvari za koje ljudi stvaraju ideje vjerujući da je i to nešto stvarno, u kojem je ograničenom smislu takva stvar nešto stvarno. Dok ima ružu sa stabljikom ispred sebe, on mora osjećati: ovo nije stvarno; on mora suosjećati i doživljavati stupanj nestvarnosti koji je sadržan u ovoj ruži kao pukom cvijetu.

Ali širenjem ovoga na cijeli svijet kontemplacije, oživljava se sam život ideja; na taj se način ne dobivaju već paralizirane, ubijene ideje kojima se zadovoljava današnji znanstveni svjetonazor, nego se dobivaju ideje koje žive sa stvarima. Međutim, ako se krene od misaonih navika sadašnjosti, isprava se dožive razna razočaranja, razočaranja koja nastaju jer je ono što doživljavamo doista jako različito od misaonih navika sadašnjosti. Ponekad se mora govoriti sasvim paradoksalno, kada se govori iz znanja duhovnog svijeta, u odnosu na ono što se danas obično govori i vjeruje.

Danas se može biti vrlo učen čovjek, recimo na polju fizike, izvanredno učen čovjek, i s pravom može izazvati divljenje svojom učenošću, ali može se raditi s jasnim konceptima koji nisu proizvedeni niti obrađeni u skladu s onim što sam opisao, to jest, bez obdarivanja koncepta životom. Rekao sam samo nešto vrlo elementarno; U slučaju duhovnog istraživača, međutim, ovaj elementarni element mora se proširiti na cijeli svijet kontemplacije. Dopustite mi da vam navedem primjer: profesor Dewar je početkom stoljeća održao vrlo važno predavanje u Londonu. Ovo predavanje, mogu reći, u svakoj rečenici pokazuje velikog učenjaka

sadašnjosti, koji je dobro upućen u ideje fizike koliko i može biti. Učenjak pokušava iz fizikalnih ideja, kakve može imati sadašnji fizičar, govoriti o konačnom stanju Zemlje, ili o nekom budućem stanju u kojem bi mnogo od onoga što je još danas prisutno moralo biti mrtvo. On to opisuje vrlo ispravno jer se temelji samo na dobro utemeljenim pretpostavkama; on opisuje kako se jednom nakon milijuna godina mora dogoditi stanje Zemlje u kojem je temperatura pala za toliko i toliko stotina stupnjeva i kako su se tada – može se to vrlo dobro izračunati – supstance morale promijeniti. Možete to izračunati, a on opisuje kako mlijeko, naprimjer, više ne može biti tekuće kao danas, već mora biti čvrsto, kao bjelanjak, kada njime premažete zidove, postane toliko svijetlo da možete pročitati novine, budući da će toliko svijetla doći od bjelanjka, i mnogo takvih detalja. Stvari koje danas ne bi mogle izdržati ni nekoliko grama pritiska bit će toliko jake po svojoj konzistenciji, po svojoj materijalnosti, da će se moći pričvrstiti stotine kilograma. Ukratko, profesor Dewar daje sjajan opis budućeg stanja Zemlje. S tog gledišta ne može se prigovoriti ni najmanje; ali za onoga tko je upio živo mišljenje u svoju dušu, situacija je drugačija. Za one koji su upili živo mišljenje u svoju dušu, na pamet im pada primjer koji je po svojim metodama i načinu pristupa sličan profesorovim dedukcijama i načinu razmišljanja.

Pretpostavimo, naprimjer, uzmete dvadeset petogodišnju osobu i pomno promatrate – već danas možete napraviti takva promatranja, samo vas moram podsjetiti na rendgenski sustav – promatrate točno kako se određeni organi, recimo želudac, mijenjaju iz godine u godinu, mijenja se tijekom dvije, tri, četiri, pet godina; poprima druge konfiguracije. To se može opisati kao što to fizičar čini uspoređujući stanja Zemlje i zatim izračunavajući kako ova Zemlja mora izgledati nakon milijun godina. Sada se isto može učiniti i s ljudima: promatra se kako se, recimo, želudac ili srce mijenjaju iz godine u godinu; onda se izračuna kako, recimo, nakon dvjesto godina čovjek mora izgledati u odnosu na te promjene. Jednako utemeljen rezultat dobivate i ako promislite kako osoba mora izgledati nakon dvjesto godina, ako pravilno zbrojite pojedinačne poglede, samo što će tada osoba već odavno biti mrtva, više je neće biti!

Vidite na što mislim. Poanta je u tome da se u jednom slučaju iz neposrednog iskustva zna: takav izračun ne odgovara stvarnosti, jer nakon dvjesto godina ljudsko tijelo više ne bi bilo tu s tim promjenama; ipak se ovakvi proračuni rade sa Zemljom. Ali ne uzima se u obzir da je nakon dva milijuna godina Zemlja umrla kao fizičko biće i da je više nema; da svi proračuni o ovom stanju nemaju nikakvu stvarnu vrijednost, jer stvarnosti na koju se primjenjuju više nema.

Te su stvari vrlo dalekosežne. Možete za ljude računati natrag jednako dobro kao i naprijed, mogli biste izračunati kako su ljudi izgledali prije dvjesto godina po malim promjenama od prije dvije godine, ali njih tada nije bilo! Ali Kant-Laplaceova teorija formirana je prema istoj metodi, ta teorija koja pretpostavlja da je nekoć postojalo stanje maglice izračunano iz sadašnjeg stanja. Računica je sasvim dobra, percepcije su sasvim točne, samo – za duhovnog istraživača ispada da u to vrijeme, kada je cijela ova iskonska maglica trebala biti tu, cijela Zemlja još nije rođena, cijeli sunčev sustav još nije postojao.

Samo sam htio upotrijebiti ove izračune da vam pokažem kako cijeli unutarnji život duše mora izaći iz apstrakcije, kako se mora uroniti u živu stvarnost, kako same ideje moraju oživjeti. U mojoj knjizi, *'Vom Menschenrätsel'*, koja se pojavila prije dvije godine, napravio sam razliku između realnih i nereálnih ideja. Ukratko, duhovni istraživač mora istaknuti da je njegov put takav, da se prvo moraju probuditi sredstva znanja kojima se služi, da prvo mora preobraziti svoju dušu kako bi pogledao u duhovni svijet. Tada rezultati dolaze u takvom obliku da se može vidjeti: duhovni istraživač sada ne špekulira je li duša besmrtna, prolazi li duša kroz rođenje i smrt, već ga njegov istraživački put vodi do onog vječnog u ljudskoj duši, do onoga, što prolazi kroz rađanje i umiranje; njegov mu put istraživanja pokazuje što je u čovjeku vječno. Dakle, on traži predmet, stvar, samo biće. Ako netko ima biće, onda se mogu prepoznati njegova svojstva, kao što prepoznajemo boju ruže. Stoga se često javlja privid da znanstvenik duha samo tvrdi da je to tako, jer kada iznosi dokaze uvijek mora naglasiti kojim je putem stigao do ovih stvari; u određenom smislu mora početi tamo gdje druga znanost staje. Ali tada je moguć pravi prodor u ona područja koja, mogu reći, imaju smrt kao polazišnu točku, baš kao što znanost počinje od rođenja i mladosti. Mora nam biti jasno da ta smrt nipošto nije samo događaj koji zatvara vanjske osjetilne oblike, kao što se na nju obično gleda, to je prije nešto što sudjeluje u postojanju na isti način na koji i sile koje su prizvane rođenjem imaju svoj udio u postojanju. Susrećemo se sa smrću ne samo po tome što nas ona obuzima kao jednokratani događaj, već nosimo sile smrti u sebi – destruktivne sile, stalno destruktivne sile – baš kao što to činimo sa silama rođenja, ili onima koje su nam dane pri rođenju, konstruktivne sile koje su nam dane rođenjem.

Da bi se to razumjelo, međutim, treba biti sposoban istraživati na graničnoj točki između prirodne znanosti i znanosti duha. Naravno, danas mogu dati samo rezultate nekih stvari, želim samo sugerirati; kad bih vrlo detaljno objašnjavao što želim potaknuti, morao bih održati mnoga predavanja. Dakle, ako netko želi slijediti ono što je predloženo, mora se pomaknuti na granicu između prirodne znanosti i znanosti duha. Toliko ljudi vjeruje i vjerovalo je – danas je znanost uglavnom izvan ovih stvari, samo su popularni ideološki pokreti još uvijek na stajalištu koje je znanost ostavila prije nekoliko desetljeća – vjeruje se tako često, da je ovaj ljudski živčani sustav, jednostavno oruđe za mišljenje, osjećanje, volju, uklatko, za duševno iskustvo. Pojedinaac koji razvije organe duše, duhovne oči, duhovne uši, kako sam ih barem načelno opisao, nauči prepoznavati duhovni život, tko ga stvarno otkrije, tko zna da je reći: mozak je oruđe za mišljenje – da je to isto kao da kažem: hodam stazom koja je možda omekšala, koračam njome. Netko će doći, željeti objasniti ove otiske. Kako ih objašnjava? On to objašnjava govoreći: dolje u zemlji su svakakve sile, koje ljujajući se gore-dolje proizvode ove otiske – ali oni uopće nisu tu zbog tih sila. Otiske stvaraju stopala, ali sada se može razmišljati o tome. - Današnji filozofi objašnjavaju da ono što se događa u mozgu dolazi iz mozga, jer svako mišljenje, predodžba i osjećaj odgovara nečemu u živčanom sustavu. Baš kao što moji tragovi odgovaraju mojim stopalima, nešto u mozgu stvarno odgovara onome što duša ima kao dojmове. Ali duša je samo ostavila svoj otisak. Zemlja je jednako malo organ za moje hodaње ili otiske stopala, kao što je mozak organ za proces mišljenja ili

mentalnu aktivnost. I kao što ne mogu hodati bez poda – ne mogu hodati po zraku, trebam tlo ako želim hodati – tako je i mozak neophodan; ali ne zato jer proizvodi dušu, nego zato jer je duši potrebno tlo na kojem se izražava sve dok čovjek živi u tijelu između rođenja i smrti. Stoga nema veze sa svim tim.

Upravo će prirodna znanost, koja je danas tako sjajno shvaćena, biti potpuno razjašnjena kada se dogodi ovaj obrat u mišljenju, na koji sam ovim ukazao, a koji je svakako radikalniji od onoga kopernikanskog svjetonazora u odnosu na svjetonazor koji je bio ranije. Zatim, ako netko napreduje u istraživanju duše, također otkriva da procesi u mozgu, u živčanom sustavu, koji odgovaraju životu duše, nisu konstruktivni, nisu nešto što postoji jer produktivna, rastuća, aktivnost u živčanom sustavu prisutna je jednako kao i u ostatku organizma. Ne! Dapače, ono što duša radi u živčanom sustavu, to je degradirajuća aktivnost, to jest, tijekom naše budne svijesti izvan sna, to je degradirajuća aktivnost. I samo zato što je živčani sustav ugrađen u nas na način da ga ostatak organizma neprestano osvježava, degradirajuća, otapajuća, destruktivna aktivnost koja intervenira u naš živčani sustav iz mišljenja može se uvijek iznova uravnotežiti. Postoji aktivnost razgradnje, aktivnost koja je kvalitativno potpuno ista kao ona kroz koju osoba prolazi odjednom kada umre, kada se organizam potpuno otopi. Smrt neprestano živi u nama dok mislimo. Mogli bi reći da smrt živi u nama neprekidno, podijeljena atomistički; i jednokratna smrt koja nas obuzima, to je samo zbroj onoga što neprestano radi na razbijanju u nama, ali je zauzvrat uravnoteženo, samo su kompenzacije takve da se na kraju izaziva i spontana smrt.

Smrt treba shvatiti kao silu koja djeluje u organizmu, kao što razumijemo i životne sile. Ako danas pogledate prirodnu znanost, koja je apsolutno opravdana u svom području, vidjet ćete da ona traži samo konstruktivne snage. Ono što se razgrađuje izmiče joj. Stoga vanjska prirodna znanost nije u stanju promatrati ono što iznova proizlazi iz uništenja, u ovom slučaju ne tijela – jer se tjelesno razgrađuje – nego ponovnu izgradnju duhovnog i duševnog, to neprestano ispada iz promatranja i postaje dostupno kada se postupi onako kako sam upravo opisao. Tada se, naravno, ispostavlja da dok mi tamo nosimo svoj život, cjelokupna naša duševna aktivnost nije samo dodijeljena tlu na kojem se mora razvijati i koje čak i razgrađuje, u mjeri u kojoj je aktivna, već da je cijela ova aktivnost duše posvećena i duhovnom svijetu koji nas uvijek okružuje, u kojem stojimo dušom i duhom kao što sa svojim tijelom stojimo u osjetilnom i fizičkom svijetu. Znanost duha teži stvarnom odnosu čovjeka i duhovnog svijeta, koji prožima sve što je fizičko, odnosu sa stvarnim, konkretnim, duhovnim svijetom.

Zatim, međutim, postoji mogućnost daljnjeg promatranja kako je ono što djeluje i tka u našoj duši, što se ruši unutar granica koje sam opisao, kohezivna cjelina. Ono što sam nazvao razvojem duše prodire iz obične svijesti u vidovitu svijest. O tome sam govorio u svojoj knjizi '*Vom Menschenrätzel*'. Ova vidovita svijest otvara mogućnost posjedovanja imaginativnog znanja. Te imaginativne spoznaje ne daju ono što je izvana osjetilno, nego daju samoj osobi – sada ću zanemariti onaj drugi svijet – daju samom čovjeku ono što nije opaženo njegovim osjetilima. U posljednje vrijeme, kako bih izbjegao nespornosti, ono što su u početku može uočiti tako

probuđenim znanjem, nazvao sam tijelom formativnih snaga. To je nadosjetilno tijelo čovjeka, koje je aktivno tijekom cijelog našeg života, od rođenja, ili začeca, do naše fizičke smrti, ono je i nositelj naših sjećanja, ali koje je kao nadosjetilno tijelo u vezi s nadosjetilnim vanjskim svijetom. Tako da naš osjetilni život sa svojim ostatkom svijesti tu stoji poput otoka, ali svuda oko ovog otoka, pa čak i prodirući u ovaj otok, postoji odnos između ljudskog tijela i nadosjetilnog vanjskog svijeta. Ovdje naravno, dolazimo do točke povezivanja cijelog svijeta ideja – ne različito od onoga kako sam ga opisao – s fizičkim mozgom, koji mu daje osnovu; ali dolazimo do toga da vidimo da je tijelo formativnih snaga nositelj ljudskih misli, da se misli razvijaju u ovom formativnom tijelu, da čovjek misleći, živi u ovom tijelu formativnih snaga.

Drugačije je kada napredujemo do drugog iskustva duše, do osjećaja. Naši osjećaji, također naši afekti, naše strasti stoje u drugačijem odnosu prema društvenom životu od našeg mišljenja. Duhovni istraživač otkriva da su misli koje obično imamo vezane za naše tijelo formativnih snaga, ali ne i naši osjećaji, ne i naši afekti. Ti osjećaji i afekti žive u nama mnogo više podsvjesno; ali također su povezani s nečim daleko opsežnijim od našeg života između rođenja i smrti. Nije da je čovjek nepromišljen u ovom dijelu svog života o kojem sada govorim; svi osjećaji su prožeti mislima; ali misli kojima su prožeti osjećaji, u pravilu ne dolaze u običnu svijest čovjeka, već su ispod praga te svijesti. Ono što se podiže kao osjećaj, prožimaju misli, ali te misli su dalekosežne, jer ih čovjek pronalazi tek kada napreduje do još više svijesti: kada napreduje do onoga što nazivam inspiracijska svijest – ovdje ne mislim na praznovjerna shvaćanja. Više o tome možete pročitati u mojim knjigama.

Ako se sada zadubimo u ono što zapravo spava u odnosu na običnu svijest, na isti način na koji čovjek od kada zaspe do buđenja spava s obzirom na obične osjetilne ideje, vidimo kako se to naglo podiže baš kao i što se snovi uljuljaju u san. Osjećaji se zapravo podižu iz dubine duše, zvuči paradoksalno, ali je tako. Ali ova dublja duša, koja je dostupna inspiracijskom znanju, živi između smrti i novog rođenja; to je ono što je kroz naše začeca, ili recimo rođenje, ušlo u fizički kontekst, ono što prolazi kroz vrata smrti i pod drugim uvjetima ima duhovnu egzistenciju sve dok se čovjek ponovno ne rodi. Ako doista pogledate ono što živi u svijetu osjećaja s inspiracijskim znanjem, ne vidite samo osobu između rođenja i smrti, vi također vidite osobu u vremenima kroz koja duše prolazi između smrti i novog rođenja.

Nije to samo ovako jednostavno: to jest jednostavno – ali također je poznato kako se u duši pojavljuju snage koje čine mogućim vidjeti osjećaje, afekte, strasti na način da se u njima živi. Kao što se u biljci vidi ono što je nastalo kroz sile zametka, kao se vidi nešto što ne nastaje našim rođenjem ili začecem, već ono što je izašlo iz duhovnog svijeta.

Dobro znam, koliko današnji znanstveni svjetonazor može prigovoriti takvoj ideji. Oni koji su upoznati s takvim svjetonazorom lako će reći: Da, tu dolazi i amaterski opisuje da ti dijelovi njegove duše, koje želi obuhvatiti, dolaze iz duhovnog svijeta; opisuje posebne konfiguracije, boje osjećaja kao da je u tim osjećajima s jedne

strane naznaka našeg prenatalnog života, a s druge strane nešto kao što bi bila klica biljke, što će biti biljka iduće godine. Zar ta osoba ne poznaje – reći će ljudi – divne zakone nasljeđivanja koje je donijela prirodna znanost? Ne zna li on sve što znaju oni koji su prvi stvorili znanost o nasljednim osobinama, koji su prvi skovali sve što je znanje o nasljednim osobinama proizvelo?

Ako je s jedne strane, činjenica na koju prirodna znanost ukazuje sasvim točna, onda u nastanku nasljeđa postoje naše snage, kroz koje se pripremamo kroz stoljeća i koje šaljemo dolje da se te konstelacije razvijaju od predaka i roditelja, koje u konačnici dovode do materijalnog rezultata s kojim se onda obavijamo spuštajući se iz duhovnog svijeta u fizički. Tko doista pogleda divne rezultate novijih istraživanja nasljeđivanja, otkrit će da ono što znanost duha nalazi na sasvim drugačiji način, htio bih reći, na suprotan način, iz duše, potpuno potvrđuje upravo ova prirodoslovna znanost; dok se ono što sama znanost kaže uopće ne potvrđuje. Ovo mogu samo nagovijestiti.

A kada uđemo u ono područje koje se zove volja, ono je jako povučeno od onoga što čovjek ima u svojoj običnoj svijesti. Što sama osoba zna o tome što se u njoj događa kada se misao: želim nešto – pretvori u pokret rukom? Stvarni proces volje spava u ljudskom biću. Što se tiče osjećaja i afekta, moglo bi se barem reći da čovjek u tome sanja. Zato je pitanje slobode tako teško, jer u odnosu na običnu svijest volja miruje. Do spoznaje o tome što se događa u volji može se doći samo dolaskom do stvarne intuitivne svijesti. Time ne mislim na nejasnu, svakodnevnu svijest nazvanu intuitivna, već na ono na što upućujem u svojim spisima kao jedan od tri stupnja: imaginativna, inspirativna, intuitivna spoznaja. Dolazimo u područje volje, u ono što bi u nama trebalo djelovati, živjeti. To se prvo mora iznjedriti iz velikih dubina duše. Ali onda se otkrije da je ovaj element volje – obična misao stoji za sebe – prožet mislima, prožet duhovnim. Ali baš kao što u sebi nosimo volju, ne samo ono što smo iskusili u duhovnom svijetu, što utječe na naše osjećaje, utječe na naše afekte između smrti i novog rođenja, već je tamo aktivno nešto što smo iskusili u prethodnom zemaljskom životu. Porivi ranijih zemaljskih života djeluju na voljnu prirodu čovjeka. A u onome što razvijamo i kultiviramo u sadašnjoj volji, mogu reći, žive impulsi za zemaljske živote koji slijede. Tako da se za pravo duhovno istraživanje cijeli ljudski život dijeli na one živote koji leže između rođenja i smrti, i one koji – jer cjelokupno fizičko postojanje mora biti izgrađeno od svijeta – i one koji su doživljeni u mnogo dužim vremenskim razdobljima u duhovnom svijetu. Sav ljudski život sastoji se od takvih života, ponavljanih zemaljskih života, ponavljanih duhovnih života. To nije maštarija, nije ideja, nego nešto što se nađe kad se doista nauči okrenuti duhovno oko prema onom vječnom, besmrtnom u ljudskoj duši.

Ove stvari ne isključuju ljudsku slobodu. Kao što ne isključuje moju slobodu ako ove godine sagradim sebi kuću u kojoj ću živjeti nakon dvije godine – u njoj ću biti slobodna osoba, iako sam ovu kuću sagradio za sebe – tako će jedan zemaljski život odrediti ostale, koji slijede. Samo pogrešno shvaćena koncepcija bi to mogla prikazati kao narušavanje ideje ljudske slobode.

Na ovaj se način, polazeći od smrti, postupno približavamo duhovnim činjenicama u duhovnom istraživanju. Čak i u pojedinostima, ovo opažaje rezultira najrazličitijim stvarima ako se smrt uzme kao temelj duhovnog istraživanja na način kao što se i rođenje i začecje uzimaju kao osnova za fizičko istraživanje. Želim navesti samo nekoliko stvari jer ne želim ići u nejasnoće, nego citirati konkretne rezultate antropozofskih duhovnih istraživanja. U običnom duhovnom životu možemo razlikovati nasilnu smrt od vanjskih uzroka i smrt iznutra, bilo kroz bolest iznutra, bilo kroz starenje. Tako možemo razlikovati različite vrste smrti. Duhovno istraživanje koje se posebno bavi prirodom smrti otkriva sljedeće:

Uzmimo, naprimjer, nasilnu smrt koja ulazi u život, bilo slučajno ili na neki drugi način, ukratko, silom. To je događaj koji rastvara život u ovozemaljskom postojanju. Razvoj duhovne svijesti za duhovni svijet nakon smrti, ovisi o ovom pojedinačnom pojavljivanju smrti, kao što osnova za to ovisi o silama koje su nam dane rođenjem – ali na način na koji sam to opisao, da možemo razviti svijest u životu. Svijest koju razvijamo nakon smrti je drugačija: svijest koju razvijamo ovdje na Zemlji stoji na tlu nervnog sustava, baš kao što ja stojim na podu kada hodam po podu; u duhovnom svijetu svijest nakon smrti je drugačija, ali je definitivno svijest. Ako osoba umre nasilnom smrću, to nije nešto što samo zadire u njegove ideje. Mentalna aktivnost obične svijesti prestaje sa smrću, počinje druga svijest, ali zadire u njegovu volju, za koju smo vidjeli da prelazi u sljedeće zemaljske živote. Duhovni istraživač ima sredstva da u jednom zemaljskom životu istraži što se može dogoditi ako se u prethodnom zemaljskom životu dogodila nasilna smrt.

Ako danas pričate o takvim stvarima, naravno, znate da razni ljudi govore: ovo je glupo, djetinjasto, fantastično. - Ali rezultati su jednako pouzdano znanstveni – ja samo takve iznosim – kao i prirodoslovni. Ako nasilna smrt zahvati život, to se pokazuje u sljedećem zemaljskom životu na takav način da ova smrt ima učinak tako što na neki način dovodi do promjene smjera života u vrlo određenim godinama sljedećeg života. Već se provode istraživanja o životu duše; ali se u pravilu rade tako da se uzimaju u obzir samo stvari koje su najviše vanjske. U nekim ljudskim životima, u određenom trenutku u ovom životu, događa se nešto što mijenja cjelokupnu sudbinu čovjeka, što ga na unutarnji poticaj vodi na druge životne puteve. U Americi se takve stvari zovu '*konverzije*' jer za njih žele imena; ali ne trebamo uvijek misliti na vjerska pitanja; čovjek može biti prisiljen na drugi način života, na trajnu promjenu smjera svoje volje. Takva radikalna promjena volje ima svoje podrijetlo u nasilnoj smrti u njegovom prethodnom životu. Jer koliko je često ono što se događa u smrti važno, posebno za sredinu sljedećeg života, pokazuju konkretna istraživanja. Ako se smrt dogodi spontano iznutra kroz bolest ili starenje, tada smrt ima mnogo veći značaj za život između smrti i novog rođenja nego za sljedeći život na Zemlji.

Htio sam navesti ove primjere da vidite da ne pričam unedogled, već da se zapravo može steći sasvim određene poglede na detalje koji nastaju u kontekstu života. Dakle, duhovno istraživanje je doista novo, čak i za one koji su uvjereni u besmrtnost ljudske duše, da se mora govoriti ne samo o besmrtnosti općenito, nego da kroz razumijevanje ljudske duše ljudski život kao takav postaje shvatljiv. Svi

čudni procesi koje čovjek promatra kada ima osjećaj za tijek duševnog života, za tijek duhovnog života, svi divni događaji, svi imaju mjesto kada se zna da se ima posla s ponovljenim zemaljskim životima i ponovljenim duhovnim životima. U duhovnom svijetu – kažem ovo samo u zgradama – čovjek živi s duhovnim bićima, ne samo s bližnjima koji su mu se sudbinski približili i koji su također prošli kroz vrata smrti, nego također s drugim duhovnim bićima prema kojima ima odnos kakav ovdje ima prema tri carstva, mineralnom, biljnom i životinjskom. Duhovni istraživač govori o specifičnim individualnim duhovima, specifičnim pojedinačnim duhovnim bićima, o konkretnom, individualiziranom duhovnom svijetu, kao što je riječ o individualiziranim biljnim i životinjskim bićima i ljudskim bićima, utoliko što su ona fizička bića između rođenja i smrti. Ono što prije svega može potresti ljude – teško je govoriti o stvarima na način da one izranjaju na nov način, kao iz sivih dubina duha – to se događa kada se samo znanje prenosi u vrlo specifičnom načinu pristupa ljudskoj duši. Iz onoga što sam rekao vidjeli ste da se može steći znanje o duhovnom svijetu. Ove spoznaje imaju duboke implikacije za ljudsku dušu; u određenoj mjeri od ove ljudske duše čine nešto drugo. One interveniraju u život duše, bez obzira je li netko duhovni istraživač ili je samo čuo, razumio, upijao ono što je istražio duhovni istraživač; nije važno, nije važno jeste li sami istražili: jednako to možete smatrati razumljivim. Sve se može razumjeti samo ako dovoljno duboko proniknemo u to. Trebate samo apsorbirati. Ali onda, kada jednom shvatimo u punoj biti, to uđe u život duše na način da jednog dana bude značajnije od svih događaja u životu.

Čovjek je mogao iskusiti teške, tužne stvari koje su ga potresle, radosne stvari koje su ga podigle, uzvišene – ne treba biti indiferentan u vezi s tim ako je neko, naprimjer, duhovni istraživač, može sve doživjeti potpuno kao i drugi ljudi koji nisu duhovni istraživači – ali kada netko pronikne u svoje puno biće onim što duhovno znanje daje duši i kad je u stanju odgovoriti na pitanje: *što duša dobiva od tih duhovnih rezultata?*, - ako se u potpunosti odgovori na pitanje što je duša postala kroz duhovno znanje, tada ovaj događaj postaje važniji od svih drugih sudbinskih događaja, od svih drugih sudbinskih iskustava koja dođu čovjeku. Ne da ostali postaju manje važni, ali ovaj postaje veći od ostalih. Samo znanje tada sudbinski ulazi kroz život ljudske duše. Ako znanje uđe kroz ljudsku dušu, tada čovjek počinje shvaćati ljudsku sudbinu kao takvu: odatle sja svijetlo koje prosvjetljuje ljudsku sudbinu. Čovjek si od ovog trenutka kaže: ako netko doživi ovo iskustvo sudbine tako čisto u duhovnom, onda mu postaje jasno kako je u životu postavljen u skladu sa sudbinom, kako naša sudbina visi na nitima koje izviru iz prethodnog života, prethodnog zemaljskog života i života između smrti i novog rođenja, kako opet odlaze iz ovog života u život koji slijedi. - I čovjek samo sebi kaže: obična svijest samo sanja svoju sudbinu; obična svijest prihvaća svoju sudbinu ne shvaćajući kako prihvatiti san. Vidovita svijest u koju se budi, kao što se iz sna budi u običnu svijest, također dobiva novi odnos prema sudbini. Sudbina se prepoznaje kao ono što doprinosi našem sveobuhvatnom životu, životu koji prolazi kroz rađanja i smrti.

Stvar se ne smije shvatiti trivijalno, kao da duhovni istraživač kaže: vi ste sami odgovorni za svoju nesreću - ne, to ne bi bio samo nesporazum, to bi bila čak i

kleveta duhovnog istraživanja. Nesreća čak i ne mora na bilo koji način biti uzrokovana prethodnim životom. Može se dogoditi spontano; to će imati svoje posljedice u sljedećem životu, ali i na život između zemaljskih života jer vrlo često vidimo da ono što je drugačije oblikovana svijest u duhovnom svijetu, izrasta iz nesreće, patnje i boli. Ali smisao ulazi u cijeli naš život, razumijevanje i za našu sudbinu, o kojoj inače samo sanjamo, koju sada učimo razumjeti.

Jedna stvar se ističe iznad svega kada se uzme u obzir ovo duhovno znanje. Ne može se tada reći: pa, nakon smrti duša može ući u drugi život, ali može se čekati i vidjeti. Ovdje se uzima život kakav je predstavljen u fizičkom tijelu; može se čekati i vidjeti što će se dogoditi nakon smrti. - Stvar je pitanje svijesti. Međutim, ono što se događa nakon smrti povezano je s životom koji živimo u tijelu. Kao što kroz svoje tijelo imamo svijest u određenom smislu koju imamo u uobičajenom budnom stanju, tako nakon smrti imamo svijest koja sada nije prostorno izgrađena od nervnog sustava, već se gradi tijekom vremena, kada se gleda unatrag. Kao što je naš nervni sustav, da tako kažemo, oslonac i pandan našoj običnoj svijesti između rođenja i smrti, tako je i naša svijest u duhovnom svijetu između smrti i novog rođenja utemeljena na onome što se događa ovdje u našoj svijesti. I kao što ovdje imamo svijet oko sebe, tako i kad umremo imamo svoj život kao važan organ ispred sebe. Mnogo toga stoga ovisi o svijesti u fizičkom tijelu, koja se može proširiti u svijest koja nam se približava nakon smrti. Naprimjer, netko se, kao što je to često slučaj s današnjim mišljenjem, bavi samo fizičkim idejama koje se shvaćaju osjetilima, samo to ulazi u njegovu svijest, također u njegovo pamćenje, u sve što se događa u njegovoj duši, i on za sebe gradi svijet nakon smrti. Vi gradite svoje okruženje kroz ono što ste iznutra. Kao što netko tko je fizički rođen u Europi ne može vidjeti Ameriku oko sebe, kao što čovjek odražava svoju okolinu kroz ono gdje je tjelesno rođen, tako čovjek određuje okolinu, mjesto svog postojanja, kroz ono što je, da tako kažem, formirao u tijelu.

Uzmimo ekstreman slučaj, koji se ne može lako dogoditi, da se netko bori protiv svih nadosjetilnih ideja, postao ateist, čak nije ni od religije dobio osjećaj da ga to uopće zanima – znam da je to nešto paradoksalno, ali ima dobre antropozofske temelje: on sebe osuđuje da ostaje u zemaljskoj sferi, sa svojom sviješću, dok je drugi, koji je primio duhovne ideje, ganut u duhovnom okruženju. Ali onaj koji je upijao samo osjetilne ideje osuđuje sebe da ostane u osjetilnom okruženju.

Sada, možemo pravilno raditi u fizičkom tijelu jer je naše fizičko tijelo, takoreći, pokrov koji nas štiti od okruženja, i premda možemo pravilno raditi u fizičkom tijelu kada smo prisutni u fizičkom svijetu, to ne možemo ako se nakon smrti držimo fizičkog svijeta. S fizičkim koncepcijama u svijesti nakon smrti čovjek postaje destruktivan. - U vezi s problemom nasljeđa, već sam naznačio kako čovjekove snage interveniraju u fizičkom svijetu kada je on u duhovnom svijetu. Tko god svojom pukom fizičkom svjesnošću osuđuje sebe da ostane u fizičkom svijetu, postaje središte razornih sila koje interveniraju u ono što se događa u ljudskom životu i u ostatku svijeta. Dokle god smo u tijelu, možemo imati samo osjetilne misli, materijalističke misli; tijelo je zaštita. Oh, to je zaštita u mnogo većoj mjeri nego što mislimo! To je vrlo čudno, ali jedno je jasno onome tko zaviri u cijeli kontekst

duhovnog svijeta: Da čovjek nije preko svojih osjetila bio isključen iz okoline, da osjetila nisu obuzdana tako da u običnoj svijesti nije u stanju primiti žive pojmove, već one mrtve, koji bi ga trebali sputavati da proдре u duhovno okruženje, ako bi čovjek svoje ideje mogao odmah učiniti djelotvornim, ako ih ne bi imao samo kao unutarne, nakon što su stvari već prošle kroz osjetila, onda i ovdje u fizičkom svijetu, kada razvija svoj život ideja, njegove ideje bi imale ubijajući, paralizirajući učinak. Zato što su te ideje na određeni način destruktivne, degradirajuće za sve što zahvate. Samo zato što su te ideje u nama sputane, one nisu degradirajuće, one degradiraju samo kada su izražene u strojevima, u alatima, što također mora biti nešto mrtvo iz žive prirode. To je samo slika, ali odgovara stvarnosti. Ali kada čovjek uđe u duhovni svijet samo s fizičkim idejama, on postaje središte razaranja.

Stoga moram navesti ovu jednu ideju kao primjer za mnoge, da ne smijemo reći: Možemo čekati – jer zavisi o čovjeku da li razvija osjetilne ili nadosjetilne ideje, na ovaj ili onaj način priprema se za sljedeći život. To je naravno sasvim drugačije, ali razvijeno je iz života ovdje; to je ono bitno što se mora ispitati. Mnoge stvari proizlaze iz znanosti duha drugačije nego što se pretpostavlja. Stoga moram na kraju dati nekoliko napomena.

Vrlo lako bi se sada moglo pojaviti uvjerenje da onaj koji sada ulazi u duhovni svijet, da bezuvjetno on sam mora postati duhovni istraživač. To nije potrebno, iako sam opisao u svojoj knjizi *'Kako se stječu spoznaje viših svjetova?'* toliko toga što duša mora napraviti od sebe da bi zaista mogla ući. I danas to svatko može u određenoj mjeri, ali to ne treba svima. Ono što je netko razvio kao duša je čisto unutarnja stvar; ali ono što proizlazi iz ovoga je da su istine koje su istražene oblikovane u koncepte, da je ono što duhovni istraživač može dati obučeno u takve ideje kakve sam ja danas razvio. Tada se može prenijeti. Za ono što čovjeku treba, nema nikakve razlike – time izražavam zakon duhovnog istraživanja – je li netko sam istraživao stvari ili ih je dobio iz drugog vjerodostojnog izvora. Nije riječ o istraživanju stvari za sebe, nego o tome da ih netko ima u sebi, da ih je u sebi razvio. Stoga je pogrešno misliti da svatko mora postati duhovni istraživač. Danas će, međutim, duhovni istraživač imati potrebu, kao što sam i ja sam imao potrebu, da, da tako kažem, podnese račun o svom istraživačkom putu. I to ne samo iz razloga što danas u određenoj mjeri svatko može ići putem koji sam opisao bez ikakve štete, već i zato što se svatko ima pravo pitati: kako ste uspjeli postići ove rezultate? – stoga sam opisao ove stvari. Vjerujem da će se čak i oni koji ne žele postati duhovni istraživači barem htjeti uvjeriti kako duhovni istraživač dolazi do rezultata, koji su danas potrebni svakome tko želi postaviti temelje života u smislu današnjeg ljudskog razvoja koji se mora razviti u ljudskim dušama.

Vrijeme je danas prošlo, koje je bilo u drevnim vremenima, kada se toliko sputavalo ono što je dovelo do razvoja duše. U davna vremena bilo je strogo zabranjeno priopćavanje onoga što je skriveno. I danas se oni koji znaju o ovim životnim tajnama – nema ih malo – suzdržavaju u tim stvarima. Svatko tko je tek primio ove stvari od drugog učitelja kao učenik, neće napraviti ništa dobro pod bilo koji okolnostima ako ih prenese dalje! Danas je jedino preporučljivo prenijeti ono

do čega ste došli, što ste sami istražili. Ali ovo može i mora služiti ostatku čovječanstva.

Iz nekoliko kratkih naznaka koje sam danas mogao dati, već može postati očigledno što duhovno istraživanje može biti za pojedinca; ali nije važno samo za pojedinca. A da bih s par riječi na kraju barem natuknuo ovu drugu stvar, istaknuo bih nešto o čemu se danas vrlo malo vodi računa.

To je osebujan fenomen na koji bih želio skrenuti pozornost na sljedeći način: u drugoj polovini devetnaestog stoljeća pojavio se određeni znanstveni pravac, a to je objašnjenje živih bića koje se veže uz ime Darwin. Entuzijastični, učeni istraživači i entuzijasti studenti pronijeli su te stvari kroz desetljeća druge polovine 19. stoljeća. Možda sam već skrenuo pozornost na tu neobičnu činjenicu. Već 1860-ih situacija je bila takva da se pod Haeckel-ovim vodstvom pojavio moćni ideološki pokret koji je htio sve staro baciti u vodu i preoblikovati cjelokupni svjetonazor u darvinističkim terminima. Danas još postoje brojni ljudi koji naglašavaju koliko bi to bilo veliko i važno ako više ne bi bilo mudrošću-ispunjenog vodstva svijeta, već da bi se sve nastajanje moglo objasniti mehaničkim silama u smislu darvinizma.

Godine 1869. pojavio se Eduard von Hartmann sa svojom '*Filozofijom nesvjesnog*' i okrenuo se protiv darvinizma, koji je svijet promatrao isključivo izvana, ukazujući na nužnost unutarnjih sila, premda na neadekvatan način – nije imao duhovno istraživanje – na čisto filozofski način. Naravno, oni koji su bilo oduševljeni usponom darvinizma bili su spremni reći: Pa, filozof je diletant, ne treba ga slušati. Pojavili su se protu napisi u kojima se podrugljivo govori o diletantu Eduardu von Hartmannu: pravi, učeni prirodoslovac, takvim stvarima ne treba pridavati pažnju.

Bio je tu i jedan anonimni pamflet, koji je sjajno opovrgnuo ovaj pamflet Eduarda von Hartmanna. Prirodoslovci i oni koji su mislili kao i oni bili su time prilično zadovoljni, jer je Eduard von Hartmann bio potpuno opovrgnut. Sve što se moglo iznijeti, valjano saznati iz fonda prirodne znanosti, iznijela je ta neimenovana osoba protiv Eduarda von Hartmanna – isto koliko se danas iznosi protiv duhovnog istraživanja. Eto, pamflet je primljen s velikim odobravanjem. Haeckel je rekao: to je napisao pravi prirodoslovac protiv diletanta Eduarda von Hartmanna; vidi se što prirodoslovac može učiniti; ni sam ne bi ništa bolje napisao. Neka se pokaže i smatrat ćemo ga jednim od nas. - Ukratko, prirodoslovci su dosta propagirali to djelo, koje im je jako koristilo, tako da je ubrzo tiskano. Bilo je potrebno drugo izdanje. Tada se autor otkrio: bio je to Eduard von Hartmann!

Jednom je netko podučio svijet važnu lekciju. Jer onaj tko danas kao duhovni istraživač mora iskusiti ono što je napisano protiv duhovnog istraživanja, mogao bi, naime, bez puno truda isisati iz malog prsta sve što se iznosi protiv znanosti duha. Eduard von Hartmann mogao je sam sebi reći sve što su prirodoslovci govorili protiv njega – i to je učinio.

Ali ovo je samo uvod. Važno mi je sljedeće: Oscar Hertwig je jedan od najvažnijih Haeckel-ovih učenika, koji je krenuo marljivim, poštenim i velikim istraživačkim

putem prirodnih znanosti. Hertwig je prošle godine napisao vrlo lijepu knjigu. Knjiga se zove '*Postanak organizama. Pobijanje Darwinove teorije slučajja*', i u njoj ukazuje na stvari koje je Eduard von Hartmann već iznio. Takvo što je zapravo sasvim bez presedana: da sljedeća generacija, ona koja je odrasla pod gospodarom, mora odstupiti od nečega za što se vjerovalo da gradi čitav svjetonazor, koji također pruža informacije o duhovnom svijetu, one koje može dati. Dobar darvinist pobija darvinizam! Ali on čini više; i to je ono što mi je na kraju bitno.

Oscar Hertwig piše na kraju svoje izvrsne, prekrasne knjige '*Postanak organizama. Pobijanje Darwinove teorije slučajja*', "nešto poput svjetonazora kakav je bio darvinizam, nije samo teorijska struktura, već obuhvaća cijeli ljudski život, uključujući ono što ljudi rade, žele, osjećaju i misle". On kaže: "Tumačenje Darwinova učenja, koje je tako dvosmisleno sa svojom nedorečenošću, također je dopuštalo vrlo raznoliku upotrebu u drugim područjima, ekonomskog, društvenog i političkog života. Iz njega je, kao iz Delfijskog proročišta, ovismo o tome što je htio, svatko mogao izvući njegove korisne primjere na društvena, politička, higijenska, medicinska i druga pitanja i uputiti na znanost biologije darvinističkog stila s njenim nepromjenjivim prirodnim zakonima da potvrdi svoje tvrdnje. Ali ako ti navodni zakoni nisu takvi, ne bi li trebale postojati i društvene opasnosti ako se koriste na razne načine u drugim područjima? Bolje da ne vjerujemo da ljudsko društvo može stoljećima koristiti idiome kao što su 'borba za egzistenciju', 'preživljavanje najpogodnijih', 'najkorisnije', 'savršenstvo kroz selekciju', i tako dalje, primjenjujući ih na razne oblasti života, kao što je *kruh svagdašnji*, bez da se na njih dublje i trajnije ne utječe u cijelom smjeru formiranja ideje! Dokaze za ovu tvrdnju ne bi bilo teško dobiti iz mnogih pojava modernog doba. Upravo iz tog razloga odluka o istini i zabludi darvinizma seže daleko izvan okvira znanosti biologije".

Svugdje u životu postoji ono što se pojavljuje u takvoj teoriji. Tada se postavlja pitanje, koje također intervenira u život, iz područja znanosti duha. Danas živimo u tužnom vremenu, vremenu koje je tragično za čovječanstvo. To je vrijeme koje se razvilo iz ljudskih koncepcija, iz ljudskih ideja. Tko god proučava odnose uz pomoć znanosti duha, zna za vezi između onoga s čime se danas susrećemo izvana i onoga što sada čovječanstvo tragično proživljava. Čovjek doživljava mnogo; ljudi vjeruju da znaju, vjeruju da njihovi koncepti obuhvaćaju stvarnost – ne obuhvaćaju je. I zato što je ne obuhvaćaju, jer se stvarnost nikako ne može obuhvatiti znanstvenim terminima, stvarnost im raste iznad glava, i pokazuje im da ljudi mogu ući u takve događaje, ali tada nastaje kaos koji nas sada okružuje.

Znanost duha ne nastaje – premda je to istina – samo kroz unutarnju nužnost; nastala bi kroz ovu unutarnju nužnost, čak i da vanjski događaji ne bi stajali tamo kao veliki, moćan znak. Takvi znakovi su tu, međutim, s druge strane: da su stari pogledi na svijet doista sjajni ali nikada ne mogu formativno intervenirati u socijalnoj, pravnoj ili političkoj sferi, da stvarnost preplavljuje ljude ako to žele, to je ono što je s druge strane, što snažnim znakovima ukazuje na znanost duha, koja traži koncepte koji odgovaraju stvarnosti, koncepte koji su posuđeni iz stvarnosti i stoga su također sposobni poduprijeti svijet u društvenoj i političkoj sferi. Koliko god netko vjerovao da se iz kaosa izlazi s terminima koji su danas uobičajeni izvan

duhovne znanosti, neće se izaći; jer u stvarnosti vlada duh. A budući da čovjek sam svojim djelovanjem intervenira u tu stvarnost u društvenom i političkom životu, potrebne su mu takve ideje, takvi osjećaji, takvi impulsi volje, koji se izvlače iz duha, da bi došao do plodonosnih koncepata na ovom području. Politika i društvene znanosti, u budućnosti će im trebati ono što samo znanost duha može postaviti kao temelj. To je ono što je također od posebne važnosti za suvremenu povijest.

Mogu samo dati pojedinačne prijedloge, na ovom predavanju, koje je već potrajalo. Želim samo istaknuti da ono što se danas pojavljuje kao znanost duha, u sistematskom poretku ono je što žele najbolji. Ako bi bilo samo do mene, dao bih ovoj znanosti duha posebno ime. Više od trideset godina razrađivao sam, sve više i više, one ideje koje je Goethe stekao u vezi stvarnosti u svojoj velikoj doktrini preobrazbe, gdje je pokušao oživjeti koncept suprotan mrtvim konceptima. Tada je to bilo moguće samo na elementaran način. Ali ako Goethea ne shvatite samo povijesno, ako ga smatrate još uvijek prisutnim, onda se danas Goetheova doktrina preobrazbe pretvara u ono što ja nazivam živim konceptima, koji potom pronalaze put u znanost duha. Ono na što mislim pod duhovnim istraživanjem želio bih nazvati goetheizam, jer se temelji na zdravim konceptima stvarnosti kako je Goethe želio. A zgradu u Dornach-u, koja bi trebala biti posvećena ovom duhovnom istraživanju, i kroz koju je ovo duhovno istraživanje postalo poznatije nego bi bilo bez nje, želio bih nazvati Goetheanum da se vidi da ono što se danas naziva duhovnim istraživanjem stoji usred zdravog procesa evolucije čovječanstva. Naravno, mnogi i danas govore kako vjeruju da i oni ispovijedaju Goetheov svjetonazor: Goethe je bio onaj koji je prirodu iznad svega prepoznao kao najvišu i također dopustio da iz prirode izađe duh. - Pa, Goethe je još kao vrlo mlad rekao: 'Mislila je i stalno razmišlja'; neprestano promišlja, čak i ako ne kao čovjek nego kao priroda. S tim naturalizmom koji o prirodi razmišlja na duhovni način kao Goethe – s njime se može složiti netko i ako je duhovni istraživač. A oni koji uvijek vjeruju da treba stajati na granicama znanja i ne mogu ići dalje, njima se može odgovoriti Goetheovim riječima – dopustite mi za kraj, da završim riječima koje je Goethe koristio u vezi drugog istraživača koji je zastupao kasniji kantovski pogled:

Unutar prirode -
Nijedan stvoreni duh ne prodire.
Blago onima kojim ona
Otkrije samo vanjsku ljusku!

Ins Innere der Natur -
Dringt kein erschaffner Geist.
Glücklich, wem sie nur
Die äußere Schale weist!

Do ovih riječi Goethe je stavio druge koje pokazuju kako je dobro Goethe znao da kada čovjek probudi duh u sebi, on također nalazi i duh u svijetu, i sebe kao duh:

Unutar prirode -
 Nijedan stvoreni duh ne prodire.
 Blago onima kojim ona
 Otkrije samo vanjsku ljusku!
 To čujem da se ponavlja već šezdeset godina
 I psujem — ali krišom, —
 Priroda nema ni jezgru ni ljusku,
 Ona je sve odjednom,
 Prije svega jednostavno preispitaj sebe
 Pa vidi jesi li jezgra ili ljuska!

Ins Innere der Natur -
 Dringt kein erschaffner Geist.
 Glückselig, wem sie nur
 Die äußere Schale weist!
 So hoer ich schon an die sechzig Jahre wiederholen
 Und fluche darauf — aber verstohlen, —
 Natur hat weder Kern noch Schale,
 A lies ist sie mit einemale,
 Dich pruefe du nur zu allermeist,
 Ob du selbst Kern oder Schale seist!

Znanost duha želi djelovati na način da čovjek nauči sebe ozbiljno ispitati je li on sam jezgra ili ljuska. I on je jezgra kada se shvati u svojoj punoj stvarnosti. Ako sebe shvati kao jezgru, tada prodire do duha prirode; onda će se nešto slično dogoditi u razvoju čovječanstva s obzirom na duhovno istraživanje kao što se moralo dogoditi kada je Kopernik ukazao od vidljivog na nevidljivo, čak i ako je ovo vidljivo.

Za nadosjetilno, međutim, čovječanstvo će se morati potaknuti da shvati ovo nadosjetilno u sebi. Za to ne treba postati duhovni istraživač; ali treba očistiti sve predrasude koje leže pred dušom ako će se razumjeti ono što znači duhovno istraživanje upravo sa takvog goetheovskog gledišta.

Htio sam vam dati ovo kao nekoliko prijedloga danas. S ove točke gledišta, barem se uvijek može stimulirati; jer ako bi htio ući u detalje, morao bi održati mnoga predavanja. Ali vjerujem da će ovih nekoliko primjedbi biti dovoljno da pokažu da se nešto treba izvući iz razvojnog procesa čovječanstva, koji najprije budi ovu ljudsku dušu za puni život. Nitko ne treba vjerovati da troši dušu, da pušta da nešto umire, čak ni vjerski život. Jer kao što je Goethe rekao:

Tko posjeduje znanost i umjetnost,
 Ima i religiju,
 Tko to dvoje ne posjeduje,
 On ima religiju!

Wer Wissenschaft und Kunst besitzt
Hat auch Religion,
Wer jene beiden nicht besitzt,
Der habe Religion!

Tako se može reći, kako se razvija način razmišljanja modernog doba: Tko god nađe put u znanosti duha, naći će i put do pravog religioznog života; ali tko ne nađe put znanosti duha može se bojati da će u budućnosti izgubiti i vjerski put tako potreban čovječanstvu!

Tajna dvojnika. Geografska medicina

St. Gallen, 16 studenog 1917

Primijetili ste da je na jučerašnjem javnom predavanju rečeno nešto što je vrlo značajno za shvaćanje duhovnog znanja u ljudskom životu. Napomenuo sam kako neki ljudi žive u sadašnjosti ovdje na fizičkom planu, prvenstveno percipiraju samo ideje koje dolaze iz svijeta osjetila, koji ne žele znati ništa o bilo čemu osim o svijetu osjetila, budući da su takvi ljudi u određenoj mjeri nakon svoje smrti vezani uz okruženje koje je još u velikoj mjeri zemaljsko, fizičko područje u kojem se osoba nalazi u vremenu između rođenja i smrti. Tako da se od strane ljudi koji se svojim životom unutar fizičkog tijela ograničavaju na ovaj zemaljsko- fizički svijet, dugo vremena nakon smrti, unutar ovog fizičkog svijeta stvaraju destruktivne sile. S takvim se nečim dotičemo dubokih, smislenih tajni ljudskog života, tajni koje su stoljećima, tisućljećima, može se reći, neka okultna društva pomno čuvala jer su tvrdila – s kojim pravom, to nećemo danas istraživati – da ljudi nisu dovoljno zreli da prime takve istine, takve tajne, i da bi izazvalo veliku zbrku kada bi to bilo poznato. Danas želimo manje govoriti o pravu da se takve istine, koje su toliko značajne za život, uskrate ljudima, i da se njeguju samo u užim krugovima okultnih škola. No, treba reći, da se približilo vrijeme, u kojem širi krug čovječanstva ne može biti bez da mu se priopće određene tajne o nadosjetilnom svijetu o kakvom se jučer govorilo. Da, s javnim priopćavanjem takvih stvari morat će se nastaviti.

Čak i da je u određenim granicama u ranijim vremenima, kada je čovječanstvo živjelo u drugačijim uvjetima, bilo opravdano skrivati neke tajne, to sada više ne bi bilo opravdano, jer sada čovjek stoji – znamo da je sada peta epoha post-atlantskog razdoblja – sada se čovjek nalazi u životnim uvjetima u kojim bi nužno zakoračio kroz vrata smrti kao destruktivan, ukoliko ne bi ovdje u životu tražio ideje i pojmove koji se tiču nadosjetilnih stvari. Ne može se stoga reći da su u pravu ljudi koji tvrde: pa, može se čekati i vidjeti što dolazi nakon smrti. Ne, između rođenja i smrti treba upoznati određene stvari o duhovnom svijetu na način koji je jučer naznačen, da bi se s tim idejama prošlo kroz vrata smrti.

U ranijim vremenima ljudske evolucije bilo je drugačije. Znao se da se sve do 16. stoljeća, do pojave kopernikanskog svjetonazora, sasvim drugačije vjerovalo u vezi ustrojstva svijeta. Sada je naravno bilo potrebno za ljudski napredak, također i za prodor slobode u ljudski razvoj, da dođe kopernikanski svjetonazor, kao što sada mora doći i znanost duha. Ali s onim fizičkim pogledom na svijet koji su ljudi imali prije kopernikanizma – danas se može nazvati pogrešnim – s ovim pogledom na strukturu fizičkog svijeta da Zemlja miruje, Sunce se kreće oko zemaljskog neba, zvijezde se kreću oko Zemlje, da iza zvjezdanog neba postoji duhovna sfera u kojoj borave duhovna bića, s ovim pogledom na strukturu svijeta ljudi bi još uvijek mogli proći kroz vrata smrti, a da kao umrli ne budu zadržani u zemaljskoj sferi. Ovaj svjetonazor još nije utjecao na to da bi ljudi, kada prođu kroz vrata smrti, postali destruktivni u zemaljskoj sferi. Tek s početkom kopernikanizma, idejom da cijelim

svijetom, koji se prostire u kozmosu, vladaju samo prostorni zakoni, ideja ovog kopernikanskog načina da se Zemlja okreće oko Sunca, ta ideja koja čovjeka povezuje s fizičko-osjetilnom egzistencijom, sprječava ga da se nakon smrti u skladu s tim uzdigne u duhovni svijet.

Danas se mora upoznati i ova druga strana kopernikanskog svjetonazora, nakon što se stoljećima pripremalo da se čudesno progresivni aspekti kopernikanskog svjetonazora uvijek iznova predstavljaju dušama ljudi. Jedno je jednako opravdano kao i drugo. Čak ako se jedno i danas smatra razboritošću – postalo je, naravno, prilično filistarski razborito gledati kopernikanski svjetonazor kao jedinu doktrinu koja je učena – ali ako je to i danas razboritost, a ono drugo ludost, čovjek će biti okovan za Zemlju ovim kopernikanskim pogledom na svijet, ako ne stvori ideju kakvu se danas može imati u znanosti duha, za današnje ljude to je još uvijek glupost, ludost: ali to je istina. Već znate iz Biblije da su neke stvari koje su pred ljudima ludost, pred bogovima mudrost.

Jer kada čovjek prođe kroz vrata smrti, mijenja svoju svijest. Bilo bi vrlo pogrešno vjerovati da će osoba nakon smrti ostati bez svijesti. Ova čudna ideja je čak raširena u nekim krugovima koji sebe nazivaju 'teozofskim'. To je glupost. Naprotiv, svijest postaje mnogo moćnija, postaje mnogo intenzivnija, ali je drugačija. Čak i u odnosu na uobičajene ideje fizičkog svijeta mora se reći da su svjesne ideje nešto drugačije nakon smrti.

Iznad svega, nakon smrti osoba se spaja s onim ljudima s kojima je karmički povezana u životu. Tako može biti da u duhovnom svijetu između smrti i novog rođenja umrli susreću mnoge ljudske duše kroz koje prolaze – jer u pravilu postoji prolaznost, a ne neprolaznost – mimo kojih prolaze, ako smijem upotrijebiti ovaj izraz; nisu tu za njih. Ima onih s kojima je nekako karmički povezan. Da sve više urastamo u opći svjetski kontekst, čak i nakon smrti, to moramo steći kroz život ovdje na Zemlji. Osnivanje društava temeljnih isključivo na duhovnom, zadatak je sadašnjosti i budućnosti. Zašto netko nastoji osnovati društvo poput antropozofskog? Zašto pokušavate ujediniti ljude s takvim idejama? Jer to stvara karmičku vezu između ljudi koji bi se trebali naći u duhovnom svijetu, koji bi trebali spadati zajedno u duhovnom svijetu, što ne bi mogli učiniti da ovdje žive izolirani. Upravo kroz mogućnost međusobnog širenja duhovnog znanja i duhovne mudrosti, mnogo toga se radi za život u duhovnom svijetu, što međutim utječe na fizičko - osjetilni svijet, jer je stalno pod utjecajem duhovnog svijeta. Ovdje se događaju samo učinci; tamo u duhovnom svijetu, također kada živimo ovdje na fizičkom planu, događaju se uzroci. I možemo reći, ako se bavimo isključivo onim što je danas tako često propaganda: udruge se osnivaju za svašta, ali bez obzira na veliki entuzijazam, često su zaista vrlo malo posvećene duhovnim stvarima. Čovjek misli da će neke udruge postupno pretvoriti Zemlju u zemaljski raj, eto, prije ove tri godine rata na Zemlji, već su postojale brojne takve udruge u kojima su ljudi radili na postupnom pretvaranju Europe u društveni raj! Ono što je sada tu, ne sugerira osobito da stvari idu onako kako se misli da se mogu usmjeriti.

S druge strane, međutim, interakcija fizičkog svijeta s duhovnim je složenija. Pa ipak, mora se reći: kada se udruge osnivaju u svijetlu znanosti duha, ljudi tu rade, ne samo na svijetu učinaka, već na svijetu uzroka koji leže iza osjetilnih učinaka. - U taj osjećaj se mora proniknuti ako se želi ispravno shvatiti ono što je beskrajno duboko značajno, što se postiže upravo suživotom i duhovnim radom u sadašnjosti i budućnosti čovječanstva.

To nije nešto što može proizaći iz bilo koje puke klupske udruge, već je to sveta zadaća, koju u čovječanstvo trebaju postaviti božansko - duhovna bića koja upravljaju svijetom. Zato što će ljudi morati apsorbirati određene ideje o nadosjetilnom svijetu, jer će sve manje nadosjetilnih ideja dolaziti iz osjetilnog svijeta. Želim reći da će se nadosjetilne ideje sve više tjerati iz osjetilnog svijeta upravo napredovanjem prirodnih znanosti. Stoga bi se ljudi postupno isključivali iz duhovnog svijeta ako ne bi imali nikakve nadosjetilne, nikakve duhovne koncepte. Oni bi sebe osudili da se nakon smrti u potpunosti povežu s onim što je gola fizička Zemlja; također povežu s onim što će fizička Zemlja postati.

Ali fizička Zemlja će u budućnosti postati leš, a ljudi bi stajali pred strašnom perspektivom da sami sebe osude da u budućnosti kao duša nastanjuju leš, ako ne odluče uroniti u duhovni svijet, da se ukorijene u duhovnom svijetu. To je ozbiljan i smislen zadatak koji je postavka za djelovanje znanosti duha. To moramo jednom svaki dan zazvati u svoju dušu kao svetu misao, kako nikada ne bismo izgubili revnost za ovu opravdanu stvar znanosti duha.

A takve ideje, koje se mogu umnažati i umnažati, i ako se pridružimo onome što je već ušlo kroz ovaj duhovni svijet na mnogo načina iz duhovnog svijeta u naš duhovni tijek, sve ono što nam dolazi u smislu pojmova, što nam omogućuje da se oslobodimo vezanosti za zemaljsko, za ono destruktivno u zemaljskom, kako bi radili iz drugih pravaca. Zato ostajemo u kontaktu s dušama koje smo ostavili na Zemlji i s kojima smo karmički povezani, također povezani sa Zemljom, ali povezani s drugih mjesta. Da, još smo intenzivnije povezani s dušama zaostalim na Zemlji ako smo na neki način s njima povezani iz viših duhovnih područja, ako nismo osuđeni čisto materijalističkim životom da obilazimo Zemlju, kada se, takoreći, ne možemo ljubavlju povezati ni s čim na Zemlji, već smo samo središta destrukcije.

Vidite, dragi moji prijatelji, ako postupno razvijamo našu svijest od djetinjstva – eto, znamo kako se ta svijest razvija, ne trebamo to opisivati. Nakon smrti prevladavaju potpuno drugačiji procesi kako bi se postupno dostigla svijest koju moramo steći za život između smrti i novog rođenja. Kao što hodamo po Zemlji, i radimo stvari, i doživljavamo, to nije tako nakon smrti; u nekom smislu, to nam ne treba. Međutim, ono što nam je potrebno, je da se mi, takoreći, odvojimo od elementa ogromnog intenziteta koji je s nama povezan kada napustimo fizičko tijelo. Prošavši kroz vrata smrti, uspostavljajući odnos s njim, srasli smo s tim duhovnim svijetom kojeg ovdje opisujemo kroz znanost duha. Mi ga opisujemo kao svijet viših hijerarhija: anđela, arhandela, arhaja, Eksuzija, Dinama, Kirioteta, i tako dalje, kao svijet viših hijerarhija i djela i iskustava tih hijerarhija. Ovdje je svijet izvan nas; svijet mineralnog carstva, biljnog carstva, životinjskog carstva, je u našoj blizini.

Kada smo prošli kroz vrata smrti, ona duhovna bića koja smo nabrojili u višim hijerarhijama, pa i svjetovi tih bića, u nama su. S njima smo povezani; u početku jednostavno ne možemo razlikovati sebe od njih; živimo u njima, ona nas ispunjavaju. Težak je to koncept, ali ga morate naučiti: ovdje smo izvan svijeta, tamo unutar svijeta. Naše se biće širi cijelim svijetom; ali ne možemo sebe razlikovati. U određenom smislu, poslije smrti smo ispunjeni s bićima viših hijerarhija i onim što ta bića rade. Ali glavna stvar je da možemo odvojiti sljedeće hijerarhije kojima smo ispunjeni, hijerarhiju anđela, arhandela i arhaja, od viših hijerarhija. Tamo uopće ne dolazimo do prave ego - svijesti – s drugog stajališta, u ciklusima i predavanjima sam već opisao ovo sazrijevanje ego - svijesti – ali ne dolazimo do prave svijesti ega ako ne možemo pronaći snagu u sebi da tamo razlikujemo: što je u nama - anđeo? Elohim? Koje je biće iz hijerarhije anđela? Koje je biće iz hijerarhije Eksuzija, Duhova forme? Moramo tamo naučiti razlikovati, moramo imati snage odvojiti ono što je s nama povezano, od onoga što želimo znati; inače je u nama, ne stoji izvan nas. Ovdje se moramo spojiti s onim što je vani, pogledati to; tu ga moramo odvojiti od sebe kako bismo se mogli povezati s njim.

Sada, na sadašnjem stupnju evolucije, možemo samo odvojiti, ono što bismo inače nosili u sebi kao da smo u stanju spavanja, usvajanjem duhovnih pojmova; ovi duhovni pojmovi, koji su ljudima tako neugodni jer se moraju malo potruditi, moraju uložiti više truda nego s običnim pojmovima. U prvom redu, ako ih usvojimo, nakon smrti oni razvijaju ogromnu sposobnost prepoznavanja i gledanja kroz duhovni svijet. To je veoma važno. Ljudima je danas nezgodno stjecati duhovne pojmove. Vole ići na događanja gdje im se prikazuju svakakvi slajdovi ili slično, tako da moraju što je manje moguće razmišljati nadosjetilno, da sve mogu samo vidjeti, ili barem vole ići na događaje gdje im se priča o stvarima koje im inače stoje pred očima. Ali klone se napora da se uzdignu do takvih pojmova koji su teži, jer nemaju vanjski objekt, jer su im objekt činjenice koje se odnose na nadosjetilni svijet. Ali to su tamo snage koje nad daju stvarni svijet.

Dakle, kroz duhovne ideje i koncepte stječemo mudrost koja nam je potrebna kako bismo tamo imali svijetlo; inače je sve mračno. Jer ono što se ovdje usvaja kao mudrost tamo je svijetlo, duhovno svijetlo. Mudrost je duhovno svijetlo. Da, da tamo ne bude mrak, treba nam mudrost. A ako ne usvojimo nikakve duhovne pojmove, to je način da tamo nemamo svijetla. Ali ako nema svjetlosti, onda se udaljavamo od sfere koja bi trebala biti osvjetljena i jednostavno se vraćamo na Zemlju, i lutamo okolo kao destruktivno središte. U najboljem slučaju tada se može iskoristiti od crne magije da pruži inspiraciju za posebne zadatke i destruktivna djela na Zemlji.

Dakle, potrebna je mudrost da bismo imali svijetlo nakon smrti. Ali nakon smrti treba i nešto drugo; nakon smrti ne treba samo sposobnost odvajanja bića kako bi ih uopće mogli imati ispred sebe, kao bića duhovnog svijeta, nakon smrti treba i sposobnost voljenja, inače ne bi na pravi način razvio odnos prema bićima, koja čovjek vidi kroz mudrost. Treba ljubav. Ali ljubav koja se razvija ovdje na Zemlji i koja je ovisna o fizičkom tijelu, to je osjećaj, ovisi o ritmu disanja ovdje u fizičkom svijetu. Tu ljubav ne možemo prenijeti u duhovni svijet. To bi bila potpuna iluzija

vjerovati da se ljubav koju ovdje razvijamo, posebno u sadašnje vrijeme, može prenijeti u duhovni svijet. Ali se u duhovni svijet prenosi svu moć ljubavi iz onoga što se stječe ovdje u fizičkom svijetu kroz percepciju osjetila, kroz život s fizičkim bićem. Ljubav je već pokrenuta onim što se razvija ovdje u fizičkom svijetu u smislu razumijevanja za ovaj fizički svijet. I upravo takva iskustva kakva doživljavaju s modernom prirodnom znanošću, ako se prihvate kao osjećaji, razvijaju ljubav za drugu stranu. Samo – ljubav može biti nešto visoko ili nisko, zavisno o oblasti u kojoj se razvija. Ako morate proći kroz vrata smrti i ostati kao središte destrukcije na području Zemlje, onda ste zaista razvili puno ljubavi – jer činjenica da morate ostati je upravo posljedica vaše povezanosti s prirodoznanstvenim konceptima – ali vi tu ljubav koristite za djelo razaranja, vi tada jednostavno volite djelo razaranja, osuđeni ste gledati sebe kako volite djelo razaranja.

Ali ljubav može postati nešto plemenito kada se čovjek može uzdići u više svjetove i voljeti ono što je dobio kroz duhovne koncepte. Samo ne zaboravimo: ljubav je nešto što je nisko kada djeluje u nižoj sferi, nešto što je plemenito i veliko kada djeluje u višoj, duhovnoj sferi. To je ono što je bitno. Ako netko toga ne postane svjestan, uopće ne vidi stvari na pravi način.

To su koncepti o životu čovjeka nakon smrti koje čovjek mora danas steći. Sadašnjem čovječanstvu više nije dovoljno, a posebno neće biti dovoljno za čovječanstvo u bliskoj budućnosti, da im propovjednici govore da vjeruju u ovo ili ono, da se pripreme za vječni život, ako im ti propovjednici nikada ne kažu da mogu vidjeti kako zapravo izgleda u tom svijetu u koji čovjek ulazi nakon što je prošao kroz vrata smrti. U ranijim vremena to je bilo moguće jer još nije bilo znanstvenih, naturalističkih koncepata, jer ljudi još nisu bili zaraženi pukim materijalnim interesima koji su postupno zavladao svime od šesnaestog stoljeća; u prijašnja vremena ljudima je bilo moguće govoriti o nadosjetilnom svijetu samo na način na koji vjerske denominacije to žele i danas. Danas to više nije moguće; danas se ljudi često vrzmaju – iz dubokog suosjećanja prema čovječanstvu, to se nažalost, mora reći – upravo zato što žele na egoistički način promovirati blaženstvo kroz religijske konfesije: zapliću se u fizičko- osjetilni, u naturalistički svijet i blokiraju sebi uspon nakon što su prošli kroz vrata smrti. To dovodi do nečeg sasvim drugog, zbog čega je potrebno vrlo duboko naglasiti da se čovječanstvo u sadašnjosti i budućnosti mora baviti znanošću duha, ako je netko prisiljen reći: žalosno je to za one ljude koji ne mogu dobiti predodžbu o životu nakon smrti bez znanosti duha. - Znanost duha je u isto vrijeme nešto što se mora pokušati širiti iz sažaljena, iz dubokog suosjećanja s ljudima, jer je žalosno kada se ljudi opiru – također u svom nerazumijevanju – pristupu idejama iz znanosti duha.

Ali mora nam biti jasno: duhovni svijet postoji posvuda. Razmotrite samo svijet u kojem su umrli, s tim umrlima, u tom nadosjetilnom svijetu, niti koje povezuju umrle sa živima, niti koje povezuju umrle s višim hijerarhijama, one pripadaju svijetu u kojem mi stojimo unutra. Koliko je istinit zrak oko nas, toliko je istinito i to da je ovaj svijet uvijek oko nas. Nismo uopće odvojeni od ovoga svijeta; samo se kroz stanja svijesti odvajamo od svijeta kojim kročimo nakon smrti. To se mora oštro naglasiti; jer čak ni unutar naših krugova nije svim prijateljima jasna činjenica da

umrli u potpunosti ponovno otkrivaju žive, da smo razdvojeni dok je jedan ovdje u fizičkom tijelu, drugi bez fizičkog tijela, ali da se moraju steći sve te snage koje nas spajaju s umrlima koji su odvojeni od nas; inače žive u nama i ne možemo ih osvijestiti. Inače moramo također unijeti u pravu sferu snagu ljubavi koja se ovdje razvija naturalističkim idejama, inače će se ta snaga za nas tamo pretvoriti u zlu silu. Upravo ljubav koja se razvija naturalističkim idejama bi inače mogla postati zla sila. Sila sama po sebi nije dobra niti loša; to je ili jedno ili drugo, zavisno o tome javlja li se u ovoj ili onoj sferi.

Ali kao što smo mi u vezi s ovim nadosjetilnim svijetom u kojem su umrli, tako i nadosjetilno svijet strši u ovaj fizičko- osjetilni svijet na drugi način. - Da, svijet je složen i treba ga naučiti razumjeti polako i postupno. Ali treba imati volju za to.

Duhovni svijet strši u naš svijet. Sve je prožeto duhovnim svijetom. U osjetilnom je također posvuda nešto nadosjetilno. Čovjeka mora posebno zanimati nadosjetilno koje ima veze s njegovom vlastitom osjetilnom prirodom. Sada, molim vas, obratite pažnju na sljedeće, jer je to izuzetno važna ideja.

Mi ljudi smo podijeljeni na tijelo, dušu i duh, ali time naše biće nije iscrpljeno. Naše tijelo, naša duša, naš duh, su na neki način ono što se tiče naše svijesti; ali to nije sve što je povezano s našom egzistencijom. Ni najmanje, ni u kom slučaju! Ovo što ću reći ima veze s određenim tajnama ljudskog nastajanja, ljudskom prirodom, što se također danas mora spoznati i postati sve poznatije.

Kada osoba rođenjem uđe u zemaljsko postojanje, tada, imajući svoje fizičko tijelo, ne samo da ima mogućnost da vlastitoj duši da postojanje – molim vas da to uzmete u obzir – ali ovo fizičko tijelo, čovjek to nikako ne poznaje u potpunosti, kakve se stvari događaju u fizičkom tijelo o kojima čovjek ništa ne zna! Uostalom, tek postupno upoznaje što se događa u ovom tijelu, i to na vrlo neadekvatan način, kroz anatomiju i fiziologiju. Ako bi se moralo čekati na prehranu dok se ne shvati proces hranjenja, ne bi se moglo niti reći da bi ljudi gladovali; jer je nezamislivo da netko zna nešto o tome što organi moraju učiniti kako bi pripremili hranu za organizam. Dakle, ljudsko biće uvelike dolazi na ovaj svijet sa svojim organizmom kojim se odijeva, a da njegova duša ne seže u ovaj organizam. Ali postoji i prilika za kratko vrijeme prije nego što se rodimo – ne dugo prije nego što se rodimo – da osim naše duše, drugo duhovno biće preuzme naše tijelo, podsvjesni dio našeg tijela. To je baš tako: kratko vrijeme prije nego što se rodimo, isprepleteni smo s drugim, rekli bismo u našoj današnjoj terminologiji, ahrimanskim duhovnim bićem. U nama je onoliko koliko je i vlastita duša. Ova bića, koja svoje živote provode upravo koristeći ljude da budu u sferi u kojoj žele biti, ta bića imaju izvanredno visoku inteligenciju i vrlo značajno razvijenu volju, ali definitivno nemaju um, ne ono što se zove ljudski um. - I mi koračamo kroz život na način da imamo svoju dušu i takvog dvojnika koji je mnogo pametniji, mnogo pametniji od nas, vrlo je inteligentan, ali ima mefistovsku inteligenciju, ima ahrimaničku inteligenciju i ahrimaničku volju, vrlo jaku volju, volju koja je mnogo bliže prirodnim silama od naše ljudske volje koju regulira um.

U 19. stoljeću znanost je otkrila da je živčani sustav prožet električnim silama. Bila je u pravu, ta znanost. Ali ako je vjerovala, ako prirodoslovci vjeruju da živčana snaga koja nam pripada, a koja je osnova naših predodžbi, ima neke veze s električnim strujama koje prolaze kroz naše živce, onda je u krivu. Budući da su to električne struje, to su sile koje su postavljene u naše biće od strane bića koje sam upravo opisao, one ne pripadaju našem biću: nosimo električne struje u sebi, ali one su čisto ahrimanske prirode.

Ova bića visoke inteligencije, ali čisto mefistovske, i volje koja je više povezana s prirodom nego što se to može reći za ljudsku volju, jednom su svojom voljom odlučila da neće živjeti u svijetu u kojem su, kroz mudrost bogova viših hijerarhija, bili predodređeni za život. Htjeli su osvojiti Zemlju, potrebna su im tijela; ona nemaju svoja tijela: koriste onoliko ljudskog tijela koliko mogu iskoristiti, jer ljudska duša ne može potpuno ispuniti ljudsko tijelo.

Kako se ljudsko tijelo razvija, ta bića mogu, takoreći, ući u ovo ljudsko tijelo u određeno vrijeme prije nego što se ljudsko biće rodi, i prate nas ispod praga naše svijesti. Postoji samo jedna stvar koju apsolutno ne mogu tolerirati u ljudskom životu: naime, ne mogu tolerirati smrt. Stoga uvijek moraju napustiti ovo ljudsko tijelo u kojem su uglavljeni prije nego što ga napadne smrt. To je uvijek iznova jako gorko razočaranje, jer upravo to žele osvojiti: ostati u ljudskom tijelu nakon smrti. To bi bilo veliko postignuće u oblasti ovih bića; to za sada nisu postigli.

Da se Misterij na Golgoti nije dogodio, da Krist nije prošao kroz Misterij na Golgoti, uvjeti bi bili takvi da bi ta bića davno stekla mogućnost da ostanu unutar ljudskog bića čak i kada je karmički predodređeno za smrt. Tada bi općenito trijumfirala nad razvojem ljudi na Zemlji, i postali bi gospodari čovjekovog razvoja na Zemlji.

To je nešto od izuzetno dubokog značenja: razumjeti tu vezu između Kristovog prolaska kroz otajstvo Golgote i ovih bića koja žele osvojiti smrt u ljudskoj prirodi, ali je danas ne mogu podnijeti; koja uvijek moraju paziti da u ljudskom tijelu ne dožive čas kada je za čovjeka unaprijed određena smrt, moraju paziti da sačuvaju svoje tijelo nakon ovog časa smrti, da produže život tijela nakon ovog časa smrti.

Pojedinim okultnim bratstvima su također odavno poznate ove stvari, o kojima sada govorim, vrlo dobro to znaju i – opet, nemojmo raspravljati o njihovom pravu za to – skrivala su ih od čovječanstva. Danas je stvar u tome da je nemoguće postupno ne opremiti ljude pojmovima koji su im potrebni kada prođu kroz vrata smrti. Jer sve što čovjek ovdje doživi, uključujući i ono što doživi ispod praga svijesti, to mu treba nakon smrti jer se mora osvrnuti na ovaj život i ovaj mu život mora biti potpuno razumljiv u retrospektivi, i zato je najgore kada to ne može učiniti. Ali čovjek nema dovoljan koncept za razumijevanje ovog života u retrospektivi, ako ne može osvjetliti biće koje sudjeluje u našem životu kao što je ovo ahrimansko biće, koje nas preuzima prije nego što smo rođeni i uvijek je tu, uvijek se pojavljuje u podsvijesti pred nama, osim ukoliko to ne možemo osvjetliti. Jer nakon smrti mudrost postaje svijetlo.

Ali ova su bića općenito važna za ljudski život, a znanje o tome mora postupno ući i zavladati među ljudima. Samo to treba zahvatiti ljude na pravi način; ne smiju to u čovječanstvu širiti samo okultna bratstva koja od toga prave pitanje moći i koja na taj način žele povećati vlastitu moć, prije svega se ne smije širiti kako bi se povećala moć određenih egoističkih bratstava. Čovječanstvo teži općem znanju, a to znanje treba širiti. Jer budućnost ne može biti sigurna kada okultna bratstva koriste takve stvari za proširenje moći. Znanje o tim bićima morat će sve više zahvaćati ljude u sljedećim stoljećima. U sljedećih nekoliko stoljeća ljudi će sve više morati znati da u sebi imaju takvog dvojnika, ahrimanskog, mefistovskog dvojnika. Ljudi moraju znati. Danas, međutim, ljudi već razvijaju brojne pojmove, koji su zapravo prazni jer ljudi još ne znaju što bi s njima. Govorim da je čovjek danas razvio koncepte koji se mogu postaviti na ispravnu osnovu samo ako se spoje s činjenicama koje su u njihovoj osnovi.

I ovdje se otvara nešto za čim se stvarno mora težiti u budućnosti ako ljudska rasa zapravo ne doživi beskrajno inhibirajuće, beskrajno strašne stvari. Jer ovaj dvojniki, o kojem sam govorio, nije ništa više i ništa manje nego začetnik svih tjelesnih bolesti koje spontano nastaju iznutra; i potpuno ga poznavati je organska medicina. Bolesti koje se javljaju spontano, ne vanjskim ozljedama, nego spontano iznutra, ne dolaze iz ljudske duše, one dolaze iz ovog bića. On je začetnik svih bolesti koje spontano nastaju iznutra; autor je svih organskih bolesti. I njegov brat, koji nije ahrimanske nego luciferske prirode, koji je autor svih neurasteničnih i neurotičnih bolesti, svih bolesti koje zapravo nisu bolesti, koje su samo, kako se kaže, živčane bolesti, histerija i tako dalje. Dakle, medicina mora postati duhovna u dva smjera. Da je to potrebno, pokazuje se danas – govorio sam o tome u Zürichu – kroz upad takvih gledanja kao što je psihoanaliza i slično, gdje se već radi s duhovnim entitetima, ali s neadekvatnim znanjem, tako da se može napraviti ništa s pojavama koje sve više prodiru u ljudski život. Budući da se određene stvari moraju dogoditi, koje su čak štetne u jednom smjeru, to se mora dogoditi jer čovjek mora biti izložen toj štetnosti kako bi je prevladao i time stekao snagu.

Da bismo u potpunosti razumjeli stvari koje sam upravo spomenuo, da je ovaj dvojniki zapravo začetnik svih bolesti koje imaju organsku osnovu, a koje nisu samo funkcionalne, da bi se to u potpunosti razumjelo, mora se znati puno više. Mora se znati, naprimjer, da cijela naša Zemlja nije mrtvi proizvod, kako to danas misle minerologija ili geologija, već je živo biće. Minerologija ili geologija zna onoliko o Zemlji koliko bi netko znao o ljudima da poznaje samo koštani sustav. Razmislite samo na trenutak: nikada ne biste mogli vidjeti ljude nikakvim osjetilima, postojale bi samo rendgenske snimke ljudi i poznavali biste samo sustav kostiju sa svim poznatim silama: onda biste o čovjeku znali onoliko koliko geolozi i znanost općenito znaju o Zemlji. Zamislite da ste ušli ovamo i vidjeli samo sustav kostiju gospode koja su ovdje, tada biste bili toliko svjesni o svemu što je ovdje prisutno, koliko je znanost danas o Zemlji. Zemlja, koja je poznata samo kao sustav kostiju, živi je organizam, a kao živi organizam djeluje na bića koja po njoj lutaju, odnosno na same ljude. I kao što je čovjek diferenciran rasporedom svojih organa po tijelu, tako je i Zemlja diferencirana po onome što razvija od svoje prirode i čime utječe na

ljude koji po njoj hodaju. Mislim, itekako ste svjesni da kada mislite, da ne naprežete desni kažiprst ili palac lijeve noge, već glavu; dobro znate da ne razmišljate palcem lijeve noge, već glavom. Dakle, stvari su u živom organizmu raspoređene, on je diferenciran. Naša Zemlja je diferencirana na isti način. Naša Zemlja nipošto nije biće koje posvuda ima isti utjecaj na svoje stanovnike, različite stvari zrače u različitim područjima Zemlje. Postoje razne sile: magnetske, električne, ali i snage koje mnogo više ulaze u carstvo živih bića, koje izviru iz Zemlje, i na različite načine utječu na čovjeka u raznim točkama na Zemlje, tj. geografska konfiguracija utječe na ljude na različite načine.

To je vrlo važna činjenica. Jer ono što je ljudsko biće prije svega tijelom, dušom i duhom, zapravo ima malo izravne veze s tim silama koje djeluju sa Zemlje. Ali dvojniki o kojem sam govorio, u prvom redu je povezan s tim silama koje izviru iz Zemlje. I neizravno, u smislu tijela, duše i duha, ljudsko biće je povezano sa Zemljom i onim što ona znači na različitim točkama, po tome što njegov dvojniki ima najintimnije odnose s onim što dotječe gore. Ova bića, koja kao takva ahrimansko-mefistovska bića zaposjednu osobu kratko prije njenog rođenja, imaju vrlo poseban ukus. Postoje bića koja posebno vole istočnu hemisferu, Europu, Aziju, Afriku; biraju ljude koji su tamo rođeni da koriste njihova tijela. Druga biraju tijela koja su rođena na zapadnoj hemisferi, u Americi. Ono što mi ljudi imamo kao geografiju, blijeđa je slika onog što je za ta bića živi princip njihovog vlastitog iskustva; tako biraju svoje boravište.

I iz ovoga se vidi da će jedna od najvažnijih zadaća budućnosti biti briga za ono što je prekinuto: geografska medicina, medicinska geografija. S Paracelsusom je otrgnuta od stare atavističke mudrosti; od tada se malo njeguje zbog materijalističkih predodžbi. Opet će morati imati mjesto; a neke stvari će se ponovno prepoznati, tek kada upoznamo vezu između bića koje proizvodi bolesti u čovjeku, sa svim fuzijama, sa svim zračenjima koja izlaze iz ove Zemlje ovisno o različitim regijama. Stoga je važno da se ljudi upoznaju s tim stvarima, jer o njima ovisi život. Zbog ovog dvojnika čovjek je na vrlo specifičan način smješten u zemaljsku egzistenciju, a ovaj dvojniki ima svoje boravište unutra, u ljudskom biću.

Pa, sve je to postalo beskonačno važno tek u petom post- atlantskom razdoblju i za ljude će postati posebno važno u vrlo bliskoj budućnosti. Stoga se sada mora širiti znanost duha. A sada je to posebno važno, jer ovo vrijeme poziva ljude da se svjesno bave tim stvarima, da imaju svjestan odnos prema tim stvarima. Čovjek u ovoj epohi mora postati jak da bi svoju egzistenciju prilagodio tim bićima.

Ova epoha počinje u 15. stoljeću, jer naše današnje razdoblje počinje 1413. godine; četvrta post -atlantska epoha, grčko- latinska epoha, počela je 747. godine prije Misterija na Golgoti i trajala do 1413. godine: to je vrijeme kada se javlja meka prekretnica, 1413. Od tog vremena imamo peto post- atlantsko razdoblje, u kojem živimo, i koje u naše vrijeme tek postupno ističe svoje karakterne crte, ali se one pripremaju od 15. stoljeća. U četvrtom post- atlantskom razdoblju razvijali su se uglavnom um i *duša intelekta*; sada se u evoluciji kao cjelini razvija *duša svijesti*. Kada je čovjek ušao u ovo doba, vodeća duhovna bića su morala uzeti u obzir

njegovu posebnu slabost u odnosu na ovoga dvojnika. Da je čovjek uzeo u svoju svijest sve što ima veze s ovim dvojnikom, krenulo bi loše, vrlo loše za ljudska bića. Već stoljećima prije 14. stoljeća ljudi su morali biti pripremljeni da budu zaštićeni, tako da su sa sobom nosili vrlo malo toga što je nekako podsjećalo na ovog dvojnika. Stoga je izgubljeno i znanje o ovom dvojniku, koje je definitivno postojalo u starijem vremenu. Ljudi su morali biti zaštićeni tako da ništa ne prihvate, ne samo da ne prihvate teoriju ovog dvojnika, već da što manje dolaze u kontakt sa stvarima koje imaju veze s tim dvojnikom.

To je bilo svrha vrlo posebnog događaja. Morate pokušati razumjeti što se u to vrijeme razvijalo: u stoljećima koja su prethodila četrnaestom stoljeću, ljudi su morali biti zaštićeni od dvojnika; postupno je morao izaći iz vidokruga i tek postupno mu je dopušteno da se vrati sada kada ljudsko biće mora regulirati svoj odnos s njim. Za to je doista bio potreban vrlo značajan događaj, koji se mogao ostvariti samo na sljedeći način: dakle, postupno, od 9. ili 10. stoljeća, situacija u Europi je uređena na način da su europski ljudi izgubili određenu vezu koju su imali ranije, vezu koja je ranije još bila važna u ranijim stoljećima, 7. ili 6. stoljeću nove ere. Doista – počevši od 9. stoljeća, i zatim posebno izraženo u 12. stoljeću – sav brodski promet s Amerikom, s brodovima kakve smo tada imali, bio je zaustavljen. To bi vam moglo zvučati čudno! Reći ćete: nikada u povijesti nismo čuli za ovako nešto. - Da, u mnogim aspektima povijest je samo *fable convenue*, legenda; jer u starijim stoljećima europskog razvoja, brodovi su stalno plovili od Norveške tog vremena do Amerike. Tada se nije zvala Amerika, naravno, tada se zvala drugačije. Amerika je bila poznata kao oblast u kojoj nastaju one magnetske sile koje ljude dovode u odnos s ovim dvojnikom. Jer najjasniji odnos prema dvojniku proizlazi iz onog područja Zemlje kojeg pokriva američki kontinent; a u starijim stoljećima norveški brodovi su išli u Ameriku i tamo proučavali bolesti. Iz Europe, u Americi su se u određenoj mjeri proučavale bolesti uzrokovane utjecajem zemljinog magnetizma. I tu treba tražiti podrijetlo starije europske medicine. Tamo ste mogli promatrati tijek koji niste mogli primijetiti u Europi, ljudi su bili osjetljiviji na utjecaje dvojnika. Moralo se postupno – a Rimokatolička crkva je svojim ediktima bitno tome pridonijela – postupno se moralo zaboraviti na povezanost s Amerikom. I tek nakon što je nastupilo peto post - atlantsko razdoblje Amerika je ponovno otkrivena na fizički - osjetilni način. Ali to je samo ponovno otkriće, koje je naravno, značajno iz razloga što su ovlasti koje su djelovale, zapravo postigle da se nigdje u dokumentima ne govori previše o starim odnosima između Europe i Amerike. A gdje se o tome izvještava, tamo se ne prepoznaje da se te stvari odnose na vezu između Europe i Amerike u staro doba. Posjeti su, međutim, bili samo posjeti. Da sami Europljani postanu američki narod – kako danas kažu, kada se izraz narod pogrešno miješa s nacijom – da postanu američki narod, to je bilo moguće tek nakon fizičkog otkrića Amerike, ponovnog fizičkog otkrića Amerike. Prije toga, to je više ličilo na posjete radi proučavanja kako dvojnik igra posebnu ulogu kod različite indijanske rase.

Neko vrijeme, prije početka razvoja pete post - atlantske epohe, Europa je morala biti zaštićena od utjecaja zapadnog svijeta. To je značajno povijesno uređenje, koje

su njegovale mudročću ispunjene svjetske snage: Europu je trebalo neko vrijeme zaštititi od svih tih utjecaja, a ne bi se mogla zaštititi da se u stoljećima prije 15. stoljeća Europa nije potpuno zatvorila od američkog utjecaja.

Pa, trebalo je neko vrijeme nastojati, u pripremnim stoljećima, unijeti nešto da se Europskom čovječanstvu donese nešto što bi nosilo finiju osjetljivost. Želim reći: razumijevanje, koje se po mogućnosti trebalo dogoditi u ovom petom post-atlantskom razdoblju, trebalo se pažljivo zaštititi u svom prvom pojavljivanju. Ono što je trebalo biti otkriveno, moralo se donijeti na posebno delikatan način. Često je ta delikatnost slična delikatnosti odgoja, gdje se, naravno, koriste i učinkovita sredstva kažnjavanja. Ali sve što mislim odnosi se na veće povijene impulse.

I tako je došlo do toga da su upravo irski redovnici, pod utjecajem čiste kršćansko - ezoterijske doktrine koja se tamo razvijala, djelovali tako da se u Rimu uviđala potreba zatvaranja Europe od zapadne hemisfere. Jer, ovaj je pokret iz Irske želio krenuti u širenje kršćanstva po Europi u stoljećima prije petog post-atlantskog razdoblja, da ljudi ne budu uznemireni svime što je dolazilo iz podzemnih oblasti Zemlje sa zapadne hemisfere. Europu je trebalo držati u neznanju o svim utjecajima na zapadnoj hemisferi.

I ima smisla govoriti o tim odnosima posebno u ovom trenutku. Za Columban-a i njegovog učenika Gallus-a, oni su bili značajne individualnosti na tom velikom, značajnom misionarskom putu, oni su svoje uspjehe u pokrštavanju Europe nastojali učiniti djelotvornim okružujući Europu kao duhovnim zidinama u to vrijeme i ne dopuštajući nikakav utjecaj iz smjera koji sam naveo. Ličnosti kao što su Columban i njegov učenik Gallus, koji su utemeljili grad gdje sada predajem i od koji je dobio ime, oni su prije svega vidjeli: nježna biljka kristijanizacije, može se u Europi proširiti samo ako se Europa ogradi ogradom, takoreći, u duhovnom smislu. Da, postoje smislene, duboke tajne iza onoga što se događa u svjetskoj povijesti. A povijest koja se uči u školama često je samo *fable convenue*; jer jedna od najvažnijih činjenica u razumijevanju modernog doba u Europi jest da se od stoljeća od kojih je počelo širenje kršćanstva u Europi iz Irske, pa sve do uključujući 12. stoljeće, također radilo na tome da upravo papinski edikti ne odobravaju putovanja između Europe i Amerike, tako da je za Europu veza sa Amerikom potpuno zaboravljena. Taj je zaborav bio potreban kako bi se prva vremena, u kojima se Europa trebala pripremati za peto post-atlantsko razdoblje, mogla pravilno odvijati. I tek tada, kada je počelo doba materijalizma, Amerika je ponovno otkrivena, baš kao što se danas priča: zapad - istok; Amerika je otkrivena pod utjecajem pohlepe za zlatom, pod utjecajem čisto materijalističke kulture, s kojom se mora računati u petom post-atlantskom razdoblju, s kojom se mora staviti u odgovarajući odnos.

Ove stvari su prava povijest. I ove stvari, također, razjašnjavaju ono kako stvarno jest. Zemlja je zaista nešto što treba nazivati živim bićem. Prema geografskim diferencijacijama, različite sile stižu s različitih teritorija. Stoga se ljudi ne moraju odvajati prema teritorijima, već jedni od drugih primaju ono što se dobro i veliko može stvoriti na svakom području, odnosno samo tamo. Stoga svjetonazor znanosti duha želi stvoriti nešto što bi zaista mogli prihvatiti svi narodi iz svih područja. Jer

ljudi moraju napredovati u međusobnoj razmjeni svojih duhovnih dobara. To je ono što je bitno.

S druge strane, iz pojedinih teritorija vrlo lako proizlazi nastojanje za povećanje moći, samo moć i moć. A velika opasnost da će razvoj čovječanstva napredovati jednostrano, može su suditi samo iz konkretnih, iz stvarnih konkretnih uvjeta, ako se zna da je Zemlja organizam, ako se zna što se zapravo događa na različitim točkama Zemlje. U istočnoj Europi postoji relativno malo sklonosti za ono što dotječe od Zemlje, jer je Rusija, naprimjer, usko povezana sa Zemljom, ali ona apsorbira vrlo posebne sile Zemlje, naime, sile koje ne dolaze sa Zemlje. Tajna ruske geografije sastoji se u tome sa Rus prima od Zemlje svijetlo koje je prvo preneseno Zemlji, a koje se vraća sa Zemlje. Dakle, Rus zapravo uzima iz Zemlje ono što prvo dolazi od izvana na Zemlju; ali je voli upravo zato jer je ona za njega zrcalo neba. Međutim, na taj način, Rus, koliko god bio teritorijalno nastrojen, ima nešto izvanredno kozmopolitsko u ovom teritorijalnom razmišljanju – čak i ako je danas još uvijek na djetinjastom nivou: jer Zemlja, dok se kreće kroz kozmos, dolazi u odnos sa svim mogućim dijelovima zemaljskog opsega. A ako netko ne upija u dušu ono što teče odozdo prema gore iz Zemlje, nego ono što teče odozgo prema dolje i opet gore, onda je to drugačije nego kada se upija ono što je – što izvire izravno iz Zemlje – smješteno u određenom odnosu prema ljudskoj prirodi. Ali ono što Rus voli na svojoj Zemlji, s čime se prožima, daje mu neke slabosti, ali prije svega određenu sposobnost da prevlada onu dvojničku prirodu o kojoj sam vam ranije govorio. Stoga će on biti pozvan da pruži najvažnije impulse u dobu u kojem će se konačno morati boriti protiv ove dvojničke prirode, u šestoj post - atlantskoj epohi.

Ali određeni dio Zemlje pokazuje najveću srodnost s tim silama. Kada se osoba tamo preseli, dolazi u njihovo područje; čim ode odande, više nije tako, jer su geografske, nisu etnografske, nisu nacionalne, nego čisto geografske. Područje u kojem ono što teče odozdo ima najveći utjecaj na dvojnika, i gdje zbog sila koje struje ulazi u sličnost s dvojnikom, također se opet prenosi na Zemlju, to je područje Zemlje gdje većina planina ne ide od zapada prema istoku, u poprečnom smjeru, već gdje planine uglavnom idu od sjevera prema jugu – jer je i to povezano s tim silama – gdje je blizu magnetski sjeveri pol. To je područje gdje se, prije svega, razvija srodnost s mefistovsko - ahrimanskom prirodom kroz vanjske uvjete. I kroz ovaj odnos mnogo se utječe na daljnji razvoj Zemlje. Danas čovjek ne smije slijepo ići kroz evoluciju Zemlje; mora prozreti ovakve stvari. Europa će se moći postaviti u ispravan odnos s Amerikom samo ako se takvi odnosi mogu prozreti, ako se zna kakvi geografski uvjeti od tamo proizlaze. U suprotnom, međutim, ako Europa nastavi biti slijepa po tim pitanjima, onda će se dogoditi s ovom jadnom Europom isto što i s Grčkom u odnosu na Rim. To ne smije biti; svijet se ne smije geografski amerikanizirati. Ali to se prvo mora razumjeti. Stvari se ne smiju uzimati tako nemarno kao što se danas često uzimaju. Vidite, stvari imaju duboke temelje, a danas je potrebno znanje, a ne samo simpatije i antipatije, da bi se zauzelo mjesto u kontekstu u koji je tako tragično smješteno suvremeno čovječanstvo. To su stvari o kojima ovdje možemo detaljnije raspravljati; na javnim predavanjima mogu se dati samo naslutiti. Jučer sam istaknuo kako je potrebno da ono što se zove znanost

duha doista prodre u društvene i političke koncepte. Američka nastojanja imaju za cilj sve mehanizirati, sve tjerati u područje čistog naturalizma, postupno brišući europsku kulturu s lica Zemlje. Drugačije ne može biti.

Naravno, radi se o geografskim pojmovima, a ne o etničkim pojmovima. Treba samo pomisliti na Emersona da bi se znalo da se ovdje ništa ne misli kao obilježje naroda. Ali Emerson je bio potpuno europski obrazovana osoba. Nije li istina, to su dva suprotna pola koja se razvijaju. Upravo pod takvim utjecajima kakvi su danas okarakterizirani, razvijaju se ljudi poput Emersona, koji se razvijaju na način da dvojniku suprotstave punu ljudskost, ili ljudi poput Woodrow Wilson-a, koji su samo pokrov dvojnika, na koje sam dvojnici ima poseban učinak, koji su u biti zapravo inkarnacije onoga što je američka geografska priroda.

Ove stvari nisu povezane s bilo kakvom simpatijom ili antipatijom, niti s bilo kakvom pristranošću; te su stvari povezane samo s poznavanjem dubljih razloga onoga što ljudi doživljavaju u životu. Ali malo će se postići za iscjeljenje čovječanstva ako se ne želi dobiti objašnjenje što je zapravo na djelu. A danas je itekako potrebno uhvatiti se u koštac s nečim što se moralo srušiti na prekretnici nove epohe, kada je put u Ameriku bio blokiran. I kao simbol želio bih ponuditi ljude kao Gallus, onoga što možete osjetiti i doživjeti na toliko mnogo načina. Kroz barijeru koju su postavili morali su stvoriti uvjete za svoj rad. Takve stvari se moraju razumjeti.

Samo znanost duha dati će pravo povijesno razumijevanje. Ali vidite: prirodno će se pojaviti predrasuda za predrasudom. Jer kako misliti drugačije nego da bi i ovo znanje postalo stranačko! Ali to je bio jedan od razloga, kukavičluk, zašto su neka okultna bratstva uskratila te stvari. Prikrili su iz jednostavnog razloga što je znanje često ljudima nezgodno, ne zanima ih opće - ljudsko, a pogotovo ne one koji su povezani s geografskim izlaznim strujanjima.

Pitanja javnog života postupno će postati pitanja znanja, biti će izvučena iz atmosfere u koju ih je danas natjerala velika većina čovječanstva: iz puke sfere simpatija i antipatija. Međutim, većina neće odlučivati što je učinkovito. Ali ono što je učinkovito može postati djelotvorno samo ako se ljudi ne ustežu od preuzimanja važnih stvari u svoju savjest.

Možete reći da sam ovdje danas govorio jer '*genius loci*' ovog mjesta to zahtijeva od mene, a poseban primjer vam je pokazao da ljudima sadašnjosti više nije dovoljno poznavati povijest, uzetu iz uobičajenih školskih udžbenika, jer tamo se *fable convenue* koja se danas zove povijest. Što se može saznati o važnim prometnim pravcima – osobito onima koji leže u nejasnom podrijetlu medicine – koji su vodili iz Europe u Ameriku u prvim kršćanskim stoljećima? Ali ono što postoji ne prestaje biti stvarno jer kasnije zaslijepe svoju svijet, kao noj koji zabija glavu u pijesak, a onda vjeruje da ono što ne vidi da toga također i nema. - Mnogo toga je jednostavno prikriiveno od *fable convenue* koja je zove povijest, i mnogo toga što je blizu čovjeku. I još mnogo toga će izaći na vidjelo kroz znanost duha o povijesnom tijeku čovječanstva. Jer ljudi žele biti prosvijetljeni o vlastitoj sudbini, o povezanosti svoje duše i duhovnog razvoja.

Pa, veliki dio onoga što je povijesno izgubljeno, može podići samo znanost duha. Inače će čovječanstvo morati odlučiti da li ostati u neznanju o vrlo, vrlo očitim stvarima. I premda je čovjek sadašnjice informiran o svemu, ali kako je informiran! – sadašnjost će moći prosuditi samo sa duhovno - znanstvenog stajališta. Ali s dužnim poštovanjem – znate da se uvijek kaže 's dužnim poštovanjem...' kada će se reći nešto neprijatno – čovječanstvo je danas informirano o svakakvim stvarima iz novina, ali tako da bitan aspekt, pravi aspekt, stvarni aspekt bude prikriiven.

I čovjek mora doći do ovog stupnja spoznaje stvarnosti. Opet, to nije nešto što je usmjereno protiv tiska osobno ili neosobno, već je namjera pokazati da je tisak povezan s aktivnim snagama sadašnjice i ne može biti drugačije. Stvari ne mogu biti drugačije, ali ljudi toga moraju biti svjesni. Upravo je to velika greška da se vjeruje da stvari treba kritizirati, ali moramo ih okarakterizirati. To je ono što je bitno.

Pa, pokušao sam vam danas dati sliku različitih aktivnih impulsa koji su u pojedinom ljudskom biću i u čovječanstvu u cjelini. Osim pojedinačnih stvari o kojima sam govorio, kroz vrstu impulsa koje sam dotaknuo, prije svega želio sam izazvati osjećaj kako čovjek treba biti pozoran na činjenicu da su on i njegovo ukupno biće ugrađeni u jedan konkretan duhovni svijet s konkretnim duhovnim bićima i konkretnim duhovnim snagama. Ne samo da urastamo u svijet u koji ulazimo nakon smrti i živimo u njemu između smrti i novog rođenja, nego također, budući da smo ovdje u fizičkom svijetu, ovaj fizički svijet možemo razumjeti samo ako u isto vrijeme razumijemo duhovni svijet.

Medicina može postojati samo ako je znanost duha. Jer bolesti dolaze od duhovnog bića koje samo koristi ljudsko tijelo za svoj račun, jer to ne može na mjestu koje mu je dodijelilo mudro vodstvo svijeta, protiv kojega se pobunilo, kao što sam pokazao; to je biće koje je zapravo ahrimaničko - mefistovsko u ljudskoj prirodi, koje se useljava u ljudsko tijelo kao svoje mjesto boravka prije rođenja, i koje napušta ovo ljudsko tijelo samo zato što ne može podnijeti smrt u sadašnjim okolnostima, ne može podnijeti smrt. Bolesti dolaze iz činjenice da to biće djeluje u čovjeku. A kada se koriste lijekovi, to ima značenje da je tom biću iz vanjskog svijeta dano ono što inače traži preko čovjeka. Ako ljudskom tijelu dodam lijek kada je ovo ahrimansko - mefistovsko biće na djelu, dajem mu nešto drugo; milujem to biće, takoreći, otkupljujem ga da može ostaviti ljude i zadovoljiti se onim što im bacam u grlo kao lijek.

Ali sve su te stvari na početku. Medicina će postati znanost duha. I kao što je medicina u davno doba bila poznata kao znanost duha, ponovno će biti priznata kao znanost duha.

Sada, naravno da ću u vama izazvati te osjećaje, da je potrebno usvojiti ne samo nekoliko pojmova iz znanosti duha, nego to i osjetiti; jer se kroz to doista osjeća i u put u ljudsko biće. Danas je došlo vrijeme kada će veo pasti s očiju, također s obzirom na vanjsku povijest, naprimjer, kao što sam prije nekoliko dana dokazao u Zürichu, ili barem pokazao da ljudi to ne percipiraju izvana, već san postaje

stvarnost koju čovjek razumije samo ako je shvati iz sna čovječanstva, a ne kao nešto što se događa izvana.

Dakle, ove stvari, nadamo se da će ih također nositi dalje ona snaga koja je zahvatila čovječanstvo u vrlo malom, premalom dijelu, ono što nazivamo antropozofski pokret. Ali ovaj će antropozofski pokret biti povezan s onim što će čovječanstvo morati voditi do najvažnijih stvari u budućnosti. I često se možemo prisjetiti prispodobe koju sam često koristio. Vrlo pametni ljudi izvana koji misle: "Pa ovi antropozofi, teozofi, to je sekta s maštovitim stvarima, sa svakakvim glupostima u glavi, s kojima prosvijećeni dio čovječanstva jednostavno ne mora imati ništa zajedničko"! - O, ovaj 'prosvijećeni dio čovječanstva', misli on danas, premda izmijenjeno vremenski, o tim podzemnim sektaškim samostanima među antropozofima i teozofima, onako kako su mislili Rimljani, kada se širilo kršćanstvo. U to vrijeme su kršćani stvarno morali biti u katakombama ispod, a iznad su se događale stvari koje su plemeniti Rimljani smatrali ispravnim, dok su maštoviti kršćani bili ispod. - Nakon nekoliko stoljeća bilo je drugačije. Rimljani su pometeni, a ono što je bilo ispod u katakombama je otišlo gore. Ono što je vladalo kulturom bilo je iskorijenjeno.

Takve usporedbe moraju nas ojačati; takve usporedbe moraju živjeti u našoj duši da bismo smogli snage, jer i sami moramo raditi u malim krugovima. Ali pokret koji je karakteriziran ovom antropozofskom strujom mora razviti u snagu koja se doista može pojaviti. Iznad, međutim, slabo se razumije svoje duhovno tlo.

Ali ipak se uvijek iznova moramo vraćati na nešto poput ove rimske katakombe prvih kršćana, koja je, iako je bila još više podzemna od onoga što je antropozofski pokret danas, ipak pronašla put na površinu. A mnogi od onih unutar antropozofskog pokreta koji su došli do razumijevanja duhovnih koncepata već su našli mogućnost, u sferi u kojoj se ti duhovni koncepti, koji su tu mudrost, razvijaju kao svjetlost, računanja s tom svjetlošću. I uvijek možemo to opet reći, da su među članovima koji sudjeluju u antropozofskom pokretu, oni koji su ovdje u fizičkom svijetu i oni koji su već tamo, koji su već prošli kroz vrata smrti, i već su čuvari onoga što se ovdje stječe danas kao duhovna mudrost. U tom pogledu možemo misliti o brojnim članovima čije duše su u nadosjetilnom. U ovom trenutku prisjećam se – jer je u ove dane godišnjica smrti, nadosjetilnog rođendana za duhovni život – naše vjerne kolegice u zgradi u Dornachu, gospođice Sophie Stinde. Pitanje je, dragi moji prijatelji, želimo li doista biti dio pozitivnog antropozofskog pokreta, probuditi se za osjećaj: kroz ono što je stvarno povezano s nama da unesemo konkretan koncept duhovnog svijeta.

Pa dragi moji prijatelji, sada su teška vremena. Znamo da su čak i teža vremena pred nama. Kakvi god bili uvjeti da budemo zajedno na fizičkom planu, koliko dugo ili kratko bilo prije nego se opet susretnemo, dopustite mi da kažem da želimo osjećati zajedno i misliti zajedno čak i ako smo prostorno razdvojeni. Kao ljudi koji teže znanosti duha, želimo uvijek biti zajedno.

Iza kulisa vanjskih događaja

Prvo predavanje, Zürich, 6 studenog 1917

Prije nekoliko godina, bio sam zauzet poslovima u Berlinu kada je za vrijeme predstave u kazalištu stigla vijest da je u Ženevi ubijena austrijska carica, kako se pričalo, od 'propagandista'. U to vrijeme, kada je ova vijest prohujala u međučinu predstave, stajao sam u blizini čovjeka koji je u to vrijeme bio berlinski kritičar, koji je napisao filozofske knjige koje su sada poznate i koji je izrazio svoje čuđenje ovom činjenicom na način koji se može upamtiti. Rekao je: 'Možete razumjeti puno toga u svijetu, čak i ako to ne opravdavate, čak i ako se ne slažete, možete razumjeti puno toga u svijetu, ali da ima smisla ubiti bolesnu ženu iz agitacije, čiji nastavak života ne može ništa bitno promijeniti, čija smrt u svakom slučaju ne može imati nikakve očite veze s bilo kakvom političkom idejom, to je neshvatljivo – tako je tada rekao čovjek – to se nije moglo razumjeti, u svakom slučaju ostavljalo je dojam besmislenosti'.

Vjerujem da je u to vrijeme taj čovjek izgovorio nešto što mora biti opće mišljenje razumnih ljudi, što na neki način moraju misliti svi obrazovani ljudi u današnjem svijetu. Na to bi se mogla priložiti misao: dakle, među ljudima se događaju stvari, općenito tijekom onoga što se naziva povijesnim razvojem, stvari koje, ako se primjene sudovi koji se mogu dobiti iz života, izgledaju besmislene; koje, čak i ako ih netko pokuša objasniti nekom aberacijom, izgledaju besmisleno.

Ali upravo u takvim događajima – a ovom jednom događaju moglo bi se dodati mnogo, mnogo drugih – može se vidjeti da ono što se izvana čini neshvatljivo i mora izgledati neshvatljivo, jer, ako smijem upotrijebiti izraz, iza kulisa svjetsko - povijesnih događaja, duhovne snage i duhovna djela igraju amo - tamo, u dobrom i lošem smislu; duhovni događaji, duhovna djela, koja se mogu razumjeti samo ako se znanošću duha osvjetle ona područja koja leže iza kulisa običnog života, života koji teče u svijetu osjetila; jer se događaju takve stvari koje se mogu razumjeti samo kroz ideje iz duhovnog svijeta i koje se nužno, ako ih promatramo u njihovoj povezanosti unutar svijeta osjetila, jednostavno čine besmislenim, u dobrom ili lošem smislu. A kad netko doživi takvo iskustvo u kazalištu kroz ono što bi se moglo nazvati slučajnošću, ali može biti i simbolična stvar karme, s takvim iskustvom u kazalištu razmišljate o tome koliko drugačije izgleda ono što se događa iza kulisa i što se događa na pozornici.

Ovaj komentar sam dao unaprijed jer danas želim razgovarati o nekim stvarima koje će biti proširene sljedeći puta; o nečemu što je današnjim ljudima važno da znaju i što se događa iza kulisa onoga što se događa na fizičkom planu. Čovjek može razumjeti te stvari samo ako ne padne u udobnost današnjih ljudi, a to je okarakterizirati stvari koje su u duhovnom svijetu i koje se odnose na stvari ljudi ovdje na Zemlji iz duhovnog svijeta, ako je moguće što općenitije, već kada se ide što dalje u konkretno, u stvarne činjenice duhovnog svijeta.

Znate – to smo često raspravljali, o tome možete puno čitati u ciklusima – da razvoj čovječanstva dijelimo na određena razdoblja: velika razdoblja koja nazivamo Saturn, Sunce, Mjesec i tako dalje; manja razdoblja poput onih o kojima govorimo kao o lemurijskom, atlantskom i našem post - atlantskom vremenu. I opet unutar tih manjih razdoblja, koja se međutim, protežu kroz ogromne vremenske periode, govorimo o određenim kulturalnim razdobljima za naše post - atlantsko vrijeme: o staroindijskom, staroperzijskom, egipatsko - kaldejskom, grčko - latinskom, i našem trenutnom, petom post - atlantskom razdoblju.

O takvim razdobljima govorimo jer čovječanstvo kao cjelina u svom razvoju na Zemlji mijenja osobine – u ovom slučaju posebno duše – vrlo bitno prelazeći iz jednog perioda u drugi, jer se u svakom takvom razdoblju događa stvarni razvoj. Ovdje govorim o najkraćim razdobljima. U svakom takvom razdoblju čovječanstvo je nešto dužno, takoreći, nešto kroz što mora proći, čemu se mora radovati, od čega mora patiti, što mora razumjeti, iz čega mora dobiti impulse volje za svoja djela, i tako dalje. Nešto je drugo pripadalo egipatsko - kaldejskom kulturalnom razdoblju, nešto treće grčko - latinskom, a naše vrijeme također ima specifične zadatke.

Ova razlika u zadaćama takvih uzastopnih vremenskih razdoblja s obzirom na određene osobitosti može se ispravno razmotriti, posebno ono na što danas želimo ukazati, može se ispravno razmotriti samo ako se uzmu u obzir iskustva koja dolaze iz cjelokupnog ljudskog života u vanjskom razvoju o kojem govori vanjska povijest i na što se materijalističko raspoloženje našeg vremena želi po mogućnosti ograničiti. Iz ovih vanjskih iskustava na fizičkom planu, koja obuhvaćaju samo dio ukupnog ljudskog života koji se odvija između rođenja i smrti, i između smrti i novog rođenja, ne može se dobiti potpuni opis uzastopnih epoha iz ovog fizičkog zemaljskog života; jer u onome što se stvarno događa uvijek rade zajedno sile koje, silazeći iz područja u kojem čovjek živi između smrti i novog rođenja, stupaju u interakciju sa silama koje razvijaju ljudi koji su ovdje na fizičkom planu. Uvijek postoji međuigra sila koje ljudi razvijaju post-mortem, nakon smrti, i onih sila koje se razvijaju ovdje na fizičkom planu.

Čak i u četvrtoj post - atlantskoj epohi, cijelo to vrijeme, bilo je takvo da ljudi nisu imali svijest o nekim stvarima. Mnoge stvari o kojima su ljudi četvrtog post - atlantskog razdoblja, grčko - latinskog razdoblja, još uvijek mogli biti nesvjesni, moraju sve više ulaziti u svijest ljudi petog post - atlantskog razdoblja. Ovo peto post - atlantsko vrijeme općenito će biti ono u kojem mnogo toga mora doći u svijest ljudskih duša što je prije moglo ležati izvan ove svijesti.

Takve se stvari razvijaju uz određeni duhovni zakon, uz određenu duhovnu nužnost. Ljudski je rod jednostavno dizajniran na način da se u određenom trenutku razviju određene snage razumijevanja, također i određene snage volje. Ova ljudska rasa će biti zrela za određene stvari u petom post - atlantskom razdoblju, baš kao što je bila zrela za druge stvari u ranijim razdobljima. Postaje za njih zrela. Jedna stvar za koju je čovječanstvo zrelo u ovom petom post - atlantskom dobu čini se danas posebno paradoksalnom, jer velik dio današnjeg javnog mijenja teži suprotnom, takoreći, želi usmjeriti ljude prema suprotnom. Ali to neće pomoći.

Duhovne sile koje su, ako mogu tako reći, bile ucijepljene u čovječanstvo tijekom petog post - atlantskog razdoblja, biti će jače od onoga što neki ljudi žele, ili što diktira javno mnijenje.

Jedna od tih stvari, koja će se potvrditi svom snagom, biti će da će postati moguća određeno vođenje ljudi prema više okultnih principa, nego su ikada bili vođeni. U općoj je prirodi razvoja da u ovom petom post - atlantskom razdoblju određeni odnosi moći, određeni odnosi snažnog utjecaja, moraju prijeći na male skupine ljudi koji će imati veliku moć nad drugim, velikim masama ljudi.

Određeni dio javnog mijenja danas aktivno radi protiv toga, ali to će se svejedno razvijati. Razviti će se iz razloga što će tijekom ovog petog post - atlantskog perioda veliki dio čovječanstva razviti određene duhovne dispozicije jednostavno iz unutarnje zrelosti duše, iz razvojnih potreba čovječanstva, te će se razviti određeni prirodni pogled u duhovni svijet. Ovaj dio čovječanstva, koji će pružiti najbolju osnovu za ono što će doći u šestom post - atlantskom periodu, koji slijedi našem, ali ovaj dio čovječanstva pokazati će malo sklonosti za poslove na fizičkom planu. Oni će na neki način pokazati malo brige za stvari fizičkog svijeta; biti će zaokupljeni podizanjem umnog života na višu razinu, regulirajući neke duhovnih stvari. Na taj način će drugi manje prikladni za ovaj duhovni život moći uzurpirati određene čimbenike moći.

To je nešto što nastaje s određenom nužnošću. To je nešto o čemu se u krugovima onih koji su upoznati s takvim stvarima dosta raspravljalo u posljednjoj trećini 19. stoljeća, o čemu se uvijek govorilo da postoji hitna potreba, da se ova mogućnost ne usmjeri na loš, već na dobar način. U posljednjoj trećini 19. stoljeća, osobito kada se bližio prijelaz u 20. stoljeće, od okultista se sa svih strana uvijek moglo čuti: mora se paziti da oni koji na taj način primaju određene impulse moći budu vrijedni. - Naravno, s izuzetkom nekih krugova, oni koji su smatrani vrijednima bili su oni koji su bliski kroz ovu ili onu situaciju, koji su se pokazali kao vrijedni. Ali to je definitivno, mogu reći, bila tema dana među okultistima, a u određenom smislu je to ostala i danas.

Pa, i druge će stvari također izaći na vidjelo tijekom petog post - atlantskog perioda – jednostavno zato što ljudi za to stječu zrelost tijekom razvoja – postati će ljudima poznate, također će ući u njihovu volju. To su stvari koje vode dalje, idu tako daleko da moraju izazvati ozbiljnu zabrinutost kod svih koji su upoznati s tim stvarima.

Za peto post - atlantsko razdoblje neizbježno je da će ljudski aparat fizičkog mišljenja jednostavno sazreti da prozre određene veze o bolestima, vidjeti određene procese ozdravljenja, veze između prirodnih procesa i bolesti. To izaziva zabrinutost onima koji posjeduju stvarno znanje o ovim stvarima jer sada njihov cilj mora biti da oni koji budu izabrani da ljudima donose učenja i impulse o tim stvarima, to čine na pravi način. Jer će postojati dvije mogućnosti: ljudi će moći biti podučeni o tim stvarima na takav način da će to dovesti do propasti svijeta, a moći će biti poučeni na takav način da će to dovesti do spasenja svijeta. Jer te stvari, koje su povezane s

intimnim dubinama određenih odnosa ljudske reprodukcije i određenih odnosa kod bolesti, također i određenih odnosa koji se odnose na početak umiranja, te stvari su vrlo ozbiljne i značajne. I ovo peto post - atlantsko razdoblje je tu da oslobodi ljude kako bi mogli dobiti prosvjetljenje i ovladati određenim stvarima koje su prije bile više u podsvijesti ljudske duše.

Oni koji znaju za ove stvari jako su se trudili saznati što se može učiniti u jednom ili drugom smjeru. Jer sve što se na taj način može učiniti daje određenu moć, daje, takoreći, mogućnost da se u velikoj mjeri oblikuju stvari. To je nešto što je, kao što sam rekao, odigralo veliku ulogu u znanosti duha od devetnaestog stoljeća do našeg vremena, s obzirom na razvoj petog post - atlantskog razdoblja.

Osim toga postoji još nešto, činjenica koja se onim koji je poznaju čini od velike važnosti, i stoga se mora dovesti u vezu s mnogim drugima. Ova činjenica je jedna od onih o kojima sam s vremena na vrijeme govorio na ciklusima predavanja. Kada osoba koja je prešla prag duhovnog svijeta promatra u duhovnom svijetu, tada se pred njenom dušom pojavljuju pojedinačne činjenice, uvijek pojedinačne činjenice. Ispada da činjenice koje, mogu reći, duhovnom oku na pravi pogled nemaju veze jedna s drugom, ali kada se otkrije da imaju veze jedna s drugom, na određeni način jedna drugu rasvjetljuju i prosvjetljuju, u najjemenitnijem smislu, omogućuju prodor u bit duhovnog svijeta.

Druga činjenica, koja, ako je sada spomenem, na prvu neće ostaviti dojam da ima veze s onim što je upravo rečeno, za ovu drugu činjenicu ispada da ima puno, jako puno veze s ovim što sam upravo rekao. Ova druga činjenica je sljedeća: Ako se okrenete dušama pokojnika u sadašnje vrijeme i – ako smijem tako reći – upoznate njihove životne uvjete, možete vidjeti da među njima ima i onih koji pokazuju veliku brigu da se nakon smrti upoznaju s tim ljudskim dušama, koje su na Zemlji pale na sličan način kao i austrijska carica u Ženevi. Otkriva se da takvi ljudi, odvedeni kroz vrata smrti djelom 'Propagandista', prije svega, stvaraju ozbiljnu zabrinutost određenim ljudima koji su kroz vrata smrti prošli na normalan način i potom doživjeli svoja iskustva u duhovnom svijetu. Primjećuje se, takoreći, da se ljudi koji su normalno prošli kroz vrata smrti, koji mogu dobiti priliku družiti se s ovim dušama, da se boje ovog kontakta duše nakon smrti, izbjegavaju ga.

Molim vas da u ovom slučaju ne gledate na paradoks koji takva stvar ima za osjećaje. Naravno, postoji toliko mnogo mogućnosti povezivanja i komunikacije za duše da bi bilo neumjesno da se tu želi ostvariti suosjećanje, koje proizlazi iz opravdanog i razumljivog poriva duše u takvom slučaju. U takvom slučaju moramo objektivno gledati na činjenicu. Dakle, postoji činjenica da takve duše koje su inače prošle kroz vrata smrti normalno, osjećaju stanovitu stidljivost onih duša koje su kroz vrata smrti vođene kroz nešto poput akcije 'propagandista'.

Ove dvije stvari, ova posljednja činjenica i ono što sam ranije rekao, sada su povezane jedna s drugom na određeni način. Veza je vrlo neobična. Ove duše naime – to se ispostavilo pomnijim pregledom – koje su prošle kroz vrata smrti na nasilan način, u duhovnom svijetu nakon smrti znaju nešto što druge duše ne bi željele

saznati u krivo vrijeme, što ne žele saznati ranije nego je bude zdravo. Jer ove duše koje su prošle kroz vrata smrti na tako nasilan način, jer su na taj način stradale u fizičkom svijetu, imaju određenu mogućnost korištenja snaga koje su ovdje imale, naprimjer, moć intelekta. Tako da takve duše mogu koristiti snage koje su ovdje vezane za fizičko tijelo i s druge strane, s duhovne strane, s njima mogu raditi sasvim drugačije stvari nego što to mogu ovdje u fizičkom tijelu. To im omogućuje da spoznaju neke stvari ranije nego je to zapravo korisno u napretku ljudske evolucije.

Sada je vrlo zanimljivo da je na taj način ono što se činilo besmislenim – zapravo niz djela 'propagandista' – sada dobilo značenje, iako vrlo sumnjivo značenje. Ta se djela pojavljuju u čudnom svijetlu onima koji vide kroz stvari. Ovdje, u fizičkom svijetu, priča se o raznim besmislicama koje bi trebale imati značenje, ali koje, ako bolje pogledamo, nemaju nikakvo značenje. Ovdje se u fizičkom svijetu kaže: takvi ljudi koji, kao 'propagandisti', ubijaju druge ljude, to samo ukazuje na bijedu svijeta; to je agitacijski način djelovanja, kroz taj čin, i tako dalje. No, tko god analizira stvar i pokuša je uskladiti sa socijalnim zakonima, odmah će primijetiti da je to nešto – neki to zovu drveno željezo – što nema smisla. Ali odjednom ima smisla kada se zna da duše koje su poslone u duhovni svijet na takav način znaju stvari koje još nisu smjele znati, a kojih se duše koje su normalno umrle čak i srame.

Sada je, naravno, imalo smisla provesti okultnu istragu o tome što se tijekom vremena događalo kao atentati, iz dokumenata kao što je onaj koji je upravo spomenuti o ubojstvu austrijske carice Elizabete; vidjeti kako stoje stvari s tim dušama koje stižu u duhovni svijet kao čuvari određenih tajni i koje vode do nečega o čemu ćemo ubrzo govoriti. Svatko tko izvana gleda na niz atentata koji su se dogodili na ovaj način, tu kombinaciju može, takoreći, pripisati slučaju; ali ako analizirate, ako pogledate ljude koji su na ovaj način promovirani u smrt, onda je već vidljivo da su ljudi odabrani, ne sa stajališta ovog fizičkog svijeta, već kao da su izabrani sa stajališta duhovnog svijeta. Pa ipak, ako se ispita veliki broj poznatih ovakvih napada postaje očito nešto vrlo čudno. U slučaju Carnota, carice Elizabete, i nekih drugih: ispada da iako su ti napadi bili povezani s mogućnošću da se njima nešto postigne, kako sam okarakterizirao, to zapravo nije postignuto, nije uopće postignuto. To bi bilo moguće da su se našle duše koje bi, da tako kažem, postale njihove mušterije. Uz to, oboje bi upali u transcendentalnu, nadosjetilnu krivnju: oni koji bi prošli smrt na normalan način, iskusili bi stvari zbog kojih bi bili odvedeni u krivim smjerovima, a oni koji bi prošli kroz smrt na nasilan način, kroz atentate, bili bi krivi jer su otkrili nešto što još nije moguće znati.

Viša duhovna bića i više hijerarhije su to spriječile jer bi bilo posljedica od kojih bi se trebalo suzdržati zbog dobrobiti određenog dijela čovječanstva. U određenom smislu, štetnost onoga što je na ovaj način moglo izići na vidjelo spriječena je intervencijom viših duhovnih bića. Dakle, ovdje je, mogu reći, napravljen pokušaj neprikladnim sredstvima ili sredstvima koja su učinjena neprikladnim – pokušaj u duhovnom svijetu, iza kulisa običnog fizičkog svijeta.

Ako se istraže daljnji razlozi za takve stvari, može se vidjeti odakle takve stvari nastaju, odakle dolaze poticaji za takve stvari. I za veliki dio atentata kojih ste postali svjesni, a o kojima se raspravljalo u Europi, impulsi – pazite sada duhovni impulsi – nisu bili izvorni, već su u određenom smislu izvedeni; ako smijem upotrijebiti trivijalni izraz, bile su to obrambene mjere. Željelo se obuzdati nešto drugo. Ovim se djelima željelo obuzdati, spriječiti ili barem spriječiti učinak, drugih djela koja teže u istom smjeru.

To je vrlo tajanstvena stvar. A cijela stvar postaje razumljiva tek kada se pogleda što je trebalo spriječiti, protiv čega su se, u određenoj mjeri, poduzele te obrambene radnje. Iz znanosti duha ovdje gledamo u stvari koje su duboko povezane s impulsima sadašnjeg i budućeg ljudskog života, ali o kojima je doista iznimno teško govoriti jer su u suprotnosti s određenim naivnim, ali i legitimnim interesima ljudi na svim mjestima i u svim krajevima. Cijela stvar na koju sam aludirao postaje razumljiva tek kada se uzme u obzir da je sve što sam vam do sada rekao na ovom području, svi ti atentati na koje sam ukazao, zapravo su bili usmjereni amaterski, amaterski usmjereni pokušaji, nisu napravljeni s temeljitim poznavanjem okultnih veza, jer su rođeni iz svojevrsnog straha, kao obrambene mjere, također nisu bili jednoobrazno usmjereni. Stvar postaje razumljiva kada pogledate što je trebalo omesti. I čemu se težilo i to se insceniralo s mnogo više uvida.

Vidite, još je u devetnaestom stoljeću na Orijentu postojao jedan čudan red: 'Asasini'. Ovaj red, koji je cvjetao u dijelu Azije, nije proizašao iz puke čežnje za postizanjem svojih ciljeva, iz čežnje srca onih ljudi koji su pripadali ovom redu. Ovaj red obvezivao je svoje članove da ubijaju određene ljude koje su odredili nadređeni koji su se jako, jako držali skriveno. Bila je to neka vrsta reda ubojica koji su imali zadaću na zapovijed ubijati određene ljude. Aktivnost se sastojala u tome, da bi se s vremena na vrijeme doznalo da je netko ubijen. Ubojstvo bi se dogodilo jednostavno iz razloga što je jednostavno pripadnik reda 'Asasina' dobio zadatak da ubije ovu ili onu osobu.

Na mjestima gdje se to poduzimalo, namjera je dobro shvaćana. Namjera koju je netko slijedio, tako što je prvo uredio stvari na fizičkom planu tako da ovaj red ubojica može nastati, a zatim usmjerio aktivnosti ovog reda na odgovarajući način, bila je sljedeća: namjera je bila da upravo onakvi ljudi nasilno prođu kroz vrata smrti i tako budu obdareni poznavanjem određenih tajni. Oni ljudi koji su to uredili također su ovdje na fizičkom planu postavili odgovarajuće stvari da djeluju kao 'ogledala', 'zrcalni događaji', kako ih zovu u okultizmu. Takva je bila namjera: na fizičkom planu postaviti odgovarajuće 'zrcalne događaje'. Djelomično, makar malo, samo djelomično, takvi su događaji već postavljeni ovdje na fizičkom planu. To radite ovako: određene ličnosti koje su za to prikladne se osposobljavaju kao mediji, zatim dovode u stanje medija, i kroz određene aktivnosti usmjeravaju struje iz duhovnog svijeta u medija; tako da medij otkriva određene tajne koje ne mogu izaći na drugi način osim činjenicom da nasilno ubijena osoba, na drugom svijetu koristi one sile ovdje na Zemlji koje su ostale upotrebljive kroz nasilnu smrt, da kao duša može otkriti određene tajne i potom te tajne usaditi u medija. Kao rezultat toga,

ovdje na Zemlji, oni koji imaju interes za istraživanje ovih stvari, mogu istražiti što takve duše usađuju.

Stvari koje se na ovaj način istražuju su u izvjesnom smislu, ako mogu tako reći, 'prijevremena duhovna rođenja'. Duše koje su prošle kroz vrata smrti na normalan način i imaju priliku doći u kontakt s takvim stvarima znaju: znaju da se moraju pripremiti upravo sada, i pokazati da su uključeni u takvu pripremu, da bi kasnije, kada čovječanstvo postane zrelo, prikladnim načinima donijele neke stvari iz duhovnog svijeta na Zemlju, i usadili ih u Zemlju na pravi način. To je čak i zadatak brojnih ljudi koji sada prolaze kroz vrata smrti: kada dosegnu dovoljnu zrelost za određene tajne, koje nisu stekli skraćanim iskustvom koje donosi nasilna smrt, da tada koriste *normalne* snage. Ti ljudi zapravo imaju zadatak steći kontrolu nad tim snagama i zatim ih udahnuti ljudima koji su ovdje na Zemlji, koji nisu mediji, već koji bi ih trebali doživjeti na normalan način, uredan način, kroz izvornu *inspiraciju*. To bi u normalnom životu bila stvar čekanja. Jer te stvari, koje bi zapravo trebale doći kasnije, dolaze kroz 'prerano duhovno rođenje' putem koji sam naznačio – kroz okultni kriminal – to znači da oni koji nemaju dobre namjere s čovječanstvom, koji su sivi ili crni magi u tom smislu, mogu doći u posjed takvih tajni.

A takve su se stvari događale iza kulisa vanjskih događaja, posebno u našim desetljećima. Namjera je bila prvo dati u ruke određenoj skupini ljudi tajnu kako se vlada masama, o čemu sam prvo govorio. To je tajna kako upravo one mase koje malo mare za vanjske stvari, ali koje imaju duhovne sklonosti, koje su idealne da služe kao priprema za šesto post - atlantsko razdoblje, kako treba ovladati ovom masom ljudi, i kako dar vladanja njima treba biti dan u ruke nekoliko pojedinaca.

To je bila jedna stvar. Drugo je nešto što će igrati veliku ulogu u budućnosti: stjecanje tajni za usmjeravanje odnosa koji su povezani s procesima bolesti, uključujući i reproduktivni proces, u određenom smjeru. Riječ je o stvarima o kojima sam već govorio nekim prijateljima. Materijalističko doba nastoji iz određenih krugova paralizirati sav duhovni razvoj čovječanstva, učiniti ga nemogućim; natjerati ljude da odbace, jednostavno svojim temperamentom, svojim karakterom, odbace sve duhovno, doživljavajući to kao glupost.

Takva će se struja – to je već danas uočljivo kod pojedinih ljudi – sve više produbljivati. Pojavit će se čežnja da postane opći sud: duhovno je ludost, ludilo! - To će se pokušati postići iznošenjem cjepiva, tako da kao što se došlo do cjepiva za zaštitu od bolesti, sada se susrećemo s određenim inokulantima koji utječu na ljudsko tijelo na način da ono ne dopušta da duhovne sklonosti duše žive dalje. Ljudi će biti cijepljeni protiv sklonosti duhovnim idejama. Barem će se tomu težiti: probat će se s inokulantima kako bi u djetinjstvu izgubili poriv za duhovnim životom. Ali to je samo jedna od stvari koje su povezane s intimnijim znanjem koje se mora pojaviti u ovom petom post - atlantskom razdoblju o povezanosti prirodnih procesa, prirodnih sredstava [lijekova] i ljudskog organizma. To će se pojaviti u čovječanstvu u određeno vrijeme. Bit će samo pitanje može li takva težnja unaprijed imati sreće, kao ona kod 'preranih duhovnih rođenja': u ruke pojedinaca koji teže

svojim ciljevima u ostvarivanju takvih nastojanja, ili hoće li se znanje o tim stvarima spustiti kada za to dođe vrijeme, na pravi način da služi za dobrobit čovječanstva.

Ova organizacija, koja je bila namijenjena takvim 'preranim duhovnim rođenjima', koja je djelovala uz pomoć reda ubojica Asasina, nije bila amaterska; djelovala je vrlo sustavno, iako na način koji je užasan za svakoga koji ima dobrobit čovječanstva pri srcu; radila je sustavno, ne amaterski, uz poznavanje odgovarajućih sredstava.

Zato što je taj pokušaj postojao, preranim spuštanjem određenih sredstava iz duhovnog svijeta, da se dio čovječanstva stavi u posjed znanja, u egoistični posjed onoga što doista mora doći tijekom ljudskog sazrijevanja u petom post - atlantskom razdoblju, tako se dogodila, ona tjeskoba kod drugih, koji su u određenoj mjeri – ali amaterski, jer je to bilo dijete rođeno iz straha – inscenirali djela 'propagande' kao protu - slike, koja su im sada trebala pomoći, ali za sada je to bio pokušaj neprikladnim sredstvima.

Ima nešto smisleno u onome što se događa iza kulisa vanjskih događaja. A o tim stvarima se danas ne bi raspravljalo ovdje, da nije zadaća onih koji takve stvari mogu znati imajući određenu pripremu u znanosti duha, da nije nužno ljude osvijestiti i takvim stvarima. Postoji potreba da takve stvari prijeđu u svijest čovječanstva u petom post - atlantskom dobu. Jer tek kada prijeđu u svijest čovječanstva u petom post - atlantskom dobu može se postići ono što mora postati cilj razvoja Zemlje.

Mora se dogoditi da ljudima bude neugodno ne samo razmišljati kako takozvane obrazovane ljude današnjice podučavaju sveučilišta; mora doći vrijeme da određeni broj ljudi bude spreman prihvatiti ovaj neugodni svjetonazor koji svoj smjer, svoje ideje izvlači iz duhovnog svijeta. Jer čovječanstvo ne smije ostati u stanju sna u kojem želi ostati s apstraktnim, općim konceptima, za kojima teži materijalističko doba i potom ih naziva plemenitima.

Dakle, ako uzmete u obzir ono na što sam ukazao, postoji čitav niz mogućnosti korištenja struja koje dolaze iz duhovnog svijeta da se ovdje na fizičkoj Zemlji izazove pustoš tijekom petog post - atlantskog doba; postoji niz načina da se to učini. Danas sam vam ukazao na jednu takvu mogućnost. I to da se mora naglasiti da je prihvaćanje takvog znanja u svijest nekih duša nužnost, što je povezano s cjelokupnim temeljnim karakterom našeg doba. Druga polovica 19. stoljeća bila je vrlo važno vrijeme. U ovom i onom krugu prijatelja često sam isticao da je 1841. godina bila godina krize, godina odluke. Naravno, to se ne otkriva kada samo gledate događaje ovdje u fizičkom svijetu, već kada na događaje gledate u vezi s onim što se događa u duhovnom svijetu. Godina 1841. bila je doista godina krize za uvođenje materijalističkog vremena, jer je tada u duhovnim svjetovima započela vrlo specifična borba, borba određenih duhovna tame, možemo reći, koji pripadaju hijerarhiji anđela. Obu bitku u duhovnom svijetu vodili su do jeseni 1879. godine. Ciljali su na određene stvari, na cijeli niz stvari, od kojih ćemo danas spomenuti samo jednu. U to vrijeme, između 1841. i 1879. godine, trebalo je donijeti odluku o

tome može li određena količina duhovne mudrosti u duhovnom svijetu sazreti, tako da postupno curi na Zemlju od posljednje trećine 19. stoljeća, odnosno ulazi u ljudske duše i u ljudskim dušama potiče duhovno znanje, takvo znanje koje danas nazivamo znanost duha. Takvo znanje je moguće tek od posljednje trećine 19. stoljeća.

Ne dopustiti da sazre u duhovnom svijetu ono što je trebalo curiti dolje, to je bila namjera ovih anđeoskih duhova između 1841. i 1879. Ali ti duhovi tame su poraženi u ratu kojeg su vodili protiv duhova svijetla u tom periodu. Zapravo, 1879, dogodilo se nešto u manjim razmjerima, dogodio se događaj kakvi su se ponavljali tijekom evolucije i uvijek se izražavaju određenim simbolom: pobjeda Mihaela ili Svetog Jure nad zmajem. I ondje je 1879. zmaj svladan na određenom području. Ovi zmajevi su anđeoska bića koja su težila tome, ali nisu mogla postići ono što sam naznačio. Zato su 1879. iz duhovnog svijeta bačeni u oblast ljudi. Bio je to pad anđeoskih bića iz područja duhovnog svijeta u kraljevstvo ljudi, i u tom području oni sada hodaju među ljudima. Oni su tu tako što šalju svoje moći u ljudske misli, osjećaje i impulse volje, potičući ovo ili ono. Jer nisu mogli spriječiti – to je ono što je značilo izgubiti bitku – nisu mogli spriječiti da dođe vrijeme kada curi duhovno znanje. Ovo duhovno znanje je sada tu i nastavit će se dalje i dalje razvijati; ljudi će moći vidjeti u duhovni svijet.

Ali sada su ova anđeoska bića pala na Zemlju i žele napraviti nestašluk dok znanje curi dolje, žele ovdje voditi ovo znanje u krivom smjeru, žele tom znanju oteti dobru moć i odvesti ga u loše kanale. Ukratko, oni žele postići ovdje uz pomoć ljudi ono što nisu mogli postići uz pomoć tamošnjih duhova u gornjem svijetu, jer su pali od 1879. Oni žele uništiti dobar svjetski plan, koji se sastoji o širenju znanja o kontroli mase ljudi, znanja rođenju, bolesti i smrti, i drugih stvari među ljudima kada za to budu zreli. Žele to rano proširiti kroz 'prerano duhovno rođenje'. Osim drugih stvari koje ti duhovi žele raditi, oni rade u onome što sam upravo naveo.

Protiv utjecaja ovih ahrimanskih bića pomoći će samo svijest – to sam više puta naznačio u *Misterijskim dramama*, samo se sjetite kraja posljednje – jedino što pomaže protiv nekih stvari koje Ahriman želi jest to da možete vidjeti kroz njega, da znate da je on tu. Peto post - atlantsko doba mora se razvijati na takav način da, u određenoj mjeri, mnogi ljudi dođu na ideju da razgovaraju s ahrimanskim moćima i bićima kao što *Faust* kaže: 'U tvom ništavilu nadam se da ću pronaći sve'. To mora postati način razmišljanja: pogledati tamo gdje materijalistički pogled vidi 'ništa', tamo pronaći duhovni svijet. Tako da je Ahriman-Mefisto prisiljen reći takvim ljudima kao što je govorio i *Faustu* kada ga je poslao Majkama: 'Hvalim te prije nego se rastaneš od mene, jer dobro vidim da poznaješ vraga'. Neki dan sam u Dornachu u šali rekao da Mefisto ne bi rekao tu primjedbu Woodrow Wilsonu! Rekao bi mu: 'Običan puk nikad ne vidi vraga, pa makar ga ovaj držao za ovratnik'. Stvarno je važno da ljudi nauče gledati u konkretne procese duhovnog svijeta.

A već je slučaj da kada je tako nešto s jedne strane posebno nužno, tada su suprotstavljene snage posebno jake, tako da se ljudi danas tome opiru.

Zamolio bih vas da obratite posebnu pozornost na ovo ovdje u Zürichu, u vašem naporu, koji je vrijedan hvale i koji treba radosno pozdraviti, i podržite ovu znanost duha u određenim krugovima, koji i danas imaju vrlo negativan stav prema znanosti duha: ne upuštati se u nikakve iluzije! Doživite mnoga razočaranja, a u početku i samo razočaranja, kada stvarno pokušate pokrenuti stvari koje se moraju dogoditi i stoga bi se trebale dogoditi na pravi način. To nas ne smije spriječiti da te stvari pokrenemo. Moramo tako biti prožeti impulsom, koji je nužni impuls sadašnjosti, da činimo ono što bi se trebalo napraviti bez obzira hoće li biti posljedica, i u ovom slučaju, na ovaj ili onaj način.

I samo kada ovako razmišljate možete nešto postići. I često se postigne putem koji nije bio za to namijenjen. Molim vas da to uzmete u obzir, potrebno je učiniti puno više, nego što sam uspjeh na to hrabri. Jer propaganda znanosti duha je druga stvar od one koja je inače prisutna u drugim područjima. U drugim domenama, uostalom, ljudi uglavnom pričaju o nečemu što znaju, kao što pobožne žene u crkvi znaju što župnik govori s propovjedaonice. Većina društva i liga za svoje programe imaju nešto što ljudi smatraju trivijalnim. Većinu vremena čovjek ostaje u polju apstrakcija. Ali ti lijepi programi nisu vezani za stvarnost, ne mogu u stvarnost. Ako netko želi njegovati težnje duhovnog života u petom post - atlantskom razdoblju, onda ih treba smatrati nečim živim. Ali pogledajte živo: duhovno ima svoju sliku u živome u prirodi. Pitam vas: zazire li riba u oceanu da položi toliko jaja koja propadaju? Upitajte se koliko jaja koja se polože stvarno postanu morske ribe? Koliko ih propada! Tako je u životu, tako je i u duhovnom životu. Dugi niz godina možete uvijek iznova govoriti velikom mnoštvu – morate biti zadovoljni ako u tom velikom mnoštvu uvijek ima nekoliko onih koji su barem stimulirani: jer to leži u karakteru živog. Ali doista postižeš nešto samo ako to činiš kao priroda, koja je slika duha. Što bi bilo kada bi priroda oklijevala da omogući živim bićima da legu jaja koja propadnu jer se primjećuje da u jednoj godini propadne toliko i toliko jaja? Prirodni proces se nastavlja, a također doseže i evoluciju. Ne ovisi o našim razmatranjima, može li se postići ovo ili ono, da li ovo odgovara ovome ili onome, ali je bitno da u samoj stvari vidimo impuls i da ne možemo ne nositi taj impuls u svijet.

A ako pogledate razloge, neke od njih smo i danas unijeli u duše, zbog kojih treba prenijeti ovaj impuls u svijet petog post - atlantskog razdoblja: oni su zaista dovoljno ozbiljni. A otpor postaje najveći kada je i potreba najveća. Ljudi će morati naučiti gledati ove stvari koje se događaju, koje u naše vrijeme imaju zaista okrutan karakter, one stvari koje se događaju na fizičkom planu, a sve to treba promatrati u svijetlu događaja koji se događaju iza kulisa. Tek tada se stvari mogu razumjeti. Ali ljudi koji danas kao povjesničari, kao sociolozi, kao ekonomisti, svoja pravila i zakone izvode samo iz fizičkog plana – što se tiče stvarnih potreba, rade kao osoba koja počinje neki važan zadatak rastežući se na ležaljci i zaspavši, jer misli da će to učiniti u snu. Doista, tako rade oni koji pripadaju životu obrazovanja, životu pojedinih znanosti. Oni su ljudi koji sanjaju stvarnost. Jer kako ljudi pišu povijest, kako pišu sociologiju? Kao netko tko nema pojma o stvarnim snagama koje su iza onoga o čemu ljudi sanjaju. To je ono što dovodi do tako dubokih, tako odlučujućih

događaja kao što su oni našeg vremena, ljudi koji se danas brinu o znanosti to je, kao osoba koja nije nikad vidjela ovu sobu, koju ste unijeli uspavanu i koja unutra nastavlja spavati i sobu upoznaje samo dok spava. Tako čisto materijalistička znanost upoznaje svijet.

Ono što se u mojoj knjizi, *Vom Menschenrätsel*, naziva viđenjem svijesti, mora se, u određenoj mjeri, predati čovječanstvu u petom post - atlantskom dobu; jer određene tajne moraju izaći na vidjelo, jer bi se inače nezakonito širile među ljudima, načinima poput ovih o kojima sam danas govorio. Kao što sam rekao, nije lako nagovještavati te stvari u naše vrijeme: ali postoji imperativ govoriti o tim stvarima. Za mnoge stvari treba steći, mogu reći, određenu moć zapažanja koja se razlikuje od grubog promatranja današnjih ljudi.

Skrenuo bih vam pozornost na dvije stvari u vezi s izrečenim. Prvo ljudi već danas mogu nešto steći ako stvari na koje se inače gleda kao na slučajnosti pokušaju shvatiti toliko ozbiljno da u njima vide nešto poput tragova za produbljenje duše. Pretpostavimo da čitate da je tu ili tamo ta osoba umrla u ovom ili onom trenutku. Neke stvari iskrсну kada si postavite pitanje: kako bi bilo da je ista osoba umrla tri mjeseca ranije ili tri mjeseca kasnije? – računajući samo na mogućnosti. Ali možete biti sigurni da kada postavite takvo pitanje, ono u vama može pokrenuti sile kroz koje možete vidjeti drugačije. - Ili putujete željeznicom i možda imate važan razgovor s nekim vama jako važnim i slično. Naravno, materijalist takve stvari shvaća kao slučajnost. Ali onaj tko se postupno prodrijeti u egzistenciju iza kulisa usmjerava pogled na tako nešto; on se zaokuplja – ne previše u vezi ideja već s osjećajem o takvim stvarima – on se bavi takvim stvarima jer mu se, takoreći, ukazuje da između stvari koje se zbivaju postoje sile čiji izvor se ne može izvesti ni iz mehanike ni matematike. To je jedna stvar.

Druga stvar koju želim uvijek iznova ponavljati je da se unatoč materijalizmu našeg vremena puno toga duhovno otkriva ljudima. Samo ljudima je danas neugodno kada imaju duhovna iskustva, puno pričati o tome. Danas možete čuti kada netko postane komunikativan jer vam vjeruje: on je učinio ovo, drugi je učinio ono. Ako vam pošteno i iskreno kaže zašto je osnovao novine, učinio ovo ili ono, kada vam kaže san, ili što izgleda kao san; govori vam o impulsu iz duhovnog svijeta. To se danas događa na svakom koraku; toga ima puno više nego što mislite. Mnogo se toga danas provodi u praksu s duhovnim porivima, s duhovnim impulsima, mnogo više nego što se misli. Ljudima je jednostavno neugodno priznati te stvari jer se u pravilu ne uzimaju ozbiljno.

S ove dvije strane dobro je produbiti svoju dušu: pogotovo u naše vrijeme da se stvarno obrati pažnja na činjenicu da bi neki nagovještaj mogao doći kada netko doživi ovo ili ono što nas tjera na pozornost; i zatim pogledati – jer se tu i tamo nešto ima prilike čuti – kako se ljudima otkrivaju stvari iz duhovnog svijeta, u dobrom i lošem smislu, pod čijim porivima djeluju. Danas ima toga više nego što mislite.

Ovo su stvari na koje sam vam danas želio skrenuti pozornost. O tome ćemo nastaviti razgovarati sljedeći utorak.

Iza kulisa vanjskih događaja

Drugo predavanje, Zürich, 13 studenog 1917

Na predavanju koje sam ovdje održao prije osam dana, želio sam pokrenuti temu o kojoj je sada toliko potrebno raspravljati, temu koja je tako energično izazvana događajima koji tragično zahvaćaju u ljudski život, temu koja bi se mogla ukratko opisati riječima: čovječanstvo sada hitno treba doći do spoznaje, do svijesti, da je svijet i ono što se ovdje događa u fizičkom, povezan s konkretnim duhovnim svijetom. Čovječanstvo hitno mora postati svjesno da duhovni svijet probija svoj put u fizički svijet, sve do samih detalja egzistencije.

Naše doba, mora se reći, posebno mora obratiti pozornost na činjenicu da se ta svijest širi u čovječanstvu. Čovjek sadašnjosti, izvana, fizički, ne razlikuje se baš bitno od ljudi u prošlosti, o kojima se obično vodi računa u razmatranju povijesti. Gledajući povijest, konačno, ne ide se dalje od najviše trećeg post - atlantskog perioda. Ono što leži prije, vrlo je nejasno poglavlje u povijesti koja je priznata od modernog čovjeka. Duhovni život čovječanstva se jako, jako promijenio tijekom tog vremena. Ali to da se vanjski fizički život, transformacija organizma dogodila, to se ne može reći. I zato ljudi ne primjećuju, niti pokušavaju primijetiti, ono što se događa i ima svoje impulse u duhovnom svijetu. Zaista živimo u značajnom vremenu. To nema nikakve veze s trivijalnom opaskom koja se često izgovara i koja se prikriva riječima: živimo u prijelaznom razdoblju. - Naravno, svako vrijeme je prijelazno vrijeme, samo treba znati što se događa u dotičnom vremenu.

Ono što u naše vrijeme prolazi, odnosno poprima druge oblike, što prolazi kroz bitnu promjenu, pada na pamet posebno kada je netko u stanju, ne samo usmjeriti svoj pogleda na bića koja hodaju ovdje po Zemlji u svojim fizičkim tijelima, već ako svoj pogled usmjerite na bića koja ne pripadaju fizičkom svijetu, između njih, i pokojnici. U svijetu kroz koji čovjek prolazi između smrti i novog rođenja, promjene, a posebno promjene u sadašnje vrijeme, značajne su i duboke. Čovjek današnjice jednostavno ne želi ozbiljno shvaćati ono što se odnosi na duhovni svijet. A činjenica da to ne želi shvatiti ozbiljno, nešto je što sugerira vrlo posebne osjećaje i senzacije, kada se razmišlja o podrijetlu onoga što nazivamo antropozofijom. Doista je slučaj da ne treba imati nikakvu posebnu sklonost prema idejama koje su zastupljene u antropozofskom pokretu da bismo željeli zastupati te ideje. U svim drugim pokretima – kakvih sve pokreta danas nema, a svi su uvjereni da predstavljaju ono što je apsolutno bitno u svijetu – u svim takvim pokretima, u svim takvim udrugama, ljudi imaju, rekao bih, subjektivni fanatizam svog pokreta. Oni su oduševljeni svojim programom, taj program smatraju neizmjereno svetim, apsolutno nužnim. Takav osjećaj pripadnosti nije neophodan za antropozofski pokret; impuls za njegovim predstavljanjem može proizaći iz nečeg sasvim drugog. I ako bih to trebao ukratko opisati – i moram biti kratak jer možemo biti zajedno samo kratko – želio bih reći: ono što vas prisiljava, nakon što ste stekli uvjerenje u istinitost

antropozofskih ideja, da učinite sve što je moguće da proširite te ideje, to je suosjećanje za one ljude kojima su te ideje potrebne u sadašnjosti – a to su u osnovi gotovo svi ljudi s kojima dolazimo u kontakt – suosjećanje za ljude koji te ideje moraju imati i koji su osuđeni na loše stvari ako nemaju te ideje.

Prošli puta sam želio naglasiti činjenicu da je izvana na fizičkom planu mnogo toga neshvatljivo, što postaje shvatljivo kada se može objasniti iz konteksta duhovnog svijeta. Danas bih vam želio iznijeti još nekoliko važnih stajališta, za koje u početku izgleda da su donesena iz potpuno drugog ugla. Krenimo od nečega s čime se možemo susresti na svakom koraku. Mnogi ljudi koji se osjećaju pozvanima da sude o stvarima, gledaju kao znak posebnog religijskog prosvjetljenja da odbace ideje kakve mi moramo imati, da čim prijeđemo prag duhovnog svijeta, da imamo posla s mnogim duhovnim bićima, s cijelim hijerarhijama duhovnih bića, anđela, arhanđela, i tako dalje. Smatra se znakom posebnog religijskog prosvjetljenja ako se samo razmišlja o onome što nazivamo jedinim Bogom, o ovom jedinom Bogu s kojim se želi najintimniji, najizravniji odnos. To se smatra jedinim mogućim monoteizmom, a neki ljudi se užasavaju kada čuju da postoji učenje koje govori o mnogim duhovnim bićima.

Sada mora biti jasno što to zapravo znači. Ako čovjek razvija samo onaj odnos prema duhovnom svijetu koji je danas religijski uobičajen, i koji prosvijećena crkva posebno njeguje, onda on dolazi u vrlo specifičan odnos, čak i ako je to emocionalni odnos, u vrlo specifičan odnos prema duhovnom svijetu, naime samo prema anđelu koji ga štiti, prema anđeoskom biću s kojim ima pravi odnos. I to anđeosko biće, samo prema kojem može pronaći odnos, prema kojem može imati određeni osjećaj, on tada to anđeosko biće naziva svojim Bogom; ako je kršćanin, to anđeosko biće naziva i Kristom. On miješa ovo anđeosko biće s Kristom. Možda je to teško zamisliti, ali tako je. Osobito prosvijećeni protestantski teolozi, koji tako snažno upozoravaju na prakticiranje politeizma, kako bi dobili izravnu referencu na jedno biće, Krista, ma koliko razgovarali s ljudima o Kristu, ono što govore o Kristu odnosi se samo na odnos između čovjeka i njegovog anđeoskog bića. Tako da je u naše vrijeme uglavnom monoteizam izložen opasnosti da bude obožavanje pojedinačnog anđela svakog čovjeka.

Nije li istina, danas ljudi još uvijek ne žele priznati mnogo toga što među njima živi kao stvarnost. Međutim, objektivni promatrač može vidjeti, kako se ljudi pripremaju da iz iluzija razviju sve vrste vrlo pogubnih ideja i osjećaja. U tom štovanju vlastitog anđela svatko ima svog Boga i samo vjeruje da to ima zajednički s drugom osobom. Iskreno, današnji monoteisti obožavaju samo svog vlastitog anđela, i budući da uniformno zvuče riječi kada svatko raspravlja o odnosu s vlastitim anđelom, oni vjeruju da govore o zajedničkom Bogu. Ako bi se ovo nastavilo ovako, potaknulo bi ljude, čak i kao pojedinačne ljudske individue, da sve više razvijaju ono što danas vidimo u nacijama na užasan način: nacije, čak i ako teoretski govore o jedinstvenom božanstvu, ne žele priznati to božanstvo, pogotovo u ovo vrijeme, već svaki narod želi imati svog vlastitog Boga.

Ali to je samo ono što izlazi na svijetlo u gruboj, vanjskoj formi. U stvarnosti svaka osoba danas želi imati svog vlastitog Boga, a onda odnos koji razvija prema svom anđelu naziva monoteizam. Jer u vrijeme kada se želi razviti puke dispozicije za percepciju osjetilnog, svi odnosi su zamagljeni, pa čovjek ne primjećuje da je to onako kako sam upravo okarakterizirao.

Pa, danas možete vidjeti na svakom koraku: ako razgovarate s ljudima koji još nisu preuzeli nikakve koncepte antropozofije o konkretnim odnosima između ljudi i duhovnog svijeta, onda ne žele ulaziti u takve stvari. Srame se ući u to. Ne mogu prikupiti hrabrost povezati svoje misli s bilo kakvim impulsima za koje se kaže da dolaze iz duhovnog svijeta. Nešto slično je uvijek bilo u kriznim vremenima, a mi živimo u vremenu krize. Mora se gledati s izvanredno bolnim osjećajima koliko je sadašnje čovječanstvo nemarno prema tako jasnim, tako zastrašujućim događajima, tragičnim događajima sadašnjosti, kako malo ljudi reagiraju na te događaje, osim pod pritiskom koji dolazi iz materijalnog. Mogu reći, da pojedinca prvo treba ukrotiti kako bi postao svjestan da ono što se posvuda događa predstavlja duboke impulse u ljudskoj duši.

To je, uostalom, razlog zašto ljudi jednostavno nisu slušali kada se govorilo da traže značajne, prodorne misli i djela ako se svijet želi izvući iz sadašnjeg jadnog znanja, i da se takve misli i djela moraju roditi iz duhovnog znanja, konkretnog duhovnog znanja. Općenito, stalno naglašavajući duhovno, pričanjem o tome da ljudi moraju produbiti duhovno i tako dalje, s tim se ne može proći. Riječ je o tome da u sadašnjosti ljudi moraju steći konkretne odnose s duhovnim svijetom. Nama je razumljivo da su u ranijim vremenima ljudi još bili čvršće povezani s duhovnim svijetom, njihova pažnja bila je privučena konkretnim odnosima s duhovnim svijetom, koji se danas više ne razumiju. U ranijim vremenima ljudi nisu govorili o tome samo općenito: tamo dolje na Zemlji ljudi se roje okolo a gore je nešto božansko – već su govorili o konkretnim odnosima.

Najljepši i najznačajniji plodovi takvim konkretnih odnosa su proročanstva poput Danijelovih, poput onih iz Apokalipse, gdje se ne govori samo: vi ljudi uzdajte se u Boga, vi ljudi vjerujte u Boga – već se tamo ljudima kaže: jedno kraljevstvo, drugo kraljevstvo, treće kraljevstvo – jedno mora zamijeniti drugo na neki način – gdje se ljudima posebno govori o povezanosti duhovnog svijeta i fizičkog - čulnog svijeta. Na tu mogućnost da se tako konkretno govori o odnosu duhovnog prema fizičkom, čovječanstvo je postalo potpuno nenaviklo. Danas bi čovječanstvo htjelo sve prebrojiti – ako smijem upotrijebiti trivijalni izraz. Čovječanstvo bi htjelo izmisliti teorije prema kojima se ljudi diljem svijeta mogu jednako usrećiti na Zemlji. Današnji socijalist misli da su određene ideje ispravne za ljudski život, da su prave za Englesku, za Ameriku, za Rusiju, Aziju; ako bi se sve te države postavile kako socijalizam želi, onda će sreća o kojoj sanja prirodno doći na Zemlju. Tako čovjek misli. Sve su to apstrakcije, sve su to nestvarni pojmovi i ideje; ne znaju da se u jednoj oblasti Zemlje pojavljuje nešto sasvim specifično, nešto drugo se priprema u drugom dijelu svijeta, ne mogu shvatiti veliku razliku između Istoka i Zapada: to je ono što mora stvoriti beskonačnu zbrku i kaos. Jer tek kada čovjek ima priliku

izgraditi most od svoje duše do objektivnih činjenica, tada može plodonosno pridonijeti stvaranju zemaljske egzistencije.

Ljudi ne žele graditi taj most. U ovim vremenima, iz unutarnje nužde, moramo uvijek iznova govoriti našim prijateljima na raznim mjestima o tome kako se zbilo događaj u posljednjoj trećini 19. stoljeća, događaj koji je duboko značajan, odlučujući u ljudskom razvoju, događaj za koji znaju sve okultne škole, samo što često ne znaju što treba reći o tijeku ovog događaja. Danas želim ukratko naznačiti o čemu se radi. Riječ je o tome da se od 1841. nadalje u duhovnoj oblasti odvijala borba između određenih bića iz viših hijerarhija i bića višeg ranga. Ova bića, koja su se pobunila u razdoblju od 1841. do 1879. godine, i u to vrijeme vodila pobunjeničku borbu, ta bića su se ranije koristila u smislu mudrog upravljanja svijetom. Također ova bića koja se pobune, postanu zla bića, postanu bića tame, u nekim drugim vremenima su dobro upotrebljiva bića. Dakle, govorim o onim bićima koja su do 1841. godine koristili viši duhovi u službi mudrog vođenja svijeta, ali su od tog trenutka željeli biti drugačija od svojih nadređenih bića. Ova bića vodila su značajnu bitku u duhovnom svijetu, jednu od onih bitaka koje se odvijaju češće, ali na različitim visinama, reklo bi se, bitku koja je u legendi, u simbolici, predstavljena kao bitka Mihaela sa zmajem. Ta je bitka završila time što su u jesen 1879. određeni duhovi tame bačeni iz duhovnih oblasti u zemaljske, i od tada djeluju među ljudima, ulazeći u ljudske impulse volje, ulazeći u ljudske motive, ulazeći u ljudsko razumijevanje, ukratko, radeći u svemu ljudskom. Tako da su među ljudima od jeseni 1879. godine određeni duhovi tame na koje ljudi moraju obratiti pažnju ako žele razumjeti ovozemaljske događaje. Moglo bi se reći, ta su bića zbačena 1879. godine, te godine su nebesa oslobođena tih bića, ali ih je Zemlja puna. Od tada njihovo stanište ne može se više naći na nebu, ona su na Zemlji.

Ako želim okarakterizirati što su ta bića zapravo željela svojom pobunjeničkom borbom od 1841. do 1879. godine, moram reći da su željela da mogu spriječiti, željeli su doći do točke da mogu spriječiti potrebnu duhovnu mudrost koja se želi otkriti od 20. stoljeća nadalje, i u koju mogu ući ljudske duše; htjeli su je zadržati gore i ne pustiti u ljudske duše. Samo se na taj način moglo postići da se od 20. stoljeća ljudi otvore za duhovno znanje, da se duhovi tame koji to ometaju uklone iz duhovne oblasti, kako bi duhovno znanje namijenjeno ljudima moglo sići. Ali ovdje, gdje ti duhovi tame sada hodaju okolo među ljudima, ti duhovi tame ponovno si postavljaju zadatak da zbune ljude; odavde žele spriječiti ispravan odnos prema duhovnim istinama, u određenoj mjeri drže ljude podalje od blagoslova duhovnih istina.

Tome se može suprotstaviti samo preciznim znanjem, pomno promatrajući ove stvari. Određena okultna bratstva, međutim, imaju suprotnu zadaću; žele zadržati mudrost u svom najužem krugu kako bi je mogli koristiti u smislu žudnje za moći. I mi smo unutar te borbe. S jedne strane, postoji potreba da se čovječanstvo ispravno vodi upijajući duhovnu mudrost; s druge strane postoje zatvorena okultna bratstva loše vrste, koja ne žele dopustiti da ta mudrost prodre među ljude, kako bi ljudi ostali glupi u odnosu na duhovni svijet, ostali budalasti, a oni u uskom krugu bratstava onda mogu izvoditi svoje makinacije.

Događaji sadašnjeg vremena prepuni su takvih makinacija, a za čovječanstvo će biti posebno pogubno ako nema volje da prozre da takve makinacije prevladavaju. Odmah ćete osjetiti da pada neka vrsta svjetla na pravu pozadinu ovih stvari kada vam skrenem pažnju na neke istine koje su danas zrele istine, u nekom smislu istine koje, poput zrelih šljiva sa stabla, moraju pasti iz duhovnog svijeta u kraljevstvo ljudi, ali koje su spriječene da se šire, prema kojima ljudska bića imaju predrasude jer ih se boje.

U vezi s ovime želio bih govoriti što je moguće više konkretno. Ova činjenica da je niz duhova tame zbačen 1879. godine i da su od tada u kraljevstvu ljudi ima važne, značajne posljedice. Iznad svega, ta činjenica ima za posljedicu da je mišljenje, jasno mišljenje, od tada za čovjeka dobilo neizmjereno mnogo veće značenje nego što je to bio slučaj prije. Jednostavno nije bilo takvog vremena u evoluciji kada se, kada se pogledaju unutarne potrebe ove evolucije, mora reći da je jasno mišljenje jednako potrebno kao što hrana i piće mogu biti za održavanje fizičkog života. Jer ako čovjek nejasno razmišlja u ovom vremenu u kojem živimo i u kojem čovječanstvo nastavlja živjeti u budućnosti, onda se takve zrele istine, koje bi trebale doći iz duhovnog svijeta, neće moći vidjeti u odgovarajućem svijetlu. Iznad svega, neće se moći shvatiti veliko, duboko značenje koje otajstvo Golgote, Kristova pojava unutar evolucije, ima za cjelokupnu evoluciju. Mnogi govore o ovom Kristu Isusu. Govoriti o dubokom značenju koje čitava evolucija Zemlje ima kroz misterij Golgote, današnja teologija čak želi spriječiti. Naravno, ono što bi se trebalo dogoditi kroz misterij Golgote, tek polako i postupno zaživljava. To dolazi do izražaja tek u ovom stoljeću.

U stara vremena još je bilo nasljeđe iz vremena kada su ljudi imali atavistički unutarnji život prožet duhovnošću. Činjenica da čovjek mora steći duhovnost ako je želi imati javlja se tek u naše vrijeme. Stoga se u naše vrijeme, a zapravo tek od 1879. godine nadalje, događaju vrlo specifične pojave. Danas, budući da je vanjsko promatranje postalo toliko grubo, one su zapravo jasno vidljive tek kad se pogled duše okrene u kraljevstvo u koje čovjek ulazi kada kroči kroz vrata smrti. Jer duše koje su rođene prije 1879. godine stižu u duhovni svijet kada prođu kroz smrt na drugačiji način nego što će stići sve duše koje su rođene nakon 1879. godine. Riječ je o jednom duboko odlučujućem događaju.

Ovaj duboko prodoran događaj, dakle, ima poseban učinak da ljudi u svojim dušama postaju sve sličniji misli, onome što vide kao znanje. Čudna je to istina za ljude danas, ali je istina. Vidjeti određene stvari u pravom svjetlu, vidjeti jasnim mislima, vidjeti mislima zasićenim stvarnošću, to je važno, to je bitno. Dobro je vidjeti darvinizam, kako sam ga jučer, naprimjer, pokušao na javnom predavanju prikazati. Gledati to kao temelj jedinog valjanog svjetonazora, gledati ga na način da se vjeruje da je samo jedno ispravno, da čovjek dolazi od životinje, i oživotvoriti ovu misao: ja dolazim od životinja, dolazim samo od onih sila koje također tvore životinje - ova misao vodi dušu da postane slična svojoj vlastitoj predodžbi o sebi. Ovo je važno! Kada je ova duša odbacila tijelo, tada je postala žrtvom nesreće da mora izgledati po vlastitoj predodžbi! Tko živi ovdje u fizičkom tijelu i vjeruje da su samo animalne sile bile aktivne u njegovom razvoju, gradi takvu svijest da nakon

smrti mora sebe smatrati životinjom. - Budući da nakon što je događaj iz 1879. zaista ispunio karakter petog post - atlantskog doba, misli koje ljudi stvaraju su tu da transformiraju ideje koje imaju o sebi. Zato sam rekao: ne treba imati sklonosti prema antropozofski transformiranoj znanosti duha da bi je se željelo predstavljati, nego samo treba imati suosjećanja s ljudima kojima su te misli potrebne, jer su te misli kreativne misli za dušu, jer je čovjek pozvan u budućnosti postati ono što i sam gleda. - To se moralo dogoditi tijekom mudrog upravljanja svijetom, kako bi čovjek mogao doći do pune, slobodne samosvijesti. S jedne strane, bogovi su morali čovjeku dati priliku da postane ono što napravi od sebe. Međutim, da bi tom stvorenju mogao dati nadosjetilno značenje, da bi u onome što od sebe čini mogao pronaći vječni smjer, Krist Isus je prošao kroz otajstvo Golgote. A kada to shvatite, shvatite u duhovnom smislu, u svjetlu misli, tada ćete pronaći put do toga; put iz animalnog u božansko.

Ova istina do izražaja posebno dolazi kada duša može pogledati u svijet u koji ona ulazi nakon smrti. Oni ljudi koji su rođeni prije 1879. još uvijek nose sa sobom neki ostatak koji ih sprječava da budu samo ono što ovdje mogu zamisliti. I još će dugo ljudi biti zaštićeni – stvari se postupno približavaju – od toga da budu ono kakvim se zamišljaju: ali samo kroz patnju, samo ako mogu trpjeti, ako, da se izrazimo paradoksalno, mogu preuzeti patnju znanja na sebe osjećajući da su ideje o samom čovjeku nezadovoljavajuće. Harmonija sa samim sobom, ujedno i znanje koje omogućuje ljudima da nakon smrti budu ljudi, pojaviti će se u budućnosti kada ljudi postanu svjesni svoje istinske povezanosti s duhovnim svijetom ovdje u fizičkom tijelu. Da se takva promjena dogodila 1879, naravno neće prihvatiti oni koji se danas, na temelju materijalističkih ideja, uopće boje konkretnog duhovnog znanja; ipak je potrebno da to prihvate. Ali iz ovoga vidite da jedna stvar postaje važna i mora postati sve važnija u budućnosti, da se ono što postoji u smislu duhovnog znanja širi ovdje na Zemlji. Stoga će, kako bi unaprijedili svoje poslove, duhovi tame pridavati posebnu važnost izazivanju pomutnje među ljudima, kako ljudi ne bi ovdje formirali prave misli, u koje se onda, ti ljudi pretvaraju nakon smrti. Čovjek mora postati ono što misli da jest.

To je istina kojoj je suđeno da nakon važnih preobrazbi 19. stoljeća dođe među ljude. Čovjek mora imati volje za ono što može biti u stvarnosti, mora biti sposoban razmišljati o svom biću ako tako želi biti nalik duši. Jer umrli već danas mogu proglasiti kao legitimnu, zrelu istinu: duša je ono što može misliti o sebi. - U vrijeme kada je bilo potrebno širiti ovu istinu sa Zemlje: duša je ono o čemu je sposobna misliti – to je uzrokovalo, nadahnulo čovjeka da predstavlja kao istinu: čovjek je ono što jede. - Pa čak i ako se teoretski ne prepoznaje u širim krugovima: čovjek je ono što jede – životna praksa je uvelike u prepoznavanju da čovjek zapravo nije ništa drugo nego ono što jede. Doista, ova životna praksa rezultira da se u skladu s time oblikuje sve više toga u vanjskom životu. Više nego što se vjeruje, mnogo više nego što se vjeruje, tužni, tragični događaji sadašnjosti su formirani iz principa: čovjek je ono što jede. U puno dubljem smislu nego se to pretpostavlja u današnjoj površnosti, strašna količina krvi koja danas teče, teče radi neprikladnih pitanja.

Čovječanstvo je već zaraženo tvrdnjom: čovjek je ono što jede. Često se vodi borba za stvari koje se s time povezuje.

Upravo iz toga razloga je potrebno da se šire misli koje odgovaraju vremenu. Misao će se postupno morati prepoznati kao stvarna duševna snaga, a ne samo kao jadna apstrakcija kakvu su razvile moderna vremena i koja se njome tako ponose. Jer u starija vremena ljudi su još bili povezani s duhovnim svijetom kroz drevno nasljeđe. Čak i ako je atavistička vidovitost tijekom mnogih stoljeća potpuno opala, to nasljeđe je još uvijek živjelo u osjećajima i volji. Ali sada je vrijeme da se svjesnost mora sve više pojavljivati kao stvarna moć, stoga duhovi koji se opiru, duhovi tamo hrle u naše dane kako bi stvarnim mislima suprotstavili apstraktne misli u obliku svih mogućih svjetskih programa. Tu vezu treba prozreti. Misao mora postajati sve stvarnija. To ljudi moraju razumjeti.

Koliko je danas ljudi koji kažu: pa to što dolazi nakon smrti, vidjet ćemo, obratiti ćemo na to pažnju kada bude vrijeme; ovdje se suzdržavamo od toga, služimo potrebama života. Kada uđemo u onaj svijet tamo, vidjet ćemo kako je. - Da, ako je jedno točno, da si tamo ono kakvu ovdje imaš predodžbu, i nešto drugo je također točno. Uzmite tu ideju, danas nije neuobičajena. Netko umre, on ostavlja članove obitelji. Ako nisu nepromišljeni, a ipak su materijalistički nastrojeni, onda moraju imati misao: Ovaj, koji je umro, trune u grobu, ili postoji nešto što se čuva u urni, i slično. - Samo dok su ljudi nepromišljeni mogu biti materijalisti i ne vjerovati. Kad bi materijalizam prevladao, ljudi bi sve više vjerovali: sve što je ostalo od umrlih propada u urni ili u grobu. - Ali ova misao ima moć. Ona je laž. Ako osoba misli koja ostaje ovdje misli: mrtvi više nisu živi, nisu više tu – to je pogrešna misao, ali ova pogrešna misao je stvarnost u dušama koje misle da je stvarna. Umrli su svjesni ove misaone stvarnosti; svjesni su njene važnosti. A to nije isto, već naprotiv od suštinski velike važnosti, da li osoba koja ostaje ovdje, u unutarnjem životu duše, njeguje misao i živim umrlima, o umrlima u duhovnom svijetu, ili se više manje predaje jadikovanju: Umrli je umrli, propada. - Ne samo da to nije svejedno, već čini bitnu razliku.

Teško da se sada može doći u Zürich, a da ne primijeti ono što se danas zove analitička psihologija, psihoanaliza – da i drugdje, ali ovdje je posebno živa. Ovi psihoanalitičari, za njih se mora reći, da obraćaju pažnju na sve vrste duhovnih i duševnih stvari; počinju razmišljati o duhovnom i duševnom jer im je to toliko strano. Želim samo s nekoliko riječi nagovijestiti značajke ove psihoanalize.

Netko pati od simptoma histerije. U obliku u kojem se te pojave histerije pojavljuju, posebno u sadašnjosti, ljudi ih postaju svjesni. U bilo kojem dobu čovjek je posebno zaokupljen bolestima koje se javljaju posebno u tom dobu; onda se traže uzroci. I ova psihoanaliza je sada došla do toga da kaže: uzroci ovih pojava histerije, koja se često javlja, leže u duši. Ne može se više tražiti uzroke u materijalnom, u pukom fiziološkom ili biološkom. Pa, oni su u duši. Prema sklonostima tog vremena, u podsvijesti se traga za raznim uzrocima nastanka ove ili one histerične pojave. Kažu: postoji osoba, u njoj se javljaju histerične pojave; to je zato jer u njemu nešto

djeluje ispod praga njegove svijesti, neprestano se podiže kao podzemni val, i to je ono što treba tražiti.

I sada počinje opasna igra. Psihoanalitičari sada traže na sve moguće načine izoliranu, podzemnu, skrivenu provinciju duše, kako su je nazvali; kod nekoga tko je histeričan u svojoj tridesetoj godini, traže aberacije u njegovoj sedmoj godini, koje tada nisu proživljene, koje treba osvijestiti, jer ga to dovođenje u svijest treba izliječiti i tako dalje. To je igra s iznimno opasnim oružjem! Može se reći: vani, na bojnopolju, danas se koriste vrlo opasna oružja – ovdje se igra na drugom polju s ništa manje opasnim oružjem znanja, jer ljudi nemaju volje udubljivati se u znanost duha kako bi se steklo istinsko razumijevanje pojava poput onih koje dođu pred nečiju dušu. Oni stvarima prilaze neadekvatnim sredstvima znanja. To je opasna igra. Istina je da danas kod mnogih ljudi podsvijest igra ulogu koja se ne pojavljuje u svijesti. Ali ono što psihoanalitičari misle da otkriju obično je najmanje značajno; stoga su i uspjesi liječenja prilično upitni. Ako nađete bilo koju tridesetogodišnju damu i seksualnu aberaciju u četrnaestoj koja nije proživljena, i koja stoga nastavlja rasti i izazivati histeriju, imate najmanje važnu stvar od svega. U par slučajeva može čak biti i točno, u kojem će slučaju izazvati još veću obmanu ako se krivo procijeni. Ali iznad svega, jedno je istina: danas ljude proganja nebrojeno stvari iz podsvijesti, i muče ih, i to izvlači bolesti modernog vremena. Što je to?

Razmislite o onome što sam ranije rekao. Misao o umrlima živi nekako u duši, a da duša zapravo o tome ne razmišlja puno, živi samo zato jer je duša i danas nepromišljena, i duša je malo osjetljiva na te nepromišljene misli – onda su umrli po vječnim zakonima svijeta prisiljeni živjeti s tim mislima; umrli proganjaju duše umrlih koje su ostale. Tome možemo suprotstaviti samo spoznaju da umrli žive. I sve će više ljudi na fizičkom planu biti tjerano u bolesti kao posljedica nevjerovanja u život umrlih. U pravilu, to nisu seksualne aberacije iz mladosti, te pojave uzrokuje nevjerovanje. Jer u naše vrijeme misli imaju sudbinu da postanu stvarne snage, a ne samo snage *po sebi*; snage *po sebi*, tako da nakon smrti duša postaje sve sličnija onome što zamišlja u tijelu; u višem smislu te misli postaju stvarne moći jer čak povezuju bića, u ovom slučaju same umrle, sa živima na pogrešan način. Samo održavajući misao da pokojnik živi, čovjek se spašava i od činjenice da odnos prema umrlima postaje koban za žive koji su ostali, a u nekim aspektima i za samog pokojnika koji je, po vječnom, mudrošću ispunjenom zakonu, stalno prisiljen progoniti one što su ostali, da oni toga i ne postanu svjesni, već žive u patološkim pojavama.

Sada se zapitajte: što će biti pravi lijek za mnoge pojave s kojima se psihoanalitičar danas suočava? - Širenje znanja o duhovnom svijetu. To je opći lijek, opća terapija, a ne individualni tretman koji se daje pojedincu.

Vidite, život zahtijeva od nas da se oslobodimo misli: ovdje se moramo posvetiti samo fizičkom životu; vidjeti će se tada kada netko prođe kroz vrata smrti u kakav svijet tada ulazi. - Jer vrijedi i ovo: kao što je naš život ovdje važan za život u koji ulazimo između smrti i novog rođenja, tako je i život duše između smrti i novog rođenja važan za duše ovdje.

Ono što sam sada rekao je misao, misao nevjere u život umrlih. Ali umrli jesu i trebali bi biti povezani mnogim vezama sa živima. Ovo je samo neodgovarajuća veza o kojoj govorio; ali postoje stvarne veze, mnoge koje moraju postojati, koje stvaraju pravu vezu s duhovnim svijetom. Znanost duha, antropozofski umjerena znanost duha, traži ovu ispravnu vezu. Jer život među ljudima ovdje na Zemlji u budućnosti će se odvijati ispravno samo ako ljudi ovdje na Zemlji uspostave ispravan odnos prema duhovnom svijetu; inače će pojedincima sve više biti moguće upuštati se u makinacije poput onih o kojima sam govorio prošlog utorka kako bi stekli moć nad drugim ljudima.

Samo jedna stvar mora biti jasna: kada gledamo na Istok, gdje se simptomatični događaji događaju tako intenzivno, moguće je razumjeti te događaje samo kada imamo razumijevanje za prirodu ovoga Istoka. Ako uzmete ono što smo stalno tijekom mnogo godina govorili o predispoziciji istočnih naroda za šesto post - atlantsko kulturno razdoblje, tek nam tada postaje jasno sve ono zbunjujuće što mora doći s Istoka, jer iz onoga što se tamo događa mora se razviti nešto sasvim drugo, nešto što nije toliko lako razumjeti našim udobnim načinom mišljenja, ne treba se čuditi da su ljudi zatečeni time iz dana u dan. No, radi se o tome da se u svim tim strujama nađe pravi put, koje se pojavljuju sada i sve više će se pojavljivati u budućnosti. I čovjek postupno dolazi na pravi put ako sa stajališta znanosti duha ispravno prodre do znanja koje pruža informacije o duhovnom svijetu. Na taj način se također postiže ispravan odnos prema ovom duhovnom svijetu.

Međutim, prošli puta sam vam skrenuo pozornost na neispravan odnos prema duhovnom svijetu, koji neka središta žele uspostaviti. Kroz vrlo posebne makinacije, rekao sam, ljudi su poslani iz života ovdje u duhovni svijet; tako da ovdje nisu u potpunosti proživjeli svoj život i još uvijek mogu koristiti određene snage kada uđu u svijet u kojem se živi između smrti i novog rođenja. I onda opet neka nečasna bratstva, koja samo žele utažiti vlastitu žeđ za vlašću, mogu putem medija doći do onoga što na ovan način, preko umrlih, koji su dobili priliku steći takvo znanje, može doći ovdje.

Takva okultna bratstva obično su ona koja obmanjuju ljude o najvažnijim stvarima u duhovnom svijetu. Ako vam kažem: u studenom 1879. dogodio se važan događaj, bitka snaga tame protiv snaga svijetla, koja je završila u smislu slike Mihaela sa zmajem – pa nije važno da vam kažem da se nešto tako dogodilo, jer da se taj događaj mora dogoditi, da je taj događaj propisan u evoluciji svijeta, to možete pročitati u mnogim knjigama, to nikako nije ezoterijska istina; ali ono o čemu se radi je da nastojim da shvatite pravo značenje onoga što se zapravo dogodilo i kako bi ljudi trebali ispravno pristupiti ovom događaju. To je ono o čemu se radi. Ima to Eliphas Levi, ima to Baader, ima to Saint-Martin, svi su to znali i rekli; nema ništa ezoterijskog u tome. Ali u naše vrijeme postoji sklonost stvaranju pomutnije u glavama oko takvih događaja, moguće su takve zbrke da ljudi takve stvari uopće uzimaju kao praznovjerje, ne shvaćaju ih kao stvarnost, čak i ako je to već objavljeno od starih učenjaka. Zato je toliko važno imati ispravne ideje o takvim stvarima.

Danas postoji pravilan način pristupa duhovnim istinama koje su od 1879. došle u fizički svijet iz duhovnog. Taj ispravan put upravo je onaj kojeg pokazuje znanost duha. I ako struja ove znanosti duha ne odstupa od čiste, istinske namjere, tada će ova znanost duha dovesti do uspostavljanja pravog odnosa za čovjeka između fizičkog svijeta i duhovnog svijeta. Ali ono što se time postigne i što mora doći među ljude, to podrazumijeva trud, to zahtijeva trud. Sve vrste komoditeta moraju se ostaviti po strani, ispod kojeg se ljudi danas kriju. Potreban je trud. Jer kada ljudi danas govore o impulsima koji djeluju dolje iz duhovnog svijeta, koji također oblikuju budućnost, da, stalno dolaze ljudi koji govore: želim znati tu i tu posebnu stvar. - Danas bi, naprimjer, ljudi najradije da im se dade detaljni opis onoga što će se dogoditi 1920. kao rezultat sadašnjeg rata. I ljudi ne shvaćaju da se znanje o budućnosti ne smije opterećivati tako detaljnim opisivanjem, a da ipak to znanje o budućnosti može biti apsolutno sigurno, djelotvorno i sigurno, da se o njemu može čuti. To je tako nevjerojatno teško razumjeti.

Želio bih to pojasniti usporedbom, jer ćete reći: to je stvarno neshvatljivo. S jedne strane tvrdi da detalji narušavaju znanje o budućnosti, a s druge opet poručuje da treba slušati o tom znanju o budućnosti jer ono ispravno govori. - Želio bih vam to pojasniti vrlo jednostavnom, trivijalnom usporedbom: postoje dobri šahisti, a postoje i loši šahisti. Ako netko sjedne ispred šahovske ploče i loš je šahist, samo će povlačiti loše poteze, neće ići i izgubiti će partiju. Ako je dobar šahist, imat će više šansi i dobiti će partiju. Loš šahist stalno čini krivu stvar, dobar šahist čini pravu stvar u danom trenutku. No, razmatra li dobar šahist u detalje koje će poteze njegov partner napraviti kasnije? Treba li sada znati koje će poteze njegov partner napraviti za dva sata, kada je dobar šahist? Ne, on to ne mora znati! Ali zato njegova vještina ispravne, dobre igre šaha nije neučinkovita: učinit će pravu stvar za budućnost tako što će imati uvid koji su pravi potezi, a povlačit će krive poteze ako nema uvid u ispravne poteze; ali se mora izložiti partnerovoj slobodnoj volji. Zato ne možete reći: kakva korist od toga da možete pravilno igrati šah kada je vaš partner uvijek tu? - Puno zaista pomaže to što možete pravilno igrati šah. Ako uđete dublje u ovu usporedbu, vidjeti ćete na što mislim.

Ali ova usporedba će vam u isto vrijeme ukazati na to koliko je ispravno, što mora reći svatko tko je dobro upućen u okultne stvari, da u trenutku kada dobijete svoje impulse za djelovanje ovdje u fizičkom svijetu, iz duhovnog svijeta, treba istovremeno biti spreman na to da se druge duhovne moći suprotstave, da ima partnera s kojim mora računati, da nema samo ispred sebe slobodno polje i sada može sve. Ali to je neugodnost. Samo se upoznajte s okultnim impulsima, impulsima koji su izvedeni iz duhovnog svijeta i pokušajte ih ostvariti, mogu reći, kao političar: ako ste stvarno osoba sadašnjosti, željeli biste da sve funkcionira samo od sebe, da stvari teku tako da možete samo zapovijedati. Ali ako imate učinkovite duhovne impulse, posebno okultne duhovne impulse koje želite koristiti u duhovnom svijetu, svugdje morate računati sa slobodnom voljom, ne samo od ljudi ovdje već i od viših bića. Dakle, u današnjim uvjetima, ne smijete računati da imate pred sobom slobodan teren, već se morate upoznati s činjenicom da radite na dobro popunjenom terenu.

Dakle, radi se o stjecanju pravog znanja kroz znanost duha, naprimjer, o karakteru šestog post - atlantskog razdoblja koje se priprema na Istoku i, u svakom slučaju, provođenju ispravnog okultnog impulsa, kao šahist koji izvodi svoj potez prema potezu svog partnera. Dakle, doista je riječ o tome da se čovjek navikne na duhovni svijet i nauči činiti pravu stvar u svakom pojedinačnom slučaju. Nije riječ o sveobuhvatnim apstraktnim programima, već o povećanju duhovne vitalnosti, o neprekinutim naporima. Danas čovječanstvo želi apstraktne programe, htjelo bi u pet rečenica iskovati ono što treba raditi u cijelom svijetu, imenovanjem zastupnika iz svih zemalja svijeta, koji se onda okupe u svjetskom arbitražnom sudu, i koji onda glasaju o svemu, što se na Zemlji mora dogoditi prema prihvaćenoj normi. Ali od ljudi se upravo traži poznavanje duhovnog svijeta, stalna povezanost s duhovnim snagama, to je ono o čemu se radi.

Ali to je povezano s nečim drugim: to je povezano s činjenicom da se mora računati s partnerovim snagama, da se ne može samo pouzdati u vlastitu snagu, nego se mora računati sa snagom partnera. Traženje moći kao takve isključeno je iz ovih stvari. Stoga će impulsi izvedeni iz okultnog svijeta biti ispravni, donijet će pravu stvar, ali se nikad neće moći staviti u službu pukih čimbenika moći. To neće uspjeti.

Što morate učiniti ako se želite staviti u službu pukih faktora moći? Tada morate učiniti nešto drugo; trebate pokušati steći spoznaju o budućnosti na neprikladan način, kako sam to opisao prošli put, kada se puštalo medijume da otkriju što će se dogoditi, izmamivši to od onih koji su tek prošli kroz naglu smrt tako da još uvijek mogu koristiti zemaljske snage. Tako su određena okultna bratstva stekla izvjesno znanje o povezanosti Zapada i Istoka, a rađene su i makinacije koje se i danas proživljavaju. Takvo znanje, koje se stavlja u službu žeđi za moći, želi nešto sasvim posebno. Pošteno, ispravno posjedovanje okultnih impulsa u stvarnosti, u ljudskom životu samo implementira ono što računa na biče anđela, svakog pojedinog čovjeka. Znamo da ljudi na koje se primjenjuju okultni impulsi, svaki od tih ljudi, povezan je kao duša s duhovnim svijetom, promatramo ih kao živa bića. Tako bi se Zapad trebao odnositi prema Istoku, tako da svugdje računa s živim partnerima, s anđelima koji štite pojedine ljude. Ali to je nezgodno! Ovaj utjecaj bi trebale ukloniti ahrimanske snage, žele da prevlada puka moć. Ali to se može postići samo korištenjem nezakonitih sredstava, kao što sam opisao prošli put, kako bi preuzeli impulse za budućnost. Zato naše vrijeme strahovito pati od činjenice da impulsi koji su pronađeni na naznačeni način igraju ulogu u stvarima koje se događaju. Stoga je prvi zadatak poštenog tragača za istinom da sebe uvjeri da postoje takvi impulsi zlih snaga, i da se uvjeri da se do ispravnog djelovanja za budućnost može doći samo pronalaženjem pravih impulsa, koje se mora tražiti na pošten, duhovno - znanstveni način.

Vidite, dragi moji prijatelji, u znanosti duha nije riječ o jednostranosti; to je služba koju obavljaju živi i umrli. To je ozbiljna stvar. I osjetio sam potrebu, posebno u ovom trenutku – budući da su se naši prijatelj iz Züricha pripremali učiniti mnogo kako bi našu znanost duha doveli u prikladne krugove – da ovdje u našem društvu govorim o ovim ozbiljnim pitanjima duhovnog znanja u posljednje

vrijeme. To je, mogu reći, uočavanje unutar samog našeg društva uolikoj mjeri su suprotstavljene sile na djelu. Promislite samo što se sve događa – mogu reći, otprilike koliko traje i ovaj rat – o klevetama, o sumnjama u namjere mene i nekolicine drugih. Naravno, suprotstavljene sile također igraju ulogu u tome.

Također će vam biti jasno, iz načina na koji smo ovdje govorili, da je u našem vremenu potrebna obnova duhovnog života, da naše vrijeme treba ljude probuditi iz određenog stanja sna. Stalno iznova susrećemo ljude koji vjeruju: pa imamo rat, onda dođe mir, i to je to. - Stvari ne stoje tako. Ono što se danas događa su značajni znakovi. Nitko ne može razumjeti ove znakove tko ne želi ući u znanost duha. Budući da su ova vremena tako ozbiljna, jer će postajati sve teže, voditi čak i takve bitke koje su morali voditi naši prijatelji, da bi se ovakvi događaji mogli ovdje odvijati, posebno bih, i u ovom slučaju, želio izraziti zahvalnost; zahvalnost što su naši prijatelji iz Züricha vodili ovu borbu protiv nepovoljnih uvjeta, na način pun ljubavi i ne štedeći truda da nađu priliku za predavanja u nepovoljnim uvjetima. Tako se mogla ostvariti i lijepa namjera koju su si prijatelji iz Züricha zacrtali u ovom trenutku, kada je pod sve većim otporom vremena teško pronaći mogućnost za ovakve događaje. Posebno bih istaknuo, da će se poteškoće povećavati. A budući da u bliskoj budućnosti moramo razmišljati o tome da moramo iskoristiti vrijeme za koje se još možemo izboriti, ne želim propustiti zahvaliti se našim dragim prijateljima iz Züricha, koji su teškom mukom stvorili priliku kako za javno tako i za ova dva predavanja u ogranku. Postaje sasvim izvjesno, kada se osvrnemo, da nam se čini značajnim da smo upravo u ovo vrijeme, u vrijeme u koje spadaju tragični svjetski događaji, mogli biti zajedno na način na koji smo to učinili.

Stoga želimo nastaviti raditi u duhu duhovno-znanstvenih impulsa i pokušati dobiti ono što se može dobiti u teškim vremenskim uvjetima, u uvjerenju koje možemo imati iz prave znanosti duha, da koliko god beznačajno izgledalo u tijeku današnjih tragičnih događaja, činimo nešto izvanredno značajno i odlučujuće za ovo vrijeme. Stvari koje možemo učiniti slijevaju se u tijek događaja. To što se ulijevaju možda nije danas baš vidljivo, ali to nešto znači. Ako smo prožeti ovom mišlju, onda će nam ta misao dati snagu da idemo dalje, i u sebi će imati snagu da odašilje svoje zrake u vrijeme. Takve misli vrijeme mora zabilježiti. Živimo u tom uvjerenju kao u duhovnom ozračju! U nama se uistinu može pojaviti ako ispravno razumijemo znanost duha.

U tom smislu, ostanimo zajedno, dragi moji prijatelji.

Dva predavanja o psihoanalizi

Prvo predavanje, Dornach, 10 studenog 1917

Povremeno, tijekom predavanja koja sada moram održati u Zürichu, ponovno sam se susreo s činjenicom da se teško može doći u ikakvi doticaj s intelektualnim životom ovoga grada, a da pogled ne skrene na ono što se danas zove analitička psihologija, ili psihoanaliza. Različita razmatranja vezana uz to, potaknula su me da uvedem ono što imam za reći kao kratki osvrt na analitičku psihologiju ili psihoanalizu. To ćemo povezati s drugim stvarima. Ali vidjeli smo koliko je značajno na polju znanosti duha, povezati razmatranja s onim što predstavlja vrijeme. Može se reći da su danas psihoanalizi privučeni svakakvi ljudi koji ozbiljno traže duhovne temelje postojanja, unutaraju čovjekovu dušu, te da je na određeni način karakteristika vremena da pozornost naših suvremenika privlače sasvim specifične, osebujno oblikovane sile u ljudskoj duši. I psihoanalitičari su oni među nama koji se danas, jednostavno kroz impulse vremena, jednostavno susreću s određenim pojavama duševnog života.

Osobito je važno ne biti potpuno nesvjestan ovog pokreta iz razloga što su pojave na koje ovaj pokret cilja već tu, i jer se u naše vrijeme – iz raznih razloga o kojima ćemo također raspravljati – mogu posebno pojaviti pred okom duše. Danas čovjek mora biti svjestan takvih pojava.

S druge strane postoji činjenica da ljudima koji se danas bave tim stvarima nedostaje znanja da o tim stvarima raspravljaju, da te stvari iznad svega razumiju. Tako da se može reći: u naše vrijeme psihoanaliza je pojava koja tjera ljude da postanu svjesni određenih duševnih procesa; s druge strane, međutim, potiče ljude da razmatraju takve pojave, mogu reći, neadekvatnim sredstvima spoznaje. A to je osobito značajno jer ovo razmatranje s neadekvatnim sredstvima spoznaje stvari koje su očito tu i izazivaju ljudsku spoznaju, dovodi do raznih ozbiljnih aberacija i nije bezopasno za socijalni život, za daljnji razvoj spoznaje i utjecaj tih spoznaja na socijalni život.

Može se reći: četvrt - istine, mogu biti štetnije od potpunih pogrešaka. A stvari koje danas izlaze na vidjelo među teoretičarima psihoanalize moraju se smatrati nekom vrstom četvrt - istine.

Pokušajmo, razmotriti pad izvadaka iz istraživačkih časopisa psihoanalitičara. Ono što se danas zove psihoanaliza poteklo je od slučaja bolesti koju je promatrao bečki liječnik, internist dr. Breuer, u osamdesetim godinama. Dr. Breuer, kojeg sam i sam poznao, osim što je bio liječnik, bio je izvanredno delikatan čovjek. U velikoj mjeri su ga zanimala svakakve estetska i uopće ljudska pitanja. Pa, s obzirom na intiman način na koji se nosio s bolestima, razumljivo ga je posebno zanimalo jedan slučaj koji je imao osamdesetih. - Za liječenje je imao damu koja je očito patila od teških simptoma histerije. Oni su se sastojali u tome, što je gospođa ponekad patila od jednostrane paralize ruke, imala je svakakva zatamnjenja, opadanja svijesti,

veliku pospanost, a također je i zaboravila svoj jezik, s kojim je inače razgovarala. Oduvijek je znala govoriti njemački, to je bio njen jezik; ali pod utjecajem bolesti hysterije više nije mogla govoriti njemački, mogla je govoriti samo engleski, razumjela samo engleski.

Sada je Breuer primijetio da bi je, kada je gospođa bila u stanju da je zatamnjena, intimniji medicinski tretman mogao potaknuti da iznese određeni prizor koji je doživjela, vrlo teško iskustvo. Iz prezentacije ovog slučaja kojeg je iznijela Breureova škola sada vam želim pokazati, kako je gospođa izvedena iz svog zamračenog stanja, dijelom i pod umjetno izazvanim stanjem zamračenja – Breuer je lako mogao hipnotizirati ljude – da kaže nešto o ovim iskustvima. I to je dalo ideju da je ova hysterija koja ju je pogodila, povezana s određenim slučajem bolesti kroz koji su ona i njezin otac davno prošli. Otac je bio bolestan, a ona je sudjelovala u njezi bolesnika i imala je iskustva u njezi. Stalno se pozivala na to iskustvo, a opis koji je dala u prilikama koje sam upravo okarakterizirao je sljedeći: "Jednom se noću probudila u velikom strahu za bolesnika, koji je imao visoku temperaturu, i bila je u napetosti jer se očekivao kirurg iz Beča zbog operacije. Majka je otišla neko vrijeme, a Anna (pacijent) sjedila je uz krevet s desnom rukom iznad naslona stolice. Ušla je u stanje budnih snova i vidjela crnu zmiju kako se sa zida približava bolesniku kako bi ga ugrizla". [Ovaj citat je iz C.G.Jung: *Die Psychologie der unbewussten Prozesse. Ein Ueberblick über die moderne Theorie und Methode der analytischen Psychologie*, Zürich 1917]

Materijalizam uvijek udari ljude po zatiljku; pa tako u ovom izvješću o bolesti nalazimo i sljedeću napomenu, o kojoj ne treba ništa reći: '(Veoma je vjerojatno da su na livadi iza kuće zapravo bile neke zmije, kojih se djevojka ranije uplašila, a što je sada dalo materijal za halucinaciju.)' Dakle, to je samo bilješka kojoj možete ali i ne morate pridavati pažnju; to nije važno. Tako je zmija izašla iz zida i htjela ugristi oca – tako je predstavljeno. "Htjela se obraniti od životinje, ali je bila paralizirana; desna ruka, koja je visila preko naslona stolice, 'zaspala', postala je kao anestezirana i paretična, a kad ju je pogledala, prsti su se pretvorili u male zmije s lubanjama na vrhu". Dakle, sve je to bilo na očevoj bolesničkoj postelji. "Vjerojatno je htjela otjerati zmiju s paraliziranom desnom rukom, te su anestezija i paraliza iste vjerojatno povezane s halucinacijom zmije. Kad je to nestalo u svom strahu je htjela moliti, ali je svaki jezik zakazao, nije mogla govoriti ni na jednom dok se konačno nije sjetila engleskog dječjeg stiha i sada je mogla misliti i moliti se na ovom jeziku".

Cijela bolest je krenula od ovog događaja. Ono što je od tog događaja ostalo, bila je jednostrana paraliza ruke, stanje zamračenosti i nemogućnost izražavanja na bilo kojem drugom jeziku osim na engleskom.

Sada je dr. Breuer primijetio da je situacija uvijek bila olakšana kada bi je pustio da priča, te je na tome temeljio svoj plan ozdravljenja. Malo pomalo pokušavao je hipnotizirajući bolesnicu saznati cjelokupno stanje, i pritom je doista uspio postići bitno poboljšanje njenog stanja, tako da se bolesnica, takoreći, riješila toga tako što je to izgovorila i priopćila to drugome.

Breuer i njegov kolega Freud u Beču, koji su u to vrijeme, što je razumljivo iz suvremene povijesti, bili pod utjecajem škole Charcot u Parizu, isprva su to pripisali nečemu što bi se moglo nazvati psihičkom traumom, duševnim ranjavanjem, 'nervnim šokom', kako se to zvalo u Engleskoj. U ovom iskustvu na bolesničkom krevetu je stoga trebao postojati psihološki šok i djelovati na dušu na isti način kao i fizička rana na tijelu.

Od samog početka – mora se primijetiti – Breuer je na cijelu stvar gledao kao na duševnu bolest, to jest kao na unutarnju stvar. Bio je uvjeren da se anatomske ili fiziološke promjene neće otkriti, naprimjer, da nema temeljne promjene u onim živcima koji idu od ruke do mozga i slično. Od početka je bio uvjeren da ima posla s unutarnjom psihološkom činjenicom. U prvim danima postojala je tendencija da se na stvari gleda na način da se govori: takve se stvari mogu dogoditi kroz psihičko ranjavanje, traumom, šok i slično. - No, stvar je ubrzo krenula od činjenice da je dr. Freud koji se time bavio – kako se dalje bavio materijom, dr. Breuer se nikako nije u potpunosti slagao – s nešto drugačijim karakterom, naime činjenica je da je Freud sam sebi rekao: objašnjavati stvari duševnim šokom, duševnim ranjavanjem, ne ide; to ne može proći. Breuer je također bio uvjeren da se s time ne može složiti ako se samo govori o duševnoj rani. - Napominjem u zagradama, da je dr. Breuer bio liječnik opće prakse, temeljito znanstveno školovan, bio je izvrstan Nothnagelov učenik, koji samo vanjskim okolnostima nije postao profesor. Želi li se takve stvari uopće hipotetički izraziti, može se vjerovati da, da je Breuer dobio zvanje profesora i da je mogao tako stvar pratiti, umjesto da je bio jedan on najzaposlenijih internista u Beču i stoga se nije mogao znanstveno baviti s puno toga, da bi stvar poprimila sasvim drugi oblik! Ali sada je dr. Freud imao poseban interes za stvar. Sebi je rako da ne možemo sve objasniti traumom, ranjavanjem duše; poanta je istražiti uvjete pod kojima – možete to tako nazvati – ranjavanje duše djeluje. Jer opravdano se može reći: djevojka je sjedila kraj bolesničke postelje svog oca, ali kraj bolesničke postelje sjede mnogi, koji sigurno imaju jednako duboke dojmove, takvo što im se ne događa. - u takvom slučaju neznanstveni laik uskoro će završiti s izvanredno dubokim objašnjenjem; on kaže: pa, jedna osoba je predisponirana, druga nije. - Pa, zar ne, vrlo 'duboka' stvar, ali najgluplja stvar što se može reći. Jer ako sve stvari na svijetu objasnite kao dispozicije, lako ćete pronaći objašnjenje za sve, jer samo trebate reći: postoji dispozicija za nešto.

Naravno, ljudi koji su ozbiljno razmišljali nisu se htjeli baviti takvim stvarima, pa se tražilo kako stoje stvari. Freud je vjerovao da je do takvih uvjeta došao kroz slučajeve kao što su sljedeći. Naći ćete bezbroj takvih slučajeva već zabilježenih u literaturi psihoanalitičara, i može se reći da je prikupljena ogromna građa da bi se došlo do ovoga ili onoga na tom polju. Dakle, jedan slučaj kojeg su zabilježili psihoanalitičari je nešto poput sljedećeg. Želim to ispričati onako kako to može biti najrazumljivije. Nije nam važna apsolutna povijesna točnost.

Jedna gospođa bila je na večernjoj zabavi s drugim gostima. U ovoj večernjoj zabavi upriličen je ispraćaj za ženu iz kuće, koja je postala nervozna i morala je otići u strano lječilište. Te večeri je trebala otići. Bila je fešta. Kad su se rastali, gospođa je otišla, dotična gospođa, čiji se slučaj upravo opisuje, hodala je ulicom s još nekim

gostima koji su otišli s večere – kako kažu – zajedno, skrenuvši iza ugla, došla im je kočija s konjem iza leđa. Kako to često radite u gradovima kada idete kući – ne znam jeste li imali takvo iskustvo – ne hodate nogostupom, nego često posred ulice. Kada je kočija došla iza, ljudi koji su došli s večere potrčali su lijevo - desno na nogostup. Samo dotična gospođa nije istrčala na nogostup, nego je potrčala ispred kočije, ispred konja na ulici, i ona se unatoč kletvi i psovka ma kočijaša – kočijaši to u svakom slučaju rade – nije se dala odvratiti od trčanja ispred kočije. Tako je dugo trčala ispred kočije, unatoč pucketanju biča, sve dok nije došla do mosta, a onda se htjela baciti u vodu, bojeći se da je ne pregaze. Spasili su je prolaznici, vratili natrag društvu i tako je spasili od velike nesreće.

Pa, ovaj fenomen je naravno vezan uz cjelokupno zdravstveno stanje dotične gospođe. To je upravo histerična stvar bježati od konja umjesto da skreneš na nogostup. Sada je bilo pitanje istraživanja uzroka takve stvari. Freud je to prvi smislio, jer je u ovom slučaju, kao i drugim slučajevima, nastojao potražiti određene uzroke u ranijem životu, odnosno u životu koji je dotična osoba imala kao dijete ili općenito ranije. Ako se dogodilo nešto što takoreći nije potpuno duševno obrađeno, što ostavlja za sobom sustav impulsa, koje može pokrenuti neki šokantni događaj.

Doista, takvo se iskustvo lako pronašlo u djetinjstvu dotične dame. Kao dijete vozila se u kočiji, a onda se dogodilo da su se konji preplašili i pobjegli i odjurili na obalu rijeke. Kočijaš je iskočio i naredio djetetu da i ono iskoči; iskočilo je u zadnji čas, kočija s konjima jurnu u rijeku, i konji s kolima izginuše. Dakle, šokantni događaj je bio tu. Postojala je i određena povezanost preko konja. U trenutku kada je gospođa uvidjela opasnost od konja, izgubila je kontrolu, i potrčala ispred konja umjesto da ga izbjegne, pod utjecajem, ovog iskustva iz djetinjstva. Ali opet, iz ovoga možete vidjeti da psihoanalitičari imaju znanstvenu metodu, prema današnjim znanstvenim idejama. Ali zar nema mnogo onih koji imaju takvo iskustvo u mladosti, ali bez da ovako reagiraju, čak i ako su konji poveznica. Dakle, nešto treba dodati ako se želi imati sklonost da se potrči pred konjem umjesto da ga se izbjegne.

Freud je zatim dalje istraživao. Doista, u ovom konkretnom slučaju postojala je vrlo zanimljiva veza. Ta je veza bila sljedeća: dotična gospođa, koja je bježala od konja, bila je zaručena za jednog gospodina. Ali voljela je dvoje; gospodina s kojim je bila zaručena – bila je potpuno uvjerena da ga voli više od drugoga – ali je voljela i drugoga. Nije baš bila sigurna u to, ali pola-pola. Drugi je, međutim, bio muž njezine najbolje prijateljice, a ova je bila domaćica čiji se oproštaj slavio te večeri. Tako je domaćica, koja je bila malo nervozna, otišla; prijateljica je bila na oproštajnoj večeri, otišla je s ostalim gostima, bježala od konja, i kada su istraživali saznali su da postoje značajne veze između drugog gospodina, muža njene najbolje prijateljice, i ove gospođe. Ljubav je poprimila neke, eto, recimo neke dimenzije. A sada su te dimenzije bile čak donekle povezane s prijateljičinom nervozom, kao što možete zamisliti. Ukratko, tako nesuđena – po vlastitom mišljenju – ova gospođa je otišla s ostalim gostima, bježala od konja na ulici, spašena, gosti su je vratili, u datim okolnostima to je bilo samo po sebi razumljivo, u kuću iz koje su upravo otišli, gdje su pojeli oproštajnu večeru. I sada je liječnik istražio cijeli slučaj bolesti. Doista, uspio je natjerati damu da mu ispriča stvar. Ali tu je zastala i jedva je s mukom

natjerao da ispriča što se dogodilo. Onda se ispostavilo da je zapravo – znamo, žena je upravo otišla, muškarac je bio sam kod kuće – muškarac u ovoj situaciji, nakon što je došla k sebi i bila normalna, dao joj je izjavu ljubavi. Dakle, vidite vrlo čudna stvar.

U drugim slučajevima slične prirode, na koje se dr. Freud nadovezao i nakon svog istraživanja otkrio da se takve stvari događaju samo kada je na neki način uključena ljubav, kada je u pitanju nešto od ljubavi, kada nešto drijema pod okriljem svijesti, u vezi ljubavi. Freud je došao do uvjerenja da ako pogledate živote takvih histeričnih ljudi, koji su, kako se prije vjerovalo, dospjeli u taj položaj kroz duševne rane, možete otkriti, bez obzira na okolnosti, iako postoji mnogo konstelacija, ali ljubav mora igrati neku ulogu. Imajte na umu, da, a to su najkarakterističniji slučajevi, najznačajniji, da dotični pacijent ne mora biti svjestan ove ljubavne priče.

Pa, Freud je tako zaokružio ono što je nazvao 'teorija neuroze', 'seksualna teorija'. U svim takvim slučajevima otkrio je da spol igra ulogu u tome. Vidite, ove stvari su, naravno, izvanredno primamljive. Prvo, sada općenito postoji tendencija pozivanja u pomoć seksualnosti kad god se želi objasniti nešto ljudsko. Stoga nas ne treba čuditi da bi liječnik koji u toliko i toliko slučajeva smatra da je ljubav uključena u bolest hysterije, predložio takvu teoriju.

S druge strane, upravo je to točka u kojoj, budući da je analitička psihologija pokušaj spoznaje neadekvatnim sredstvima, počinje najveća moguća opasnost. Postaje tako opasno jer je, mogu reći, ta čežnja za spoznajom tako neizmjerljivo zavodljiva; zavodljiva okolnostima tog vremena, ali i činjenicom da spol doista uvijek igra neku ulogu. Pa, psihoanalitičar Jung, koji je napisao knjigu 'Psihologija nesvjesnih procesa', profesor Jung u Zürichu nije mišljenja da se može proći s Freudovom teorijom seksualnosti, neuroze, nego je drugačijeg mišljenja.

Jung je primijetio da i Freud ima svoje protivnike. Među tim protivnicima je i izvjesni *Adler*. Ovaj *Adler* zauzima potpuno drugačije stajalište. Kako je Freud ispitao veliki broj slučajeva – sve to možete pročitati kod Junga u njegovoj knjizi – i vidio da seksualno svugdje igra svoju ulogu, i stoga je došao do zaključka: dakle, seksualno je zapravo okidač – *Adler* je posebno pogledao drugu stranu stvari i otkrio da je ova druga strana mnogo važnija od one koju je Freud stavio u prvi plan. *Adler* je – želim samo općenito okarakterizirati – otkrio da kao što spolnost ima vrlo dominantnu ulogu kod ljudi, da i drugi nagon također igra vrlo dominantnu ulogu, to je nagon: stjecanje moći nad svojom okolinom, nagon moći. Za Nietzschea bi volja za moć čak trebala biti filozofski princip. I baš kao što je Freud od seksualnosti napravio teoriju, također se može navesti bezbroj slučajeva za instinkt moći. Treba samo početi analizirati *hysteriju* da bi se vidjelo da ti slučajevi nisu tako rijetki. Pretpostavimo da je dama histerična; dobiva konvulzije – posebno su grčevi srca popularni u takvim slučajevima – i svakakva stanja. Kuća je uzburkana, cijeli kraj, sve; dovode se liječnici, bolesnicu se veoma žali. Ukratko, tiranizira sve naokolo. Razumna osoba u takvom slučaju zna da u takvoj situaciji ništa ne nedostaje, iako je svjesna svog patološkog stanja i pati od njega. Ali to sa stvarnošću nema veze, oni su zapravo zdravi, ili su bolesni, ako hoćete. Čovjek ih može smatrati i zdravim i

bolesnim. Sigurno će pasti onesvjestivši se u grčevima; ali obično padaju na tepih a ne na goli pod! Mogu se vrlo dobro promatrati te stvari.

Ovo sada, što poseže dolje u nesvjesno, to je instinkt za moći, i posebno lako vodi u histerična stanja. *Adler* je pokušao ispitati sve slučajeve koji su mu bili dostupni, i sada kada bismo ispitali ovaj nagon za moć, opet bismo otkrili da gdje god se pojave histerični slučajevi, može se dokazati da je na neki način potaknut nagon za moći i da je patološki iskrivljen. Jung sam sebi kaže: ono što je *Adler* primijetio je tamo, ali i ono što je Freud primijetio je tamo. Tako je vjerojatno ponekad jedno a ponekad drugo.

To je također sasvim razumno, ponekad je ovo a ponekad ono. Ali sada Jung na tome gradi posebnu teoriju. Ova teorija nije nezanimljiva ako je ne shvatimo samo apstraktno kao teoriju, nego ako je promatramo tako da se u njoj vidi učinak vremenskih impulsa, onoga što igra u vremenu, naime onoga što je nemoćno, rekao bih u naše vrijeme, u neadekvatnosti spoznaje. Jung kaže: zapravo postoje dvije vrste ljudi, dva tipa ljudi. Kod jednih je razvijeniji osjećaj, kod drugih mišljenje.

Pa, opet je jedan veliki učenjak došao do epohalnog otkrića, kojeg svaki razuman čovjek zapravo uvijek može napraviti u svojoj neposrednoj blizini; jer prilično je očito da se ljudi mogu podijeliti na ljude koji osjećaju i ljude koji misle. Ali učenost ima drugu funkciju; ne mora na stvari gledati tako amaterski, govoreći, naprimjer: među ljudima oko nas postoje dvije vrste, emocionalni ljudi i intelektualni ljudi – učenost mora raditi nešto drugo. U takvom slučaju erudicija kaže da onaj tko suosjeća, takoreći izlazi iz sebe u objektivnost; drugi se, takoreći, povlači od objekta ili staje ispred njega i misli o njemu. Prvi se naziva ekstrovertiranim tipom, drugi se naziva introvertiranim tipom. Prvi bi bio emocionalni čovjek, drugi intelektualni čovjek. Pa zar ne, napravljena je jedna učena podjela, pronicljiva, duhovita, stvarno u određenoj mjeri odgovara, to se ne može poreći.

Sada Jung nastavlja: kod ekstrovertiranog tipa – to jest onom kod kojeg čovjek radije živi u osjećajima – intelektualni pojmovi vrlo često zapinju u podsvijesti; on živi u osjećajima, ali pojmovi zapinju u podsvijesti. I sada dolazi u koliziju s onim što ima u svojoj svijesti i što lebdi u podsvijesti kao intelektualni pojmovi. Iz tog sudara mogu nastati razna stanja. Ova stanja će se prvenstveno pojaviti kod onih koji imaju emocionalne sposobnosti. S druge strane, kod drugih koji se više bave duhom, kod intelektualaca, osjećaji ostaju ispod i gomilaju se u podsvijesti, bujaju u podsvijesti, i dolaze u koliziju sa svjesnim životom. Svjestan život ne može objasniti što mu se zapravo približava. To su podsvjesni osjećaji. A iz okolnosti da čovjek zapravo nikada nije kompletan, već je jedan tip ili drugi tip, može doći do takvih uvjeta da se podsvijest buni protiv svjesnog. A to vrlo često može dovesti do stanja histerije.

Pa, možete reći da Jungova teorija zapravo nije ništa drugo nego parafraza, kao što sam rekao, trivijalne prosudbe o emocionalnom čovjeku i intelektualnom čovjeku, i nije nikakvo produbljivanje činjenica. Ali iz svega ovoga morate vidjeti da današnji ljudi počinju primjećivati svakakve osobitosti duše, da te osobitosti duše dođu pred duhovno oko, da pitaju: što se događa u osobi u kojoj se takve stvari

događaju? - Uostalom, ljudi su spremni sebi reći: to nisu fiziološke, anatomske promjene. - Ljudi su izvan pukog materijalizma; ne priznaju puki materijalizam, govore o duševnom. Dakle, barem je način na koji nastoje izaći iz pukog materijalizma i usredotočiti se na dušu.

Ali najčudnije je kako, ako se bolje pogleda, nedostaci znanja izgledaju neobični, kako pokušaj spoznaje neadekvatnim sredstvima vodi ljude na čudne puteve. Moram samo naglasiti da ljudi ne vide gdje su vođeni, a ne vide ni njihovi sljedbenici, čitatelji i suvremenici. Ako dobro pogledate, stvar će zaista imati vrlo opasnu stranu, jer se u njoj toliko toga ne vidi, pa ljudima tutnji čak i u podsvijesti. Vrlo je neobično da same teorije tutnje u podsvijesti. Ljudi prave teoriju o podsvijesti, ali sa samom svojom teorijom tutnje u podsvijesti.

Jung to radi kao liječnik, i u osnovi je značajno da se s tog stajališta pacijent tretira duševno i terapijski. Brojni ljudi rade na tome da materiju prenesu u pedagogiju, da je pedagoški primjene. Dakle, možemo vidjeti da se ne suočavamo s ograničenom teorijom, već pokušajem da se nešto pretvori u kulturalnu činjenicu. Vrlo je zanimljivo vidjeti nekoga poput Junga, koji se time bavi kao liječnik, koji je promatrajući svakakve slučajeve, također liječio, čak naizgled i izliječio, kako je tjeran sve dalje i dalje. I tako je Jung prisiljen učiniti sljedeće. On sebi kaže: dakle, ako se pronađu takve abnormalne pojave u čovjekovom duševnom životu, treba dalje tražiti u životu te osobe, i prije svega tražiti u kojoj su mjeri infantilni, događaji djetinjstva ostavili utisak na život duše i imali posljedice. - To je nešto što se posebno traži na ovom području: infantilne posljedice, posljedice iz djetinjstva. Naveo sam vam primjer koji igra veliku ulogu u psihoanalitičkoj literaturi.

Kasnije, međutim, Jung dolazi do zaključka da su u stvarnim slučajevima bolesti, vrlo brojni oni u kojima se ne može dokazati da ljudsko biće kao pojedinac ima išta od posljedica, čak i ako se vratimo u najranije djetinjstvo. Ako uzmete u obzir sve s čim je ljudsko biće došlo u dodir – ne nalazi se konflikt u pojedinom ljudskom biću s kojim se susrećete, iz kojeg bi se stvar mogla objasniti. Na taj način Jung dolazi do razlike između dvije podsvijesti: prvo, individualnog nesvjesnog, koje je dakle inherentno čovjeku, čak i ako nije u svijesti. Nije li istina, ako je gospođica u djetinjstvu iskočila iz kočije i doživjela šok, to je davno nestalo, više nije u svijesti, već radi podsvjesno. Ako sada uzmemo ovo nesvjesno – čovjek u sebi ima bezbroj nesvjesnog – dobiva se osobno ili individualno nesvjesno. To je prva stvar koju Jung izdvaja.

Ali drugo je nadosobno nesvjesno. On kaže: postoje stvari koje utječu na duševni život, koje nisu u osobnosti, ali koje također nisu ni u materijalnom svijetu vani, stoga se moraju prihvatiti kao prisutne u svijetu duša.

Sada psihoanaliza ima za cilj osvijestiti takve sadržaje duše. To bi trebala biti terapija, metoda iscjeljivanja: osvijestiti stvar. Dakle, liječnik mora imati za cilj istražiti od pacijenta ne samo ono što je pacijent doživio pojedinačno, nego i sve druge stvari koje nije doživio pojedinačno, što također nije postojalo vani u svijetu, i duševne je prirode. Pritom su psihoanalitičari natjerani da kažu: zapravo, čovjek

nije doživio samo ono što je doživio od svog fizičkog rođenja, nego i sve moguće što je prethodilo rođenju. I to sada tutnji u njemu. Osoba koja je danas rođena također podsvjesno doživljava npr. legendu o Edipu. On ne samo da uči u školi legendu o Edipu, on doživljava ovu legendu. On doživljava grčke bogove; doživljava cijelu prošlost čovječanstva. A najgore je što sve to sada čovjek doživljava, ali to ne želi doći do svijesti. Psihoanalitičar stoga mora reći – i do ove točke ide: to je doživjelo i grčko dijete; ali Grku je to rečeno; pa je to doživio u svojoj svijesti. Današnja osoba također to doživljava, ali to tutnji u njemu – kod ekstrovertirane osobe u podsvjesnim mislima, kod introvertirane osobe kao podsvjesni osjećaji. Tutnji u ljudima; tutnji poput demona.

Zamislite sada s kakvom se nužnošću suočava psihoanalitičar ako je vjeran svojoj teoriji! Suočio bi se s potrebom da te stvari shvati ozbiljno i jednostavno kaže: pa ako čovjek danas odraste, a to ga može dovesti do bolesti, do toga da ima odnos s onim što tutnji u njemu, a opet ne zna ništa o tom odnosu, tada mu treba osvijestiti taj odnos, i treba mu objasniti da postoji duhovni svijet, da postoje različiti bogovi. Jer čak i psihoanalitičar ide toliko daleko i kaže: ljudska duša ima odnos s bogovima; ali uzrok bolesti je u tome što ona ne zna ništa o tim odnosima. - Psihoanalitičar traži sva moguća sredstva. Ali ova sredstva ponekad su groteskna. Pretpostavimo da dođe histerični pacijent i pokaže ovu ili onu histeričnu pojavu jer se boji demona, recimo demona vatre. Raniji su ljudi vjerovali u demone vatre, imali su predodžbe o demonima vatre i znali za njih. Današnji ljudi još imaju veze s demonima vatre – psihoanaliza to priznaje – ali ti odnosi nisu svjesni, a niti se ljudima objašnjava da postoje demoni vatre. Dakle, to dovodi do uzroka bolesti. Jung čak ide toliko daleko da kaže: bogovi, s kojima je netko u vezi, ali o kojoj vezi ne zna ništa, postaju ljuti, oni se osvećuju; i osveta se pojavljuje kao histerija. - Lijepo. Dakle, kaže, takav čovjek danas, koji je sada u svojoj podsvijesti zlostavljan od demona, ne zna da su to demoni; muči ga demon vatre, ali ne može s njim ući u vezu jer – to je praznovjerje! To neće uspjeti. Što radi jadni moderni čovjek koji se razboli zbog toga? On stvar projicira prema van, odnosno traži nekog prijatelja koji mu je prije bio drag ili nešto slično i kaže: On me progoni, zlostavlja. - Osjeća da ga prati i tako dalje. Naime, dotični je pacijent demona koji ga je mučio, projicirao u drugu osobu.

Često psihoanalitičari, liječeći takav slučaj, skreću ovo projiciranje na sebe. Stoga se često događa da pacijenti, u dobrom ili lošem smislu, od liječnika naprave Boga ili vraga.

Vidite izvanredno zanimljivu činjenicu da je liječnik sadašnjosti pozvan da sebi kaže: ljude muče duhovi, i zato jer ne znaju ništa o njima, tj. nemaju ništa u svojoj svijesti, oni postaju mučitelji jedni drugima, projiciraju svoje demone prema van, uvjeravaju jedni druge u svakakve demonske besmislice, itd. - A koliko psihoanalitičar na to gleda kao na krajnje pogubno, možete vidjeti iz činjenice da Jung navodi zanimljiv sljedeći slučaj. Kaže, neki njegovi kolege tvrde da ako netko u duši ima takve energije koje proizlaze iz takvih muka, onda ih treba na nešto preusmjeriti. Pa pretpostavimo, vratimo se elementarnim slučajevima psihoanalize: dolazi pacijent, njezina bolest proizlazi iz onoga što se nakon psihoanalitičke

ispovijesti otkriva da je ranije bila zaljubljena u nekoga koga nije dobila, i to joj je ostalo. To bi također mogao biti i demon, koji je muči; ali u većini slučajeva koje liječnici primjećuju dogodilo se nešto u individualnoj podsvijesti, što je odvojeno od nad-osobne podsvijesti. A onda liječnik pokušava tu nezrelu fantaziju transformirati. Pa kaže: ako postoji duša kojoj je potrebna ljubav koja nema 'svoje', ona tu količinu ljubavi koju ne može iskoristiti mora pretvoriti u samaritanske usluge, mora voditi ovu ili onu dobrotvornu akciju i tako dalje. - Pa, može ispasti sasvim dobro; ali Jung sam kaže da se energija ne može uvijek preusmjeriti na ovaj način. Naravno, učeni gospodin opet mora imati neke podatke; stoga kaže da energije koje sjede u duši na takav način imaju određeni potencijal; ne možete uvijek to usmjeriti. Pa, nemam ništa protiv ovih izraza, samo želim naglasiti da je to samo to, zar ne, apsolutno ništa drugo nego implementacija onoga o čemu laik vrlo često raspravlja, ali naravno na način kako on to izražava. Ali Jung sada iznosi vrlo zanimljiv slučaj, koji dobro izražava kako se ovaj potencijal ne može usmjeriti.

Čovjek, Amerikanac, tipična osoba današnjice, samostalan čovjek, napravio je od sebe sposobnog vođu i poslovnog menadžera, posvetio se poslu s ogromnom energijom, imao je velikog uspjeha, velike prihode i sada razmišlja: uskoro ću napuniti četrdeset pet godina, sad sam se dovoljno namučio u životu, sada ću si dopustiti odmor. - I kupuje seosko imanje, a autima i teniskim terenima i svime što ide uz to. Dakle, razmišljao je o tome da napusti posao u četrdeset petoj i preseli se na seosko imanje i tamo živi, živeći od tantijema. Ali eto, kad je neko vrijeme bio na svom seoskom imanju, nije igrao tenis, nije vozio aute, nije išao u kazalište, nije uživao u posađenom cvijeću, već je sjedio sam u svojoj sobi i razmišljao. Onda ga je boljelo, tamo ga je sve boljelo, i zaista ga je čas boljela glava, čas grudi, čas noge. Tako da više nije mogao izdržati, prestao se smijati, bio je umoran, iscrpljen, stalno ga je boljela glava, bilo je strašno. Nema bolesti; nema bolesti koju bi dijagnosticirao liječnik. Tako je s mnogim ljudima današnjice, zar ne; zapravo su prilično zdravi, a ipak su bolesni. Da, nije bilo bolesti. Liječnik je mogao samo reći: vidite, priča je duševna – liječnici to danas već govore – vi ste duševno bolesni; prilagodili ste se poslovnoj situaciji, i vaša energija ne može se odmah drugačije usmjeriti, imate svoje sklonosti, ne mogu se usmjeriti. Vratite se opet poslu, to je jedini lijek koji znam. - Pa to je vidio i dotični gospodin. Ali eto, sad ne može ništa u poslu, nesposoban je, bolestan je iznutra kao što je i vani na svom imanju.

Jung iz ovoga s pravom zaključuje: ne može se tako lako usmjeravati energija iz jednog smjera u drugi. Čak i ako je želite vratiti, ni to neće uspjeti. Dotični mu je čak dolazio na liječenje, ali nije mu se moglo pomoći jer je bilo prekasno; bolest se previše proširila, trebalo je intervenirati ranije. - To vam pokazuje da i terapija otklonom ima svojih poteškoća. Jung sam navodi primjer.

Posvuda se susreću važne činjenice koje se, sada mogu reći, mogu svladati samo uz pomoć znanosti duha ili antropozofije, spoznati; ali one su tu. Ljudi ih primjećuju. Pitanja su tu, možete ih pronaći posvuda. Otkriti će se da je čovjek složeno biće, da nije ono jednostavno biće o kojemu smo imali iluzornu ideju kroz naprednu znanost 19. stoljeća. Pred psihoanalitičarom je zanimljiva činjenica. Ako uzmete tu činjenicu, da, današnjoj znanosti je potpuno neobjašnjiva. U antropozofiji

ćete lako pronaći objašnjenje sa sredstvima koje već imate u mojim predavanjima. Ali mogu se opet vratiti na stvar ako sami ne možete naći objašnjenje. Može se dogoditi, primjerice, da netko histerično oslijepi, odnosno ne vidi. Postoje histerično slijepu ljudi koji mogu vidjeti, a ipak ne vide, duševno slijepi. Sada se može dogoditi da su takvi ljudi djelomično izliječeni, ponovno počinju vidjeti, ali ne vide sve. Naprimjer, može biti neobičan slučaj da tako histerično slijepa osoba opet progleda, vidi sve u čovjeku, samo ne i glavu! Takva djelomično izliječena osoba hoda ulicama i vidi ljude bez glave. To zbilja postoji. Ima još i čudnijih pojava.

Pa, kao što sam rekao, sve se to može savladati uz antropozofski orijentiranu znanost duha, a iz predavanja koje sam ovdje održao tijekom prošle godine lako se može pronaći objašnjenje za ovu pojavu, naprimjer, da se u nekom trenutku ne mogu vidjeti glave ljudi. [*baš sam dobar danas, to je predavanje 5. kolovoza 1916, SD170*] Ali, kao što sam rekao, današnji psihoanalitičar ima sve te probleme pred sobom. I toliko je toga već pred njim da sam sebi kaže: za osobu može biti izuzetno kobno ako sada ima odnose s nad-osobnim nesvjesnim. Ali zaboga, da, zaboga – psihoanalitičar ne kaže 'za ime Boga' već možda 'za ime znanosti' – nećemo valjda duhovni svijet uzeti ozbiljno! Samo ne to! Ljudi se ne vole ozbiljno baviti duhovnim svijetom. A onda se događa nešto vrlo čudno. Vrlo malo ljudi primjećuje kakve čudne pojave nastaju pod utjecajem ovih stvari. Želim vam skrenuti pozornost iz nedavno objavljene Jungovu knjige 'Psihologija nesvjesnih procesa' na izuzetno zanimljivu temu iz koje ćete vidjeti do čega psihoanalitičar danas dolazi. Morat ću vam, međutim, malo citirati: "Prema ovom primjeru", postoje primjeri u kojima pokazuje da čovjek ima odnose ne samo s onim što je u njegovom individualnom životu ili sadašnjosti, već daleko unatrag, sa svim vrstama demonskih i božanskih i sablasnih stvari i tako dalje, "prema ovom primjeru izbijanja novih ideja iz riznice iskonskih slika", ovdje ne spominje bogove nego iskonske slike, "uzet ćemo daljnji opis koji predstavlja proces prijenosa. Vidjeli smo da je u tim naizgled apsurdnim i osebnim fantazijama, libido zgrabio svoj novi objekt, naime sadržaj apsolutno nesvjesnog". Dakle, apsolutno nesvjesno je nad-osobno nesvjesno, a ne osobno. "Kao što sam već rekao, neshvaćena projekcija iskonskih slika za liječnika predstavlja opasnost za daljnje liječenje koju ne treba podcijeniti". Dakle, pacijent razotkriva svoje demone i stavlja ih na liječnika. To je opasnost. "Slike sadrže ne samo sve lijepo i najveće što je čovječanstvo ikada mislilo i osjetilo, nego i sva najgora i vražja djela za koje su ljudi ikada bili sposobni".

Zamislite, Jung je već došao do točke u kojoj shvaća: čovjek nesvjesno ima u sebi sva zla djela i vragove uz ono najljepše što je čovječanstvo ikada moglo misliti i osjetiti. Pa, zar ne mislite tako, ljudi si nekako ne dopuštaju govoriti o Luciferu i Ahrimanu; ali shvaćaju takvu rečenicu: "Slike sadrže ne samo sve lijepo što je čovječanstvo ikada mislilo i osjetilo, nego i sva najgora vražja djela za koja su ljudi ikada bili sposobni. Ako pacijent ne može razlikovati liječničku osobnost od ovih projekcija, tada se gubi svaka mogućnost komunikacije i ljudski odnos postaje nemoguć. Ali ako pacijent izbjegne te Haribde on pada u Scile *introjekcije* ovih slika; tj. njihove osobine ne pripisuje liječniku već sebi". Dakle, on je sam vrag; pronađe to da je sam vrag. "Ova opasnost je jednako opasna. Kada projicira, koleba se između

nastranog i patološkog dodvoravanja i morskog prezira prema svom liječniku. Tijekom *introjekcije* upada u smiješnu samo-deifikaciju ili moralnu rastrzanost. Pogreška koji čini u oba slučaja je što sebi osobno pripisuje sadržaje apsolutno nesvjesnog. Tako sebe čini i Bogom i vragom. Ovdje leži razlog zašto su ljudi uvijek trebali demone i nikada nisu mogli živjeti bez bogova, s izuzetkom nekih posebno pametnih primjeraka *homo occidentalis* od jučer i prekjučer, superljudi čiji je Bog mrtav, zbog čega i sami postaju bogovi, racionalistički džepni bogovi s debelim lubanjama i hladnim srcima".

Dakle, vidite, psihoanalitičar dolazi do toga da kaže: ljudska duša je takve prirode da treba bogove, da joj trebaju bogovi, da se mora razboljeti ako nema bogova. Stoga je uvijek imala bogove; ljudi trebaju bogove. Psihoanalitičar se čak izruguje da, ako nemaju bogove, moraju sami postati bogovi, ali samo "racionalistički džepni bogovi s debelim lubanjama i hladnim srcima". "Koncept Boga", nastavlja psihoanalitičar, "apsolutno je neophodna psihološka funkcija iracionalne prirode".

Pa, vidite, nema druge nego na znanstveni način predstaviti nužnost pojma Boga. Čovjek mora imati Boga, psihoanalitičar to danas zna, on mu je potreban. Ali, nisam završio s čitanjem rečenice, hajde da je završimo: "Koncept Boga je apsolutno neophodna psihološka funkcija iracionalne prirode koja nema apsolutno nikakve veze s pitanjem postojanja Boga".

Dakle, ovdje nailazite na veliku dilemu današnjice čitajući zajedno prvi i drugi dio rečenice. Psihoanalitičar pokazuje da čovjek postaje bolestan kada nema svog Boga; ali ta nužnost nema nikakve veze s postojanjem Boga. I nastavlja: "Jer ovo posljednje pitanje", naime ono o postojanju Boga, "jedno je od najglupljih pitanja koja se mogu postaviti. Svi znamo da se Boga ne može ni zamisliti, a kamoli zamisliti da stvarno postoji, kao što se ne može zamisliti ni jedan proces koji nije uzročno uvjetovan".

Sada, molim vas, ovo je točka na kojoj možete uhvatiti stvari. Stvari su tu, kucaju na vrata znanja. Ljudi koji traže također su tamo; prepoznaju apsolutnu nužnost, ali ono što smatraju apsolutnom nužnošću, kada se postavi kao ozbiljno pitanje, smatraju jednim od najglupljih pitanja ikada postavljenih.

Tu imate jednu od točaka gdje iz današnjeg duhovnog života možete izravno vidjeti ono što se zapravo uvijek izbjegava. Uvjeravam vas da su ti psihoanalitičari, kao istraživači duše, još uvijek daleko, daleko iznad onoga što nudi sadašnja sveučilišna psihijatrija – daleko su iznad onoga što nudi sveučilišna psihijatrija, sveučilišna psihologija, i u pravu su na neki način što s visoka gledaju na ovu strašnu takozvanu znanost. Ali možete je presresti na takvom mjestu gdje stvarno možete vidjeti s kakvim se stvarima suočava suvremeno čovječanstvo kada se suočava s modernom znanošću.

Mnogi ljudi to ne primjećuju. Uopće ne shvaćaju snagu vjerovanja u autoritet. Nikad nije postojala takva vjera u autoritet kao u sadašnjosti; nikad nije to bilo više u podsvijesti nego danas. Treba uvijek iznova ponavljati: Da, zaboga, što zapravo radite kada kao terapeut liječite histerične osobe? - Tražite podsvjesni sadržaj koji

nije riješen u svijesti. Da, ali takvih podsvjesnih sadržaja ima u izobilju među teoretičarima. Ako to podignete iz podsvijesti, tada vam dolazi u svijest nešto poput onoga što sada mora doći u svijest, što tutnji u podsvijesti modernih liječnika i njihovih pacijenata. Time je prožeta sva književnost; to je posvuda, i izloženi ste tome svaki dan i svaki sat. I budući da se takve stvari može osvijestiti samo znanošću duha, zato toliko ljudi nesvjesno upija te stvari, usisava ih u podsvijest, i onda su u podsvijesti.

Ova psihoanaliza je barem osvijestila ljude da duševno treba uzeti kao duševno. Oni to čine. Ali svugdje imaju vruga za vratom. Želio bih reći da oni ne mogu pristupiti duhovnoj stvarnosti i prije svega ne žele pristupiti duhovnoj stvarnosti. Stoga se posvuda nalaze prednje i stražnje rečenice koje predstavljaju najnevjerojatnije izjave. Ali ljudi današnjice nemaju takvu razinu svijesti da vide te stvari. Naravno, svatko tko čita Jungovu knjigu *'Psihologija nesvjesnih procesa'* morao bi pasti pod stol ako sjedi u stolici i čita takvu rečenicu. Ali današnji čovjek to ne čini. Samo promislite koliko toga ima u nesvjesnom u ovom modernom čovječanstvu. Ipak zato što ti psihoanalitičari vide koliko je toga u podsvijesti – jer oni to vide – vide neke stvari drugačije od drugih ljudi. Primjerice, upravo u predgovoru, Jung kaže nešto što nije loše u jednom dijelu: "Psihološki procesi koji prate sadašnji rat, iznad svega nevjerojatna izopačenost općeg suda, međusobne klevete, neočekivana destruktivnost, nečuvana poplava laži i nesposobnost ljudi da zaustave krvavog demona, sve je to prikladno da pred oči mislećeg čovječanstva postave problem onog što nemirno drijema, u kaotičnom području podsvijesti. Ovaj rat je civiliziranom čovjeku pokazao da je još uvijek barbar, a ujedno i kakvu je željeznu šipku spremio ako opet pomisli da svog bližnjeg smatra odgovornim za svoje loše osobine. Ali psihologija pojedinca odgovara psihologiji nacije". A sada dolazi naknadna misao, s kojom opet ne znate što bi. "Ono što rade nacije, radi svaki pojedinac, i sve dok to radi pojedinac, radi i nacija. Tek je promjena u stavovima pojedinca, početak promjene psihologije nacije".

Dakle, te rečenice jedna pored druge, pokazuju koliko je destruktivno to razmišljanje. Pitam vas ima li smisle reći: "Ono što rade nacije, radi svaki pojedinac". Tada bi se imalo smisla zapitati: može li pojedinac to učiniti a da to ne čine nacije? - Nije li istina, potpuna je besmislica tako nešto govoriti. I to je besmislica koja je danas neodoljiva, čak i kod izvrsnih, velikih umova; čini se neodoljivom. Ova stvar, u kojoj djeluje tako destruktivno razmišljanje, ne bi trebala biti samo terapija, trebala bi povesti i pedagogiju. A opet, postoji težnja za uvođenjem novog duševnog, duhovnog elementa u pedagogiju. Treba li unijeti ono do čega se dođe s neadekvatnim načinima spoznaje? Ovo su danas važna pitanja?

Vratit ćemo se sada na materiju sa stajališta antropozofije, osvjetliti materiju sa šireg horizonta, pa vidjeti kako se stvari mora pristupiti mnogo šire, ako se želimo nositi s tim stvarima. Ali mora se postupati konkretno. Prije svega, takvi problemi, koji se obično istražuju neadekvatnim sredstvima, moraju se iznijeti na svjetlo antropozofskog znanja.

Uzmimo, naprimjer, Nietzscheov problem. Danas to samo želim nagovijestiti; takvim problemima ćemo pristupiti sutra. Već znamo iz prošlih predavanja: od 1841. do 1879. godine borba duhova gore; od 1879 nadalje, pali duhovi u carstvu ljudi. Takve stvari i slične morat će igrati ulogu u budućim vremenima kada se gleda život ljudi. Jer Nietzsche je rođen 1844.; samo tri godine prije nego se spustio na Zemlju, njegova je duša bila gore u duhovnoj oblasti dok se vodila duhovna bitka. Dok je još bio dječak, Schopenhauer je još bio živ. Schopenhauer je umro 1860. Tek nakon što je Schopenhauer umro, Nietzsche se posvetio čitanju njegovih spisa. Schopenhauerova duša je surađivala, koja je gore u duhovnim oblastima. To je bio stvarni odnos. Nietzsche čita Schopenhauera; ali dok Nietzsche apsorbira njegove spise, Schopenhauer nastavlja raditi u Nietzscheovim mislima.

Ali u kakvoj je situaciji Schopenhauer gore? Od 1860 kroz godine kada je Nietzsche čitao njegove knjige, Schopenhauer je bio usred duhovne bitke koja se još vodila u toj oblasti. Stoga je ono s čime Schopenhauer nadahnjuje Nietzschea, obojano onim što je u vezi duhovnom bitkom u koju je smješten. Godina 1879. ti su duhovi bačeni s neba na Zemlju. Sve do 1879. godine vidimo Nietzscheovu duhovnu putanju na vrlo čudnim putevima. U budućnosti će se to objašnjavati utjecajem Schopenhauera i Wagnera. Neke ćete tragove toga pronaći u mom djelu '*Friedrich Nietzsche, borac protiv svog vremena*'. Do tada, Wagnerov utjecaj nije bio ništa drugo nego to što je bio na Zemlji. Jer Wagner je rođen 1813. godine; Bitka duhova počela je tek 1841. Ali Wagner umire 1883. Nietzscheov duhovni razvoj tada počinje na određeni način ići čudnim smjerom kada počinje utjecaj Wagnera. Ali Wagner je došao u duhovni svijet 1883, kada je borba duhova već bila gotova, kada su duhovni već pali s neba na Zemlju. Nietzsche je tu dok duhovi hodaju ovdje na Zemlji. Utjecaj Wagnera na Nietzschea *post mortem*, pokazuje potpuno drugačiji smjer od Schopenhauerova. Tu počinju nad-osobni konkretni utjecaji; ne oni apstraktni demonski o kojima govori psihoanaliza. Čovječanstvo će se morati odlučiti ući u ovaj konkretni duhovni svijet, kako bi shvatilo stvari koje su očite, ako se samo ispituju činjenice. U budućnosti će u Nietzscheovoj biografiji stajati da ga je nadahnio Richard Wagner koji je rođen 1813. i koji je prošao sve ono što je dovelo do briljantnog bića kojeg sam okarakterizirao u svojoj knjizi; da je imao utjecaj Schopenhauera od svoje šesnaeste godine, ali da je Schopenhauer sudjelovao u borbi duhova u duhovnom svijetu do 1879, na je bio izložen Wagnerovu utjecaju nakon što je Wagner umro i ušao u duhovni svijet, dok je Nietzsche još bio ovdje gdje su vladali duhovi tame.

Jung smatra da je to činjenica: Nietzsche pronalazi demona, projicira ga prema van, na Wagnera. Pa, projekcije – sklonosti, introvertirani, ekstrovertirani tipovi – sve riječi za apstrakcije, ali ništa o stvarnosti! Vidite, dragi moji prijatelji, stvari imaju smisla. I ne radi se o tome da se želi agitirati za pogled na svijet, nego upravo ono što postoji izvan tog pogleda pokazuje koliko je taj pogled neophodan sa suvremeno čovječanstvo.

Više o tome sutra.

Dva predavanja o psihoanalizi

Drugo predavanje, Dornach, 11 studenog 1917

Pokušaj stjecanja znanja iz područja psihologije neadekvatnim sredstvima znanja – tako sam jučer nazvao ono što nastaje kao analitička psihologija ili psihoanaliza. Možda ništa nije tako dobro kao ova psihoanaliza, da ukaže na to kako nas sve oko nas tjera da pridemo antropozofski orijentiranoj znanosti duha, i kako s druge strane, iz podsvjesnih predrasuda ljudi nerado ulaze u duhovno- znanstveno razmatranje situacije. Jučer sam vam opet pokazao jednu takvu stvar iz koje možete vidjeti kakve groteskne skokove pravi moderna znanost kada se usudi uhvatiti u koštac s duševnim problemima, i kako presresti te skokove u misaonim procesima modernih učenjaka. Istaknuli smo da je jedan od najboljih psihoanalitičara, Jung, došao do toga da ljude podijeli na ove koji više misle i one koji više osjećaju, da iz toga sumnja da impulsi osjećaja kod misleće osobe u podsvijesti, jurišaju protiv mišljenja prisutnog u svijesti i time dovode do duševnih sukoba, ili obrnuto, da misli koje su u podsvijesti jurišaju protiv života osjećaja i time uzrokuju duševne sukobe.

Sada bi se moglo reći: da, takve stvari se odvijaju u znanstvenim raspravama, i može se pričekati da ljudima ne bude neugodno prevladati povijesne predrasude prema antropozofski orijentiranoj znanosti duha. Ali teško je čekati potpuno pasivno kada takve stvari nisu samo teoretske, nego kada interveniraju u praktični život, u razvoj kulture. A psihoanaliza ne želi biti aktivna samo na polju terapije, što bi možda bilo manje upitno jer ne odskače previše – kažem, odskače – između mnogih drugih terapijskih metoda; ali želi biti aktivna i na području pedagoškog rada; u određenoj mjeri želi postati osnovom pedagoške djelatnosti. A onda dolazi do potrebe da se jače ukaže na opasnosti koje leže u četvrt- istinama, nego što bi to bio slučaj unutar puke teorijske rasprave.

Mnogo toga što je povezano s ovom stvari može se odlučiti tek s vremenom, ali danas ćemo proširiti naše razmatranje da bi osvijetlili ovaj ili onaj aspekt. Prije svega, želio bih istaknuti da bi činjenice dostupne psihoanalizi zapravo upućivale na važnu duhovnu sferu u koju današnji čovjek ne želi ući na pravilan i ispravan način, koju bi želio ostaviti kao neku vrstu maglovite, podsvjesne oblasti; jer ništa nije draže sadašnjem gledanju, koje je još uvijek bolesno od materijalizma, čak i na takvom polju, nego – dopustite mi paradoks – nejasno, mistično plivanje naokolo u svim vrstama neobjašnjivih pojmova. Najgroteskniji misticizam, najodbojniji misticizam, nalazi se upravo u materijalizmu, kada se misticizam koristi u smislu da se voli plivati naokolo u svakojakim maglovitim pojmovima, i ne želi razraditi svoj svjetonazor do jasnih, oštih kontura. To područje u koje psihoanalitičari guraju činjenice duše, područje je nesvjesnog djelovanja uma, djelovanja razuma. Koliko sam često upućivao na stvari, bez da idem u detalje – jer je ono što se zapravo treba reći samorazumljivo za znanstvenika znanosti duha – koliko sam često skrenuo pozornost na činjenicu da rezoniranje, intelektualna aktivnost, pamet, nisu prisutni samo u ljudskoj svijesti, već posvuda; da smo okruženi učinkovitom intelektualnom

aktivnošću kao što smo okruženi zrakom; tako je čovjek potpuno umotan u učinkovitu intelektualnu aktivnost, a tako i ostala bića.

Sada bi navedene činjenice vrlo lako mogle uputiti psihoanalitičara na ovo. Jučer sam vam dao slučaj koji Jung opisuje u svojoj knjizi '*Psihologija nesvjesnih procesa*' koji se odnosi na gospođu koja napušta večernju zabavu s drugima i na ulici trči ispred konja do mosta, a zatim je spašavaju prolaznici i vraćaju je u kuću iz koje je izašla, gdje joj gospodar kuće tada daje ljubavnu izjavu. - Ako netko zauzme stajalište Freuda ili Adlera, da se objasni takvo što, potrebno je samo upotrijebiti instinkt spolnosti ili instinkt moći. Ali to nije ono što je temeljno, osnovna stvar. Temeljnu stvar susrećemo samo ako se riješimo uvida da pamet nije iscrpljena sviješću, niti profinjenost onoga što u ljudskom biće djeluje kao intelekt, i ako se shvati da zakoni života nisu ograničeni granicom svijesti. Razmislite samo, može se postaviti pitanje: što je gospođa zapravo htjela nakon što je prisustvovala večernjoj zabavi, i vidjela da je prijateljica otišla u *resort*? - Htjela je stvoriti priliku za ono što se kasnije dogodilo, da bude sama s gospodarom kuće. Da, zar ne, to nema ništa s onim što živi u njenoj svijesti, s onim što bi shvatila i priznala. Ne bi uspjelo. Ne bi bilo pristojno, tako se kaže, zar ne. A ispravno objašnjenje ove činjenice postati će puno vjerojatnije ako se poslužimo istančanim intelektom žene, čega ona nije svjesna. Željela je sresti gospodara kuće tijekom cijele večernje zabave; htjela je to ostvariti. Kao što netko, ako je malo manje pametan, radi to manje pametno, a ako je pametniji, pametnije organizira da se to ostvari, tako se u ovom slučaju može reći, u običnoj svijesti dame, gdje poima što bi bilo pristojno ili nepristojno, dopušteno ili nedopušteno, tada nije bilo moguće odabrati odgovarajuća sredstva koja bi dovela do cilja. Ali u onome što leži ispod obične svijesti djeluje misao: moram se susresti s čovjekom; moram iskoristiti priliku koju imam na ulici da se vratim u kuću.

Može se reći: da nije bilo prilike s konjima, čemu je pridonijela i ranija veza s nesrećom s konjima, našla bi se druga prilika; dama se samo trebala onesvijestiti. I može se s određenom hipotetskom sigurnošću reći da bi se sigurno onesvijestila da nije bila prilika s kočijom koja se približavala. Onesvijestila bi se na ulici i bila bi vraćena u kuću. Ili da se nije onesvijestila, našla bi drugi način. Može se reći: podsvijest je zanemarila sve skrupule koje svijest nije zanemarila. Podsvijest je zauzela stav: tko želi ostvariti cilj, mora odabrati i sredstva, bez obzira na pojmove pristojnosti i nepristojnosti. - U takvom slučaju upućeni smo na ono što je Nietzsche, koji je mnogo pretpostavljao ovakve stvari, nazvao velikim razumom nasuprot malom razumu, sveobuhvatnim razumom, koji ne dolazi do svijesti, koji djeluje ispod praga svijesti, i kroz kojeg ljudi rade najrazličitije stvari koje u svojoj svijesti ne priznaju. Putem uobičajene svijesti, vanjske svijesti, ljudsko biće je povezano s osjetilnim svijetom, i općenito s cijelim fizičkim svijetom, dakle s onim što živi u cijelom fizičkom svijetu. To su prije svega pojmovi pristojnosti, buržoaskog morala i tako dalje. Sve to pripada fizičkom svijetu, s tom sviješću čovjek je tu.

U podsvijesti je, međutim, čovjek vezan za jedan potpuno drugačiji svijet, o kojem Jung kaže da je duši potreban jednostavno jer je povezana s njim, ali za koji također kaže da je glupo pitati se o njegovoj egzistenciji. Da, to je tako; čim se prijeđe prag

svijesti, čovjek i njegova duša nisu u pukoj materijalnoj vezi, već u vezi u kojoj prevladavaju misli, koje mogu biti vrlo rafinirane.

Pa, Jung je sasvim u pravu kada kaže da čovjek sadašnjice, takozvani kulturni čovjek današnjice, ima posebnu potrebu biti upozoran na ovakve stvari. Jer ova takozvana suvremena kultura ima tu posebnost da u podsvijest potiskuje brojne impulse koji se potom afirmiraju na način da iracionalni postupci, kako ih se naziva, rezultiraju potpuno iracionalnim ponašanjem osobe. Kada se govori o instinktu moći i spolnom nagonu, to je samo zato što se čovjek u trenutku kada dušom uđe u podsvjesne oblasti približava područjima u kojima ti instinkti djeluju. Nije da su oni sami uzroci, već čovjek i njegov podsvjesni um uranjaju u područja u kojima su ti instinkti aktivni.

Za bilo koju stvar koja bi je zanimala manje od ljubavne veze s muškarcem, dama se ne bi podvrgnula takvom naporu i upotrijebila svoju podsvjesnu lukavost; to je zahtijevalo upravo ovaj poseban interes. A činjenica da ljubavni impulsi često igraju ulogu samo je zbog činjenice da su ti interesi vrlo rašireni. Kada bi se psihoanalitičari više posvetili drugim područjima, manje razmišljali o psihoanalitičkim sanatorijima gdje je, kao mi se čini većina žena – za isto bi se moglo prekoriti antropozofske institucije, ali mislim, manje opravdano – kada bi se više pozabavili s drugim područjima, što je naravno, ponekad slučaj, ako bi u sanatorijima bilo više raznolikih slučajeva, onda bi možda mogli doći do opsežnijeg znanja. Pretpostavimo, naprimjer, da je sanatorij opremljen za smještaj ljudi koji su postali nervozni ili histerični dok su se kockali na burzi. S istim pravom kao što je Freud uveo spolnost u podsvjesne oblasti, mogle bi se uvesti potpuno drugačije stvari. Vidjelo bi se s kakvom širokom, podsvjesnom, profinjenom predodžbom radi netko tko je, naprimjer, burzovni mešetar. Tada, spolnost ne bi mogla igrati posebnu ulogu, te bi se moglo do najvišeg stupnja proučiti podsvjesna profinjenost, podsvjesno lukavstvo i tako dalje. Čak ni volja za moć ne bi mogla biti označena kao primarni impuls, već bi potpuno drugačiji instinkti bili nađeni da vladaju tim oblastima, u koje čovjek uranja sa svojom dušom. A ako bi netko osnovao sanatorij za učenjake koji su postali histerični, pronašli bi da njihove podsvjesno djelovanje rijetko vodi do spolnog instinkta; za one koji su dovoljno upoznati s činjenicama na ovom području, sigurni su da su u današnjim uvjetima učenjaci vrlo rijetko vođeni 'ljubavlju' prema svojoj znanosti, već su vođeni sasvim drugim porivima, koji bi se pokazali ako bi bili izvučeni na površinu od psihoanalize. Ali sveobuhvatna činjenica je upravo to da se duša vodi iz svjesnih oblasti u podsvjesne oblasti – koje mogu postati svjesne samo kroz duhovno istraživanje – i u kojima vlada ono što je u čovjekovim instinktima, i čovjek ne može s njima ovladati, jer može ovladati samo onim što je u njegovoj svijesti.

Još jedna prilično nezgodna istina. Jer, naravno, onda se mora priznati, u daleko većoj mjeri nego što to priznaju psihoanalitičari, da čovjek može biti vrlo pametno biće u svojim podsvjesnim područjima, puno pametnije nego što je u svojoj običnoj svijesti. Pa, čak i na ovom području čovjek može imati čudna iskustva u vezi s običnom znanošću. O tim iskustvima koja su zabilježena možete pročitati u drugom poglavlju moje nove knjige *'Zagonetke duše'*, koja će se uskoro pojaviti, gdje se

bavim poglavljem koje je akademski pojedinac Dessoir dao u svojoj knjizi '*Vom Jenseits der Seele*' o antropozofiji. Ovo drugo poglavlje moje knjige '*Zagonetke duše*' također će moći dati lijep doprinos, ako ljudi koji razmišljaju žele stvoriti mišljenje o današnjem znanstvenom moralu. Kada pročitate ovo poglavlje, vidjet ćete o kakvim se protivnicima zapravo radi. Od tamo navedenih stajališta, želim spomenuti samo neka koja nisu posve nepovezana s današnjom temom.

Ovaj čovjek, naprimjer, nalazi razne prigovore na ovo i ono, uvijek se poziva na odlomke iz mojih knjiga koje iznosi. U lijepom kontekstu govori i kako razlikujemo kulturalna razdoblja: indijsko, staroperzijsko, kaldejsko - egipatsko, grčko - latinsko, i kako mi sada živimo u šestom, kaže, prema Steineru.

Pa, ovo nas sili da opovrgnemo ove stvari na školski način; jer to je jedini način da se uhvatimo u koštac s takvom individuumom. Usred svih drugih besmislica, kako taj Max Dessoir može reći da ja tvrdim da sada živimo u šestom kulturalnom razdoblju? To se lako može pokazati ako netko ima praksu u korištenju filoloških metoda. Bio sam šest i pol godina u Weimarskom Goethe arhivu, i ako bih mogao pokazati, prema filološkim metodama, kako mi je Dessoir odlučio pripisati ovo šesto kulturalno razdoblje. Naime, on je čitao moju knjigu '*Osnove tajne znanosti*'. U ovoj knjizi '*Tajna znanost*' nalazi se rečenica koja priprema raspravu o petom post-atlantskom kulturalnom periodu, sadašnjosti. Zatim kažem da se stvari polako pripremaju, a u jednom dijelu kažem da su se stvari koje su izašle u 14. i 15. stoljeću pripremale u 4., 5. i 6. stoljeću, u jednom retku, a nakon četiri ili pet redaka stoji da je 6. stoljeće bilo priprema za peto post - atlantsko razdoblje. Dessoir čita, kakav je i sam, površno; zatim, kao što je običaj kod nekih učenjaka, brzo pogleda mjesto koje je zapisao na margini crvenom olovkom ili nekom drugom, i kad je pregledavao moju knjigu '*Tajna znanost*' zbuni ga ono što je kasnije rečeno o post - atlantskim kulturalnim periodima s onim što je zapisano o 4., 5. i 6. stoljeću, i onda kaže: 'šesto kulturalno razdoblje' umjesto petog, jer je pomaknuo pogled četiri reda više prema gore.

Pa vidite s kakvom grandioznom površnošću takav pojedinac zapravo radi. Ovdje imamo primjer gdje se takva učenost može izravno filološki presresti. Takve se greške provlače kroz cijelo poglavlje. I dok Dessoir tvrdi da je proučio čitav niz mojih spisa, ja bih opet mogao filološki dokazati od čega se sastoji taj 'čitav niz'. Jer čitao je – a razumio vrlo malo – '*Filozofiju slobode*'; o tome formulira rečenicu koja je jednostavno besmislica. Ali onda je pročitao '*Tajnu znanost*', ali na takav način da su rezultat bile stvari koje sam upravo opisao. Zatim je još čitao spis o '*Duhovnom vođenju čovjeka i čovječanstva*', mali spis o '*Reinkarnaciji i karmi*' i '*Krv je sasvim osobit sok*'. To je sve što je pročitao od mene; to se može dokazati iz eseja koji je napisao. Inače ništa drugo nije pročitao. To je znanstveni moral današnjice! Važno je jednom, na neki način pokazati, današnju erudiciju. U ovom slučaju, od brojnih mojih knjiga, ovaj učenjak ima pred sobom ovaj mali broj, koji sam upravo spomenuo, i na tome temelji sve svoje iskaze, štoviše s vrlo pokvarenim razmišljanjem. Ali tako to općenito čine brojni znanstvenici našeg vremena. Kada pišu o životinjama, naprimjer, obično o tome imaju toliko materijala koliko i profesor Dessoir iz mojih spisa.

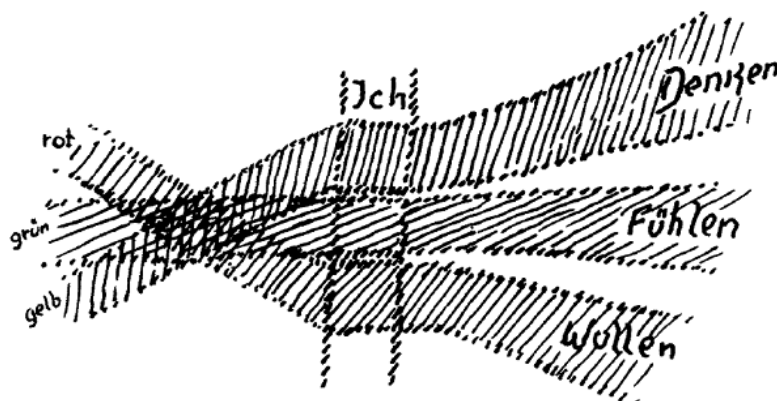
Moglo bi se napisati lijepo poglavlje ako bi se pogledala podsvijest Maxa Dessoira. Sam Dessoir daje vam priliku da zavirite u njegovu podsvijest u posebnom pasusu u njegovoj knjizi. Groteskno kaže da mu se ponekad dogodi kada govori na skupu da iznenada primijeti: bez njegove duše, misli nastavljaju raditi, zatim to traje neko vrijeme, a tek po načinu na koji reagira publika primjećuje da su mu misli krenule u drugom smjeru nezavisno od njegove pažnje. On to govori vrlo naivno. Sada samo promislite! Iz ove činjenice govori o osobitostima ljudske svijesti. 'Lagano' sam istaknuo da Dessoir tamo na neobičan način otkriva sebe. Rekao sam da mu je sasvim nemoguće promišljati sebe; mora da se u ovom slučaju jednostavno poistovjećuje s drugim nespretnim govornikom i govori u prvom licu; jer bilo bi previše očekivati da se on tu okarakterizira. Ali, on upravo radi baš to! Tako je. Pa kad pričate o takvim stvarima, ponekad morate istaknuti vrlo čudne stvari. On '*Filozofiju slobode*' obrađuje samo u jednoj bilješci, formulirajući iz nje jednu rečenicu koja je svojstvena Dessoiru, ali ne dolazi od mene. Cijela ova stvar je luda. Ali on kaže: U prvom Steinerovom djelu, '*Filozofiji slobode*'. '*Filozofija slobode*' nije moja prva knjiga, već zaključak desetogodišnjeg pisanja, stvarno treba ukazati na takve izrasline akademske paranoje, akademskog ludila u baratanju znanstvenim moralom. Naravno, iako sam u ovom poglavlju pokazao koliko je cijeli ovaj izvještaj pokvaren, znam da će se ljudi uvijek vraćati i reći: Pa, Dessoir je pobio Steinera i tako dalje. Naravno da to jako dobro znam. Znam da je to pričanje zidu, kada moraš probiti ono što ljudi zamišljaju da su se davno riješili, a to je vjera u autoritet, jer su to ukinuli!

Samo će ovo poglavlje pružiti dokaze o poteškoćama protiv kojih se znanost duha mora boriti, jednostavno zato što je prisiljena ukazati na jasne, oštre konceptualne konture i konkretna duhovna iskustva. U slučaju pojedinca kao što je Dessoir, naprimjer, logika se ni izdaleka ne spominje, ni izdaleka. A logike uglavnom nema u današnjoj takozvanoj znanstvenoj literaturi.

To su razlozi zašto službena učenost, i službeni duhovni trendovi, čak i ako se probiju iz takve inferiornosti, kao što je sveučilišna psihijatrija ili psihologija, ne mogu doći na zelenu granu jer im nedostaju uvjeti: prava kontemplacija života. Sve dok u najširim krugovima ne postoji uvjerenje koliko je to daleko od pravog istraživanja i pravog osjećaja stvarnosti, ono što danas figurira kao znanstvena literatura – kažem, ne kao znanost, već kao znanstvena literatura – a često i sadržaj sveučilišta a posebno popularna predavanja, dok se u najširim krugovima ne slomi ta vjera u autoritet, ni spas ne može doći tako dugo. To se mora reći, čak i ako se ima najveće poštovanje prema znanstvenom načinu razmišljanja, kada se uvijek iznova naglašavaju velika dostignuća znanstvenog načina mišljenja. Te stvari interveniraju u život na proturječan način i to treba prepoznati.

Pa, nakon ove digresije, da se vratim na temu. Posebno teško je palo Dessoiru, kada je već jednom sebi dopustio kombinaciju objektivne neistine i klevete, to što sam se osvrnuo kao na važno, na podsvjesno djelo duhovnih impulsa u maloj knjizi '*Duhovno vodstvo čovjeka i čovječanstva*', gdje sam pokazao da kada dijete gradi svoj mozak da je na djelu veća mudrost od one koja kasnije postaje svjesna kada se mozak izgradi. Ovo poglavlje znate iz '*Duhovno vodstvo čovjeka i čovječanstva*'. Od

ovakvih normalnih učinaka podsvijesti, zdrava znanost zapravo bi trebala krenuti. Ali ovoj znanosti treba i nešto drugo. Ako uzmete u ruke tekst '*Kako se stječu spoznaje viših svjetova*', pronaći ćete tajnu praga o kojoj se tamo raspravlja. O ovoj tajni praga će se raspravljati na način da se pokaže da nakon prelaska praga u duhovne svjetove, u određenom smislu dolazi do razdvajanja, diferencijacije triju osnovnih sila života duše: mišljenja, osjećaja, volje. Samo se sjetite, u raspravi o *Čuvaru praga* u knjizi '*Kako se stječu spoznaje viših svjetova*' prikazano je kako ono što radi zajedno u običnoj svijesti, tako da se ne može ispravno razdvojiti – mišljenje, osjećaji, volja – kako se to razdvaja, svako postaje neovisno, tako da ako bih to skicirao: Ako je ovdje [skica dolje] granica između obične svijesti i one oblasti u kojoj duša živi kao u duhovnom svijetu, onda bih morao skicirati mišljenje, osjećaj i volju, na način da to bude područje volje [crveno], koje se, međutim, izravno graniči s područjem osjećaja [zeleno], a ono zauzvrat izravno graniči s područjem mišljenja [žuto]. Kada bih morao skicirati put u duhovni svijet nakon prelaska praga, morao bit shematizirati sljedeće, upotrijebiti sljedeći shematski crtež: morao bih pokazati kako mišljenje postaje neovisno s jedne strane [žuto, desno]; osjećaj postaje neovisan [zeleno, desno] i odvaja se od mišljenja; volja postaje neovisna [crveno, desno], što ovdje shematski crtam. Tako da se to mišljenje, osjećaj i volja odvajaju jedno od drugoga poput lepeze.



Naći ćete to predstavljeno riječima u mojoj knjizi '*Kako se stječu spoznaje viših svjetova*'. To što prije praga ove tri aktivnosti, koje djeluju odvojeno i međusobno se spajaju, rade zajedno na pravi način, nisu u konfuziji, uzrokovano je činjenicom da prag ima određenu širinu, u kojoj živi naš ego. A ako naš ego radi zdravo, ima svoje potpuno duševno zdravlje, tada mišljenje, osjećaj i volja rade zajedno na takav način da se ne susreću, već jedno na drugo utječu na način da graniče jedno s drugim – to je bitna tajna našeg ega – da se mišljenje, osjećaj i volja drže jedno uz drugo; kada prijeđemo prag u duhovni svijet, oni se ne mogu strmoglaviti jedno u drugo, jer se čak i odvajaju.

Filozofi kakav je, naprimjer, Wundt, takvi filozofi govore o tome da ne treba dijeliti dušu na tri dijela, jer je duša jedinstvo. Wundt je također sve pomiješao. Ali stvar je u tome da se u duhovnom svijetu mišljenje, osjećaj i volja, javljaju na tri načina; u duši, međutim, rade zajedno na stvaranju jedinstva. To je ono o čemu treba voditi računa. A kad se kaže, kako je nedavno kazano, da antropozofija zapravo razlikuje tri duše iako postoji samo jedna duša, iz toga se vidi da

antropozofija nema opravdanja – trebalo bi joj prigovoriti da narušava i jedinstvo ljudskog bića, to da ima dvije ruke, naravno.

Ali sada ovdje imamo [vidi crtež, sredina i desna strana] odnos između sila duše koje djeluju u egu, zajedno s egom i njihovim načinom djelovanja izvan praga svijesti u duhovnom svijetu. Ali može biti i drugi slučaj. To se može dogoditi kada je ego nečim oslabljen. Tada se, kada se prijeđe prag na suprotnu stranu, onda se mišljenje odmiče [žuto, lijevo] i miješa se s osjećajem [zeleno lijevo], i miješa se s voljom [crveno, lijevo], i u duši imate pomiješano mišljenje, osjećaj i volju; upadaju jedno u drugo. To se događa kada je, recimo, mišljenje na neki način izloženo opasnosti da ne bude potpuno ograničeno već se samostalno afirmira u svijesti. A budući da ego ne radi kako treba, mišljenje klizi u sferu osjećaja ili čak volje. Umjesto da stvari idu uporedo, misleći, osjećajući i htijući, mišljenje zahvaća osjećaj ili čak volju, a da ego ne može razviti svoju aktivnost.

To se događa u onim slučajevima koje psihoanalitičari opisuju kao histerične ili slučajevne nerveze. Takoreći, mišljenje, osjećaj i volja, odstupaju u suprotnom smjeru od onog zdravog smjera koji bi vodio u duhovno područje.

Ako ste nadareni za ispitivanje, onda možete, mogu reći, opipljivo vidjeti kako do toga dolazi. Uzmimo gospođu koja sjedi za bolesničkim krevetom svoga oca, njezina snažna ego- svijest prigušena je mnogim noćnim bdjenjima – može se dogoditi i najmanja stvar i uzrokovati da misao neće uredno trčati uz osjećaj, već će se srušiti u područje osjećaja. Ali tada misao odmah zahvaćaju valovi osjećaja, koji su jači od valova misli; a posljedica toga je da u tom slučaju organizam zahvaćaju valovi osjećaja. Organizam zahvaćaju valovi osjećaja u trenutku kada mišljenje nije dovoljno snažno da se drži podalje od osjećaja.

Ovo je važan zahtjev, da mišljenje modernog čovjeka sve više treba biti u položaju da se drži odvojeno od valova osjećaja i valova volje. Ako mišljenje obuzme podsvijest – ovdje je nadsvijest [desno], ovdje je svijest [sredina], ovdje je podsvijest [lijevo] – ako mišljenje zavlada valovima osjećaja u podsvijesti, u organizmu se događa nešto neuredno. To je iznimno važno.

Sada možete lako zamisliti kako u ovom modernom životu, gdje s toliko toga ljudi dolaze u kontakt, što ne razumiju kako treba, u što ne prodiru dalje, kako se misli neprestano slijevaju u osjećaje. Ali: samo je mišljenje usmjereno prema fizičkom planu; osjećaj nije više samo na fizičkom planu, već je osjećaj *eo ipso* povezan s duhovnim svijetom. Osjećaj je stvarno povezan sa svim duhovnim bićima o kojima se mora govoriti kao o stvarnim. Dakle, ako čovjek uroni u svoj život osjećaja s neadekvatnim konceptima, dolazi u koliziju s bogovima – ako se tako želite izraziti – ali i sa zlim bogovima. Tada dolaze sudari. I tu se događaju svi ti sudari, koji proizlaze iz činjenice da je osoba uronjena u svoj život osjećaja s neadekvatnim sredstvima znanja. Mora uroniti s neadekvatnim konceptima kada je u sferi osjećaja mnogo više nego u običnoj intelektualnoj sferi. U sferi osjećaja čovjek se ne može emancipirati od svoje veze s duhovnim svijetom. Ako se sada emancipira u

intelektualnoj sferi u vremenu materijalizma, uvijek ulazi u sferu osjećaja s neadekvatnim konceptima i mora se razboljeti.

Što bi onda bila jedina pomoć da ljudi budu zdravi? Mora biti vođen do takvih koncepata koji također obuhvaćaju sferu osjećaja; odnosno suvremenom čovjeku ponovno govoriti o duhovnom svijetu, u najširem smislu duhovnog svijeta. Ne dolaze u obzir terapijske metode psihoanalitičara koje su prilagođene pojedincu, već znanost duha koja se odnosi na cijelo čovječanstvo. Ako netko doista preuzme koncepte znanosti duha – ne prihvaćaju ih svi oni koji ih slušaju ili čitaju o njima – ako ih doista prihvatimo, onda ne dolazimo u mogućnost da se kaotično miješaju, u podsvijesti, tri sfere duše, mišljenje, osjećaji i volja, na čemu se temelji sva histerija i sva nervoza u stvarnosti koja je unutar duše – a to je ono o čemu govori psihoanaliza.

Za to je, međutim, potrebno da netko ima hrabrost pristupiti konkretnom djelovanju duhovnih svjetova, da ima hrabrosti prepoznati da živimo u krizi koja je u stvari povezana s krizom koja je utemeljena 1879, i čije su posljedice sada. Jučer sam rekao da se neke stvari moraju promatrati sasvim drugačije nego što ih gleda naše materijalističko vrijeme; i osvrnuo sam se na primjer Nietzschea: Nietzsche je rođen 1844; Godine 1841 započela je borba o kojoj sam govorio u duhovnom svijetu; Nietzsche je bio u toj borbi tri godine. Richard Wagner u početku nije sudjelovao; rođen je 1813. godine. Dakle, Nietzsche živi u duhovnom svijetu tri godine nakon početka ove borbe. Ondje preuzima sve impulse koje može preuzeti pod utjecajem ove borbe u duhovnom svijetu; spusti se s tim. Sada pročitajte prve Nietzscheove spise, kako raspoloženje borbe ometa njegovo pisanje, jer u svakoj rečenici, mogu reći, postoji posljedica onoga što je doživio u te tri godine svog boravka u duhovnom svijetu. od 1841. do 1844. godine. To je Nietzscheovim spisima od početka dalo vrlo posebnu boju. Ali onda je također važno, kao što sam vam objasnio: on je bio šesnaestogodišnji dječak kad je Schopenhauer umro; zatim čita Schopenhauerove spise. Pravi odnos odvija se od Schopenhauerove duše u duhovnom svijetu do Nietzscheove duše. Nietzsche čita svaku rečenicu kod Schopenhauera na način da taj impuls iz duhovnog svijeta prodire u njega. Jer Schopenhauer je došao u duhovni svijet 1860. godine, gore je još uvijek bjesnila bitka. Što Schopenhauer želi? Pod utjecajem te borbe, Schopenhauer želi ne toliko da se njegovi spisi nastave koliko njegove misli. Nietzsche doista nastavlja Schopenhauerove misli, ali ih nastavlja na osebujan način. Schopenhauer vidi kako je prošao kroz vrata smrti: ovdje je napisao svoje spise u epohi u kojoj su se približavali duhovi tame; još nisu bili tamo; želi da se njegove misli nastave, impulsi koji iz njih proizlaze. Dakle, dok se suočava s bitkom duhova tame u duhovnom svijetu protiv duhova svijetla, on želi nastaviti svoje spise; on oblikuje impulse u Nietzscheovoj duši da nastavi svoje misli. Ono što ulazi u Nietzscheovu dušu iz duhovnog svijeta u suprotnosti je s onim što se događa na fizičkom planu u osobnim odnosima s Wagnerom. Od toga je sastavljen Nietzscheov duševni život, i od toga je sastavljena Nietzscheova književna karijera.

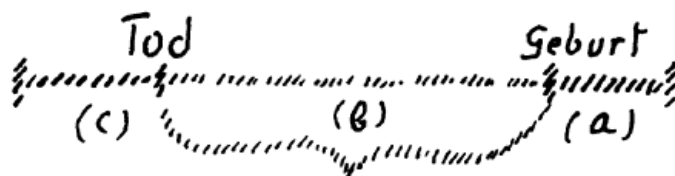
Bliži se godina 1879. Borba koja se odvijala u duhovnom području počinje dole, nakon što su svrgnuti duhovi tame. Godine 1883. Wagner je otišao u duhovni svijet. Nietzsche je kroz svu svoju karmu izložen određenoj opasnosti, u koju uključujem

njegov odnos prema duhovnom svijetu. Izložen je opasnosti da ga duhovi tame odvedu posebno lošim stazama. Schopenhauer je imao, želim reći, transcendentno - egoistički razlog. Kao duša on je u duhovnom svijetu, nadahnjujući Nietzschea tako da on nastavlja njegove misli. To je *post mortem* transcendentno - egoistički razlog. Egoist ne mora uvijek biti zao. Ali kada Wagner dođe u duhovni svijet, duhovi tame su već dolje. Na neki način dolazi u potpuno drugačiju atmosferu. On postaje – treba izraziti stvari koje su paradoksalne, ali ipak istinite – postaje Nietzscheov vodič na neegoistički način, iz duhovnog svijeta. On ne dopušta svojim mislima da se nastave, već pušta Nietzschea da uđe u smjer koji je pravi za Nietzschea, dajući Nietzscheu da bude duhovno poremećen upravo u pravom trenutku; spašava ga od ulaska u opasna područja u svojoj svijesti. To izgleda paradoksalno, naravno, ali to je u osnovi neegoističkog načina na koji duša Richarda Wagnera djeluje iz čistih krajeva gore nego duša Schopenhauera, koji je još uvijek bio usred borbe duhova tame protiv duhova svjetlosti u duhovnom svijetu. Ono što Wagner doista želi za Nietzschea jest, najbolje što može, zaštititi ga u njegovoj karmi od duhova tame koji su sada sišli na Zemlju.

I Nietzsche je u velikom stupnju bio spašen od tih duhova tame. Ako se njegovi posljednji spisi čitaju u pravom duhu, otkriti će da se u njima mogu naći velike misli, osobito kada se odvoje stvari koje su proizašle iz jake opozicije. U svojoj knjizi 'Friedrich Nietzsche, borac protiv svog vremena', pokušao sam prikazati velike misaone impulse, onim svega što je proizašlo iz impulsa opozicije u Nietzscheu.

Da, svijet je dubok, i zaista postoji nešto istinito u onome što je sam Nietzsche rekao: 'Svijet je dubok, i dublji nego to dan zamišlja'. I ne treba običnom sviješću kritizirati široka područja duhovnog života. Čovjek razumije mudro vođenje svijeta ako razumije kako se odvratiti od egoističkih misli pri ulasku u konkretno vodstvo svijeta, ako je u stanju i tragične pojave u razvoju svijeta svrstati u mudrost. Ako stvarno prozrete stvari, nailazite na mnoga, mnoga neugodna mjesta.

Svatko tko želi evaluirati takav život za budućnost, kakav je bio Nietzscheov, neće se moći snaći ako samo opisuje stvari koje su se dogodile ovdje na Zemlji u Nietzscheovom okruženju. Kontemplacija o životu morat će se proširiti na duhovni svijet. Gurnuti smo u tu nužnost pojavama kakvima danas psihoanalitičari žele ovladati ali neadekvatnim sredstvima, ali neće ovladati. Stoga bi društvo bilo dovedeno u tešku situaciju kada bi se slijedila psihoanaliza, posebno na pedagoškom području.



Uzmite u obzir činjenicu da mišljenje klizi u sferu osjećaja. Da, čim se s dušom živi u sferi osjećaja, više se ne živi u životu koji je ograničen rođenjem i smrću ili začecem i smrću, (a), već se živi u cijelom svijetu, koji se širi – ako je ovo normalan

tijek života [crtež], živi se sa sferom osjećaja i u vremenu od posljednje smrti do novog rođenja (b) i s voljom čak i u prethodnoj inkarnaciji (c).

Zamislite odnos između odgajatelja koji želi nastaviti metodom psihoanalize i učenika, ili pacijenta. Približavajući se duševnom sadržaju, koji klizi u sferu osjećaja, ne približava se samo individualnom životu čovjeka, nego se približava sveobuhvatnom životu koji daleko nadilazi individualni. Za ovaj sveobuhvatan život, međutim, ne postoje veze među ljudima koje se mogu iscrpiti pukim konceptima, već koje vode u stvarne životne kontekste – to je vrlo važno! Ako zamislite da bi postojao takav odnos između psihoanalitičkog pedagoga i učenika, ono što se događa ne bi se moglo odvijati samo na polju ideja, u kojem se dotična osoba nešto podučava, već bi se morali uspostaviti stvarni karmički odnosi jer se puno više poseže u život. Netko bi, takoreći, otrgnuo pojedinca od njegove karme, promijenio bi njegov tijek karme. Ne može se ono što se proteže dalje od pojedinca tretirati na način da se tretira pojedinca, nego se mora tretirati općenito, opće ljudski. Okupljeni smo u određenom vremenskom razdoblju, tako da čim se nadiđe individualno, mora proraditi nešto zajedničko. To znači da se ne smije suočiti s individuom i tretirati pojedinca terapijski ili edukativno na isti način kao što to čini psihoanalitičar, već mora učiti nešto univerzalno. U kulturu vremena mora učiti nešto što upućuje dušu na ono što inače ostaje podsvjesno; a ono što se tako stvara mora postati milje, a ne stvar koja se odvija od pojedinca do pojedinca.

Tu leži velika pogreška koja je napravljena, koja je velikog opsega, od ogromne važnosti. Umjesto da se radi napor da se pronikne u duhovni život s onim što znanje o duhovnom svijetu može postati, kakvo mora biti u sadašnjosti, one se duše zatvaraju u sanatorije koji pokazuju kako narušeni duhovni život ima nezdrav učinak na pojedinca. To nikada ne može dovesti do nečega drugog osim da su zbrkani karmički odnosi povezani, da ono što se događa između pojedinaca ne rezultira stvarnim uzdizanjem podsvjesnog sadržaja duše, već se uspostavljaju karmički odnosi između praktikanta i osobe koja se liječi, jer se zadire u pojedinca.

Vidite, dolazite u pravi, konkretan život, s kojim se ne smijete igrati, koji možete savladati samo ako ne težite ničemu drugom osim onome što je opće ljudsko na tom području, to se mora naučiti iz konkretnih odnosa između ljudi i duhovnog svijeta. Stoga bi bilo korisno da se ljudi ne upliću u apstraktno, kao što to čini Jung, govoreći o tome da čovjek doživljava sve što je prošlo čovječanstvo, sve moguće demone; ali on ih pretvara u apstraktne demone, a ne u stvarnost, govoreći da je glupo raspravljati o njihovom postojanju. On ih pretvara u apstraktne demone, puke misaone demone. Da, puki misaoni demoni nikada ne bi mogli razboljeti osobu, nikada ne bi mogli biti u podsvijesti, mogu biti samo u svjesnom umu. Stvar je u tome da ljudi koji se upuštaju u takve teorije, i sami rade s toliko nesvjesnih ideja da ne mogu smisliti pravu stvar. Dolaze do apsoluta određenih pojmova. I opet moram reći da kada se počne pojmove činiti apsolutnima, uvijek dođete u slijepu ulicu, ili svojim razmišljanjem upadnete u jamu.

Osoba poput dr. Freuda je prisiljena proširiti područje spolnosti na cijelo ljudsko biće kako bi iz područja spolnosti mogao objasniti sve što se događa kod takvih

duševnih pojava. Govorio sam raznim ljudima koji mi prilaze s psihoanalitičkim sklonostima da teorija, pogled na svijet mora biti u stanju izdržati da to primijenite na sebe, inače se pretvara u ništa. Rekao sam da jednostavna logička zabluda može biti obrazac, samo ako je dovoljno proširite. Svi Krećani su lažljivci – kaže jedan Krećanin. Ako Krećanin to kaže da je istina, to bi morala biti laž, i onda se ova tvrdnja sama poništava. Dakle, nije moguće da Krećanin kaže: Svi Krećani su lažljivci – i da se pretvara da je rečenica apsolutno istinita. To je samo obrazac, logički obrazac apsolutizacije. Ali na taj se način svaka teorija mora moći nositi sama sa sobom, a da se ne raspadne. Ako se prema Freudu ponašate u skladu s onim kako on iznosi stvari, onda morate reći: Freudova teorija dolazi iz seksualnog života; to je samo rezultat seksualnog života. - Baš kao i tvrdnja: Svi Krećani su lažljivci – u slučaju Krećana, morala bi proizaći laž i raspasti se, tako da se tvrdnja o univerzalnosti seksualnosti raspada ako je testirate u odnosu na samu sebe. A tako je i s drugim stvarima. Međutim, takav princip možete gledati dugo vremena, a da ga ne primijenite u vitalnom, realističnom smislu. Ali to će biti postignuće antropozofski orijentirane znanosti duha, da se ona može primijeniti i na sebe.

Pojedina duhovna bića i jedinstveni temelji univerzuma

Prvo predavanje, Dornach, 18 studenog 1917

Sjetiti ćete se naših razmatranja koja smo pokušali povezati s raznim tvrdnjama i izjavama suvremenih psihoanalitičara. U mojim je razmatranjima bilo važno potaknuti jasnoću oko činjenice da je koncept nesvjesnog, kakav prevladava u psihoanalizi, neutemeljen. I sve dok se ne ide dalje od ovog koncepta nesvjesnog – čisto negativnog koncepta – ne može se reći drugačije nego da psihoanaliza radi s neadekvatnim sredstvima znanja na pojavama koje su u sadašnjem vremenu posebno zahtjevne. A budući da psihoanalitičari, s jedne strane, nastoje istražiti duhovno- duševno u društvenom životu, mora se reći da je ovdje riječ o pristupu koji je ipak značajniji od onoga što službena sveučilišna znanost može donijeti na ovom području. No, s druge strane, budući da analitička psihologija pokušava intervenirati u život kroz pedagoški, terapijski, a vjerojatno uskoro i kroz društveno-politički utjecaj, opasnosti povezane s takvim stvarima treba smatrati vrlo ozbiljnim.

Sada se postavlja pitanje: što je to što suvremeni istraživači ne mogu i ne žele dosegnuti? Oni priznaju da duša postoji izvan svijesti; oni traže dušu izvan svijesti; ali ne mogu se vinuti do spoznaje samog duha. Duh se nikada ne može shvatiti ni na koji način konceptom nesvjesnog; jer nesvjesni duh je kao čovjek bez glave. Pa, skrenuo sam vam pažnju da kod nekih histeričnih stanja ima čak i ljudi koji hodaju ulicom i vide samo tijela drugih ljudi, a ne glave. To kada ne vidite ničiju glavu određeni je oblik bolesti. Tako među sadašnjim istraživačima ima i ljudi koji vjeruju da vide cijeli duh; ali prikazujući ga kao nesvjesnog, oni istovremeno pokazuju da su i sami u zabludi, kao da postoji nesvjesni duh, da bi sam duh bio nesvjestan, kojeg nađe svatko kada prijeđe prag svijesti – bilo u pravom smislu, kako to imamo opisano na temelju istraživanja znanosti duha, bilo na patološki abnormalan način, kao što se to uvijek čini u slučajevima koji su pred psihoanalitičarima.

Kad netko prijeđe prag svijesti, uvijek ulazi u duhovno područje; bez obzira ulazite li u podsvijest ili nadsvijest, uvijek ulazite u duhovno područje, ali u područje u kojem je duh na neki način svjestan, razvija neki oblik svijesti. Gdje je duh, tu je i svijest. Treba samo tražiti uvjete u kojima se nalazi dotična svijest; upravo se kroz znanost duha mora moći prepoznati kakvu svijest ima određena duhovnost. Dakle, ako smo ovdje prije osam dana spomenuli slučaj one gospođe koja napusti zabavu, pa trči ispred konja, spriječena je da skoči u rijeku, pa je odnesu natrag u kuću iz koje je izašla, pa je zajedno s gospodarom kuće kojeg voli na neki nejasan, podsvjestan način, onda se ne smije reći da je duh koji ne pripada svijesti ove gospođe, koji je potiče i vodi, nesvjesni duh, ili da je to nesvjesna duša: to je nešto vrlo svjesno. Svijest tog demonskog duha koju ovu damu vodi natrag njenoj nezakonitoj ljubavi, taj je demon u svojoj svijesti čak mnogo pametniji od dame u njenoj gornjoj oblasti – htio sam reći, svijesti. I ti duhovi, kada osoba na bilo koji način prijeđe prag svoje svijesti, ti duhovi koji postaju aktivni i djelatni, oni nisu

nesvjesni duhovi već su vrlo svjesno aktivni i djelatni. Riječ 'nesvjesni duh', kako je koriste psihoanalitičari, uopće nema značenje; jer kad bih govorio samo o sebi, mogao bi za cijeli ovaj skup ljudi koji sjede ovdje reći da je to moje nesvjesno, ako ne znam ništa o njima. Jednako tako malo bi se i duhovna bića koja su oko nas i koja u takvom slučaju zahvaćaju osobnost, kao u slučaju koji sam vam rekao prije osam dana, trebala nazivati nesvjesnim duhovima. Oni su podsvjesni; ne zahvaća ih svijest koja trenutno živi u nama; ali sami po sebi su potpuno svjesni.

To je – posebno u naše vrijeme za zadaću znanosti duha – izuzetno važno znati, iz razloga što spoznaja duhovnog područja izvan praga, spoznaja stvarnih, samosvjesnih individualnosti, nije tek dostignuće, recimo, suvremene znanosti duha, nego zapravo zato jer je to drevno znanje. Nekada se to znalo u smislu stare atavističke vidovitosti. Danas to znamo na druge načine, postupno učimo. Ali znanje o stvarnim duhovima izvan ljudske svijesti, koji žive u drugačijim uvjetima od ljudi, ali koji su u stalnom odnosu s ljudima, koji ljude mogu zahvatiti u njihovom mišljenju, osjećanju i volji, to je znanje uvijek bilo tu. A to se znanje oduvijek smatralo tajnim vlasništvom određenih bratstava, koja su to znanje u svom krugu tretirala kao strogo ezoterijsko. Zašto su to tretirali kao strogo ezoterijsko? Raspravljati o ovom pitanju odvelo bi nas u ovom trenutku malo predaleko; ali treba reći da su pojedina bratstva uvijek bila prožeta poštenim uvjerenjem da većina ljudi nije zrela za to znanje. Pa, to je i bio slučaj u velikoj mjeri. Ali mnoga druga bratstva, nazvana bratstvima ljevice, nastojala su zadržati ovo znanje za sebe također iz razloga što takvo znanje, koje posjeduje mala skupina, daje moć nad drugima koji to znanje nemaju. I uvijek je bilo nastojanja da se određenim skupinama osigura vlast nad drugima. Tako je moglo doći do toga da se određeno znanje smatra ezoterijskim dobrom, ali se njime koristi za proširenje moći na nešto drugo.

U današnje vrijeme posebno je potrebno stvarno se educirati o takvim stvarima. Jer znate da od 1879. godine – kao što sam spomenuo na nekoliko zadnjih predavanja – čovječanstvo živi u vrlo posebnoj duhovnoj situaciji. Posebno djelotvorni duhovi tame zbačeni su iz duhovnog svijeta u područje ljudi 1879. godine, a oni koji u malim grupama na neopravdan način čuvaju tajne povezane s tom činjenicom, mogu s tim stvarima učiniti svašta. Danas ću prije svega pokazati kako se određene tajne koje se tiču sadašnjeg razvoja mogu zloupotrijebiti. Samo morate povezati ono što ću reći danas, što će biti više povijesno, s onim što ću dodati sutra.

Kao što svi znate, dugo vremena naš pokret antropozofske znanosti duha skreće pozornost na to kako je ovo 20. stoljeće ono što bi trebalo donijeti poseban odnos između evolucije ljudi i Krista, u smislu da bi se tijekom ovog stoljeća – već u prvoj polovici, kao što znate – trebao dogoditi događaj, koji je također naznačen u prvoj od mojih misterijskih drama, da bi za dovoljno velik broj ljudi Krist kao Biće trebao biti prisutan u eterskoj oblasti.

Znamo da sada zapravo živimo u dobu materijalizma. Znamo da je taj materijalizam dosegnuo vrhunac sredinom 19. stoljeća. Ali u stvarnosti, suprotnosti se moraju uvijek javiti zajedno. Vrhunac materijalizma u evoluciji mora se, s druge

strane, podudarati s internacionalizacijom evolucije koja dovodi do toga da se Krist doista vidi u eterskoj oblasti. Može se razumjeti da je upravo najava tog misterija vizije Krista, ovog novog odnosa u koji Krist treba ući s čovječanstvom, izazivajući ogorčenost i odbojnost kod onih ljudi koji su, kao članovi određenih bratstava, svjedočili ovom događaju 20. stoljeća, želeći na svoj način iskoristiti ovaj događaj pojave eterskog Krista i ne želeći ga napraviti zajedničkim dobrom općeljudske spoznaje. Postoje bratstva – a bratstva uvijek utječu na javno mnijenje dopuštajući da se ovo ili ono, naprimjer, širi upravo na način da je to ljudima najmanje uočljivo – postoje određena okultna bratstva koja daju do znanja da će vrijeme materijalizma uskoro isteći, da, da je na određeni način već isteklo. Jadni, bijedni 'pametni ljudi' – pametni ljudi su sada naravno pod navodnicima – koji danas na tolikim skupovima, u knjigama i u udrugama šire doktrinu da je materijalizam propao, da se opet može shvatiti nešto od duha, ali oni ne mogu ljudima dati više od riječi 'duh' i pojedinih fraza, ti ljudi su više-manje u službi onih koji imaju interes da kažu ono što nije istina, da kažu da je materijalizam propao; jer to nije istina, naprotiv, materijalistička gledanja rastu i najviše će procvjetati kada ljudi budu mislili da više nisu materijalisti. Materijalistički stavovi su u porastu i nastavi će rasti otprilike četiri do pet stoljeća.

Ono što je potrebno je ono što se ovdje često naglašava: jasno shvatiti ovu činjenicu, znati da je tako. Tada će čovječanstvo biti izliječeno ako se to ispravno zna, ako se radi u duhovnom životu da se zna: peta post - atlantska epoha je tu da oblikuje materijalizam iz općeg razvoja čovječanstva. Ali tim više se duhovni život mora suprotstaviti tome. U prethodnim predavanjima sam rekao ono što ljudi petog post- atlantskog razdoblja moraju upoznati, odnosno: potpuno svjesna borba protiv zla koje se pojavljuje u evoluciji. Kao što se u četvrtom post- atlantskom razdoblju vodila borba oko sukoba s rođenjem i smrću, tako se sada događa sukob sa zlom. Dakle, sada se radi o potpuno svjesnom shvaćanju duhovnog učenja, a ne o bacanju pijeska u oči suvremenicima, kao da vrag materijalizma nije tu. I dalje će se sve više povećavati. Oni koji se prema tim stvarima ponašaju na neprikladan način, znaju za događaj Kristovog ukazanja jednako dobro kao i ja; ali na drugačiji način tretiraju ovaj događaj Kristova pojavljivanja. A da bismo to razumjeli, treba uzeti u obzir sljedeće.

Sada kada živimo u ovom petom post- atlantskom dobu, rečenica koju mnogi opuštено govore potpuno je neopravdana: pa, dok ovdje živimo između rođenja i smrti, važno je predati se životu; hoćemo li tada ući u duhovni svijet nakon što prođemo kroz smrt, to će uskoro postati očito, možemo pričekati i vidjeti. Ovdje uživamo u svom životu kao da postoji samo jedan materijalni svijet; ako se kroz smrt uđe u duhovni svijet, onda će se pokazati da je tu duhovni svijet! - To je pametno otprilike kao zakletva koju netko polaže kad kaže: koliko god da je Bog na nebu istinit, ja sam ateist! - To je otprilike toliko pametno; ali to je stav mnogih koji kažu: nakon smrti vidjet će se kako je tamo, do tada se uopće ne treba baviti nikakvom duhovnom znanošću.

Takav je stav bio sporan u svim vremenima, ali u ovom petom post- atlantskom dobu u kojem živimo postaje fatalan, jer se to čovjeku posebno sugerira kroz

vladavinu zla. Prolazeći kroz vrata smrti u sadašnjim uvjetima razvoja, čovjek sa sobom nosi uvjete svijesti koje je za sebe uspostavio između rođenja i smrti. Osoba koja se u sadašnjim uvjetima u potpunosti bavila samo s idejama i pojmovima i osjećajima materijalnog svijeta, osjetilnog svijeta, u sadašnjim uvjetima osuđuje sebe na život u samo jednom okruženju nakon smrti koje je povezano s pojmovima razvijenim tijekom tjelesnog života. Dok se onaj koji prihvati duhovne ideje legitimno kreće u duhovnom svijetu, onaj koji odbija prihvatiti duhovne ideje mora u određenom smislu ostati u zemaljskim uvjetima sve dok ne nauči – a za to je potrebno dugo vremena – tamo toliko toga da preuzme duhovne koncepte koje može prenijeti u duhovni svijet. Dakle, usvajamo li ovdje duhovne koncepte ili ne, to će odrediti naše okruženje tamo. Mnogi od onih koji su se – može se to samo sažaljenjem reći – odupirali ili su bili spriječeni da usvoje duhovne koncepte ovdje u životu, koji također po Zemlji hodaju kao mrtvi, ostaju u kontaktu sa zemaljskom sferom. I tada ljudska duša, kada više nije tijelom odvojena od okoline, koje je sada više ne sprječava da djeluje destruktivno, takva duša ako nastavi živjeti u zemaljskoj sferi, postaje destruktivno središte.

Dakle, razmotrimo ovaj, želim reći, normalniji slučaj da u sadašnjim okolnostima, duše nakon smrti dolaze u duhovni svijet, koje nisu željele znati apsolutno ništa o duhovnim konceptima i osjećajima: one postaju destruktivno središte jer se drže u zemljinoj sferi. Samo duše, koje su prožete određenom vezom s duhovnim svijetom, prolaze kroz vrata smrti na način da u duhovni svijet budu primljene na pravi način, uklonjene iz zemaljske sfere i mogu tkati niti prema onima koji ostaju ovdje, i te se niti neprestano predu. Jer ovo nam mora biti jasno: duhovne niti između umrlih duša i nas samih, koji smo bili s njima povezani, smrt ne kida, one ostaju, još su intimnije nakon smrti nego što su bile ovdje. Ali ovo što sam rekao mora se shvatiti kao ozbiljna, smisljena istina.

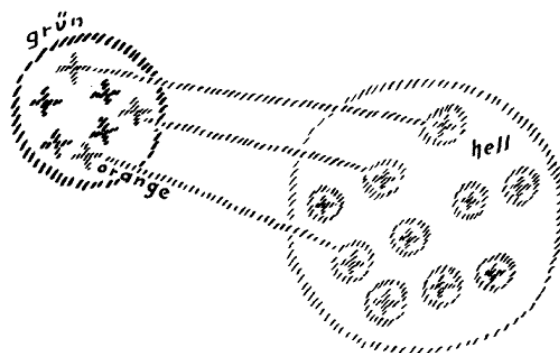
Opet, to je nešto što ne znam samo ja, znaju i drugi da je tako u sadašnjosti. No, mnogo je onih koji ovu istinu iskorištavaju u vrlo lošem smislu. Jer dok postoje prevareni materijalisti koji vjeruju da je materijalni život jedina stvar; ali postoje i inicirani koji su materijalisti i koji dopuštaju širenje materijalističkih učenja kroz bratstva. Ne smijete vjerovati da ovi inicirani zauzimaju glupo stajalište da nema duha, ili da osoba nema dušu koja može biti neovisna o tijelu i može živjeti bez njega. Možete sa sigurnošću pretpostaviti da se netko tko je stvarno iniciran u duhovni svijet nikada neće upustiti u ludost vjerovanja u puku materiju. No, mnogo je onih koji na određeni način imaju interes za širenje materijalizma i koji organiziraju svakakve događaje tako da veliki dio ljudi vjeruje samo u materijalizam i bude potpuno pod utjecajem materijalizma. Sada, postoje bratstva koja na čelu imaju inicijate koji imaju upravo takav interes za njegovanje materijalizma, za njegovo širenje. Ovim materijalistima jako dobro ide kada stalno govore o činjenici da je materijalizam zapravo već prevladan. Jer može se težiti bilo čemu govoreći suprotno; postupci su često prilično komplicirani.

Što žele oni inicirani koji zapravo jako dobro znaju da je ljudska duša čisto duhovno biće, duhovno biće koje je potpuno neovisno u odnosu na tjelesno, a koji ipak njeguju materijalistički stav kod ljudi? Ovi inicirani žele da postoji što više duša

koje preuzimaju samo materijalističke koncepte između rođenja i smrti. Na taj su način ove duše pripremljene da ostanu u zemaljskoj sferi. U određenom smislu, oni se drže u sferi Zemlje. A sada zamislite da su osnovana bratstva koja to jako dobro znaju, koja dobro poznaju prilike. Ova bratstva time pripremaju određene ljudske duše na takav način da te ljudske duše ostanu u materijalnom području nakon smrti. Zatim uredite stvari – i sasvim je moguće da je to unutar njihovih opakih moći – tako da te duše dođu pod okrilje njihovog bratstva, i iz toga će ovo bratstvo dobiti ogromnu moć. Dakle, ovi materijalisti nisu materijalisti jer ne vjeruju u duh; ti inicirani materijalisti nisu toliko glupi, oni vrlo dobro znaju što se događa s duhom; ali uzrokuju da duše ostanu s materijom čak i nakon smrti, kako bi takve duše mogli koristiti za svoje svrhe. Dakle, takva bratstva stvaraju klijentelu umrlih duša, koja ostaje u oblasti Zemlje. Ove umrle duše u sebi imaju moći koje se mogu usmjeravati na najrazličitije načine, s kojima se može utjecati na razne stvari, pri čemu se može doći do posebnih prilika provođenja moći nad onima koji nisu inicirani u te stvari.

Ništa manje od toga, vidite, nije plan određenih bratstava. A ovo jasno vidi onaj koji se ne da zavarati tamom ili bilo čime maglovitim; koji se ne može prevariti da takva bratstva ne postoje ili da su njihove aktivnosti bezopasne. Ona nikako nisu bezopasna, ekstremno su opasna; ljudi bi i dalje trebali nastaviti s materijalizmom. Prema planu takvih inicijata, ljudi bi trebali vjerovati da doista postoje duhovne sile, ali da te duhovne sile nisu ništa drugo nego određene prirodne sile.

Sada bih vam želio okarakterizirati ideal koji takva bratstva imaju. Potrebno je malo truda da se stvar razumije. Zamislite bezopasni svijet ljudi koji je pomalo zbunjen materijalističkim konceptima koji danas prevladavaju i koji se malo udaljio od starih, provjerenih ideja religije. Zamislite tako bezopasnu ljudsku rasu. Možda to možemo vizualizirati grafički [crtanje na ploči]: zamišljamo područje takvog bezopasnog čovječanstva [veći krug, svijetlo]. Kao što sam rekao, ova ljudska rasa je jednostavno zbunjena u vezi s duhovnim svijetom; zbunjena materijalizmom, ona zapravo ne zna kako se ponašati u odnosu na duhovni svijet. Konkretno, ona zapravo ne zna kako se ponašati prema onima koji su prošli kroz vrata smrti.



Pretpostavimo sada da je ovo područje takvog bratstva [mali krug, zeleno]: ovo bratstvo širi učenje materijalizma, osigurava da ljudi razmišljaju na čisto materijalistički način. To dovodi ovo bratstvo do točke stvaranja duša za sebe koje nakon smrti ostaju u zemaljskoj sferi. Oni postaju duhovna klijentela za ovu ložu [narančasto]; to jest, netko je time stvorio umrle koji ne izlaze iz zemaljske sfere, već

ostaju sa Zemljom. Ako sada uredite stvari, držite ih unutra u loži. Tako su na taj način stvorene lože koje sadrže žive i također i umrle, ali umrle, koji su povezani sa zemaljskim silama.

Stvar se sada vodi na način da ti ljudi ovdje održavaju seanse, ili kao što je to bilo u drugoj polovini 19. stoljeća, o čemu sam često govorio. Tada se može dogoditi – molim vas da to imate na umu – da se ono što se događa ovdje na ovim seansama usmjerava iz lože uz pomoć umrlih. No prema stvarnim namjerama majstora koji se nalaze u ložama, ljudi ne bi trebali znati da imaju posla s umrlima, već jednostavno vjerovati da imaju posla s višim prirodnim silama. Želite naučiti ljude da su to više prirodne sile: psihičke i slično, da su samo više prirodne sile. Želi se ljude lišiti stvarnog koncepta duše i reći: kako postoji elektricitet, kao što postoji magnetizam, postoje i takve više sile. Da to dolazi od duša, prikrivaju upravo oni koji vode ložu. Kao rezultat, međutim, druge, bezopasne duše, postupno postaju potpuno ovisne, duševno ovisne o loži, a da ne znaju o čemu su ovisne, odakle su zapravo usmjerene.

Za te stvari nema lijeka osim poznavanja. Ako znate za to, već ste zaštićeni. Ako netko to zna na način da je to znanje ispravno uvjerenje, pravo uvjerenje, onda je već zaštićen. Ali ne smijemo previše olako shvatiti zadatak da steknemo znanje o tim stvarima. Pa, prije svega treba reći da po ovim pitanjima još uvijek nije prekasno. Budući da sam vam često skretao pozornost na ovo – te stvari mogu tek postupno postati jasne, i mogu samo postupno spojiti elemente da vam dam potpunu jasnoću – često sam vam skretao pažnju na činjenicu da su tijekom druge polovice 19. stoljeća mnoga bratstva na Zapadu uvela spiritizam na probnoj osnovi kako bi se kroz to prosudilo je li čovječanstvo sada onoliko daleko otišlo koliko su željeli. Bila je to proba, koliko su daleko otišli s čovječanstvom. Na spiritualističkim seansama – to su očekivali – ljudi bi zapravo trebali reći: postoje više sile prirode. - I tada su bili razočarani, braća s lijeve strane, što većina ljudi nije rekla: postoje više sile prirode, nego je rekla: na seansama se pojavljuju duhovi umrlih. - To je bilo gorko razočarenje za inicirane, upravo to nisu htjeli; jer je vjera u umrle ono što su htjeli oduzeti ljudima. Ne djelotvornost umrlih, ne djelotvornost sila umrlih, nego ovu misao da ovo dolazi od umrlih, ovu ispravnu, ovu značajnu misao, treba uzeti od ljudi. Vidite, to je viši materijalizam; to je materijalizam koji ne samo da nije duh, nego se želi duh natjerati u materiju. Vidite, materijalizam još uvijek ima oblik pod kojim sebe može poreći. Može se reći da je materijalizam nestao, već govorimo o duhu. Ali svi oni govore o duhu na neodređen način. Može se vrlo dobro biti materijalist ako se cijelu prirodu pretvori u duh na takav način da se pojavi psihizam [učenje po kojem je duša nešto materijalno, nap.pr.]. Važno je da se može pogledati u konkretan duhovni svijet, u konkretnu duhovnost.

Ovdje imamo početak trenda koji će postati sve intenzivniji i intenzivniji tijekom sljedećih pet stoljeća. Sada su se zla bratstva ograničila na ovo; ali ona će nastaviti ukoliko ih se ne zaustavi odnosno ne prevlada udobnost u pogledu svjetonazora znanosti duha.

Dakle, na neki način su se izdali na spiritualističkim seansama. Umjesto da se prikriju, pokazali su se. Dakle, to je više bilo nešto što je pokazalo da ne rade baš

dobro u svom poduhvatu. Zato su upravo ta bratstva počela devedesetih godina nastojati diskreditirati spiritizam kao takav na neko vrijeme. Ukratko, vidite da se vrlo, vrlo radikalne stvari rade na ovaj način sredstvima duhovnog svijeta. O čemu se tu radi, odnosno: povećanje moći, korištenje određenih uvjeta koji se moraju pojaviti tijekom razvoja čovječanstva.

Ima nečeg što radi protiv materijalizacije ljudskih duša, protiv ovog protjerivanja ljudskih duša u sferu zemaljskog – a lože su također u zemaljskom životu – nešto se tome suprotstavlja. Dakle, ako se duše žele manifestirati i koristiti ih se u ložama, moraju biti protjerane u zemaljsko. Ovom nastojanju, tom porivu za djelovanje u zemaljskom kroz duše, suprotstavljen je značajan impuls otajstva Golgote. I ovaj impuls otajstva Golgote također je iscjeliteljski impuls protiv materijalizacije duše. Potpuno je izvan volje i namjera samih ljudi, put samog Krista. Dakle, nitko od bilo kakvog znanja, čak ni inicirani, nema utjecaja na to da Krist čini ono što je tijekom 20. stoljeća dovelo do pojave o kojoj sam vam često govorio, a koju ćete naći nagoviještenu u *Misterijskim dramama*. Sve to ovisi samo o samom Kristu. Krist će biti prisutan kao etersko biće u zemaljskoj sferi. Za ljude se tu radi o tome kakav odnos imaju prema Njemu. Dakle, nitko, ma koliko bio moćan inicijator, nema utjecaja na pojavu samog Krista. To dolazi. Molim vas da se toga držite. Ali netko može organizirati stvari tako da se ovaj događaj Krista primi na ovaj ili onaj način, da ovaj događaj Krista djeluje na ovaj ili onaj način.

Da, ta bratstva o kojima sam upravo govorio, koja žele protjerati dušu u materijalističku sferu, ta bratstva nastoje pustiti Krista da prođe nezapaženo u 20. stoljeću, da njegov dolazak kao eterske individualnosti ne bude vidljiv za ljude. I to nastojanje razvija se pod utjecajem vrlo specifične ideje, zapravo vrlo specifičnog impulsa volje; jer oni nastoje dobiti sferu utjecaja kroz koju Krist treba proći u 20. stoljeću i dalje, za jedno drugo biće – o tome ćemo detaljnije – za drugo biće. Postoje zapadna bratstva koja nastoje osporiti Kristov impuls i zamijeniti Ga za drugu individualnost, koja se u nekom trenutku nije ni pojavila u tijelu, već je samo eterska individualnost, ali je striktno ahrimanske prirode.

Sve te mjere o kojima sam upravo govorio, s umrlima i tako dalje, u konačnici služe svrsi da odvrte ljude od Krista, koji je prošao kroz otajstvo Golgote, i da daju vlast nad Zemljom drugoj individualnosti. Ovo je vrlo stvarna borba, a ne nešto što bi trebao biti apstraktnu koncept, ali to je vrlo stvarna borba; borba koja se zapravo odnosi na postavljanje drugog bića na mjesto Krista u tijeku evolucije za ostatak petog post- atlantskog razdoblja, za šesto i za sedmo. Jedna od zadaća zdravog poštenog duhovnog razvoja biti će osloboditi se onih stremljenja koja su izrazito antikršćanska u najeminentnijem smislu, uništiti takve težnje. Ali samo jasan uvid može postići bilo što. Jer ono drugo biće koje ta bratstva žele učiniti vladarom, ovo drugo biće, koje će nazivati 'Kristom', zaista će ga zvati 'Kristom'! A bitno je da se doista nauči razlikovati između pravog Krista, koji ni sada, kada će se pojaviti, nije individualnost utjelovljena u tijelu, i između ovog bića, koje se od pravog Krista razlikuje po tome što se nikada nije utjelovilo tijekom zemaljske evolucije, koje je biće koje ide samo do eterskog utjelovljenja, i kojeg ta bratstva žele postaviti na mjesto Krista, koji će proći nezapaženo.

Dakle, s jedne strane imamo onaj dio borbe koji se odnosi na lažiranje Kristovog ukazanja 20. stoljeća, da tako kažem. Da, tko samo promatra život na površini, posebno vanjske rasprave o Kristu i pitanju Isusa i tako dalje, ne gleda u dubinu. To je magla, to je izmaglica, kojom se ljudi zavaravaju da bi ih odvratili od dubljih stvari, od onoga o čemu se zapravo radi. Kada teolozi raspravljaju o Kristu, uvijek odnekud postoji duhovni utjecaj, a ti ljudi promiču ciljeve i svrhe sasvim druge od onih u što sami svjesno vjeruju.

Opasnost koncepta nesvjesnog je u tome što se čak i o ovakvim odnosima ljudi danas ulaze u nejasnoće. Dok takva zla bratstva vrlo svjesno slijede svoje ciljeve, ono čemu ta bratstva svjesno teže prirodno postaje nesvjesno za one koji su uključeni u sve vrste rasprava i slično na površini. Ali kada se govori o nesvjesnom, ne dolazi se do suštine stvari; jer je to takozvano nesvjesno jednostavno izvan praga obične svijesti, i to je sfera u kojoj znalac može manipulirati stvarima. Vidite, to je zapravo jedna strana stvari, da je stvarno slučaj da se suprotstavljaju brojna bratstva, koja žele zamijeniti Kristovu djelotvornost djelotvornošću druge individualnosti, i sve stvari uređuju na taj način da to postignu.

S druge strane, tu su istočnjačka bratstva, posebno indijska, koja ne žele ništa manje smisleno intervenirati u razvoj čovječanstva. Ova indijska bratstva, s druge strane, slijede drugačiji cilj; ta indijska bratstva, nikada nisu razvili ezoteriju, preko koje bi možda umrle dovodili u svoje područje, u područje svojih loža; to je daleko od njih, ne žele takve stvari. S druge strane, međutim, oni također ne žele da otajstvo Golgote svojim impulsom zahvati razvoj čovječanstva. Ni oni to ne žele. Ali oni ne žele, budući da im umrli nisu dostupni na način kako sam naznačio kod zapadnih bratstava, oni se ne žele boriti protiv Krista – koji će ući u evoluciju kao eterska individualnost tijekom 20. stoljeća – postavljanjem druge individualnosti; za to bi trebali umrle, a nemaju ih, odvratiti pažnju od Krista žele s druge strane; ne žele dopustiti da se pojavi kršćanstvo, ta istočnjačka bratstva, posebno indijska. Ne žele dopustiti da se pojavi interes za stvarnog Krista koji je prošao otajstvo Golgote, koji je bio ovdje na Zemlji u jednoj inkarnaciji tri godine i koji više ne može doći na Zemlju u inkarnaciju. U svojim ložama ne žele koristiti umrle, ali ni nešto drugo nego samo ono što oni sami jesu kao živi ljudi. U ovim indijskim, istočnim ložama, koristi se druga vrsta entiteta umjesto umrlih kao u zapadnim ložama.

Kad čovjek umre, on ostavlja za sobom svoje etersko tijelo; ono se odvaja vrlo brzo nakon smrti, kao što znate. Ovo etersko tijelo apsorbira se u kozmosu u normalnim uvjetima. Na razne načine sam vam pokazao da je taj proces nešto komplicirano. Ali prije otajstva Golgote, a također i nakon otajstva Golgote, osobito u istočnim krajevima, bilo je moguće nešto sasvim određeno. Kada čovjek nakon smrti odustane od takvog eterskog tijela, određena bića se mogu povezati s tim eterskim tijelom; ona tada postaju eterska bića s takvim eterskim tijelima koje ljudska bića odbacuju. Tako da se u istočnim krajevima događa da, sada ne umrli ljudi, već sve vrste demonskih duhova bivaju potaknuti da privlače odbačena eterska tijela ljudi. I ti demonski duhovi s eterskim tijelima ljudi primljeni su u istočne lože. Zapadne lože, dakle, imaju umrle protjerane u materiju; istočne lože, s lijeva, imaju

demonske duhove; dakle duhove koji ne pripadaju zemaljskoj evoluciji, ali koji se uvlače u zemaljsku evoluciju provlačeći eterska tijela koja su ljudi odbacili.

Egzoterično, to čine na takav način da tu činjenicu pretvaraju u obožavanje. Oni znaju da je jedna od vještina određenih bratstava izazivanje iluzija, jer ako ljudi ne znaju koliko je duboko iluzija u stvarnosti, vrlo lako ih je zavarati umjetno izazvanim iluzijama. Dakle, radite ono što želite postići oblačeći to u oblik obožavanja. Pa, zamislite, imate pleme ljudi, kohezivno pleme; kažem mu – nakon što sam prethodno, kao 'zao' brat, donio mogućnost kod pretka da je etersko tijelo izvučeno iz demonskog bića – kažem mu da mora poštovati tog pretka. Predak je jednostavno onaj koji se odrekao svog eterskog tijela, koje je izvučeno iz demona kroz makinacije lože. Tako se uvodi štovanje predaka. Ali ovi preci koje se štuje jednostavno su neka demonska bića u eterskom tijelu dotičnog pretka.

Sada se svjetonazor istočnjaka može odvratiti od otajstva Golgote radeći na isti način kao u istočnjačkim ložama. Tada će se postići i za ljude s Istoka, za ljude općenito – to je ono što se želi postići – da Krist kao pojedinac, koji bi trebao hodati Zemljom, prođe nezapaženo. Dakle, oni ne žele zamijeniti Krista, oni samo žele da pojava Krista Isusa prođe nezapaženo.

Tako se u određenoj mjeri, s dvije strane vodi bitka protiv impulsa eterskog Krista koji se pojavio tijekom 20. stoljeća. To je situacija u koju smo danas postavljeni. A ono što se događa u detaljima, zapravo je samo posljedica onoga što radi kao veliki impulsi u ljudskom razvoju. Zato je toliko žalosno da se uvijek iznova čuje da se kaže da utjecaji nesvjesnog, takozvanog nesvjesnog, da su u stvari potisnuta spolnost ili slično, dok zapravo impuls vrlo svjesne duhovnosti prolazi kroz čovječanstvo sa svih strana, ali ostaje relativno nesvjestan ako mu se u svijesti ne pridaje pažnja.

Ovim stvarima možete dodati razne druge stvari. Ljudi s dobrim namjerama, uvijek su računali s takvim stvarima koje smo sada okarakterizirali i – nitko ne može niti bi trebao učiniti mnogo više – činili su pravu stvar sa svoje strane.

Dobar dom za duhovni život, izvanredno dobar dom, zaštićen od svih mogućih iluzija, bila je Irska, Irski otok, u prvim kršćanskim stoljećima. Bio je propisno zaštićen od svih mogućih iluzija, više nego bilo koje područje na Zemlji. To je također razlog zašto je toliko širitelja kršćanstva došlo iz Irske u prvim kršćanskim stoljećima. Ali svi ti širitelji kršćanstva morali su uzeti u obzir naivno čovječanstvo pod kojim su djelovali; jer europsko čovječanstvo pod kojim su oni radili bilo je naivno u to vrijeme, morali su tu naivnost uzeti u obzir; ali morali su sami spoznati i razumjeti velike impulse čovječanstva. U 5. i 6. stoljeću u Srednjoj Europi djelovali su irski posvećenici; tu su počeli i radili na pripremi onoga što će se dogoditi u budućnosti. Na određeni način bili su pod utjecajem tog inicijacijskog znanja da će u 15. stoljeću – znate, 1413. – doći peto post- atlantsko doba. Bili su pod tim utjecajem. Tako su znali da se moraju pripremiti za potpuno novo vrijeme, da se naivni ljudski rod mora čuvati za ovo novo vrijeme. Što je tada poduzeto da se ovo

naivno čovječanstvo Europe zaštititi tako da je, da tako kažem, ograđeno i da u njega ne mogu ući određeni štetni utjecaji, što se činilo?

Sada, sa dobro obaviještene i u to vrijeme poštene strane, evolucija je bila usmjerena na takav način da je postupno potisnuta ona plovidba koja je u ranijim vremenima odlazila u Ameriku iz sjevernih zemalja. Dakle, dok su u ranijim vremenima brodovi iz Norveške prelazili u Ameriku u određene svrhe – o tim ću stvarima govoriti sutra – stvari su se postupno uređivale na način da je Amerika bila potpuno zaboravljena od europskog stanovništva, da je kontekst Amerike postupno izbljedio. A u 15. stoljeću europsko stanovništvo o Americi nije znalo ništa. Osobito iz Rima, razvoj je bio usmjeren tako da se iz određenih razloga veza s Amerikom postupno gubila, jer je europsko stanovništvo moralo biti zaštićeno od američkih utjecaja. U tome, da je europsko stanovništvo moralo biti zaštićeno od američkih utjecaja, značajno su sudjelovali i redovnici iz Irske, koji su kao inicijati sudjelovali u kristijanizaciji na europskom kontinentu.

U stara vremena postojali su određeni utjecaji doneseni iz Amerike; ali u dobu u kojem je počela peta post- atlantska epoha, stvar bi trebala biti takva da europsko stanovništvo nije pod utjecajem Amerike, nije znalo ništa o tome, živjelo je u uvjerenju da Amerike uopće nema. Tek kad je nastupila peta post - atlantska era, Amerika je ponovno otkrivena, kao što je poznato u povijesti. Jedna od istina koja vam je možda već poznata jest da je ono što se u školi uči kao povijest samo *fable convenue*. Također je *fable convenue* to da je Amerika prvi put otkrivena 1492. godine. Zapravo je ponovno otkrivena. Neko je vrijeme veza bila vješto skrivana, kao što je morala biti. Ali moramo znati kako je bilo i što je prava povijest. Tako da je neko vrijeme Europa bila ograđena i pomno čuvana od određenih utjecaja koji u Europu ne bi smjeli doći.

Ovakve stvari pokazuju koliko je smisleno shvatiti ono takozvano nesvjesno ne kao nesvjesno, već kao nešto što se događa vrlo svjesno izvan praga ljudske svijesti, kao što je svakodnevna svijest. Važno je da veći dio čovječanstva danas sazna određene tajne. Zato sam učinio onoliko koliko je sada uopće moguće učiniti javno, na predavanjima u Zürichu, gdje sam, kao što znate, čak otišao toliko daleko da sam ljudima objasnio u kojoj mjeri povijesni život nije poznat ljudima s običnom sviješću, nego se zapravo sanja; kako ljudi zapravo sanjaju sadržaj povijesti i da će tek kada ljudi postanu svjesni da se sadržaj povijesti sanja, ti koncepti postati zdravi.

To su stvari koje postupno bude svijest. Pojave, činjenice koje se događaju, već dokazuju da su te stvari istinite. Samo to ne smijete previdjeti. Ljudi su slijepi i spavaju kroz činjenice, također slijepo prolaze kroz tragične katastrofe kao što je ova sadašnja. To su stvari koje bih u prvom redu želio, više povijesno, staviti u vaša srca. Sutra ću više o ovim stvarima.

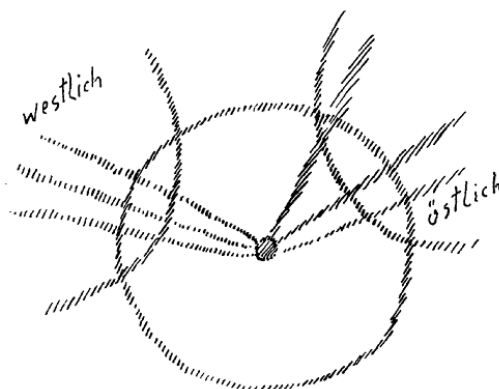
Samo želim dodati još jednu stvar. Prvo, iz mojih objašnjenja ste vidjeli kolika je razlika između Zapada i Istoka u odnosu na evoluciju. Drugo, zamolio bih vas da razmotrite sljedeće. Vidite, psihoanalitičar govori o podsvijesti, podsvjesnom životu

duše, i tako dalje. Da, nije važno govoriti o stvarima s tako neodređenim konceptima, već prije shvatiti: što se zapravo nalazi izvan praga svijesti? Što je tamo? Tamo dolje ispod praga svijesti svakako postoji mnogo toga. Ali samo po sebi, vrlo je svjesno onoga što je dolje. Ali treba otkriti kakva svjesna duhovnost postoji izvan praga svijesti. Mora se govoriti o svjesnoj duhovnosti izvan praga svijesti, a ne o nesvjesnoj duhovnosti. Da, mora biti jasno da čovjek ima mnogo toga o čemu u običnoj svijesti ne zna ništa. Loše bi i za čovjeka bilo kad bi u običnoj svijesti morao znati sve što se u njemu događa. Zamislite kako bi se nosio s jelom i pićem kada bi morao točno upoznati procese, fiziološke i biološke, koji se odvijaju kada jede, i tako dalje! Sve se odvija u nesvjesnom; u isto vrijeme su duhovne sile aktivne posvuda, čak i u ovoj čisto fiziološkoj oblasti. Ali ljudi jedva čekaju da jedu i piju, zar ne, dok ne saznaju što se događa u njima. Toliko se toga događa u ljudima. Za ljude je veliki dio, zapravo velika većina njihovog bića, nesvjesna, ili bolje rečeno, podsvjesna.

Sada je neobična stvar da tu podsvijest, koju nosimo sa sobom, u svim okolnostima preuzima drugi entitet. Tako da mi nismo samo to sjedinjenje tijela, duše i duha, i nosimo svoju neovisnu dušu kroz svijet u svom tijelu, nego nedugo prije rođenja drugi entitet preuzima podsvjesne dijelove ljudskog bića. To je tu, ovaj podsvjesni entitet, koji hoda s ljudskim bićem sve od rođenja do smrti. Nešto prije rođenja, dolazi u ljude i onda odlazi. Također se može ovako okarakterizirati, ovo biće koje čovjeka ispuni u onim dijelovima koji ne dolaze u njegovu uobičajenu svijest: to je vrlo inteligentno biće koje je po svojoj prirodi slično silama prirode, dakle biće koje je vrlo inteligentno i obdareno voljom koja je vrlo povezana sa silama prirode, puno je s njima srodnija nego čovjek sa svojom voljom. Povezano je s prirodnim silama. Ali moram naglasiti osobitost tog bića, a to je da bi pretrpjelo izvanredno veliku opasnost ako bi u sadašnjim okolnostima išlo s ljudima zajedno u smrt. U sadašnjim uvjetima to ne može; on nestaje malo prije smrti, tada se uvijek mora spasavati, ali nastoji urediti ljudski život tako da i sam može pobijediti smrt. Ali to bi bilo nešto strašno za ljudski razvoj kada bi to biće, koje tako zaposjeda čovjeka, moglo za sebe dobiti i smrt, kad bi moglo umrijeti s čovjekom i na taj način s čovjekom ući u svjetove u koje čovjek ulazi nakon smrti. Uvijek se mora oprostiti od čovjeka, prije nego čovjek uđe u duhovni svijet nakon smrti. U nekim slučajevima to mu je prilično teško, a dolazi i do raznih komplikacija. Ali stvar je sljedeća: ovo biće, koje potpuno vlada u podsvijesti, veoma ovisi o Zemlji kao cjelovitom organizmu.

Zemlja nipošto nije takvo biće kakvom je čine geolozi, mineralozi ili paleontolozi; ova Zemlja je potpuno živo biće. Čovjek vidi samo njen kostur, jer geolog i mineralog i paleontolog predstavljaju samo mineralno, odnosno kostur. Ako samo to znate, znate otprilike kao da ste ušli ovamo i posebnim vidom vidjeli samo kosti ovog poštovanog društva, samo koštani sustav. Zamislite da ste ušli ovamo na vrata i da na tim stolicama sjede kosturi, ne da nemate ništa osim kostiju, ne očekujem to od vas, ali pretpostavimo da ljudi imaju sposobnost vidjeti samo kosti, da su izvježbani kao neka vrsta rendgenskog aparata. Geologija vidi samo to od Zemlje, vidi kostur. Ova Zemlja ne samo da ima kostur, već je i živi organizam, i Zemlja šalje posebne snage na površinu iz svog središta, u svakoj točki, na svaki teritorij. Sada

zamislite površinu Zemlje ovako [vidi crtež ispod], ovdje istočno područje, ovdje zapadno područje – samo da vidite širu sliku. Sile koje se šalju sa Zemlje su nešto što pripada životnom organizmu Zemlje. I ovisno o tome živi li čovjek na ovom ili onom mjestu na Zemlji, te sile utječu na njega različito u skladu s time. Njegova duša nije izravno pod utjecajem ovih sila, jer ova besmrtna duša je uveliko nezavisna od zemaljskih uvjeta, i može se napraviti zavisnom samo na način kako sam to danas opisao. Ali zaobilaznim putem preko ovog drugog bića, koje čovjekom zavlada prije rođenja i mora ga ponovno napustiti prije smrti, kroz ovog drugog posebno snažno djeluju te različite sile koje u čovjeku djeluju kroz rasne i zemljopisne razlike. Dakle, to je taj dvojniki kojeg čovjek nosi u sebi, na kojeg posebno utječu zemljopisne i druge razlike.



To je iznimno važno. Jer sutra ćemo vidjeti kako se na ovog dvojnika utječe s raznih točaka na Zemlji i koje su posljedice. Upravo sam istaknuo da je ovo što govorim danas, potrebno izravno povezati, s onim sutrašnjim, jer se jedno bez drugog teško može razumjeti. Sada moramo pokušati usvojiti ideje koje su u ozbiljnom odnosu sa stvarnosti u kojoj živi ljudska duša, u skladu sa svojom prirodom. A ta stvarnost, ona se preobražava na različite načine; ali uveliko ovisi i o osobi kako se preobražava. A već je značajna preobrazba: kada čovjek postane svjestan kako se ljudske duše, ovisno o tome apsorbiraju li materijalističke ili duhovne koncepte između rođenja i smrti, je li u skladu s tim protjeruju sebe na Zemlju ili dolaze u prave sfere. Ovi pojmovi među nama moraju postajati sve jasniji. Tada ćemo također pronaći pravi odnos prema svijetu kao cjelini, kojeg moramo pronalaziti sve više i više. To nije u smislu apstraktnog duhovnog pokreta, već u smislu vrlo konkretnog pokreta, koji računa s duhovnim životom brojnih pojedinaca.

I sam smatram da je vrlo zadovoljavajuće da se takve rasprave, koje su posebno značajne za one od nas koji više ne pripadaju fizičkom planu, nego su prošli kroz vrata smrti, naši odani članovi, da se rasprave kao što je ova današnja njeguju kao stvarnost koja nas sve više zbližava s našim prijateljima koji su otišli. Danas iznosim ove napomene iz razloga što je na nama danas da se prisjetimo smrti gospođice Stinde, koja je tako usko povezana s građevinom, čiji su impulsi tako usko povezani s impulsima naše građevine, čija je godišnjica smrti bila jučer.

Pojedina duhovna bića i jedinstveni temelji univerzuma

Drugo predavanje, Dornach, 19 studenog 1917

Prije svega, zamolio bih vas, s obzirom na razmatranja koja sada radimo, a koja su povezana s potragom za znanjem neadekvatnim sredstvima, što nas je, međutim, dovelo do široke povijesne perspektive, prije svega da primijetimo da i kod tih stvari kao i kod onih koje sam rekao s istom namjerom kad sam zadnji put bio ovdje: radi se o priopćavanju stvarnih procesa, ne bilo kakve teorije, ne bilo kakvog sustava ideja, nego činjenica. Dakle, upravo to moramo uzeti u obzir zbog toga što nam inače razumijevanje ovih stvari može stvoriti poteškoće. Nije poanta da ja za vas razvijam povijesne zakone ili povijesne ideje, nego činjenice koje su povezane s namjerama, s namjerama određenih ličnosti koje su ujedinjene u bratstva, kao i drugih bića koja utječu na takva bratstva, čiji je utjecaj također tražen od ovih bratstava, koja međutim, onakva kakva jesu, ne pripadaju ljudima utjelovljenim u tijelu, već su bića koja su utjelovljena u duhovnom svijetu. To je posebno važno imati na umu, posebno kod priopćenja koja sam napravio jučer. Jer s tim bratstvima – što ste mogli vidjeti kroz objašnjenja dana prethodnih godina – imamo posla, da tako kažem, s različitim strankama. Tada sam vam skrenuo pozornost na činjenicu da unutar takvih bratstava imamo posla sa strankom koja je sama po sebi, za apsolutnu tajnost određenih viših istina; osim toga, osim drugih nijansi, radi se o članovima takvih bratstava, koja su se zalagala, osobito od sredine 19. stoljeća, da određene istine – čak i ako u početku samo one za koje postoji određena nužda – pažljivo i primjereno budu otkrivene čovječanstvu. Osim ovih glavnih stranaka, postoje i druge stranačke nijanse. Iz ovoga se, međutim, vidi da će ono što se namjerava, što se, polazeći od takvih bratstava, prenosi kao impuls u ljudski razvoj, da će to vrlo često biti pitanje kompromisa.

Sada, baš kao što su bratstva, s znanjem o duhovnim impulsima, vidjela značajan događaj ranih četrdesetih: bitku određenih duhova s višim duhovima, koja je tada zaključena 1879. godine činjenicom da su određeni duhovi anđeoske prirode, duhovi tame, bili zbačeni, što je simbolizirano kao svladavanje zmaja od Mihaela, sredinom 19. stoljeća kada su ta bratstva osjetila da se taj događaj približava, morala su to komentirati, morala su se zapitati: što bi trebalo učiniti?

Oni članovi tih bratstava koji su prije svega željeli voditi računa o zahtjevima vremena bili su u određenoj mjeri inspirirani najboljim namjerama, a upravo su oni pogriješili što su računali s materijalizmom vremena; mislili su da ljudima koji su bili spremni prihvatiti samo nešto fizičko, treba ponuditi nešto iz duhovnog svijeta na materijalistički način. Dakle, bilo je dobronamjerno kada je u svijet u četrdesetima lansiran spiritizam.

Bilo je potrebno u vrijeme ove borbe, u kojoj je, kao što sam naznačio, na Zemlji trebao prevladati kritički duh, razumijevanje bilo usmjereno samo prema vanjskom svijetu; bilo je potrebno da ljudi dobiju barem slutnju, osjećaj, za činjenicu da postoji duhovni svijet. I sada, kako inače dolazi do kompromisa, tako je nastao i ovaj

kompromis. Oni članovi takvih bratstava koji su se apsolutno protivili otkrivanju određenih duhovnih istina čovječanstvu, koji su bili, rekao bih, nadglasani, morali su si dopustiti da pristanu na to. Njihova vlastita namjera nije bila donijeti na svijet stvari koje su povezane sa spiritizmom. Kad je u pitanju kolektiv i volja kolektiva, treba se nositi s kompromisima. Ali naravno, kako je to izvana u životu: kada se nešto odlučuje u bilo kojem tijelu, ne očekuju samo oni koji su to favorizirali, nego i oni koji su prvobitno bili protiv, očekuju nešto od toga.

Dobronamjerni duhovni članovi bratstava bili su pogrešnog stava da bi se korištenjem medija ljude uvjerilo u postojanje duhovnih svjetova oko njih; tada bi se na temelju tog uvjerenja netko mogao dalje podučiti. To bi se i dogodilo da se dogodilo ono što su ovi dobronamjerni članovi bratstva pretpostavljali: da bi se dogodilo to da bi se ono što se pojavljuje kroz takve medije tumačilo u smislu da se radi o duhovnom svijetu oko nas. Dogodilo se nešto sasvim drugo – kao što sam jučer naznačio. Ono što se pojavilo kod medija ljudi koji su sudjelovali protumačili su kao da dolazi od umrlih. Kao rezultat toga, ono što je izašlo na vidjelo kroz spiritizam bilo je zapravo razočarenje za sve. Jer oni koji su se dali nadglasati bili su naravno krajnje ožalošćeni što se na spiritističkim seansama – ponekad s pravom – govorilo o manifestacijama duhova umrlih. Dobronamjerna progresivna braća, koji uopće nisu očekivali da će se govoriti o umrlima, već su očekivali da će se prije govoriti o općem elementarnom svijetu; pa su se i oni razočarali. Najviše od svega takvim se aktivnostima bave osobe koje su na neki način inicirane. A sada imamo – uz već spomenute članove bratstava ili dijelom i tih istih, u kojima se mogu formirati manjine, ponekad i većine; moramo uzeti u obzir i druge inicijate: one koji se unutar bratstava nazivaju 'braćom ljevice', odnosno one koji, prije svega, sve što je ugrađeno kao poticaj za ljudski razvoj, iskorištavaju u smislu pitanja moći. I naravno, ova braća s lijeve strane sada su očekivala svašta od onoga što je izašlo na vidjelo kroz spiritizam. Jasno sam dao do znanja da su upravo takva braća na ljevici, prije svega, odgovorna za događaje s dušama umrlih. Ono što će proizaći iz spiritističkih seansi bilo im je najzanimljivije. Malo po malo zauzeli su cijelo to područje. Dobronamjerni inicirani postupno su gubili svaki interes za spiritizam, čak su se na neki način i posramili, jer su im oni koji od početka nisu htjeli spiritizam, govorili da se od početka moglo znati da iz spiritizma ništa ne može izaći. Ali kroz to je spiritizam došao u zonu moći, rekao bih, braće ljevice. Pa, jučer sam govorio o takvoj braći s ljevice koja su se, nadasve, razočarala jer su uvidjela da se kroz ovaj spiritizam, koji je sada uprizoren, može otkriti ono što su zapravo nadahnuli, ali to nisu htjeli da se dogodi: budući da su sudionici vjerovali da su pod utjecajem umrlih, osobito u spiritističkim seansama, komunikacija umrlih otkriva što određena braća s lijeve strane rade s dušama umrlih. Upravo su se takve duše mogle očitovati u spiritističkim seansama koje su, takoreći, zlostavljala braća s lijeve strane.

Samo morate uzeti u obzir da te objave nisu teorije, već objava činjenica koje sežu do individualnosti. A kada se te individualnosti ujedine u bratstva, jedna individualnost može očekivati nešto od jedne te iste stvari, a druga drugo. Nije moguće govoriti o tome što je činjenično u duhovnom svijetu; nije moguće potražiti

ništa drugo osim aktivnosti utemeljene na individualnim impulsima. Ono što radi jedan, i što radi drugi, u životu proturječi jedno drugom. Ako se govori o teorijama, onda se načelo proturječja ne smije narušiti. Ali ako netko govori o činjenicama, onda će – upravo zato jer se govori o činjenicama – vrlo često biti očito da su te činjenice u duhovnom svijetu u suglasju jednako malo kao i djela ljudi ovdje na fizičkom planu. Zato vas molim da to uvijek imate na umu. Kada se govori o ovim stvarima, ne može se govoriti o stvarnosti ako se ne govori o pojedinačnim činjenicama. To je ono o čemu se radi. Dakle, pojedinačne struje moramo držati odvojeno, razdvojene.

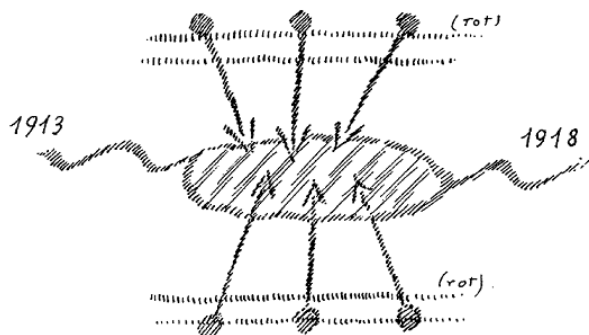
Ali to je povezano s nečim vrlo važnim, koje mora postati svjestan, tko god želi danas doći do donekle zadovoljavajućeg svjetonazora. Ovo što sada govorim vrlo je temeljna i značajna stvar, iako je malo apstraktnija; ali ti činjenicu moramo imati na umu.

Ako čovjek želi oblikovati sliku svijeta, s pravom nastoji da se pojedini dijelovi ovog pogleda na svijet slažu. On to čini iz određene navike, iz navike koja je opravdana, jer je u vezi sa svime što je stoljećima bilo najvrijednije duševno i duhovno: s monoteizmom. Ono što susreće u svijetu kao iskustvo, čovjek želi pratiti unatrag do jedinstvenog temelja. To je dosta opravdano, ali ne u onom smjeru u kojem ljudi obično vjeruju da je opravdano, već u sasvim drugom smjeru, o čemu ćemo sljedeći puta. Danas bih vas samo želio podsjetiti na ono što je bitno.

Tko svijetu pristupi s pretpostavkom da se sve mora objasniti bez proturječnosti, kao da je proizašlo iz jedinstvenog kozmičkog temelja, doživjet će mnoga razočaranja upravo kada se na nepristran način suoči sa svijetom i njegovim iskustvima koja pruža. Stekli smo naviku da se prema svemu što opažamo u svijetu odnosimo prema pastoralnom svjetonazoru: sve vodi natrag k jedinstvenom, božanskom izvoru; sve dolazi od Boga, pa se mora moći objasniti na ujednačen način.

Ali to nije tako. Nije tako, iskustva koja nas okružuju u svijetu ne potječu od jednog iskonskog razuma, nego proizlaze od međusobno različitih duhovnih individualnosti. Različite individualnosti rade zajedno kako bi stvorili ono što nas okružuje kao iskustva u svijetu. To je prva stvar. Sljedeći put ćemo razgovarati o drugim stvarima koje monoteizam čine opravdanim. Ali tako je u početku. Moramo misliti na individualnosti koje su nezavisne jedna o drugoj u određenoj mjeri, čak i u visokom stupnju, čim prijeđemo prag duhovnog svijeta. Ali onda se ne može zahtijevati da se ono što se događa može objasniti na temelju jedinstvenog principa. Jer vidite, shematski prikazano [vidi crtež ispod], ovo bi bilo neko iskustvo, to bi bila iskustva, recimo od 1913. do 1918. godine. Iskustva prirodno idu u oba smjera. Da, povjesničar će uvijek biti u iskušenju pretpostaviti jedinstveno načelo u cijelom ovom odvijanju. Ali nije tako; čim se prijeđe prag duhovnog svijeta, koji se može prijeći prema dolje i prema gore [vidi crtež, crveno], to je jedno te isto, pa u tim događajima koji su relativno neovisni međusobno djeluju različite individualnosti [vidi crtež, strelice]. A ako to ne uzmete u obzir, pretpostavite li posvuda ujednačen izvor događaja u svijetu, nikada nećete shvatiti događaje. Samo ako uzmete u obzir

najrazličitije individualnosti koje djeluju jedna protiv druge ili jedna s drugom, u onome što je neki način, mreškanje događaja, shvatiti ćete stvari na pravi način.



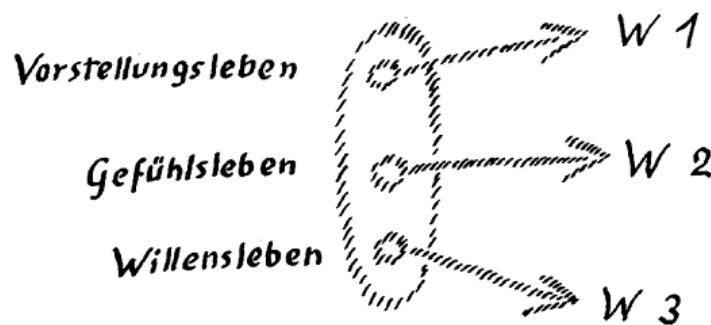
Ova stvar ima veze s najdubljim tajnama ljudskog postanka. I samo je monoteistički osjećaj zamagljivao ovu činjenicu stoljećima ili tisućljećima; ali to treba uzeti u obzir. Stoga, ako netko danas želi napredovati po pitanju svjetonazora, prije svega ne smije brkati logiku s nedostatkom proturječnosti u apstraktnom. Nedostatak proturječja u apstraktnom ne može postojati u svijetu u kojem neovisne individualnosti rade zajedno; stoga, kad god se teži apstraktnoj neproturječnosti, to će uvijek dovesti do osiromašenja ideja; koncepti više neće moći obuhvatiti punu stvarnost. Koncepti mogu obuhvatiti punu stvarnost samo ako ti koncepti mogu sami po sebi shvatiti proturječni svijet koji je stvarnost.

Ono što čovjek ima kao prirodno okruženje nastaje na vrlo čudan način. U prirodi djeluju i razne individualnosti, u svemu što čovjek naziva prirodom i povezano je s prirodom s jedne strane, i s prirodom koja služi i s estetikom prirode i tako dalje, s druge strane. Ali u sadašnjem ciklusu evolucije, kroz mudrost svijeta, došlo je do korisnog uređenja za ljudska bića. Naime, čovjek može razumjeti prirodu pojmovima koji se odnose na jednoobrazni smjer, jer iz prirode kroz osjetilno opažanje čovjeku kao iskustvo dolazi samo ono što ovisi o jednom smjeru. Iza tapiserije prirode krije se nešto drugo, na što utječe sasvim druga strana. Ali to se gasi kad čovjek percipira prirodu. Tako se događa da je ono što čovjek naziva prirodom jedinstveni sustav, ali samo zato što je prosijan. Opažanjem putem naših osjetila, priroda se takoreći prosijava kroz nas. Sve što je u njoj kontradiktorno se prosijava, i priroda nam se predaje na način da je ujednačen sustav. Ali u trenutku kada se prijeđe prag i ono što pripada stvarnosti se koristi i za objašnjenje prirode – elementarne duhove ili utjecaj na ljudske duše, koji se također može usmjeriti prema prirodi – u tom trenutku više nije u situaciji govoriti o jedinstvenom sustavu čak ni u odnosu na prirodu, već tada opet treba shvatiti da se radi o učinku, borbe ili podrške, individualnosti koje rade zajedno.

U elementarnom svijetu nalazimo duhove zemlje, bića nalik gnomima; duhove vode, bića kao undine; duhove zraka, bića kao silfe; duhove vatre, bića kao salamandere. Svu su tamo. Da, ali nije tako da oni formiraju jednu ujedinjenu grupu. Nije tako. Već ova različita područja: gnomi, undine, silfe, salamanderi, oni su na određeni način neovisni; ne samo da svi rade unutar sustava, nego se i bore jedni protiv drugih. Njihove namjere, nemaju nikakve veze jedne s drugima, ali ono

što nastaje stvara se kroz najrazličitije interakcije između namjera. Ako netko poznaje namjere, onda u onome što se pojavljuje pred njim vidi da, naprimjer, duhovi vatre i undine rade zajedno. Ali ne smije se vjerovati da iza njih stoji netko tko im zapovijeda. Nije tako. Taj je duh danas vrlo raširen, a takvo filozofi kao što je, naprimjer, Wundt – za kojeg je Fritz Mauthner ispravno rekao: 'Autoritet milošću svog izdavača', ali je prije rata bio autoritet za gotovo cijeli svijet – imaju za cilj spojiti sve što živi u ljudskoj duši, život predodžbi, život osjećaja, život volje, u cjelinu, jer kažu: duša je jedinica, pa sve mora pripadati jedinici, zajedničkom sustavu. -Ali to jednostavno nije tako, a te snažne, smislene diskrepancije u ljudskom životu do kojih dolazi analitička psihologija ne bi se pojavile da naš život predodžbi ne vodi natrag iza praga u potpuno druga područja, gdje druge individualnosti utječu na naš život predodžbi, na naš život osjećaja, a zatim i život volje.

To je tako čudno! Vidite, ako je ovo ljudsko biće [vidi crtež, oval], i u ljudskom biću imamo život predodžbi, život osjećaja, život volje [tri kruga], onda netko sistematičan popu Wundt-a jedino može zamisliti da je to sve što je sustav.



U međuvremenu, život predodžbi vodi u drugi svijet [W1], život osjećaja vodi u drugi svijet [W2], a život volje opet u drugi [W3]. U tu je svrhu ljudska duša tu da formira jedinstvo od onoga što je trojstvo u ljudskom, to jest, trenutno ljudskom svijetu.

Pa, sa svim tim stvarima treba računati čim povijesni razvoj čovječanstva dođe u obzir, impulsi koji su ugrađeni u ovaj povijesni razvoj.

Tijekom ovih razmatranja rekao sam da svako post - atlantsko razdoblje ima svoj poseban zadatak. Općenito sam okarakterizirao zadatak petog post - atlantskog razdoblja, nositi se sa zlom kao impulsom u evoluciji svijeta. Što to znači, raspravljali smo u raznim prigodama. Nije moguće drugačije nego da se sile koje se pojave kada se pojave na krivom mjestu, kao što se pojavljuje zlo, ljudi trudom nadvladaju u petom post- atlantskom razdoblju, tako da će se s tim silama moći učiniti nešto povoljno za budućnost evolucije svijeta. To čini zadatak ovog petog post- atlantskog razdoblja posebno teškim. Jer, vidite, pred čovječanstvom je veliki broj iskušenja. A kad se sile zla postupno pojave na ovaj način, onda bi čovjek, naravno, mogao biti mnogo skloniji predati se tom zlu, umjesto da se bori da ono što mu se čini zlom stavi u službu razvoja svijeta. Pa ipak, ovo je mora dogoditi; u određenoj mjeri, zlo se mora staviti u službu dobrog. Bez toga se ne bi moglo ući u

šesto post- atlantsko razdoblje, koje će tada imati sasvim drugu zadaću, koje će pustiti čovječanstvo da živi, unatoč činjenici da je još uvijek povezano sa Zemljom, prije svega u stalnom pogledu na duhovni svijet, na duhovne impulse. Upravo s tom zadaćom u vezi zla u petom post- atlantskom razdoblju, može doći do određene vrste zamračenja kod ljudi.

Znamo da od 1879. duhovi tame koji su najbliži čovjeku, koji pripadaju kraljevstvu anđela, hodaju u svijetu ljudi, jer su potisnuti iz duhovnog svijeta u kraljevstvo ljudi, stoga su sada prisutni u ljudskim impulsima i rade kroz njih. Rekao sam, upravo zbog toga, da bića koja su tako bliska ljudima nevidljiva rade među njima, i kao sile zla čovjeka sprječavaju da prepozna duhovno – jer i to je zadaća petog post- atlantskog perioda – upravo zbog toga, ovo peto post- atlantsko razdoblje pruža mnoge mogućnosti da se prepusti svakakvim pogreškama i slično. U određenoj mjeri, čovjek mora biti zadovoljan da shvati duhovno svojim umom u ovom petom post- atlantskom razdoblju. To se već otkriva; budući da su duhovi tame poraženi 1879, sve više duhovne mudrosti moći će teći iz duhovnih svjetova. Samo da su duhovi tame ostali gore u duhovnim sferama, to bi mogla biti prepreka za ovo dotjecanje. Od sada ne mogu spriječiti da duhovna mudrost teče dolje; ali mogu izazvati pomutnju; duše mogu potamniti. Već smo donekle opisali mogućnosti koje za to imaju. Naveli smo predostrožnosti koje se poduzimaju kako bi se spriječilo da ljudi imaju duhovni život.

Naravno, ništa od ovoga ne može dati povoda za jadikovanje ili nešto slično, nego za jačanje ljudske snage i aspiracije prema duhovnom. Jer ako u ovom petom post- atlantskom razdoblju ljudi postignu da zahvate zlo i okrenu ga u dobro, tada će u isto vrijeme postići nešto ogromno: onda će ovo peto post- atlantsko razdoblje steći veće koncepcije od bilo kojeg post- atlantskog razdoblja, dapače, od bilo kojeg ranijeg razdoblja evolucije. Naprimjer, Krist se pojavio na Zemlji kroz misterij Golgote u četvrtom post- atlantskom razdoblju; ali samo peto post- atlantsko razdoblje može ga obuhvati značenje ljudskim umom. U četvrtom post- atlantskom razdoblju ljudi su mogli shvatiti da su u Kristovom impulsu imali nešto što ih je kao duše vodilo izvan smrti; to je postalo dovoljno jasno kroz pavlinsko kršćanstvo. Ali nešto još značajnije dogodit će se u razvoju petog post- atlantskog razdoblja, u kojem će ljudske duše prepoznati da u Kristu imaju pomoćnika da preobrazu sile zla u dobro. Ali jedna je stvar povezana s tom posebnosti petog post- atlantskog razdoblja, ona koju treba svaki dan iznova upisivati u svoju dušu, koju se ne smije zaboraviti, iako je čovjek posebno dizajniran da to zaboravi: u ovom petom post- atlantskom dobu čovjek mora biti borac za duhovno; mora doživjeti da njegove moći slabe ako nisu pod kontrolom za osvajanje duhovnog svijeta. U ovom petom post- atlantskom razdoblju čovjek je postavljen na najviši stupanj slobode! Mora proći kroz to. I u određenoj mjeri, u svijetlu ideje ljudske slobode, mora se ispitati sve što utječe na ljude u ovom petom post- atlantskom razdoblju. Jer kad bi snaga ljudi oslabila, sve bi moglo, da tako kažem, loše ispasti. Čovjek nije u položaju da ga se vodi kao dijete u ovom petom post- atlantskom razdoblju. Ako postoje određena bratstva koja se, takoreći, drže ideala vođenja ljudi popu djece, kako su ih vodili još u trećem i četvrtom post- atlantskom razdoblju, onda ta bratstva uopće ne čine

pravu stvar; ne čine ono što bi se zapravo trebalo dogoditi u razvoju čovječanstva. Ukazati ljudima na duhovni svijet na način da se prihvaćanje ili odbacivanje duhovnog svijeta postavlja unutar slobode ljudi, tko god govori o ovom duhovnom svijetu u ovoj petoj post- atlantskoj eri, mora se stalno iznova podsjećati na to. Stoga se neke stvari mogu samo *kazati* u ovom petom post- atlantskom dobu; ali *kazati* je sada jednako važno kao što je bilo što drugo važno u drugim razdobljima. Dopustite mi da vam dam primjer ovoga.

U naše vrijeme najvažnija je stvar priopćavanje istine, ako se smijem izraziti trivijalno. Prema tome, ljudi bi se trebali orijentirati iz svoje slobode. Ne treba ići dalje od predavanja, od priopćavanja istina; drugi bi trebali slijediti slobodnom odlukom; baš kao što netko donosi odluku na fizičkom planu. To se također odnosi na stvari koje se mogu usmjeravati i voditi, da tako kažem, iz samog duhovnog svijeta.

Bolje ćemo se razumjeti kada uđemo u detalje. U četvrtom post- atlantskom razdoblju, i dalje je bio slučaj da su u obzir dolazile druge stvari osim puke riječi, pukog priopćenja. Što je dolazilo u obzir? Pa, pretpostavimo konkretan slučaj: otok Irska, kako ga danas zovemo, ima vrlo osebujne osobitosti. Ovaj otok Irska, u nekim se stvarima razlikuje od ostatka svijeta. Svako područje Zemlje razlikuje se od ostalih u određenim stvarima; pa to nije ništa posebno; želim samo naglasiti relativno veliku razliku koja danas postoji u usporedbi između Irske i drugih dijelova svijeta. U razvoju Zemlje može se – kao što možete vidjeti iz mojih '*Osnova tajne znanosti*' – vratiti natrag i utvrditi različite utjecaje i događaje, iz onoga što se može izvući kao činjenice iz duhovnog svijeta. Čuli ste također iz '*Tajne znanosti*' kako je bilo kada se vratimo u ono što se zove doba Lemurije, što se dogodilo od razdoblja Lemurije, kako su se razne stvari razvile. Jučer sam vam skrenuo pažnju na činjenicu da se cijela Zemlja zapravo treba promatrati kao jedan organizam, da ona iz sebe zrači različite stvari stanovnicima različitih teritorija. Ovo zračenje ima vrlo poseban utjecaj na dvojnika na kojeg sam jučer na kraju skrenuo pozornost. S Irskom je tako da je u ranijim vremenima čovječanstvo, koje je poznavalo Irsku, mitovima i legendama izražavalo osobitosti Irske. Poznata je ezoterma legenda koja izražava bit Irske unutar organizma Zemlje. Rečeno je: čovječanstvo je jednom protjerano iz raja jer je Lucifer prevario čovječanstvo u raj; zatim se raspršilo po ostatku svijeta. Taj ostatak svijeta je već bio tamo u vrijeme kada je čovječanstvo protjerano iz Raja. Dakle, razlikuje se – tako je rečeno u ovom mitu, legendi – razlikuje se Raj s Luciferom u njemu, od ostatka Zemlje, u koji je čovječanstvo bačeno. Ali nije tako s Irskom, ona ne pripada u istom smislu ostatku Zemlje, jer prije nego je Lucifer ušao u Raj, na Zemlji se formirala slika Raja, a ta je slika postala Irska.

Shvatimo ovo dobro. Irska je onaj komad Zemlje u kojem Lucifer nema udjela, s kojim Lucifer nema nikakve veze. Ono što je moralo biti odvojeno od Raja da bi nastao njegov zemaljski odraz, spriječilo bi Lucifera da uđe u Raj. Dakle, Irska je prema ovoj legendi shvaćena, tako da je samo odvajanje ovog dijela Raja spriječilo Lucifera da uđe u Raj. Tek kada je Irska bila odvojena od Raja, Lucifer je mogao ući u Raj.

Ova ezoterna legenda, koju sam vam nesavršeno predstavio, nešto je vrlo lijepo. Za mnoge ljude to je bilo objašnjenje vrlo neobične zadaće Irske kroz stoljeća. U prvoj misterijskoj drami koju sam napisao naći ćete ono o čemu se toliko priča: kako je pokršćavanje Europe počelo s irskim redovnicima. Kada je Patrick uveo kršćanstvo u Irsku, situacija je bila takva da je tamo kršćanstvo dovelo do najviše pobožnosti. Reinterpretirajući legendu o kojoj smo upravo govorili, Irska je čak i nazvana, 'Terne' od Grka, 'Ivernia' od Rimljana, čak je nazvana i otok svetaca, u onim vremenima kada su snage europskog kršćanstva proizlazile iz Irske, zbog pobožnosti koja je tamo vladala u kršćanskim samostanima. To ima veze s činjenicom da su sile o kojima sam govorio, te teritorijalne sile koje se uzdižu od Zemlje da bi zahvatile ljudskog dvojnika, u Irskoj u svom najboljem izdanju.

Reći ćete: tada bi Irska morala imati najbolje ljude. Ali ne stoje tako stvari u svijetu. Različiti ljudi doseljavaju se svuda, imaju potomstvo, i tako dalje. Čovjek nije tako rezultat samo komadića Zemlje na kojem stoji. Karakter ljudi lako može proturječiti onome što proizlazi iz Zemlje. Ono što se razvija u ljudima ne može se pripisati karakteristici zemaljskog organizma s obzirom na određeni teritorij. To misliti bilo bi podleći iluziji.

Ali nešto poput onoga što sam upravo nagovijestio, da je Irska posebno mjesto, to možemo reći. A iz takve legende trebao bi proizaći jedan čimbenik među mnogima, koji danas mogu dovesti do plodnih socijalno- političkih ideja. Irska je jedan takav faktor, i sa svim takvim faktorima treba računati u konjukciji jedan s drugim. Na ovaj način moramo razviti znanost ljudskih odnosa na Zemlji. Dok se to ne napravi neće biti pravog sklada u uspostavi javnih stvari. Ono što se može reći iz duhovnog svijeta trebalo bi pretočiti u mjere koje se poduzimaju. Zato sam na javnim predavanjima rekao da je važno da se s time upoznaju svi koji se bave javnim poslovima, državnici i tako dalje; jer samo bi tako dominirali stvarnošću. Oni to jednostavno ne rade, prije svega nisu radili do sada. Ali to je nužnost.

Danas je, u skladu sa zadaćama petog post- atlantskog doba, važno govoriti, priopćavati; jer prije nego što je rečeno postane djelotvorno, moraju se donijeti odluke onako kako ih se donosi na temelju impulsa fizičkog plana. U ranijim vremenima bilo je drugačije; tamo se moglo raditi druge stvari.

U određenom trenutku u trećem post- atlantskom razdoblju određeno je bratstvo pokrenulo inicijativu da pošalje velik broj kolonista iz Male Azije na otok Irsku. U to vrijeme tamo su naseljeni kolonisti iz istog područja Azije iz kojeg je kasnije došao filozof Tales. O filozofiji Talesa pročitajte u mojim '*Zagonetkama filozofije*'. Tales je došao iz istog područja, doduše kasnije; rođen je tek u četvrtom post- atlantskom razdoblju. Ali još ranije, iz miljea, iz cijele duhovne supstance iz koje je kasnije došao filozof Tales, inicirani su poslali koloniste u Irsku. Zašto? Zato što su poznavali posebnost takvog dijela svijeta kao što je Irska. Znali su ono što je nagovijestila legenda o kojoj sam pričao. Znali su da sile koje se uzdižu iz tla irskog otoka, te sile djeluju na ljude na način da su malo pod utjecajem u smjeru intelektualnosti, malo u smjeru ega, i malo u smjeru da donose odluke. Ovi inicirani, koji su tamo poslali te koloniste, to su vrlo dobro znali, i odabrali su ljude koji su

zbog svoje posebne karmičke dispozicije izgledali sposobni da budu izloženi utjecajima Irske. Danas u Irskoj još uvijek postoje potomci ove drevne populacije koja je u to vrijeme bila presađena iz Male Azije, a koja se trebala razvijati na način da ne bude ni traga intelektualnosti, ni najmanjeg razumijevanja niti sposobnosti donošenja odluka, nego s druge strane, trebaju izvanredno razviti određene posebne duševne dispozicije.

Kao rezultat toga, ono što se dugo pripremalo za ono što je kasnije bila mirna ekspanzija kršćanstva u Irskoj i onaj veličanstveni razvoj kršćanstva u Irskoj, odakle je tada strujalo pokrštavanje Europe. Pripremljeno je davno. Sunarodnjaci kasnijeg Talesa poslali su tamo ljude koji su se tada pokazali prikladnima da postanu redovnici koji su mogli raditi na način koji sam naveo. Mnogo se takvih stvari radilo u ranijim vremenima, a ako pogledate vanjsku, egzoternu povijest današnjice od povjesničara neznalica – koji naravno, mogu imati puno razumijevanja, jer razumijevanje se danas može naći na ulici – ako naiđete na drevne kolonizacije koje takvi povjesničari danas predstavljaju, uvijek vam mora biti jasno: postojala je duboka mudrost u takvim kolonizacijama; bile su usmjeravane i vođene vodeći računa što će se događati u budućnosti, u to vrijeme uzimajući u obzir evoluciju Zemlje.

Bilo je to drugačiji način donošenja duhovne mudrosti u svijet. Oni koji idu pravim putem to danas ne bi trebali činiti; ne bi se trebalo jednostavno nešto propisivati ljudima protiv njihove volje, podijeliti zemlju ili propisati nešto, ali ljudima treba govoriti istinu, a oni samo neka sude prema tome.

Dakle, vidite bitan napredak od trećeg, četvrtog, do petog post - atlantskog razdoblja. To je nešto što treba jako dobro shvatiti. I treba prepoznati kako taj impuls slobode mora prožimati sve što dominira petim post- atlantskim razdobljem. Jer upravo se na tu slobodu ljudska duše naslanja protivnik, za kojeg sam vam rekao da prati čovjeka kao dvojnik, od nekog vremena prije rođenja do smrti, ali u smrti, upravo prije smrti mora otići. Kad je netko pod tim utjecajem, koji proizlazi izravno od dvojnika, isplivaju razne stvari koje mogu izaći već u ovoj petoj post- atlantskoj epohi, ali nisu toliko prikladne za ovu petu post- atlantsku epohu, pa mu to daje priliku da ostvari svoj zadatak na takav način da se preobrazba zla u dobro odvija samo u određenoj mjeri.

Razmislite što se zapravo krije iza svih stvari u koje je smješten čovjek petog post- atlantskog razdoblja. Pojedinačne činjenice moraju biti osvijetljene na pravi način; moraju se razumjeti. Jer tamo gdje dvojnik, o kojem sam jučer govorio, ima snažan utjecaj, suprotstavlja se i stvarna tendencija petog post- atlantskog razdoblja. U ovom petom post- atlantskom periodu čovječanstvo još nije došlo dovoljno daleko da ispravno procijeni činjenice; pogotovo ove posljednje tri tužne godine, čovječanstvo nije sklono procijeniti činjenice na bilo koji ispravan način.

Ali uzmite činjenicu koja se čini vrlo udaljenom od onoga što sam danas iznio. Činjenica koju vam želim predstaviti je sljedeća: u velikoj željezari, na željezničke vlakove je trebalo utovariti desetke tisuća tona lijevanog željeza. Naravno, u tu svrhu

je angažiran određeni broj radnika. Na posao je trebalo ići sedamdeset i pet muškaraca, i pokazalo se da svaki može utovariti dvanaest i pol tona dnevno; odnosno, sedamdeset i pet muškaraca, dvanaest i pol tona dnevno.

Čovjek koji je davao više važnosti dvojniku nego onome što se može dobiti za ljudsku dušu u smislu napretka čovječanstva u petoj post- atlantskoj epohi, takav čovjek se zvao Taylor. Ovaj čovjek je prvo pitao proizvođače ne vjeruju li da jedan čovjek može utovariti puno više od dvanaest i pol tona dnevno. Proizvođači su smatrali da jedan radnik može utovariti najviše osamnaest tona. Tada je Taylor rekao: onda napravimo pokus, želimo to iskušati.

Taylor je krenuo eksperimentirati s ljudima. Standardi strojeva se tako prenose u ljudski socijalni život. Treba eksperimentirati s ljudima! Pokušao je vidjeti je li to doista tako, kako su govorili praktični proizvođači, da jedan čovjek može utovariti najviše osamnaest tona dnevno. Ustanovio je pauze koje je izračunao prema fiziologiji na način da su ljudi u tim pauzama skupili upravo onoliko snage koliko su prethodno potrošili. Ispostavilo se, naravno, da je pod određenim okolnostima bilo ovako i onako. Dakle, on je uzeo – znate, kod mehanizma to nije važno, uzimate matematičku sredinu, s ljudima ne možete uzeti aritmetičku sredinu jer svako ljudsko biće ima svoj vlastiti kapacitet – ali Taylor je uzeo aritmetičku sredinu, odnosno izdvojio je one radnike kojima je za odmor trebao izračunati period. Ostali, koji u tim pauzama nisu mogli povratiti snagu jednostavno su izbačeni. Onda se pokazalo, ako se eksperimentira s ljudima na ovaj način, da bi odabrani selekcijom, ako su se u pauzama potpuno oporavili, mogli svaki natovariti četrdeset sedam i pol tona.

Oni su primijenili mehanizam darvinističke teorije na život radničke klase: neprikladno je nestalo, prikladno odabrano odabirom. Pravi su oni koji se uz odgovarajuću uporabu pauza mogu opteretiti sa četrdeset sedam i pol tona, a ne maksimalno osamnaest tona, kako se ranije pretpostavljalo. Na taj način, međutim, i radnici mogu biti zadovoljni; jer je ušteda enormna, a time bi se tim radnicima mogle povećati plaće za šezdeset posto. Tako odabrane, najpogodnije u borbi za egzistenciju, koje ste tako odabrali, činite također vrlo zadovoljnim ljudima. Ali – nepodobni mogu gladovati!

Ovo je tek početak principa! Na takve stvari se pridaje malo pažnje jer ih ne gledamo iz šire perspektive. Ali moraju se gledati iz šire perspektive. Danas je to još uvijek samo primjena pogrešnih znanstvenih ideja na ljudski život. Impuls ostaje. A onda se impuls primjenjuje na one stvari koje dolaze kao okultne istine tijekom petog post- atlantskog perioda. Darwinizam ne sadrži okultne istine; ali već njegova primjena dovela bi do velikih zlodjela: primjena darvinističkog gledanja na izravno eksperimentiranje na ljudskim bićima. Ali kada okultne istine zaista dođu, jer se moraju otkriti tijekom pete post- atlantske epohe, tada bi se na taj način stekla ogromna moć nad ljudima, samo uvijek biranjem najsposobnijih. Ali ne bi se samo biralo najprikladnije, već bi se nastojalo da određeni okultni izum prikladne učini još prikladnijim – to bi dovelo do enormnog iskorištavanja moći, što bi imalo upravo suprotni učinak od dobre tendencije petog post- atlantskog perioda.

Htio sam vam dati ove veze koje sam vam sada predstavio, kako bi vam pokazao kako se pojavljuju počeci budućih namjera i kako se te stvari moraju osvijetliti s određenih viših gledišta. Sada će nam biti zadatak sljedeći put ukazati na tri ili četiri velike istine do kojih mora doći peta post- atlantska epoha. Pokazat će se kako se te istine mogu zlouporabiti ako se ne primjenjuju u smislu prave dobre tendencije pete post- atlantske epohe, već ako su ispunjeni uvjeti dvojnika, koje predstavljaju ona bratstva koja drugo biće žele postaviti na mjesto Krista.

Pojedina duhovna bića i jedinstveni temelji univerzuma

Treće predavanje, Dornach, 25 studenog 1917

Danas bih se želio povezati sa zapažanjima koja smo napravili tijekom vremena, sada radimo, kako bismo ih nadopunili. Ako pažljivo pratite naše vrijeme, moći ćete s vremena na vrijeme primijetiti da se osjeća, da misli, senzacije i impulsi, s kojima ljudi već dugo vremena pronalaze ono što je vodilo do 'divnog napretka', više nisu sposobni pomoći nam da se nosimo s neposrednom budućnošću. Jučer mi je jedan od naših članova uručio broj '*Frankfurter Zeitung*' od prošle srijede, 21. studenog 1917. godine. Govori vrlo učen gospodin – to mora biti vrlo učen gospodin, jer on ne samo da ispred svog imena ima doktorsku oznaku iz filozofije, nego i doktorat iz teologije, a uz to je i profesor: dakle on je profesor, doktor teologije i doktor filozofije, dakle vrlo pametan čovjek, naravno. Napisao je esej koji se bavi svim vrstama duhovnih potreba današnjice. U njemu se nalazi odlomak koji izražava sljedeće:

"Iskustvo bića koje leži iza stvari ne zahtijeva pobožno posvećenje ili religiozno vrednovanje, jer je to samo po sebi religija. Nije riječ o osjećaju i shvaćanju konkretnog sadržaja, već o velikom *iracionalnom* koje se krije iza sve egzistencije. Svatko tko dođe u kontakt s tim, tako da preskoči božanska iskra, prolazi kroz iskustvo koje ima iskonski karakter, i može se nazvati 'iskonsko iskustvo'. To onoga koji doživljava to iskustvo ujedinjuje sa svime što pokreće isti tijek života, dajući mu, da se poslužimo omiljenom riječju novog doba, kozmičku svijest o životu".

Oprostite mi, dragi prijatelji, ne čitam ovo da bi vam neke posebno istaknute ideje iz ovih nejasnih rečenica, već da vam pokažem znak vremena: "Među nama se rađa kozmička religioznost, a primjetan rast teozofskog pokreta, koji se poduhvatio otkriti i razotkriti faze tog zagonetnog života, pokazuje koliko je jaka želja za tim". - Teško se spoticati na ovoliko nejasnih pojmova, ali zar ne, kao simbol vremena je izvanredno. Dalje kaže: "Ova kozmička pobožnost nije pitanje misticizma koji počinje okretanjem od svijeta i završava kontemplacijom, već o nečemu što se prima u naviranju onoga što se događa i uvijek proizvodi novi pokret" – i tako dalje.

S ovim rečenicama ne možete otkriti ništa pametno! Ali budući da 'profesor, doktor teologije i doktor filozofije' stoji iza njih, to se naravno mora uzeti za nešto pametno, inače bi to morali uzeti kao posrtanje učenog čovjeka koji je došao do kraja svog puta i sada se osjeća primoran ukazati na nešto što postoji i njemu ne izgleda sasvim beznadno.

Nema razloga za zadovoljstvo u ovakvim opaskama, jer nas prije svega ne smiju uspavati činjenicom da je netko odnekud primijetio da postoji nešto iza duhovno - znanstvenog pokreta. To bi zapravo bilo jako štetno. Jer oni koji čine ovakve napomene ponekad su oni ljudi koji se osjećaju zadovoljnim takvim napomenama, koji ne idu dalje, koji tako nejasno upućuju na nešto što želi doći na svijet, ali su

previše lijeni da se bave onim što je nužno kao ozbiljno proučavanje znanosti duha i što doista mora provaliti i zgrabiti ljudska srca kao povezano sa stvarnošću, što treba rasti sa strujom vremena na takav način da iz toga mogu proizaći spasonosne stvari. Naravno, lakše je govoriti o 'naletu' i 'kozmičkim osjećajima' nego ozbiljno se uključiti u one stvari koje – što zahtijevaju znakovi vremena – moraju biti naviještene čovječanstvu u ovom trenutku. Stoga mi se čini nužnim ovdje odmah reći ono što se iznosilo i iznosi na javnim predavanjima, upravo na razlici između istrošenih, više neodrživih ideja, koje su dovele ova katastrofalna vremena i onoga što doista mora zahvatiti ljudsku dušu, ako se želi napraviti bilo kakav korak naprijed.

Starom mudročću, koja je ljude dovela u naše vrijeme, mogu se održati tisuće kongresa, svjetskih kongresa i narodnih kongresa, i bilo čega, mogu se osnovati tisuće i tisuće udruga: mora biti jasno da ove tisuće kongresa, tisuće udruga, neće postići ništa ako kroz njihov krvotok ne teče znanost duha. Ono što danas ljudima nedostaje je hrabrost da stvarno istraže duhovni svijet. Koliko god čudno zvučalo, mora se reći da bi u početku bio potreban samo sljedeći korak: da se u najširim krugovima proširi mala brošura '*Ljudski život s gledišta znanosti duha*', a to bi učinilo nešto u smislu evociranja spoznaje o povezanosti čovjeka i kozmičkog poretka. Na to znanje je skrenuta pozornost u tom malom pamfletu, '*Ljudski život s gledišta znanosti duha*'; konkretno, pozornost se skreće na to kako Zemlja tijekom godine mijenja svoja stanja svijesti i slično. Ono što je rečeno u toj brošuri i na tom predavanju, rečeno je s punim uvažavanjem potreba našeg vremena. Prihvatiti to značilo bi više od svih vodnjikavih priča o kozmičkom osjećaju i naletu na neki 'val' ili što već, upravo sam vam čitao te stvari; nije mi ih moguće ponoviti jer su previše besmislene u svojoj formulaciji.

Naravno, to nas ne sprječava da obratimo pažnju na te stvari, jer su važne i bitne. Ono na što vam želim skrenuti pozornost je da se ne trebamo zavaravati, da nam mora biti jasno da je nužna krajnja jasnoća ako želimo djelovati u ime antropozofski orijentirane znanosti duha.

Još jednom želim istaknuti da će se u ovom petom post - atlantskom vremenu, čovječanstvo morati posebno nositi s velikim životnim pitanjima, koja su na određeni način bila zamagljena mudročću prethodnog vremena. Već sam ih istaknuo. Jedno od velikih životnih pitanja može se opisati riječima: treba pokušati staviti duhovno- etersko u službu vanjskog praktičnog života. - Skrenuo sam pozornost na činjenicu da će peta post- atlantska epoha morati riješiti problem kako se ljudska raspoloženja, pokreti kod ljudskih raspoloženja, mogu prenijeti na strojeve valnim kretanjem, kako se čovjeka treba dovesti u vezu s onim što mora postati sve više i više mehaničko. Prije osam dana skrenuo sam pozornost na vanjski način kako se ta mehanizacija tretira na određenom dijelu zemljine površine. Dao sam vam primjer kako američki način razmišljanja pokušava proširiti stroj na sam ljudski život. Naveo sam primjer pauza koje se žele iskoristiti da, umjesto mnogo manje tona, određeni broj radnika može utovariti do pedeset tona: samo treba uvesti Darwinov princip selekcije u život.

Na takvim mjestima postoji volja da se ljudska snaga upregne snagom stroja. Ove stvari se ne smiju tretirati kao da se protiv njih treba boriti. To je potpuno pogrešno gledanje. Ove stvari se neće propustiti dogoditi, one će doći. Radi se samo o tome hoće li ih u svjetskoj povijesti uprizoriti ljudi koji su nesebični i upoznati s velikim ciljevima evolucije na Zemlji i te stvari tvore za spas ljudi, ili ih uprizoruju skupine ljudi koje te stvari iskorištavaju samo u sebičnom ili u smislu sebičnosti grupe. U tome je stvar. U ovom slučaju nije važno ono što će sigurno doći; važno je kako se stvari rade. Jer to je ono što leži u smislu zemaljske evolucije. Spajanje ljudskog bića s bićem stroja bit će veliki, značajan problem za ostatak evolucije.

Sada sam namjerno istaknuo, također i na javnim predavanjima, da je ljudska svijest povezana s destruktivnim silama. Dvaput sam to rekao na javnim predavanjima u Baselu: Mi smo u procesu umiranja u našem živčanom sustavu. - Ove snage, ove sile umiranja, one će postajati sve moćnije. I uspostaviti će se veza između sila umiranja u ljudima, a koje su povezane s električnim, magnetskim silama, i vanjskim silama strojeva. Čovjek će u određenoj mjeri moći usmjeriti svoje namjere i misli u snage stroja. U ljudskoj prirodi, otkriti će se još neotkrivene sile koje djeluju na vanjske električne i magnetske sile.

To je jedan problem: zbližavanje čovjeka s mehanizmom koje se u budućnosti mora sve više povećavati. Drugi problem leži u tome što će se potražiti pomoć u duhovnim odnosima. Ali to se može učiniti samo kada bude pravo vrijeme i kada je dovoljan broj ljudi za to pripremljen. Ali mora se dogoditi da se duhovne snage upotrijebe za upravljanje životom u odnosu na bolest i smrt.

Medicina će postati duhovna, visoko duhovna. Sve ove stvari će se karikaturirati s raznih stajališta, ali karikature će samo pokazati ono što se stvarno mora dogoditi. Opet je stvar u tome treba li se ovim problemom baviti, s one strane na koju sam se osvrnuo u vezi s drugim problemom, na izvanjski egoističan ili grupni egoističan način.

Treće je: uvesti misli o nastanku ljudskog roda, o rađanju i odrastanju. Istaknuo sam da su već održani kongresi o tome kako se želi opravdati čak i materijalistički razvoj znanosti o razmnožavanju i interakciji između muškarca i žene u budućnosti. Sve nas to upućuje na najvažnije stvari koje će se dogoditi. I danas je pošteno reći: kako to da oni koji imaju pravo znanje o ovim stvarima to ne primjenjuju u pravom smislu? U budućnosti ćemo saznati o čemu se radi u primjeni ovoga i koje su sile na djelu koje to još uvijek sprječavaju, naprimjer za osnivanje produhovljene medicine ili produhovljene ekonomije. Danas se ne može ništa više osim govoriti o tim stvarima, sve dok ih ljudi koji su spremni primiti ih nesebično ne razumiju dovoljno. Mnogi već danas vjeruju da to mogu; sposobnost da se to napravi zapravo sprječavaju mnoge prepreke u današnjem životu, koje se na pravi način mogu prevladati samo kada zavlada sve dublje i dublje razumijevanje i kada se barem nakratko suzdržimo od izravne praktične primjene u većem obimu.

Sve su se te stvari razvile na takav način da se može reći da je malo toga preživjelo od onoga što je zapravo stajalo iza starih atavističkih nastojanja do četrnaestog i

petnaestog stoljeća. Danas se mnogo govori o drevnoj alkemiji; također se ponekad prisjete procesa kreiranja homunkulusa i tako dalje. Ono što se o tome govori uglavnom je netočno. Nakon što shvatite što se može reći u vezi sa scenom Homunkulusa kod Goethea, bit ćete bolje informirani o tim stvarima; jer bitno je da su od šesnaestog stoljeća te stvari zamagljene; povukle su se iza ljudske svijesti.

Zakon koji upravlja ovim stvarima je apsolutno isti zakon koji također kod ljudi određuje ritmičku izmjenu budnosti i spavanja. Kao što čovjek ne može bez spavanja, tako se i čovječanstvo nije moglo isključiti iz toga da prespava duhovni razvoj koji je obilježio cijeli period od 16. stoljeća. Čovječanstvo je nekad trebalo zaspati za duhovno, da bi se ono moglo pojaviti u drugačijem obliku. Takve nužnosti jednostavno treba prepoznati. Ali ne treba im ni dopustiti da nas opterećuju. Stoga treba biti jasno da je vrijeme buđenja sada došlo i da u buđenju treba sudjelovati, da događaji često prethode spoznaji i da nećemo razumjeti događaje koji se događaju oko nas ako se ne udostojimo primiti znanje.

Više puta sam ukazivao da su na djelu određene skupine egoističkih, okultnih stremljenja, koje djeluju u smjeru koji sam više puta naznačio u ovim razmišljanjima. Prije svega bilo je potrebno da se određeno znanje povuče unutar čovječanstva – znanje koje se danas opisuje krivo shvaćenim pojmovima poput alkemije, astrologije i tako dalje – da se određeno znanje povuklo, prespavalo, tako da čovjek više nije imao mogućnost izvlačiti elemente duše iz promatranja prirode, tako da je više usmjeren na sebe. A da bi probudio snage u sebi, bilo je potrebno da neke stvari isplivaju na vidjelo najprije u apstraktnom obliku, koje onda opet moraju poprimiti konkretan duhovni oblik.

Tijekom razvoja posljednjih nekoliko stoljeća postupno su se pojavile tri ideje, koje su zapravo apstraktne ideje na način kako su došle među ljude. Kant ih je pogrešno imenovao, Goethe ih je imenovao ispravno. Ove tri ideje, Kant je nazvao: Bog, sloboda, besmrtnost; Goethe ih je ispravno nazvao: Bog, vrlina, besmrtnost.

Ako pogledate stvari koje se kriju iza ove tri riječi, onda su one upravo ono što čovjek vidi apstraktnije i koje su do 14. i 15. stoljeća bile konkretnije, ali i više materijalne u starom atavističkom smislu. U to vrijeme pokusi su rađeni na stari način; u alkemijskim pokusima, pokušavali su se promatrati procesi koji pokazuju djelovanje Boga u tom procesu. Pokušavali su stvoriti kamen mudraca.

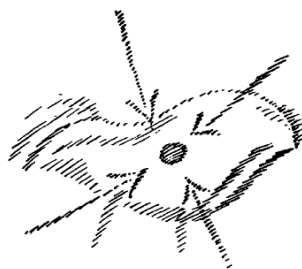
Iza svih ovih stvari stoji nešto konkretno. Ovaj je kamen mudraca trebao omogućiti ljudima na postanu kreposni, ali se o tome mislilo više materijalno. To bi također trebalo voditi ljude da iskuse besmrtnost, da uspostave određeni odnos s kozmosom kako bi u sebi mogli iskusiti ono što nadilazi rođenje i smrt. Sve zamagljene stvari kojima se danas pokušava razumjeti te stare stvari više ne odgovaraju onome što se tada željelo. Stvari su upravo postale apstraktne i moderno čovječanstvo govori o apstraktnim idejama. Boga se želi razumjeti kroz apstraktnu teologiju; vrlinu također kao nešto samo apstraktno. Što je apstraktnije, moderni čovjek o tome radije govori; također i besmrtnost. Nagađalo se što bi u čovjeku moglo biti besmrtno. Na prvom predavanju u Baselu rekao sam da je znanost

filozofije koja se danas bavi pitanjima kao što je besmrtnost, izglednija znanost, znanost nedovoljno hranjena. To je samo još jedan način izražavanja apstraktnosti, u kojem se traže takve stvari.

Ali u pojedinim bratstvima na Zapadu i dalje su zadržali vezu sa starim tradicijama i pokušavali ih primijeniti na odgovarajući način, staviti u službu određenog grupnog egoizma. Na te stvari je potrebno ukazati. Naravno, kada javna egzotermna literatura govori o tome iz ovog kutka Zapada, ona također govori o Bogu, kreposti ili slobodi i besmrtnosti u apstraktnom smislu. Samo u krugu iniciranih zna se da je sve to samo nagađanje, da su sve to apstrakcije. Oni sa svoje strane, ono čemu se teži apstraktnim formulama Boga, kreposti i besmrtnosti, oni traže u nečem mnogo konkretnijem. I tako se u odgovarajućim školama ove riječi prevode za inicirane. Boga se prevodi kao zlato i pokušava ići iza tajne, koju možemo nazvati tajna zlata. Zlato, predstavnik Sunca u samoj zemljinoj kori, doista je nešto što krije značajnu misteriju. Materijalno, zlato je zapravo povezano s drugim supstancama na isti način na koji je misao o Bogu povezana s drugim mislima. Pitanje je samo što se radi s tom tajnom.

A to ima veze sa grupnim sebičnim iskorištavanjem misterija rođenja. Ovdje se želi postići pravo kozmičko razumijevanje. Suvremeni čovjek potpuno je zamijenio ovo kozmičko shvaćanje telurskim shvaćanjem. Ako čovjek danas želi istražiti kako se, naprimjer, razvija zametak životinja ili ljudi, onda on mikroskopom ispituje što je prisutno na tom mjestu na koje usmjerava svoj mikroskop; smatra da to treba ispitati. Ali ne radi se o tome. Doznat će se – a određeni krugovi su blizu otkrića – da ono što djeluje kao sile, nije ono na što se usmjerava mikroskop, već da dolazi iz kozmosa, iz konstelacija u kozmosu. Kada nastane sjeme života, nastaje jer sile sa svih strana kozmosa, kozmičke sile, djeluju u živom biću u kojem se razvija zametak života. A kada dođe do oplodnje, rezultat zavisi o tome koje kozmičke sile su aktivne u procesu.

Vidjet će nešto što danas ne vide. Današnja je ideja da imamo živo biće, recimo kokoš. Kada se u tom biću razvije novi zametak života, biolog ispituje, da tako kažem, kako jaje izrasta iz ove kokoši. Ispituje sile koje bi trebale natjerati jaje da izraste iz kokoši. To je glupost. Jaje uopće ne raste iz kokoši, kokoš je samo supstrat; sile koje djeluju iz kozmosa proizvode jaje na tlu pripremljenom u kokoši. Ono što biolog danas vidi pod svojim mikroskopom, on vjeruje da tamo u polju mikroskopa postoje i sile koje su bitne. Ali ono što tamo vidi ovisi o silama zvijezda koje rade zajedno po određenom obrascu u jednoj točki. A kada netko tu otkrije kozmičko, tada će otkriti istinu, stvarnost: kozmos je taj koji djeluje na jaje u kokoši.



Ali sve je to prije svega povezano s misterijem Sunca, a gledano iz zemaljske perspektive s misterijom zlata. Danas radim, mogu reći, nagovještaj; kako vrijeme bude prolazilo te će nam stvari postati mnogo jasnije.

U tim istim školama, vrlina se ne zove vrlina, nego se jednostavno naziva zdravlje, a nastoji se upoznati one kozmičke konstelacije koje su povezane sa zdravljem i bolešću čovjeka. Upoznavanjem da sazviježdima uči se o pojedinim tvarima koje se nalaze na zemljinoj površini, o sokovima i tako dalje, a koje su pak povezane sa zdravljem i bolešću. S određene strane sve će se više razvijati više materijalni oblik medicinske znanosti, ali će se to temeljiti na duhovnoj osnovi.

Od te strane također će se širiti ideja da ono što osobu čini dobrom ne leži u apstraktnom učenju svakojakih etičkih načela, već da osoba može postati dobra uzimajući, recimo, bakar pod određenom konstelacijom, ili arsen pod drugom konstelacijom. Možete zamisliti kako se te stvari mogu iskorištavati u smislu principa moći od strane ljudi koji su egoistički nastrojani! Potrebno je samo uskratiti ovo znanje drugima, koji tada ne mogu sudjelovati u tome, i to će biti najbolji način za dominaciju nad velikom masom ljudi. Ne morate uopće pričati o tom stvarima, samo trebate iznijeti naprimjer neku novu zanimljivu sitnicu. Tada možete vidjeti kako prolazi ta sitnica, koja je na određeni način nijansirana, i možete učiniti što je potrebno ako zauzmete materijalistički pristup tim stvarima. Mora biti jasna činjenica da u svemu materijalnom postoje duhovne aktivnosti. Samo oni koji znaju da zapravo ne postoji ništa materijalno u pravom smislu, samo duhovno, mogu otkriti misterije života.

Iz tog središta je također pitanje da se problem besmrtnosti dovede u materijalističke vode. Ovaj problem besmrtnosti može se na isti način dovesti u materijalističke vode, korištenjem kozmičkih konstelacija. Tada se ne postiže ono što se često špekulira o besmrtnosti, već se postiže drugačija vrsta besmrtnosti: čovjek ima nekakvu bratsku ložu – priprema se, sve dok nije moguće, utjecati na fizičko tijelo kako bi se umjetno produžio život – priprema se s dušom proći kroz takve stvari koje mu omogućuju, da i nakon smrti bude u bratskoj loži, ta tamo pomaže snagama koje su mu tada dostupne. Besmrtnost se u tim krugovima jednostavno naziva produljenjem života.

Vide se vanjski znakovi ovih stvari. Ne znam jesu li neki od vas primijetili knjigu koja već neko vrijeme izaziva pomutnju, a koja je također stigla sa Zapada i zove se '*Glupost umiranja*'. Sve ove stvari idu u tom smjeru. Još su na početku, jer ono što je dalje od početka je još uvijek vrlo ezoterijsko za grupni egoizam. Ali te su stvari zapravo moguće ako ih odvedete u materijalističke vode, ako apstraktne ideje Boga, kreposti i besmrtnosti, pretvorite u konkretne ideje zlata, zdravlja i produljenja života, ako u grupno- egoističkom smislu iskoristite ono što sam opisao kao veliki problem pete post - atlantske epohe. Ono što je zamaglio profesor, doktor teologije, doktor filozofije, ono što naziva 'kozmičkim osjećajem', to se predstavlja ljudima – nažalost mnogima u egoističkom smislu – kao kozmičko znanje. Dok je znanost stoljećima gledala samo na zemaljske procese, odrekla se najvažnijih utjecaja od izvan zemaljskih, izvan telurskih događaja, korištenje sila koje prodiru iz kozmosa

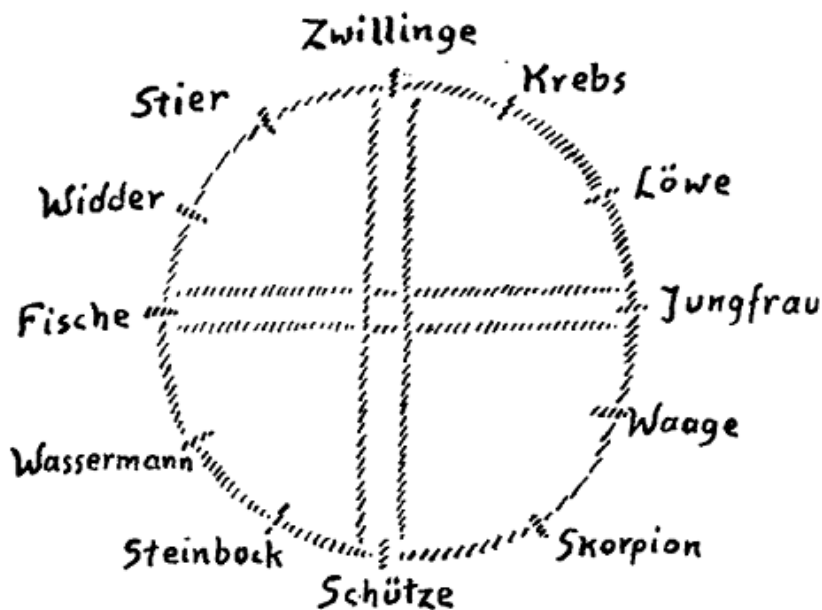
doći će u obzir upravo u petoj post - atlantskoj epohi. I kao što je sada za redovnog profesora biologije od posebne važnosti imati što bolji mikroskop s velikim uvećanjem, najbolje moguće laboratorijske metode i tako dalje, tako će se u budućnosti, kada se znanost produhovi, raditi o tome obavlja li se određene procese ujutro ili navečer ili u podne; dopušta li se da na ono što je rađeno ujutro na bilo koji način, i dalje utječe utjecaj večeri, ili se isključuje kozmički utjecaj od jutra do večeri, paralizira. Takvi će se procesi pokazati potrebnima u budućnosti i također će se odvijati. Naravno, još će vode proteći Rajnom sve dok se čisto materijalistički profesori i laboratoriji ne predaju znanosti duha; ali do te zamjene mora doći, ako čovječanstvo ne želi pasti u potpunu dekadenciju, ti laboratorijski radovi se moraju zamijeniti takvim radovima, koji se, naprimjer, kada je u pitanju dobro koje se mora postići u bliskoj budućnosti, provode na način da se pojedini procesi odvijaju ujutro, prekidaju se tijekom dana, zatim navečer kroz njih opet prolazi kozmički tok i to se opet ritmički održava do jutra. Tako da se procesi odvijaju na način da se određeni kozmički učinci uvijek prekidaju tijekom dana i pokreće se jutarnji i večernji kozmički proces. To će zahtijevati svakakve pripreme.

Već iz ovoga možete vidjeti da ako niste u mogućnosti javno sudjelovati u onome što se događa, možete samo govoriti o tim stvarima. Ali ista strana koja na mjesto Boga, kreposti i besmrtnosti, želi staviti zlato, zdravlje i produljenje života, ista strana nastoji ne raditi s jutarnjim i večernjim procesima, nego s potpuno drugačijim. I prošli put sam vam skrenuo pozornost na činjenicu da će s jedne strane impuls misterija Golgote biti uklonjen iz svijeta uvođenjem drugog impulsa, svojevrsnog Antikrista, sa Zapada; da s Istoka treba paralizirati Kristov impuls, kakav se pojavio u 20. stoljeću, skretanjem pozornosti i interesa s eterskog Krista koji dolazi.

Oni koji žele u određenoj mjeri predstaviti Antikrista kao Krista, posebno nastoje iskoristiti ono što može djelovati kroz većinu materijalnih sila, ali što kroz većinu materijalnih sila može djelovati upravo duhovno. Iznad svega, ova strana nastoji iskoristiti električnu energiju, a posebno zemaljski magnetizam, kako bi izazvala učinke po cijeloj Zemlji. Pokazao sam vam kako zemaljske sile nastaju u onome što sam nazvao ljudskim dvojnikom. Čovjek će otkriti ovu tajnu. Američka tajna biti će koristiti zemaljski magnetizam u njegovoj sjever - jug dualnosti, za slanje usmjeravajućih sila nad Zemljom koje imaju duhovni učinak. Pogledajte magnetsku kartu Zemlje i usporedite magnetsku kartu s onim što ću vam reći: pogledajte tijekom magnetske igle, gdje magnetska igla skreće na istok i zapad i gdje uopće ne skreće. O ovim stvarima ne mogu dati više od nekoliko nagovještaja: duhovna bića neprestano djeluju iz određenog smjera; samo treba staviti ta duhovna bića u službu zemaljske egzistencije i – jer ta duhovna bića koja djeluju iz kozmosa mogu prenijeti tajnu zemaljskog magnetizma – otkriti će se tajna zemaljskog magnetizma, i to može imati vrlo značajan grupno - egoistički učinak u odnosu na tri stvari, zlato, zdravlje i produljenje života. Biti će to pitanje skupljanja neprijatne hrabrosti za ove stvari. To će se pronaći u određenim krugovima!

S istoka će se raditi o jačanju onoga što sam već objasnio, postavljanju utjecajnih bića sa suprotne strane kozmosa u službu zemaljskog postojanja. U budućnosti će

biti velika borba. Ljudska znanost će ići u kozmičko; ali će na različite načine pokušati ići u kozmičko. Zadatak dobre, ljekovite znanosti biti će pronaći određene kozmičke sile koje mogu nastati na Zemlji kroz interakciju dviju kozmičkih usmjerenih struja. Ove dvije usmjerene struje biti će: Riba - Djevica. Iznad svega, tajna koju treba otkriti je kako se ono što djeluje iz kozmosa iz smjera Riba kao sila Sunca, kombinira s onim što djeluje iz smjera Djevice. Biti će dobro što će se otkriti kako se s dvije strane kozmosa, jutarnje i večernje sila, mogu staviti u službu čovječanstva; s jedne strane Ribe, s druge strane Djevice.



Ove sile će se zanemariti i pokušati će se postići sve kroz dualizam polariteta, kroz pozitivne i negativne sile. Duhovne misterije, koje na Zemlji – uz pomoć dvostruke moći magnetizma, pozitivne i negativne – mogu pustiti da duhovno teče iz kozmičkog, u kozmosu dolaze od Blizanaca; to su podnevne snage. Još u antici se znalo da imamo posla s kozmičkim stvarima, a znanstvenicima je i danas egzoterično poznato da iza Blizanaca u Zodiјaku na neki način postoji pozitivan i negativan magnetizam. Tada će se raditi o paraliziranju onoga što se može dobiti od kozmosa otkrivanjem dualnosti, paraliziranju toga na materijalistički, egoistički način, kroz sile koje struje prema čovječanstvu, posebno od Blizanaca, i koje se u potpunosti mogu staviti u službu dvojnika.

U slučaju drugih bratstava, koja prije svega žele zaobići otajstvo Golgote, bit će riječ o iskorištavanju dvostruke ljudske prirode; ova dvostruka ljudska priroda, koja, baš kad je čovjek ušao u petu post- atlantsku epohu, sadrži s jedne strane čovjeka, ali u čovjeku i nižu životinjsku prirodu. Čovjek je u određenoj mjeri doista kentaur: sadrži nižu životinjsku prirodu astralnog, sadrži ljudskost, da tako kažemo, samo superponiranu ovoj životinjskoj prirodi. Kroz ovu dualnost postoji i dualnost sila. To je ona dualnost snaga koju će na istočnoj, indijskoj strani, više koristiti određena egoistična bratstva kako bi zavela europski istok, koji ima zadaću pripremiti šestu post- atlantsku epohu. I tu će se koristiti sile koje djeluju od Strijelca.

Za čovječanstvo 'osvojiti' kozmičko na dvostruko pogrešan način ili jednostavno na ispravan način, to je ono s čime se čovječanstvo suočava. To je prava obnova astrologije, koja je u starom obliku bila atavistička, i u tom starom obliku se ne može nastaviti. Oni koji poznaju kozmos boriti će se jedni protiv drugih primjenom jutarnjih i večernjih procesa, na način koji sam naznačio; zapad će preferirati podnevne procese s eliminacijom jutarnjih i večernjih procesa, a istok ponoćne procese. Tvari se više neće proizvoditi samo prema kemijskim silama privlačenja i odbijanja, već će se znati da se proizvodi različita tvar ovisno o tome da li je proizvodite jutarnjim i večernjim procesima ili podnevnim i ponoćnim procesima. Znat će se da takve stvari na potpuno drugačiji način djeluju na trostrukost: Bog, krepost i besmrtnost – zlato, zdravlje, i produljenje života. Iz suradnje onoga što dolazi od Riba i Djevice, ne može se učiniti ništa loše; tamo će se postići nešto što će u određenom smislu odvojiti mehanizam života od ljudi, ali ne može uspostaviti nikakvu dominaciju i moć jedne skupine nad drugom. Kozmičke sile koje su povučene s ove strane stvorit će čudne strojeve, ali samo one koji će ljude rasteretiti posla, jer će sami nositi određenu moć inteligencije. A sama duhovna znanost koja doseže kozmičko, morat će osigurati da sva velika iskušenja koja će proizaći iz ovih strojeva - životinja, koje čovjek sam proizvodi, nemaju štetan utjecaj na čovjeka.

U odnosu na sve to, međutim, treba reći da je potrebno da se ljudi pripreme tako da stvarnost više ne uzimaju kao iluziju, da stvarno uđu u duhovno poimanje svijeta, u duhovno razumijevanje svijeta. Gledajući ove stvari kakve jesu, mnogo toga zavisi o tome! Ali možete ih vidjeti onakvima kakve jesu, samo ako ste u stanju primijeniti koncepte i ideje koje dolaze iz antropozofski orijentirane znanosti duha, na stvarnost. U velikoj mjeri, umrli će igrati ulogu u ostatku našeg zemaljskog postojanja. Bit će pitanje kako će sudjelovati. Iznad svega, pojavit će se velika razlika u tome što se kroz ponašanje ljudi na Zemlji suradnja umrlih usmjerava, s jedne strane, dobre strane, u takvom smjeru da ti umrli mogu djelovati tamo gdje poticaj za rad dolazi od njih samih, gdje dolazi iz duhovnog svijeta koji umrla osoba doživljava nakon smrti.

S druge strane, bit će mnogo pokušaja da se umrli umjetno uvedu u ljudsku egzistenciju. A zaobilaznim putem kroz Blizance, umrli će biti uvedeni u ljudski život, pri čemu će ljudske vibracije nastaviti vibrirati na vrlo specifičan način u mehaničkom radu stroja. Zaobilaznim putem koji sam upravo naznačio će kozmos pomicati strojeve.

Ovdje je važno da se ne koristi ništa neprikladno kada se ovi problemi pojave, već da se koriste samo elementarne sile koje ionako pripadaju prirodi; da se čovjek suzdrži od uvođenja neprimjerenih sila u mehanički život. U sferi okultnog morat će se suzdržati od korištenja samog čovjeka u mehaničkom pogonu na način da se Darwinova teorija selekcije koristi za određivanje čovjekove radne moći na način koji sam prošli put dao u primjeru.

Dajem ove opaske, koje naravno ne mogu iscrpiti stvar u tako kratkom vremenu, jer mislim da ćete nastaviti meditirati o tim stvarima, da ćete pokušati izgraditi most između vlastitih životnih iskustava i ovih stvari, prije svega onih životnih iskustava

koja se mogu steći danas u ovim teškim vremenima. Vidjeti ćete koliko vam stvari postaje jasno kada ih možete pogledati u svjetlu koje vam takve ideje mogu dati. Jer doista, u naše vrijeme nije riječ o silama i konstelacijama sila, o kojima se uvijek iznova govori u vanjskom egzoteričnom životu, koje stoje jedna nasuprot drugoj, nego o sasvim različitim stvarima. Stvar je u tome da bi se neka vrsta vela trebala prostrijeti nad istinskim impulsima. Postoje određene ljudske snage koje pokušavaju nešto spasiti za sebe. Što spasiti? Određene ljudske snage su u procesu promicanja, uz ahrimansko-lucifersku suzdržanost, impulsa koji su bili legitimni impulsi do Francuske revolucije, a također su ih predstavljale određene okultne škole; predstavljajući ih kako bi se održao takav društveni poredak, za kakav je čovječanstvo vjerovalo da je prevladan, od kraja osamnaestog stoljeća.

Uglavnom se suprotstavljaju dvije sile: zastupnici principa, koji je zamijenjen krajem 18. stoljeća, i predstavnici novog doba. Naravno, veliki broj ljudi instinktivno su predstavnici impulsa novog doba. Stoga su oni koji bi trebali biti predstavnici starih impulsa 18., 17. i 16. stoljeća, umjetnim sredstvima upregnuti u sile koje proizlaze iz određenih grupno-egoističkih bratstava. Najučinkovitije načelo u modernim vremenima za širenje moći na onoliko ljudi koliko je potrebno, je ekonomsko načelo, načelo ekonomske ovisnosti. Ali to je samo alat. Ono o čemu se radi je nešto sasvim drugo. Ono o čemu se radi je ono što možete zaključiti iz svih naznaka koje sam dao. Sa svime ovim je povezan ekonomski princip, kako bi se na neki način, veliki broj ljudi uvojačio u službi tih principa.

To su stvari koje su jedna drugoj suprotstavljene. To ukazuje na ono što se trenutno bori u svijetu: principi 18., 17. i 16. stoljeća, koji se ne primjećuju jer je zaodjenuto frazama revolucije i demokracije, koje preuzimaju tu masku i nastoje na taj način steći što više moći. Za te napore je povoljno ako što veći broj ljudi ne pokušava vidjeti stvari onakvima kakve jesu, i dopuštaju da budu uljuljkani iluzijom da se danas vodi rat između Antante i Centralnih sila.

Ne radi se o stvarnosti, radi se o potpuno drugačijim stvarima koje stoje iza ove iluzije prave stvarnosti. Ovo posljednje, borba Antante s Centralnim silama, samo je maya, samo je iluzija. Što je to što je jedno s drugim u sukobu otkriva se kada se pogleda iza stvari, ali je osvijetljeno ako se tome priđe s određenih pravaca, koje iz određenog razloga samo nagovješćujem. Čovjek se mora barem truditi da iluzije ne uzima za stvarnost: tada će se iluzija, ako se mora otopiti, postupno otopiti. Iznad svega, danas se mora gledati na stvari u nepristranom, stvarnom smislu.

Ako spojite sve što sam rekao zajedno, ni trivijalna primjedba koju sam iznio tijekom ovih predavanja neće vam se činiti trivijalnom. Kada sam jednom naveo nešto što Mefisto upućuje Faustu: "Vidim da poznaješ vruga", on to sigurno ne bi rekao Woodrow Wilsonu – to nije sporedna primjedba; to je nešto što bi trebalo raščistiti situaciju! Na te stvari morate gledati bez simpatije ili antipatije, morate ih moći gledati objektivno. Iznad svega, danas se mora znati što znače konstelacije u nečemu što funkcionira i što znači osobna snaga; jer iza ove intrinzične sposobnosti često se krije nešto sasvim drugačije od onoga što se krije iza puke konstelacije. Postavite pitanje, koliko bi vrijedio mozak Woodrow Wilsona da taj mozak nije u

predsjedničkoj fotelji Sjevernoameričke unije? Pretpostavimo da je ovaj mozak u drugoj konstelaciji: ondje bi pokazao vlastitu moć! Ovisi o konstelaciji.

Naravno, ako sada to kažem apstraktno i radikalno, ne da bih okarakterizirao upravo spomenuti slučaj – to mi ne bi palo na pamet u tako neutralnoj zemlji, ali neovisno o tome postoji vrlo važan uvid – ako se pitate, naprimjer, u slučaju mozga, da li je nešto vrijedno jer je stvarno prosvijetljeno i izazvano posebnom duhovnom moći duše, ima li duhovnu težinu u smislu u kojem sam govorio u ovim razmišljanjima, ili ovaj mozak zapravo nije vrijedan mnogo više od onoga što bi dobili ako ga stavite na jednu stranu vage a utege na drugu.

Jer u trenutku kada se nađete iza svih tajni dvojnika kojeg smo spomenuli prošli puta, nalazite se u poziciji – ne govorim ništa nerealno – da dovedete mozak do vrijednosti koju ima samo kao masa na vagi, jer je u stanju, ako ga treba animirati, da ga animira samo dvojnik.

Sve su te stvari groteskne za modernog čovjeka. Ali ono što je u njima groteskno, mora doći do ljudi kao nešto što se podrazumijeva ako se neke stvari žele prelići iz nezdrave struje u zdravu struju. I kakva je korist samo od pričanja o tome cijelo vrijeme! Sigurno ste stekli dojam o vodnjikavom govoru o 'kozmičkoj religioznosti', ili 'koliko je jaka želja za njom', ili 'pokretu koji se poduzima da otkrije i razotkrije kruženje tog skrivenog života', i tako dalje, da se s ovim 'klapanjem' također radi samo o širenju magle nad stvarima, koje jasno moraju doći na svijet, koje mogu imati učinka samo u jasnoći, a prije svega ih u jasnoći treba prenijeti u čovječanstvo, kao moralno - etičke impulse.

Mogu dati samo nekoliko nagovještaja. Prepuštam vašoj vlastitoj meditaciji da se dalje razvijate u ovom području. O mnogočemu sam govorio aforistično. Ali iz onoga kao što je ovaj Zodijak [vidi sliku ranije], ako ga stvarno koristite kao materijal za meditaciju, moći ćete izvući mnogo.

Faksimili

für 6.11. Zweig Zürich.

In der Zeit 1841-1879 geschieht viel durch Menschen, was diese Menschen gegen die Stimme des «Ich» machen - Wiederholung des Orakelwesens = es mischt sich in das, was die Menschen wollen hinein, was aber Mächte wollen. - Es soll in dieser Zeit das spir. Leben so vorbereitet werden, dass es «reif für die Erde» wird. - Es muß «begreifliche Form» annehmen - der Fall der Medien widerspricht dem.

→ die Menschen, die damals an/kamen, hatten «vergeistigte Begriffe» von 1879 an und besonders von 1879 1841 38 1879 1917 an, werden im Geist auf die p. m. Menschen mit «vergeistigten Begriffen» fallen - daher finden sie die Spiegelbild in den Erdmenschentypen auf.

für 6.11. Zweig Zürich

In der Zeit 1841-1879 geschieht viel / durch Menschen, was diese Menschen / gegen die Stimme des «Ich» machen -/ Wiederholung des Orakelwesens = es / mischt sich in das, was die Menschen / wollen hinein, was aber Mächte / wollen. - Es soll in dieser Zeit / das spir. Leben so vorbereitet / werden, daß es «reif für die / Erde» wird. - Es muß «begreifliche / Form» annehmen — der Fall der / Medien widerstrebt dem.

—» Die Menschen, die damals an/kamen, hatten «vergeistigte Begriffe» / von 1879 an, und besonders von/

1879 1879 1917 an

1841 38

38 1917

werden im Geist-Reh. die p.m. [= post mortem]-/Menschen mit «vergeistigten Begriffen» / selten - daher suchen sie die / Spiegelung in den Erdenmenschen auf.

<p>(Thugs haben gedungen von falschen Eingeweihten Menschen p.m. gemacht, welche die unverbrauchten Kräfte im Geistreich dazu verwenden konnten, die Geheimnisse der 5. nachatlantischen Zeit frühzeitig zu erhalten und so Medien mitzuteilen = Behandlung der noch unreifen Völker des Ostens. Es soll noch kommen = gewisse Geheimnisse der Geburt und Zeugung und der Heilung von Krankheiten</p>	<p>Gefühl wird, wenn ein gewisses dumpfes Leben aufhört - in dem der Mensch nur dem Ganzen sich einfügt; dies ist das Schlafbewußtsein - dann der Traumzustand = der Einzelne löst sein Geschick heraus - oder auch eine Gruppe; der völlige Wachzustand wäre das sich bewußt mit den Geistern der Geschichte zu schaffen machen doch ist damit die Auflösung gegeben; wenn z. B. die Sozialdemokratie den Traum in Wirklichkeit verwandelte, so wäre dies der Tod ihres Traumes und sie würde ergriffen von der Notwendigkeit = Zerstörungs- keime in ihr Schaffen aufzunehmen.</p>
---	--

Thugs haben gedungen von / falschen Eingeweihten, Menschen / p. m. gemacht, welche die / unverbrauchten Kräfte im / Geistreich dazu verwenden konnten, / die Geheimnisse der 5. nachatlantischen / Zeit frühzeitig zu erhalten und so / Medien mitzuteilen = Behandlung / der noch unreifen Völker des Ostens. / Es soll noch kommen = gewisse / Geheimnisse der Geburt und Zeugung / und der Heilung von Krankheiten -

Geschichte wird, wenn ein gewisses / dumpfes Leben aufhört - in dem / der Mensch nur dem Ganzen sich einfügt; / dies ist das Schlafbewußtsein - / dann der Traumzustand = der Einzelne / löst sein Geschick heraus - oder auch / eine Gruppe.

Der völlige Wachzustand wäre das / sich bewußt mit den Geistern / der Geschichte zu schaffen machen, / doch ist damit die Auflösung gegeben; / wenn z. B. die Sozialdemokratie / den Traum in Wirklichkeit verwandelte, / so wäre dies der Tod ihres Traumes, / und sie würde ergriffen von / der Notwendigkeit = Zerstörungs/keime in ihr Schaffen aufzunehmen.

Dornach = 10.11.1917

Anknüpfend an die analytische
Psychologie Jung's etc

Damit ein innerseelisches Gebiet
den Zeitgenossen eröffnet, für das
sie keine Vorstellungen haben.

Besonders grotesk, wo die
Notwendigkeit der Götter,
Vorstellungen - besprochen wird,
die mit der Existenz Gottes
nichts zu tun haben soll.

Die Beziehungen der Menschen
zur geistigen Welt bleiben

auch wenn sie der Mensch
bewußt nicht zugiebt.

Die pädagogische und therapeutische
Seite wird gefährlich, weil sie
in Verhältnisse eingreift, welche
nur zu meistern sind auf
allgemeiner Art = nicht individuell -

Dornach- 10.11.1917

Anknüpfend an die analytische Psychologie Jung's etc. / Damit ein innerseelisches Gebiet / den Zeitgenossen eröffnet, für das / sie keine Vorstellungen haben.

Besonders grotesk, wo die / Notwendigkeit der Götter/vorstellungen - besprochen wird, / die mit der Existenz Gottes / nichts zu thun haben soll.

Die Beziehungen der Menschen / zur geistigen Welt bleiben, /

auch wenn sie der Mensch / bewußt nicht zugiebt.

Die pädagogische und therapeutische / Seite wird gefährlich, weil sie / in Verhältnisse eingreift, welche / nur zu meistern sind auf / allgemeine Art = nicht individuell -